

Jaarverslag 2023

Sleuteljaar in de
energietransitie

gasunie
crossing borders in energy

Inhoudsopgave

CORE		
DIRECTIEVERSLAG		
01	Leeswijzer	4
02	Voorwoord raad van bestuur	8
03	Dit is Gasunie	10
04	Doelstellingen en prestaties	22
05	Energietransitie	28
06	Leveringszekerheid	39
07	Emissies	49
08	Circulariteit	56
09	Welzijn van medewerkers	59
10	Relaties met lokale gemeenschappen	64
11	Dilemma's	67
12	Governance	69
JAARREKENING		
13	Geconsolideerde jaarrekening	87
14	Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening	94
15	Nadere toelichting op de geconsolideerde jaarrekening	113
16	Vennootschappelijke jaarrekening	187
17	Toelichting op de vennootschappelijke jaarrekening	190
18	Nadere toelichting op de vennootschappelijke jaarrekening	193
19	Ondertekening	209
20	Overige gegevens	211
MORE		
AANVULLENDE INFORMATIE		
21	Aanvullende informatie	228

Jaarverslag 2023

Directieverslag

01 Leeswijzer

Gasunie speelt een belangrijke rol in het mogelijk maken van de energietransitie. Naast aardgas gaan we de komende jaren waterstof, groen gas, CO₂ en warmte transporteren en opslaan. Bij deze transformatie van aardgastransportbedrijf naar energie-infrastructuuronderneming moeten we zorgvuldige afwegingen maken tussen sociaal rendement, milieurendement en financieel rendement. Zo dragen we bij aan het creëren van brede welvaart voor Nederland.

Deze integrale benadering komt ook steeds duidelijker terug in onze jaarverslaggeving. We geven inzicht in onze financiële resultaten en laten ook steeds beter zien wat onze niet-financiële resultaten zijn. Daarbij worden we gesteund door de nieuwe rapportageverplichtingen in de vorm van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) en door onze stakeholders die, naast enkele vertrouwde thema's, ook nieuwe materiële thema's hebben vastgesteld. Hierin nemen we dit jaar een extra stap door voor het eerst een maatschappelijke jaarrekening te publiceren.

Materiële thema's

Materiële thema's zijn de onderwerpen waarvan onze stakeholders vinden dat we er over moeten rapporteren in het jaarverslag. Vanaf 2024 is het rapporteren vanuit de materiële thema's een CSRD-verplichting. Gasunie voert ieder oneven jaar een materialiteitsanalyse uit. Voor het jaarverslag 2023 hebben we onze materiële thema's bepaald op basis van het dubbele materialiteitsprincipe zoals voorgeschreven in de CSRD. Dit betekent dat we de relevantie van onze duurzaamheidsthema's vanuit twee perspectieven hebben bekeken:

- Impact Materialiteit: de impact die Gasunie heeft op mens en milieu (de *inside-out* visie)
- Financiële Materialiteit: de risico's en kansen die (duurzaamheidsgerelateerde) ontwikkelingen en gebeurtenissen voor Gasunie creëren (de *outside-in* visie)

Uitkomsten materialiteitsanalyse

Environmental
thema's

Social
thema's

Governance
thema's

Materiële thema's

ESG	Onderwerp
●	Energietransitie
●	Leveringszekerheid
●	Emissies
●	Circulaire economie
●	Welzijn van medewerkers
●	Relaties met lokale gemeenschappen

Overige thema's

ESG	Onderwerp
●	Biodiversiteit
●	Gezondheid en veiligheid van medewerkers
●	Training en ontwikkeling
●	Diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid
●	Goed bestuur

Onderwerp	Definitie
Energietransitie	Versnellen van de transitie naar een duurzaam energiesysteem. Met onze infrastructuur en kennis willen wij onze gebruiker in staat stellen om de transitie te maken naar emissievrije energie.
Leveringszekerheid	Garanderen van een betrouwbare energievoorziening door het beheersen van fysieke en IT-risico's om onze infrastructuur te beschermen.
Emissies	Het beperken van de milieu-impact van onze processen, producten en diensten door het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen (scope 1 en 2, en ten dele scope 3) en stikstof.
Circulaire economie	Het beperken van de milieu-impact van onze processen, producten en diensten via de principes van circulaire economie. Onze primaire focus ligt op staal, dat zowel de belangrijkste bron van input als afval is in onze organisatie.
Welzijn van medewerkers	Het welzijn van medewerkers bevorderen door te zorgen voor lange termijn vitaliteit en balans tussen werk en privéleven.
Relaties met lokale gemeenschappen	Het beschermen van de economische en sociale belangen van lokale gemeenschappen door onze negatieve impact te minimaliseren en positieve impact te creëren.
Biodiversiteit	Het beperken van de impact van onze faciliteiten en infrastructuur op de biodiversiteit door tijdens onze activiteiten het leven op het land en onder water te beschermen, herstellen en bevorderen.
Gezondheid en veiligheid van medewerkers	Het creëren van een veilige en gezonde werkomgeving voor medewerkers, onderaannemers en directe leveranciers.
Training en ontwikkeling	Het bevorderen van opleiding en ontwikkeling en gelijke kansen om deel te nemen.
Diversiteit en inclusie	Het creëren van een veilige werkcultuur en het garanderen van gelijke kansen voor onze werknemers, onderaannemers en directe leveranciers, ongeacht leeftijd, geslacht, etniciteit, handicap, seksuele geaardheid, nationaliteit of enig ander kenmerk.
Goed bestuur	Het bevorderen van verantwoord ondernemen door transparante, eerlijke en verantwoorde bedrijfsvoering en door het naleven van ethische en duurzame praktijken.

De zes materiële thema's die het hoogst scoorden in het stakeholder-onderzoek, krijgen elk een eigen hoofdstuk in dit jaarverslag. Aan de overige vijf thema's besteden we aandacht in een gecombineerd hoofdstuk en in het hoofdstuk [Governance](#) (goed bestuur). In de [appendix van dit jaarverslag](#) staat een toelichting op de materialiteitsanalyse.

Maatschappelijke jaarrekening

Gasunie heeft een brede invloed op de maatschappij. Het in stand houden van een veilige, betrouwbare, duurzame en betaalbare energie-infrastructuur heeft een grote positieve impact op de samenleving in de vorm van welvaart en welzijn. Tegelijkertijd zijn er ook negatieve impacts: we onttrekken bijvoorbeeld mensen en middelen aan de maatschappij (die hadden ook voor andere zaken ingezet kunnen worden) en dragen bij aan de opwarming van de aarde. We hebben en we nemen de verantwoordelijkheid om onze negatieve invloed te verkleinen en onze positieve invloed te vergroten.

Hiervoor hebben we inzicht nodig in de invloed die Gasunie heeft, oftewel de *impacts* die we maken. Door impactmeten* kunnen we deze in geld uitdrukken en creëren we handvatten voor inzicht en sturing op impact. Het meten van en sturen op impacts is een leerproces. Sinds 2022 werkt Gasunie aan het opstellen van een maatschappelijke jaarrekening. Hiervoor hebben we een raamwerk opgesteld en verschillende impacts gemeten. Dit jaar presenteren we voor het eerst resultaten in een maatschappelijke jaarrekening. De komende jaren willen we steeds meer impacts gaan meten en rapporteren, waardoor het steeds beter mogelijk wordt onze maatschappelijke jaarrekening te vergelijken met andere (net)bedrijven.

* Veel van de grote infrabedrijven in Nederland werken aan het meten, rapporteren en sturen op impact. Gasunie ziet het belang om hier als sector aan te werken en is daarom lid van het [Verbond voor Brede Welvaart](#) en de [Sector samenwerking Brede Welvaart](#). Ook hebben we in samenwerking met infrabedrijven een eerste impactmeting op biodiversiteit gedaan.

Onze maatschappelijke jaarrekening is onderverdeeld in zes kapitalen. Behalve financieel kapitaal zijn er ook geproduceerde, intellectuele, natuurlijke, sociale en menselijke kapitalen. Om inzicht te krijgen in de relatieve materialiteit van impacts drukken we de waarde uit in euro's. Het [Handboek Impactmeting Infrabedrijven](#) gebruiken we als grondslag voor deze analyse. We maken onderscheid tussen positieve en negatieve impacts.

Een deel van deze impacts die passen bij de strategie van Gasunie hebben we kwantitatief uitgewerkt. Hierbij is een keuze gemaakt voor de positieve impact van de waarde van energie, de positieve en negatieve effecten op klimaatverandering en het negatieve effect op werknemers door werkgerelateerde uitval en ongevallen. Bij de overige niet-gekwantificeerde impacts geven we aan of deze positief of negatief zijn. Het sturen van Gasunie op positieve impact op de kapitalen draagt bij aan het halen van de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties.

Connectiviteit

In het jaarverslag rapporteren we uitgebreid over de materiële thema's. De connectiviteit tussen de materiële thema's, de MVO-strategie thema's, de Gasunie Green Deals en gestelde doelen en resultaten voor 2023 laten we zien in de [connectiviteitstabel](#).

Verslaggevingsgrondslagen

De in dit jaarverslag opgenomen financiële, operationele en maatschappelijke informatie is opgesteld aan de hand van:

- International Financial Reporting Standards (IFRS), zoals bekrachtigd door de Europese Unie
- Nederlandse Corporate Governance Code 2022
- GRI standards-rapportagerichtlijnen (2021)
- EU Taxonomie-verordening en afgeleide regelgeving
- EU Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) 2023
- Relevante bepalingen van het Burgerlijk Wetboek

CSRD

Eind 2022 nam de Europese Unie de CSRD aan. Vanaf boekjaar 2024 gaat Gasunie volledig conform deze richtlijn rapporteren over de impact van onze activiteiten op mens en milieu. Deze rapportage gaat ook onderdeel uitmaken van de beoordelingswerkzaamheden van de externe accountant. In dit kader zijn we in 2023 gestart met de implementatie van de CSRD, zodat we over boekjaar 2024 kunnen rapporteren in overeenstemming met de richtlijn.

Consolidatie

In dit verslag rapporteren we over de resultaten van Gasunie en haar dochterondernemingen over het boekjaar 2023 dat eindigde op 31 december 2023. In [noot 62 'Overzicht groepsmaatschappijen en deelnemingen'](#) is een overzicht opgenomen van alle in consolidatie begrepen groepsmaatschappijen. Zowel in de financiële als in de maatschappelijke verslaggeving houden we in het geval van acquisities en desinvesteringen rekening met het moment van acquireren of desinvesteren. Voor meer informatie ten aanzien van de consolidatie verwijzen we naar de ['grondslagen voor consolidatie'](#) zoals opgenomen in de jaarrekening.

Over onderwerpen als veiligheid, gezondheid, milieu en arbeidsvoorwaarden worden in Nederland en Duitsland niet altijd dezelfde gegevens bijgehouden. Dit wordt veroorzaakt door verschillen in wetgeving. Daar waar mogelijk geven we de data uit Nederland en Duitsland gecombineerd weer. Als dit niet goed mogelijk is, presenteren we de gegevens separaat. Dat doen we ook als we vinden dat separate weergave meer inzicht geeft.

Verificatie en publicatie

Het jaarverslag wordt opgesteld door de raad van bestuur. De in het jaarverslag opgenomen jaarrekening wordt gecontroleerd door een externe accountant. Na kennisneming van het oordeel van de externe accountant en het advies van de Auditcommissie adviseert de raad van commissarissen de algemene vergadering de jaarrekening ongewijzigd vast te stellen. Dit jaarverslag is gepubliceerd op 1 maart 2024.

De externe accountant beoordeelt ook de in het jaarverslag opgenomen duurzaamheidsinformatie. We laten deze duurzaamheidsinformatie beoordelen omdat we het belangrijk vinden dat er een beperkte mate van zekerheid ('limited assurance') aan deze informatie wordt toegevoegd voor de gebruiker van deze informatie. De duurzaamheidsinformatie opgenomen in hoofdstukken 1 tot en met 10 en de Aanvullende informatie met uitzondering van de paragrafen Goed bestuur, Samenstelling raad van bestuur, Samenstelling raad van commissarissen, EU Taxonomie en Risicomanagement algemeen valt binnen de reikwijdte van de beoordelingsopdracht van de externe accountant.

De Controleverklaring en het Assurancerapport van de onafhankelijke accountant is opgenomen in de [overige gegevens van het jaarverslag](#).

Core & More

Bij het opstellen van het jaarverslag hebben we het core & more-principe toegepast. Het directieverslag is zo beknopt mogelijk gehouden ("core"). Waar dat kon, hebben we detailinformatie verplaatst naar het hoofdstuk [Aanvullende informatie](#) ("more").

Het bestuursverslag opgenomen in dit jaarverslag bestaat uit de hoofdstukken 1 een tot en met 11, hoofdstuk 12 met uitzondering van het Verslag van de raad van commissarissen en het Remuneratierapport en de Aanvullende informatie met uitzondering van het Verslag van de OR en de Samenstelling raad van commissarissen.

02 Voorwoord raad van bestuur

Versnellen na een sleuteljaar

Na een ongekend turbulent 2022 hebben de volumes en de prijzen op de gasmarkt zich in 2023 gestabiliseerd. Bij Gasunie zijn we trots op de rol die we daarin hebben kunnen spelen. Door een snelle bouw van capaciteit konden onze LNG-terminals Gate en EemsEnergyTerminal in 2023 een recordhoeveelheid LNG-tankers verwelkomen, waardoor we de beschikbaarheid en daarmee de betaalbaarheid van aardgas voor de Noordwest-Europese economie konden schragen. Samen met onze partner Vopak werken we in 2024 aan verdere capaciteitsuitbreidingen, zodat de sterk verkleinde afhankelijkheid van Russisch gas nog verder kan worden afgebouwd.

Voor de toekomstige Gasunie was 2023 een sleuteljaar. We hebben investeringsbesluiten genomen voor het eerste grootschalige CO₂-transport- en -opslagsysteem (CCS) en voor het eerste deel van het landelijke waterstofnetwerk. Deze projecten zijn cruciaal voor de energietransitie en voor de koers van Gasunie. Na jaren van voorbereiding gaat de schop nu de grond in. Mensen en materialen staan klaar omdat er geen tijd te verliezen is als we de nationale en Europese klimaatdoelen willen halen.

De komende jaren willen we versnellen. We gaan investeringsbesluiten nemen voor meer en grotere transport- en opslagprojecten voor CO₂ en waterstof. Na Porthos is het de beurt aan Aramis, dat vanaf 2028 het tienvoudige aan CO₂ gaat opslaan. En na het traject Rotterdam-Tweede Maasvlakte, volgen Noord-Nederland en andere regionale waterstofverbindingen die vanaf 2027 samen het Nederlandse landelijke waterstofnet gaan vormen. Het ontwerp van het Duitse landelijke waterstofnet, waarin we participeren, is bijna klaar.

Opschaling en voorbereiding

Gasunie ontwikkelt zich in hoog tempo van gastransportbedrijf tot energie-infrastructuuronderneming. Om onze ambities op het gebied van CO₂, waterstof, warmte en groen gas waar te maken, groeide ons medewerkersbestand in FTE in 2023 met bijna 12%. Bovendien hebben we intern het afgelopen jaar veel tijd gestoken in het voorbereiden van onze organisatie op het werken met meerdere energievormen.

De energietransitie en het borgen van de transportzekerheid betekent voor ons: hard werken onder hoge tijdsdruk. Daar leren we nu beter mee om te gaan. We zijn opgelucht dat de relatieve stijging van het aantal arbeidsongevallen in 2023 tot staan is gebracht. Maar we zitten nog altijd boven onze eigen streefnorm en dat trekken we ons zeer aan. Veiligheid krijgt in 2024 de hoogste aandacht van het Gasunie-management. Iedereen die voor Gasunie werkt, moet 's avonds gezond weer thuis kunnen komen.

Maatschappelijk rendement

Bij het nemen van investeringsbeslissingen sturen we steeds vaker op maatschappelijk rendement. Winst maken is voor de huidige Gasunie geen doel op zich meer, maar een voorwaarde om projecten met een hoog maatschappelijk dividend voor de samenleving te realiseren. Zouden we alleen maar in termen van financieel rendement denken, dan hadden we sommige investeringsprojecten afgekeurd.

Bij het plannen van energietransitie-projecten maken we bij Gasunie steeds vaker afwegingen vanuit een brede-welvaart-gedachte. We investeren soms ook in financieel minder rendabele projecten, die van toegevoegde waarde zijn voor de maatschappij in brede zin. In dit jaarverslag publiceren we ook voor het eerst een maatschappelijke jaarrekening. We sorteren hiermee voor op toekomst waarin we worden afgerekend op onze integrale pay out-ratio, oftewel de som van ons financieel dividend, ons milieudividend en ons maatschappelijk dividend.

De toekomst is zeker/onzeker

Bij het verschijnen van ons jaarverslag is het nog niet duidelijk welke regering Nederland krijgt en welk beleid zij de komende jaren wil gaan uitvoeren. Dat kan effect hebben op de financierbaarheid van onze energietransitieplannen. Aan de andere kant heeft Nederland zich gecommitteerd aan internationale klimaatverdragen en de daarin afgesproken doelen en ligt de bal niet alleen bij de politiek maar ook bij burgers en bedrijven. Linksom of rechtsom zal er een energietransitie plaatsvinden. Over nog maar 26 jaar moet er een netto CO₂-neutrale economie staan.

De transitieprojecten die we al aan het bouwen zijn, leveren in alle scenario's een goed maatschappelijk rendement op, zo blijkt uit de toekomststudie I13050 die de Nederlandse netbedrijven afgelopen jaar voor de tweede maal hebben uitgevoerd. We hebben een veelbelovende portfolio met nog te bouwen projecten die een bijdrage kunnen leveren aan de energietransitie en we kennen relatief weinig belemmeringen in capaciteit, mensen en materialen.

Er zal van alle partijen veel moed en doorzettingsvermogen nodig zijn om alle nieuwe dingen te realiseren en tegelijkertijd voldoende aandacht te hebben voor wat er al is. Dat gaat niet vanzelf. Gasunie maakt haar aandeel waar met geld en middelen, maar vooral met bevlogen en deskundige mensen. We zijn dankbaar dat we met hen samen het pad naar een fossielvrije toekomst mogen bewandelen.

Janneke Hermes, Bart Jan Hoevers en Hans Coenen

De raad van bestuur van Gasunie. Van links naar rechts: Bart Jan Hoevers, Janneke Hermes en Hans Coenen.

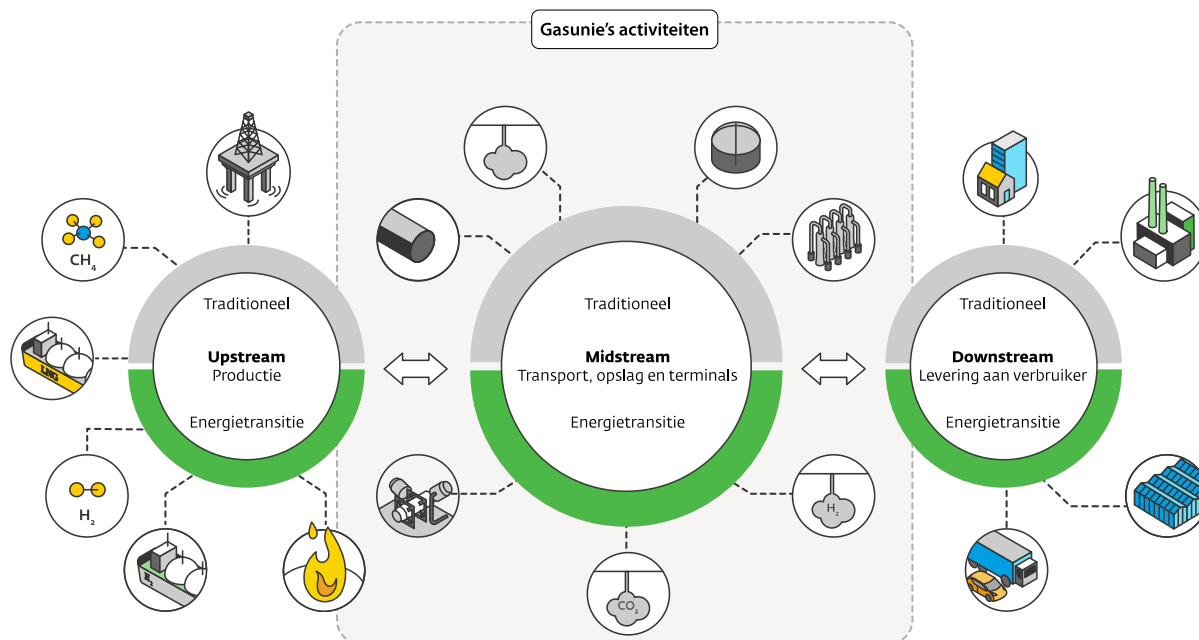
03 Dit is Gasunie

In het hart van de Noordwest-Europese energiemarkt beheert, onderhoudt en ontwikkelt Gasunie infrastructuur voor grootschalig transport, opslag en conversie van energie. Nu is dat nog vooral aardgas. Met de energietransitie gaat dit steeds verder verschuiven naar CO₂ en waterstof. Daarnaast jagen we de ontwikkeling van technologie voor en de invoering van groen gas aan en werken we aan de aanleg en het beheer van netwerken voor warmte.

Onze rol in de energieketen

We verlenen toegang tot onze diensten aan derden zonder onderscheid te maken in voorwaarden en tarieven. De Nederlandse staat is onze enige aandeelhouder. Onze medewerkers werken verspreid over ruim dertig locaties in Nederland en Noord-Duitsland en met vertegenwoordigingen in Brussel en Berlijn. Ons hoofdkantoor staat in Groningen; onze hoofdvesting in Duitsland bevindt zich in Hannover.

Onze rol in de energieketen in Nederland en Noord-Duitsland

Onze infrastructuurdiensten verbinden producenten met (eind)gebruikers van energie. Onze huidige infrastructuur fungeert als internationaal knooppunt in de aan- en doorvoer van gas in Noordwest-Europa. We dragen hiermee bij aan een liquide, competitieve en betrouwbare Europese energiemarkt. Daarnaast investeren we in projecten op het gebied van waterstof, warmte, CCS en groen gas. We zetten ons in voor de versnelling van het realiseren van een CO₂-neutrale energievoorziening door het ontwikkelen van duurzame-energieketens.

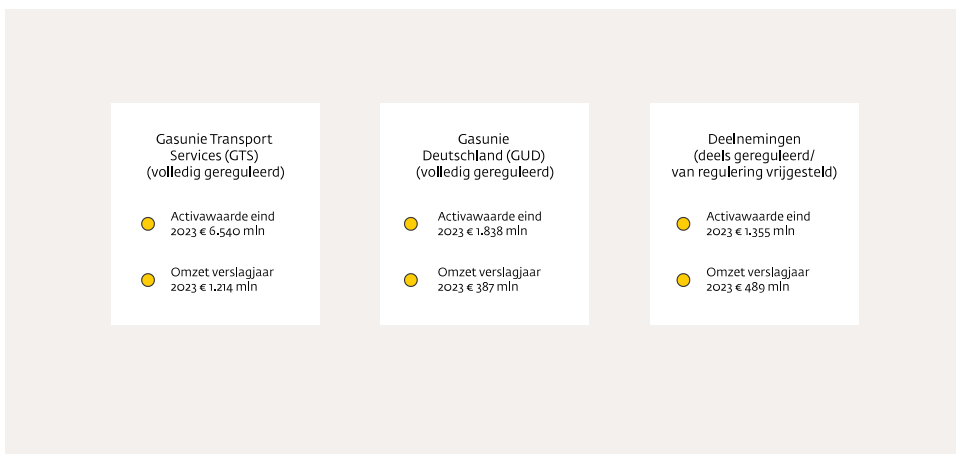
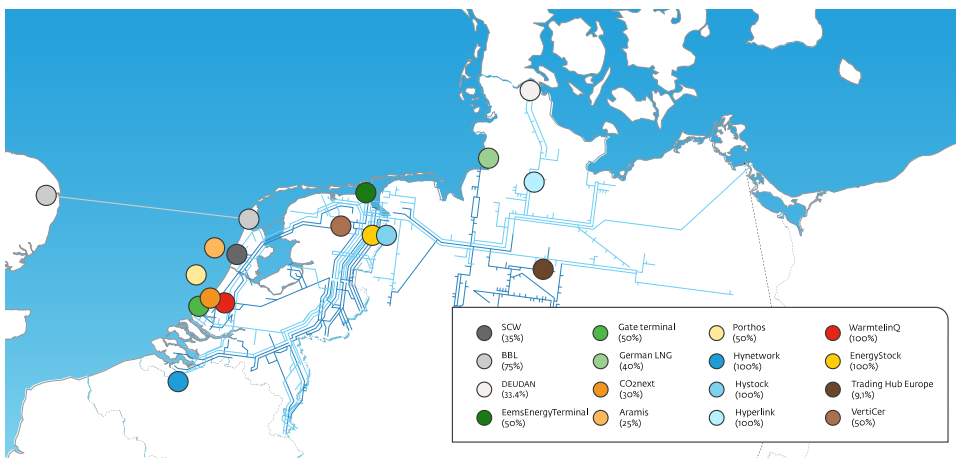
Onze organisatie

Gasunie kent twee grote gereguleerde dochters. Gasunie Transport Services (GTS) en Gasunie Deutschland (GUD) beheren hogedruknetwerken voor aardgastransport in Nederland en Noordwest-Duitsland. Toezichhouders ACM (Nederland) en BNetzA (Duitsland) stellen voor GTS en GUD de toegestane omzet en daarmee de tarieven vast.

GTS en GUD verkopen de beschikbare ruimte op hun netten aan marktpartijen. Klanten voeden gas in het netwerk in op invoedpunten en halen gas uit het netwerk op uitstroompunten. Hiervoor sluiten ze contracten af waarmee ze capaciteit boeken op bepaalde invoed- of uitstroompunten in het netwerk, gedurende een bepaalde periode (jaar, kwartaal, maand of dag).

Daarnaast heeft Gasunie deelnemingen die infrastructuurdiensten aanbieden die deels gereguleerd zijn of die (vooralsnog) van regulering vrijgesteld zijn. Klanten kopen capaciteit waarmee ze de betreffende infrastructuur gedurende een bepaalde periode kunnen gebruiken. De tarieven hiervoor zijn non-discriminatoir en worden in belangrijke mate door vraag en aanbod bepaald. De activiteiten van de deelnemingen ondersteunen de werking en liquiditeit van de energiemarkt in Nederland en Duitsland.

Onze gastransportbedrijven en onze belangrijkste deelnemingen

Missie, visie en strategie

Onze missie

Gasunie is een leidende Europese energie-infrastructuuronderneming. Gastransport en gasopslag vormen al zestig jaar de kern van ons bedrijf. We dienen het publiek belang en faciliteren de energietransitie door geïntegreerde infrastructuurdiensten aan te bieden. We richten ons op waardecreatie voor onze aandeelhouder en andere stakeholders en hanteren de hoogste veiligheids- en businessstandaarden die in de sector worden toegepast.

Onze visie

We geloven in een duurzame toekomst met een uitgebalanceerde energiemix en een blijvende rol voor gassen die afkomstig zijn uit verschillende bronnen. We geloven dat we onze klanten het best bedienen met innovatieve oplossingen op het gebied van (gas)infrastructuur.

Onze strategie

Gasunie hanteert een driepijlerstrategie, gedragen door ons organisatiefundament

In 2023 is Gasunie gestart met het herzien van haar missie, visie en strategie. De raad van commissarissen en de aandeelhouder worden hier nauw bij betrokken, net als het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en andere stakeholders. De strategieherziening wordt in 2024 afgerond.

Hoe we waarde creëren

Het waardecreatiemodel van Gasunie laat zien hoe we de zes kapitalen van de International Integrated Reporting Council (IIRC) inzetten in onze organisatie bij het uitvoeren van onze strategische speerpunten. We creëren economische en maatschappelijke waarden en maken daarmee zowel positieve als negatieve impact op de maatschappij. Met onze positieve impact dragen we bij aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties.

Hoe Gasunie waarde creëert

Onze input	Strategische speerpunten en materiële onderwerpen	Output	Impact	Met de waarde die we creëren dragen we bij aan de volgende duurzame ontwikkelingsdoelen:
Financieel kapitaal Gasunie heeft een balanswaarde van € 11,0 miljard en is eigendom van de Nederlandse staat.	Optimaliseren infrastructuur	Biodiversiteit 59% van onze vierkante meters aan terreinen dragen bij aan biodiversiteit	Beperken van klimaatverandering	Kern-SDGs 7 13
		Emissies CO ₂ -emissies scope 1+2+3: 521 kt (market based)	Bijdrage aan klimaatverandering	
Geproduceerd kapitaal In 2023 investeerden we € 744 miljoen in materiële vaste activa. Onze materiële assets werden in 2023 2% minder waard.	Europees verbindend	Circulaire economie 22% van onze ingekochte kilo's is circulair. Dit willen we laten groeien tot 50% in 2030	Minder gebruik van natuurlijke hulpbronnen	8 10 12
		Leveringszekerheid Totaal transportvolume 973 TWh Betrouwbaar gastransport: 0 uncontrolled events en 1 onderbreking gastransport	Waardecreatie bij zakelijke eindgebruikers en welzijnsvaluecreatie bij huishoudens	
Intellectueel kapitaal We leerden bij de bouw van EemstEnergyTerminal vele lessen die we kunnen toepassen op de energietransitie.	Versnellen energietransitie	Relatie met lokale omgeving 53.794 TWh gas verhandeld op TTF	Waardecreatie bij zakelijke eindgebruikers en welzijnsvaluecreatie bij huishoudens	17 13
		Energietransitie Start bouw NL waterstofnetwerk Groene omzet 0% / groene OPEX 6% / groene CAPEX 20%	Waardecreatie bij zakelijke eindgebruikers en welzijnsvaluecreatie bij huishoudens Beperking van klimaatverandering Beperking van klimaatverandering	
Menselijk kapitaal In 2023 zetten 2.190 medewerkers en 825 ingehuurde krachten zich in om de energievoorziening van nu en straks vorm te geven.	Organisatie-fundament	Verantwoord zakelijk gedrag We droegen € 136 mln aan belastingen af We houden ons aan alle sanctiewetten Onze credit ratings zijn onveranderd hoog	Reputatie van de organisatie Reputatie van de organisatie Reputatie van de organisatie	Aanvullende SDGs 5 8 11 12 15
		Training en ontwikkeling Pilot voor vrijgave opleidingsbudget	Ontwikkeling van werknemers	
Sociaal kapitaal Door het betrouwbaar, betaalbaar en veilig uitvoeren van onze kerntaken geeft de samenwerking ons een license to operate en een license to grow. Deze zijn nodig om onze rol in de energietransitie uit te voeren.	Diversiteit en inclusie Veiligheid van medewerkers Gezondheid medewerkers	Gezondheid medewerkers Gezonde werkomgeving: 2,9 incidenten per miljoen werkuren	Werkgerelateerde uitval en ongevallen	16
		Diversiteit en inclusie Gezonde werkomgeving: 2,9 incidenten per miljoen werkuren	Bijdrage aan diversiteit en inclusie	
Natuurlijk kapitaal Voor onze bedrijfsvoering hebben 1.268 GWh gas en 715 GWh elektriciteit gebruikt. We willen vanaf 2030 alleen nog maar stroom betrekken die groen is en in ons eigen marktgebied geproduceerd is.				

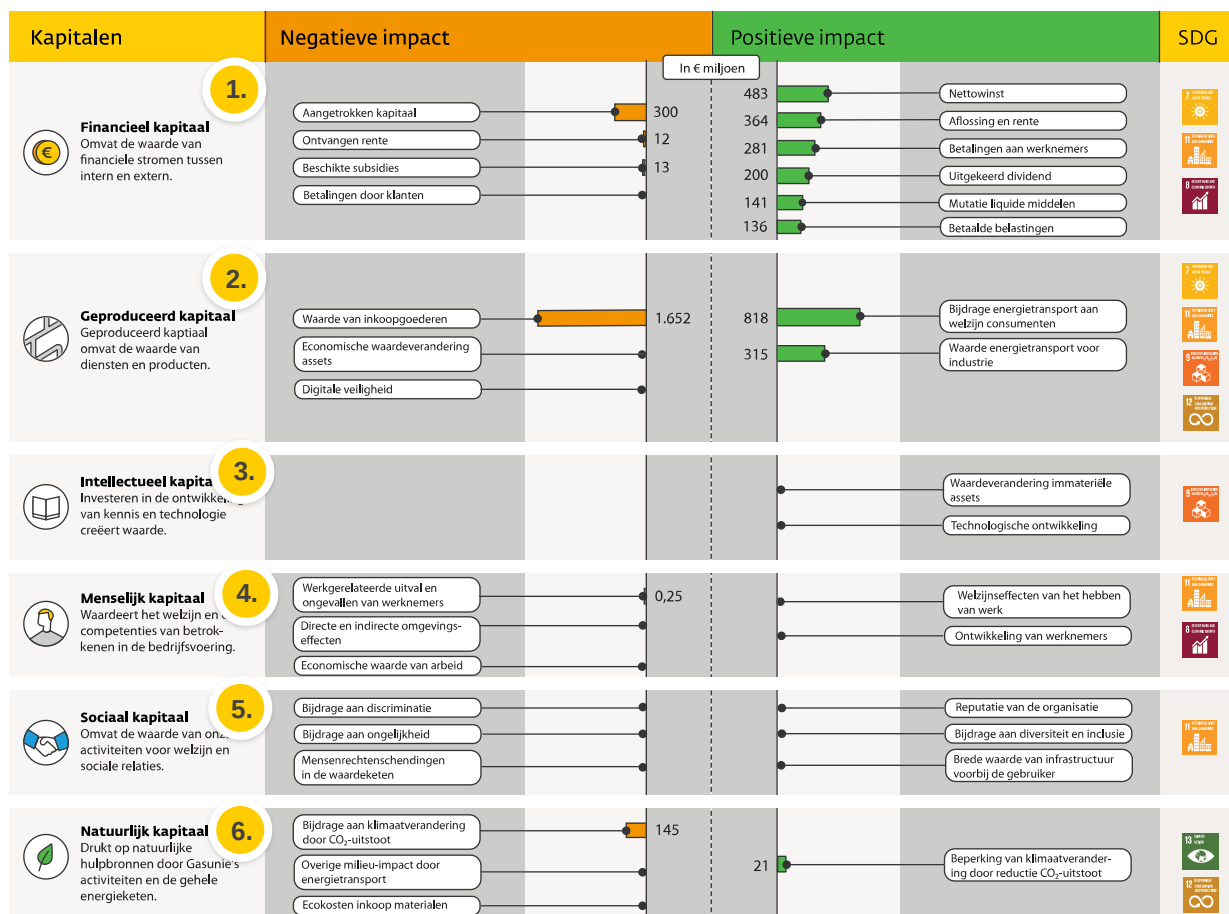
Impact op de samenleving

Onze maatschappelijke jaarrekening

Als publiek bedrijf wil Gasunie zorgvuldige afwegingen maken tussen financieel rendement, sociaal rendement en milieurendement. Hierin nemen we dit jaar een extra stap door voor het eerst een maatschappelijke jaarrekening te publiceren. Meer informatie over het hoe en waarom is te vinden in de [Leeswijzer](#) en de [Aanvullende informatie](#). De komende jaren wordt het mogelijk om maatschappelijke jaarrekeningen van Nederlandse infrabeheerders onderling te vergelijken.

Onze maatschappelijke jaarrekening

(in miljoenen euro)

1. Financieel kapitaal

Financieel kapitaal omvat de beschikbare middelen voor een organisatie die kunnen worden gebruikt bij de productie van goederen of het verlenen van diensten. Onttrekkingen van geld van andere partijen vormen een negatieve impact, betalingen aan andere partijen hebben juist een positieve impact. De hier getoonde cijfers corresponderen met de informatie uit onze jaarrekening.

2. Geproduceerd kapitaal

Geproduceerd kapitaal omvat de fysieke objecten die beschikbaar zijn voor een organisatie, voor gebruik bij de productie van goederen of de levering van diensten. Betrouwbare toegang tot aardgas voegt veel waarde toe aan de maatschappij, zoals het hebben van een warm huis in de winter en een industrie die kan draaien wanneer zij wil. Gasunie heeft hierin 2023 een aandeel van € 818 miljoen voor huishoudens en € 315 miljoen voor zakelijke eindgebruikers in haar kernmarkten Nederland en Noord-Duitsland.

3. Intellectueel kapitaal

Nieuwe business- en marktmodellen en de inzet van duurzame energie leiden tot kennis en data. Deze kennis en data vormen intellectueel kapitaal dat positief kan bijdragen aan het realiseren van de energietransitie, de circulaire samenleving en brede welvaart. We zetten onze kennis en data in bij onze rol als adviseur en klankbord voor overheid en bedrijfsleven. Transparantie, innovatie en samenwerking zijn sleutelbegrippen voor het duiden van intellectueel kapitaal.

4. Menselijk kapitaal

Menselijk kapitaal gaat over de competenties, capaciteiten, ervaring en motivatie van mensen om te innoveren, vaak binnen het domein van de activiteiten van de organisatie. Gasunie draagt bij aan het menselijk kapitaal, bijvoorbeeld door de toename van welzijn van werknemers of de ontwikkeling van werknemers op de werkvloer, maar heeft ook een negatieve impact door het onttrekken van arbeid elders in de samenleving, door uitval van werknemers of incidenten op de werkvloer en de omgeving als gevolg van werkzaamheden. We hechten veel waarde aan het zorgen voor veiligheid van de werknemers. De impact als gevolg van werkgerelateerde uitval en ongeval is daarom gekwantificeerd en heeft een waarde van iets meer dan € 248.000.

5. Sociaal kapitaal

Hoe stakeholders onze prestaties ervaren en waarderen is onderdeel van ons sociaal kapitaal. Een gunstige reputatie biedt kansen voor samenwerking, medewerkerswerving en klanttevredenheid.

6. Natuurlijk kapitaal

Natuurlijk kapitaal gaat over alle hernieuwbare en niet-hernieuwbare milieubronnen en -processen die de goederen en diensten van een organisatie opleveren die de vroegere, huidige of toekomstige welvaart ondersteunen. Hierbij hoort bijvoorbeeld het gebruik van materialen of fossiele brandstoffen bij met een beperkte voorraad, en schade als gevolg van luchtverontreiniging of klimaatverandering. Gasunie stoot broeikasgassen uit, en stelt ook de eindgebruikers van de gassen die zij vervoert in staat om dat te doen. Daar staat tegenover dat we ook maatregelen nemen om onze emissies te reduceren.

Hierbij is de impact van groen gas per saldo lager dan de impact van aardgas. Door een groter aandeel groen gas te gebruiken, kan de impact in de toekomst verder dalen. Het gebruik van LNG heeft een grotere impact dan lokaal geproduceerd gas. Voor het jaar 2023 is de bijdrage aan klimaatverandering gekwantificeerd op een waarde van € 145 miljoen. De impact op natuurlijk kapitaal kan positief zijn door beperking van klimaatverandering door bijvoorbeeld het inkopen van Garanties van Oorsprong. Gasunie heeft hiermee in 2023 emissies van het eigen energieverbruik vergoend met een positieve impact ter waarde van € 21 miljoen.*

* Bij het bepalen van onze bijdrage aan klimaatverandering zijn onze scope-1 en scope-2 emissies over 2023 meegenomen, alsmede het (beperkte) deel van onze scope-3 emissies over 2023 dat al bekend was in januari 2024. Voor een volledige scope-3 bepaling moeten we de levenscyclus-CO₂-uitstoot van alle door ons aangekochte kapitaalgoederen in kaart gaan brengen. Hiervoor moeten dermate veel data van leveranciers en andere partijen worden verzameld en geïntegreerd, dat de publicatiedatum van dit jaarverslag te vroeg komt. Lees meer over onze scope-3 beleid in het hoofdstuk [Emissies](#).

Onze impact op de biodiversiteit

Vijf infrastructuurbedrijven maken samen effect van bedrijfsvoering inzichtelijk

Bewust van impact

De infrastructuurbedrijven van Nederland werken hard aan de energietransitie. Duurzame-energieprojecten hebben echter ook negatieve gevolgen voor de biodiversiteit. Pas als we de omvang van die impact kennen, kunnen we gericht maatregelen nemen. Dat willen we én dat moet, bijvoorbeeld door nieuwe normen en regelgeving zoals de EU-taxonomie en CSRD. Daarom werkten we in 2023 samen met Impact Institute en collega-infrabedrijven Alliander, Havenbedrijf Rotterdam, Stedin en Vitens aan een impactmeting. Samen willen we meer grip krijgen op dit belangrijke thema.

Inkoop en eigen land

Voor de meting keek Impact Institute uitgebreid naar twee aspecten: de directe impact door eigen landgebruik en de indirecte impact via leveranciers, oftewel upstream impact. Op een plek waar een kantoor of installatie staat kan immers geen bos groeien. En voor de leidingen en andere materialen die Gasunie inkoop, veroorzaken onze leveranciers en hun toeleveranciers onder andere watervervuiling, luchtvervuiling en CO₂-uitstoot. Impact Institute gebruikte sectorgemiddelden en andere standaarden om een prijskaartje te hangen aan de negatieve gevolgen van onze bedrijfsvoering.

Bijna € 92.000.000

De resultaten van de impactmeting liegen er niet om. De 272 hectares die Gasunie in Nederland beheert leidden in 2022 tot een biodiversiteitsverlies van € 820.000. De upstream impact was vele malen hoger: € 91.000.000. Deze impact komt voornamelijk door onze inkoop van elektriciteit en stikstof. Hoe doen we het ten opzichte van onze collega-infrabedrijven? De meeste anderen hadden een vergelijkbare verhouding tussen upstream impact en impact via eigen areaal. Wel weten we nu dat de impact per beheerde hectare en ingekochte euro bij Gasunie relatief hoog is. Waarom dit zo is, vergt aanvullend onderzoek.

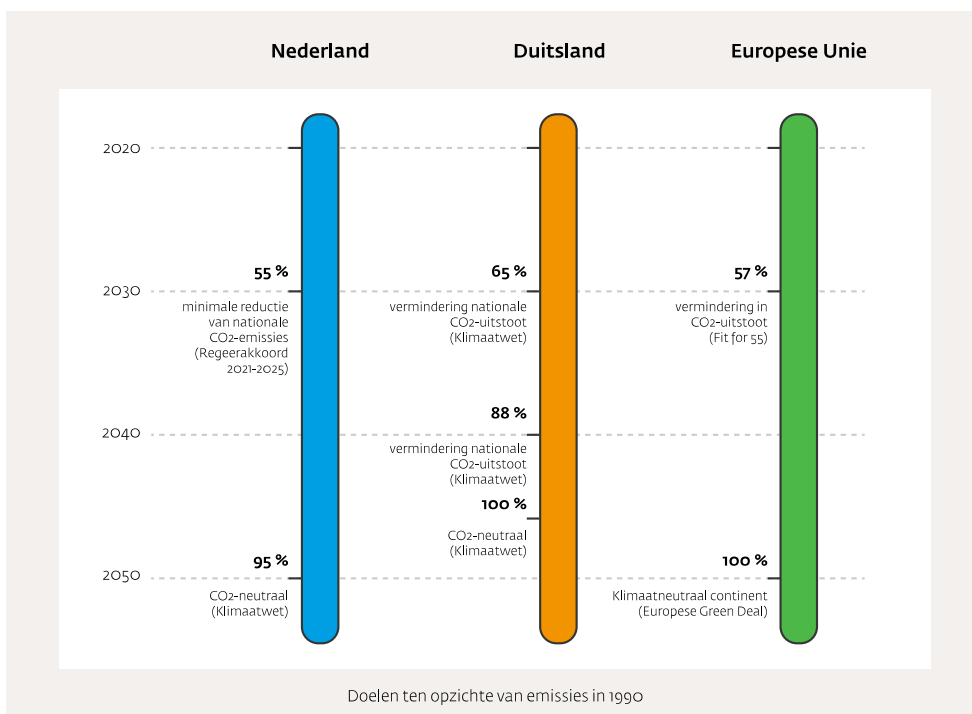
Plannen voor de toekomst

De toekomst vraagt om een andere manier van werken, met meer aandacht voor de natuur. Gasunie zet hier al actief stappen in. Een deel van die stappen komt [elders in dit jaarverslag](#) aan bod, zoals de inkoop van Nederlandse windenergie, het ecologisch beheer van onze terreinen en aandacht voor circulariteit bij onze aanbestedingen. Met de waardevolle inzichten uit het rapport van Impact Institute kunnen we nu nog gerichter aan de slag om het verlies aan biodiversiteit te beperken.

Onze visie op de toekomst

De klimaatdoelen zijn duidelijk. In 2050 is Europa klimaatneutraal; in 2030 is de Europese CO₂-uitstoot met minimaal 55 procent verlaagd ten opzichte van 1990. Veel landen, bedrijven en burgers nemen maatregelen, maar we zijn er nog lang niet. De rapporten van wetenschappers en uitspraken van rechters liegen er niet om. Om de klimaatdoelen te halen moet het energiesysteem fors veranderen. Duurzame gasvormige energie zoals groen gas en waterstof zijn onmisbaar voor de transitie van industrie en huishoudens, net als CO₂-transport- en opslag.

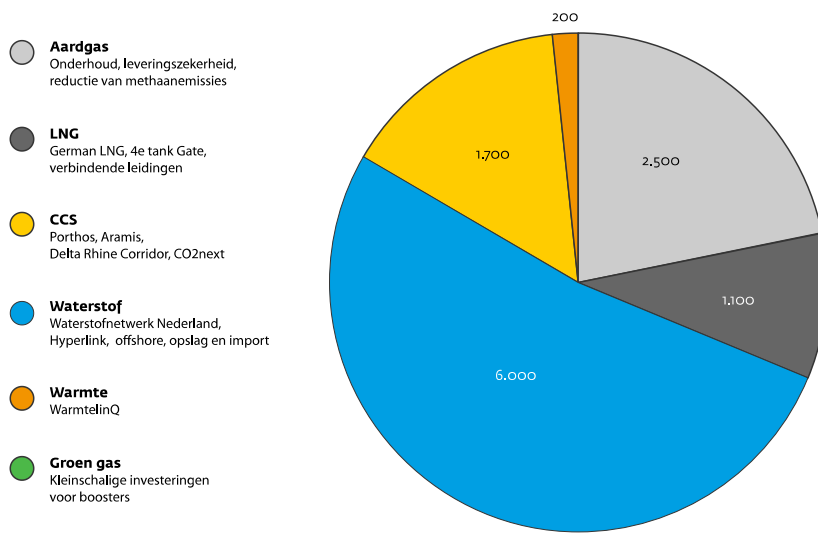
Klimaatdoelstellingen van Nederland, Duitsland en de Europese Unie

Investeringsagenda

Gasunie werkt aan een serie grootschalige energietransitie-projecten waarvoor we in de komende jaren een investeringsbeslissing willen nemen. We verwachten dat het overgrote deel van deze projecten meteen of gaandeweg een gereguleerd kader krijgt; dat wil zeggen dat we het gebruik van deze activa tegen gereguleerde tarieven zullen aanbieden. Per project kijken we naar maatwerkoplossingen om de ontwikkel- en exploitatierisico's in de hand te houden.

Gasunie wil tot en met 2030 € 11,5 miljard investeren in energietransitie en leveringszekerheid

(Bedragen in miljoenen euro's.)

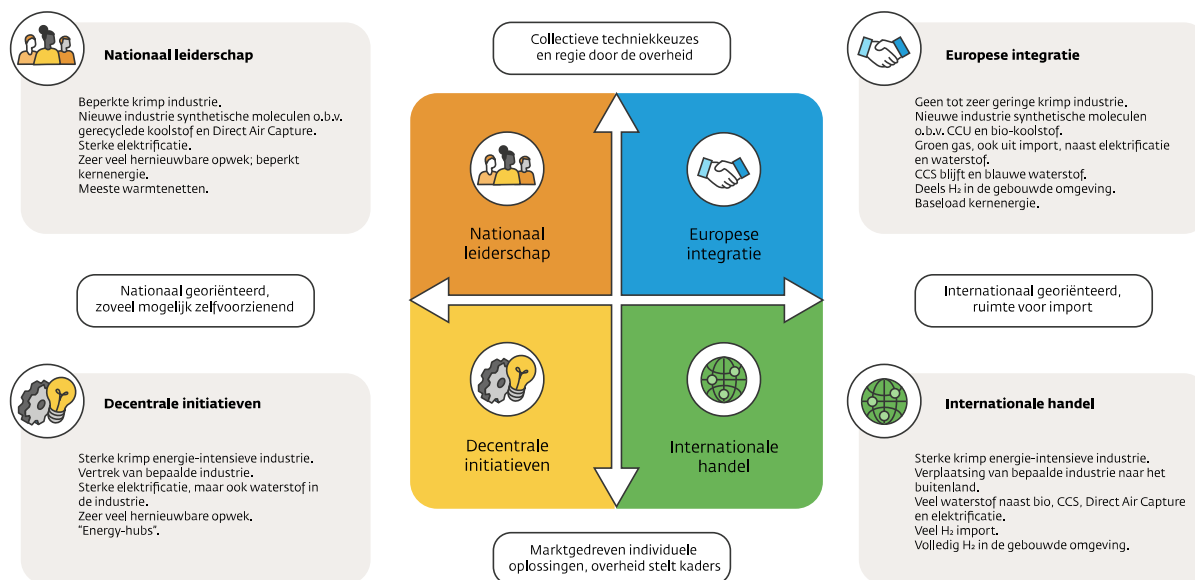
De totale netto-investeringsagenda van Gasunie tot en met 2030 loopt volgens onze huidige inschattingen op tot zo'n € 11,5 miljard. De investeringen in aardgasinfrastructuur zijn vervangingsinvesteringen en investeringen in compressie in het Duitse aardgasnet vanwege de grote instroom van gas vanaf LNG-terminals.

Een aantal projecten willen we uitvoeren met partners. Alleen het aandeel van Gasunie in de uitgaven wordt weergegeven en bijvoorbeeld subsidies zijn hierop al in mindering gebracht. Alle projecten doorlopen een apart besluitvormingstraject.

Integrale Infrastructuurverkenning

Energienetten verbinden vraag en aanbod van energie. Voor het vervoer van groene energie zijn grote investeringen nodig in de aanleg van nieuwe netten en het aanpassen van bestaande netten. Omdat we niet weten hoe de wereld eruit gaat zien, houden we rekening met een viertal toekomstscenario's die allemaal toewerken naar een CO₂-neutrale samenleving in 2050. Het is de maatschappelijke taak van Gasunie dat we de samenleving in alle scenario's kunnen bedienen met onze infrastructuur. De scenario's zijn diepgaand uitgewerkt in de [Integrale Infrastructuurverkenning 2030-2050](#) (I13050). Door nauwe samenwerking bij het opstellen van deze visie tussen Gasunie, TenneT, regionale netbeheerders en andere stakeholders is de I13050 een breed gedragen verkenning en leidraad voor overheid, marktpartijen en netbedrijven.

De vier II3050-scenario's op hoofdlijnen

De belangrijkste conclusies uit het nieuwe II3050-rapport voor Gasunie zijn:

- Waterstof, groen gas, warmte en CCS worden belangrijke schakels voor een CO₂-vrije toekomst.
- Na 2030 is er ongeveer een verdubbeling van het tot 2030 geplande waterstofnetwerk nodig en daar kan onze bestaande gasinfrastructuur grotendeels in voorzien.
- De opslag van waterstof is cruciaal om vraag en aanbod naar energie in de toekomst in balans te houden. Dat kan in voormalige zoutcavernes in Nederland en Duitsland.
- Daarnaast is onderzoek nodig in hoeverre we waterstof in lege gasvelden kunnen opslaan. Zij kunnen een belangrijke rol spelen als strategische buffer in geval van te weinig opgewekte zonne- en windenergie en als back-up bij het wegvallen van een deel van de import.
- Het netwerk voor transport van CO₂ is naast een kortetermijnoplossing ook een langetermijnoplossing. Op de korte termijn transporteren we afgevangen CO₂ naar de opslagvelden onder zee om de CO₂-uitstoot van de industrie te verminderen. Op de lange termijn transporteren we duurzame CO₂ richting industrie voor productieprocessen die nu nog op fossiele grondstoffen (zoals olie) zijn gebaseerd.

Risico's en kansen

Gasunie is de afgelopen jaren al begonnen aan de opbouw van deze infrastructuur, voor waterstof, groen gas, CO₂ en warmte. Ongeacht welk scenario werkelijkheid wordt, is er in de energietransitie een belangrijke rol voor Gasunie weggelegd. Wel verschillen per scenario de kansen en de risico's* voor onze onderneming. Dit hebben we in onderstaande visuals duidelijk gemaakt.

* Naast de II3050-scenario's heeft Gasunie gekeken naar haar strategische risico's en operationele risico's en de manieren waarop ze worden beheerst. De belangrijkste beheersmaatregelen zijn opgenomen in de [Aanvullende informatie](#).

Risico's en kansen voor Gasunie bij de energietransitie-scenario's

 Nationaal leiderschap	 Duurzaam inkomstenmodel	 Technologie-keuzes	 Arbeidsmarkt	 Geopolitieke invloed op benuttingsgraad of bedrijfsontwikkeling	 Klimaatdoelen
 Risico's	Tariefstijging GTS door dalende netbenutting. Risico op reputatieschade en heroverweging regulering. Financiële risico's door grote investeringen in het offshore H ₂ -netwerk.	Wind-op-zee zorgt voor sterke elektrificatie in alle sectoren. Veel eindgebruikers kiezen voor technologieën die buiten de Gasunie-strategie vallen. CCS na 2030 minder belangrijk. Korte afschrijvingstijd voor offshore CO ₂ -leidingen.	Gasunie trekt te weinig personeel aan om waterstofnet tijdig te realiseren.		Vertraging in Gasunie-projecten vormt risico voor halen van nationale en internationale klimaatdoelen.
 Kansen		Warmtetransport nodig door verplichte aansluiting wijken op warmtenetten. Forse H ₂ opslag- en transportcapaciteit nodig op land. Fors H ₂ -net op zee nodig voor aansluiten offshore elektrolyse en voor interconnectie. Onshore CCS-investeringen houden verdienpotentieel door vraag naar duurzame koolstof voor productie van syn-brand- en grondstoffen.		Overheid participeert in grootschalige projecten van nationaal belang en zet zich in om de grote industrie te behouden en nieuwe industrieën (synthetische brand- en grondstoffenproductie) naar Nederland te halen.	

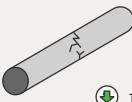

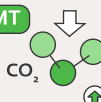
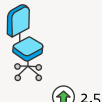
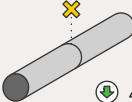

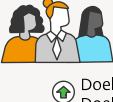
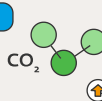
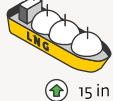

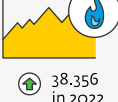

 Decentrale initiatieven	 Duurzaam inkomstenmodel	 Technologie-keuzes	 Arbeidsmarkt	 Geopolitieke invloed op benuttingsgraad of bedrijfsontwikkeling	 Klimaatdoelen
 Risico's	Tariefstijging GTS door dalende netbenutting. Risico op reputatieschade en heroverweging regulering.	Wind-op-zee, offshore elektrolyse en kernenergie komen maar beperkt van de grond. Groene waterstof alleen nodig voor elektriciteitscentrales en industrie.		Burgers en lokale gemeenschappen maken eigen keuzes binnen hun eigen invloedssfeer. Geen plek voor grootschalige nationale en internationale projecten.	Vertraging in Gasunie-projecten vormt risico voor halen van nationale en internationale klimaatdoelen.
 Kansen	Realisatie en beheer van waterstof-opslagcapaciteit.	Wind-op-zee, offshore elektrolyse en kernenergie komen maar beperkt van de grond. Groene waterstof alleen nodig voor elektriciteitscentrales en industrie.	Verlichting op krappe arbeidsmarkt omdat regionale netwerken niet omgebouwd worden en omdat bepaalde industriële bedrijven uit Nederland vertrekken.		

 Internationale handel	 Duurzaam inkomstenmodel	 Technologiekeuzes	 Arbeidsmarkt	 Geopolitieke invloed op benuttingsgraad of bedrijfsontwikkeling	 Klimaatdoelen
 Risico's	Vertrek van deel van de industrie zet terugverdiendtijd H ₂ -net onder druk. Aardgasgebruik neemt sterk af. Groen gas groeit wel, maar blijft klein in omvang. Benutting van het GTS-netwerk loopt sterk af.	Groot H ₂ -net nodig voor industrie, glastuinbouw, mobiliteit, gebouwde omgeving en transitie. Gasunie moet groot investeren in mensen en kapitaal.	Krapte op de arbeidsmarkt, ondanks vertrek van deel van industrie. Reputatieschade als Gasunie hoge maatschappelijke verwachtingen niet kan waarmaken.	Importafhankelijkheid zorgt voor hogere prijzen voor energie en materialen bij geopolitieke spanningen.	
 Kansen	Dominante positie van H ₂ in het energiesysteem. Veel vrijkomende leidingen kunnen voor waterstof ingezet worden. Opwaartse druk op gastransportatieën blijft beperkt.	CCS belangrijk voor halen 2030-doelen. Blijft na 2030 om negatieve emissies te realiseren. Opslag van CO ₂ uit buurlanden.			Vertraging in Gasunie-projecten vormt geen risico voor het halen van de nationale en internationale klimaatdoelen.

 Europese integratie	 Duurzaam inkomstenmodel	 Technologiekeuzes	 Arbeidsmarkt	 Geopolitieke invloed op benuttingsgraad of bedrijfsontwikkeling	 Klimaatdoelen
 Risico's	Beperkte stijging tarieven GTS. Veel investeringen nodig in groen gas-boosters en verzamelleidingen.		Gasunie vol aan het werk met groen gas, H ₂ , CO ₂ . Krapte op de arbeidsmarkt in de hele keten, projecten mogelijk niet op tijd klaar.		Vertraging in Gasunie-projecten vormt risico voor halen van nationale en internationale klimaatdoelen.
 Kansen	Nederland aantrekkelijk voor bestaande en nieuwe industrie en als transitland voor energie. Positief voor financiële exploitatie van Gasunie-activa. Grootschalige toepassing CCS, o.a. voor energieopwek met negatieve emissies (BECCS) en voor de productie van CO ₂ -arme waterstof. Ook opslag van CO ₂ uit buurlanden. Langdurig gebruik van Gasunie-activa.	Door groot aanbod van groen gas blijft GTS-aardgasnet grotendeels in stand. Ook in gebouwde omgeving wordt via hybride warmtepompen nog veel capaciteit van het aardgasnet gevraagd.		Beperkt geopolitiek risico door de sterke focus op Europese energieproductie en de protectionistische industriepolitiek.	

04 Doelstellingen en prestaties

Niet-financiële kerncijfers

 Optimaliseren infrastructuur	 Europees verbindend	 Versnellen energietransitie	 Organisatie-fundament
Uncontrolled events (referentiewaarde <2)	Totaal transportvolume	CO ₂ -uitstootreductie gefaciliteerd bij onze infrastructuurgebruikers	Aantal medewerkers per einde jaar (FTE)
 1 in 2022	973 TWh 1.108 in 2022	0,10 MT 0,08 in 2022	2.793 2.502 in 2022
Transportonderbrekingen (referentiewaarde <6)	H-gas geconverteerd naar G-gas	Energietransitie-financiering met groene obligaties	% Vrouwen in senior management
1 4 in 2022	24 bcm 29 in 2022	€ 300 m € 0 in 2022	NL 26% DE 33% Doel NL 23% Doel DE 33%
Reductie van CO ₂ emissie (t.o.basisjaar 2020)	LNG ingevoerd op onze netten in NL en DE	% van het NL waterstofnetwerk waarvoor we een investeringsbesluit hebben genomen	Verzuim (referentiewaarde <4,0%)
+49% +19% in 2022	34 bcm 15 in 2022	3 0 in 2022	NL 4,1% DE 3,9% NL 4,1 in '22 DE 4,8 in '22
Reductie van CH ₄ emissie (t.o.basisjaar 2020)	Gas verhandeld op de TTF	Groene CapEx	TRFI (referentiewaarde <2,5)
-21% -12% in 2022	53.794 TWh 38.356 in 2022	20,4% 12,9% in 2022	2,9 3,8 in 2022

Financiële kerncijfers

<i>In miljoenen euro's</i>	Gerapporteerd		Onderliggend	
	2023	2022	2023	2022
Opbrengsten	2.061	2.258	1.985	1.873
Totale lasten	-1.446	-1.529	-1.446	-1.529
Bedrijfsresultaat	615	729	538	344
Financiële baten en lasten	-57	-43	-57	-43
Resultaat deelnemingen	38	34	38	34
Resultaat voor belastingen	596	721	519	336
Belastingen	-112	-166	-89	-67
Resultaat na belastingen	483	555	430	269

Na een buitengewoon 2022 kenmerkt 2023 zich door meer stabiliteit. De energieprijzen zijn hoger dan voorheen, maar aanzienlijk minder volatiel. Er zijn diverse aanpassingen aan de gas-infrastructuur gedaan om de veranderde gasstromen te ondersteunen. De komende jaren investeren we hier verder in, om aan de transportzekerheidsnormen te kunnen blijven voldoen.

Opbrengsten

De gerapporteerde opbrengsten van Gasunie zijn bijna € 200 miljoen lager dan in 2022. Dit heeft grotendeels te maken met lagere capaciteitsverkopen dan in 2022. De impact hiervan is ongeveer € 600 miljoen. De tarieven voor gereguleerde activiteiten zijn gestegen, volgend uit de methodiek die de toezichthouders in Nederland en Duitsland hebben vastgesteld. Dit heeft een positief effect van ongeveer € 350 miljoen. Daarnaast heeft EemsEnergyTerminal in 2023 meer opbrengsten gerealiseerd. In 2022 werd EemsEnergyTerminal in september operationeel en genereerde vanaf dat moment omzet.

Ongeveer 80% van onze gerealiseerde opbrengsten vallen onder de reguleringskaders van ACM en BNetzA. Dit betekent dat een groot deel van de extra opbrengsten zullen worden afgedragen aan de klanten. In de komende jaren leidt dit tot een verlagend effect op de tarieven voor onze klanten. Wanneer deze te verrekenen opbrengsten in mindering worden gebracht op de gerealiseerde opbrengsten resteert een opbrengst van € 1.985 miljoen; € 112 miljoen hoger dan vorig jaar.

Bedrijfsresultaat

Het gerapporteerde bedrijfsresultaat bedraagt € 615 miljoen. Dit is € 114 miljoen lager dan vorig jaar. Naast lagere opbrengsten zijn de operationele kosten hoger dan vorig jaar. De personeelskosten zijn gestegen vanwege een toename van het aantal medewerkers. Daarnaast leiden ook de voorinvesteringen in de energietransitie tot hogere operationele kosten.

De energiekosten die samenhangen met het transport en het op de juiste kwaliteit brengen van gas zijn iets gedaald ten opzichte van vorig jaar, met name vanwege lagere energieprijzen. Waar in 2022 nog sprake was van een bijzondere waardeverandering van de activa van Gasunie Deutschland en BBL, is er in 2023 geen sprake van bijzondere waardeveranderingen.

Het onderliggend bedrijfsresultaat over 2023 bedraagt € 538 miljoen. Dit is het bedrijfsresultaat waarbij rekening wordt gehouden met verrekeningen uit het verleden en opbrengsten en kosten die in de komende jaren moeten worden verrekend. Dit onderliggende bedrijfsresultaat is € 194 miljoen hoger dan het onderliggend bedrijfsresultaat van vorig jaar. Dit wordt onder meer veroorzaakt door de bijzondere waardeveranderingen in 2022 en de effecten van de transacties ten aanzien van BBL en EemsEnergyTerminal in 2023.

Resultaat na belastingen

De financiële baten en lasten zijn € 14 miljoen hoger dan in 2022. Het saldo van financiële baten en lasten werd vorig jaar positief beïnvloed door effecten van valutaresultaten, in 2023 zijn deze effecten minder groot. Het nettoresultaat is € 72 miljoen lager dan in 2022. Het onderliggend nettoresultaat, waarbij rekening wordt gehouden met verrekeningen uit het verleden en toekomstig te verrekenen opbrengsten en kosten, bedraagt € 430 miljoen en is daarmee € 161 miljoen hoger dan in 2022, voornamelijk vanwege bijzondere waardeveranderingen in 2022.

Informatie met betrekking tot solvabiliteit, liquiditeit en kasstromen is opgenomen in [noot 28 'Financiële instrumenten'](#) en het [Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2023](#) in de jaarrekening 2023.

In miljoenen euro's	2023	2022
Balans		
Vaste activa	10.052	10.076
Eigen vermogen	6.596	6.304
Balanstotaal	11.018	11.105
Kasstroomoverzicht		
Kasstroom uit operationele activiteiten	863	1.411
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-815	-514
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-189	-500
Netto kasstroom	-141	397

Investeringsen

In 2022 hadden de bouw en aanleg van de floating storage regasification units (FSRU's) in de Eemshaven, de stikstofinstallatie in Zuidbroek en warmtenet WarmtelinQ een groot aandeel in de investeringscashflow van dat jaar. In 2023 zijn de projecten met de grootste impact op de investeringscashflow de aansluitingen van LNG-opslagen in Duitsland, WarmtelinQ en Porthos (CCS).

Financiële vooruitzichten

Na de uitspraak van College van Beroep voor het bedrijfsleven ten aanzien van de methode van regulering voor de periode 2022-2026 is er aanzienlijk meer duidelijkheid ten aanzien de toegestane opbrengsten van Gasunie Transport Services (GTS) in de komende jaren.

De financieringsbehoefte van Gasunie neemt de komende jaren toe. Meerdere energietransitieprojecten, of onderdelen daarvan, zijn inmiddels goedgekeurd en worden gevolgd door andere energietransitieprojecten.

Voor de komende jaren verwachten we een investeringsniveau van ongeveer € 1 miljard per jaar, wat hoger kan worden indien energietransitieprojecten sneller ontwikkeld worden.

Gasunie lost in december 2024 een tweetal leningen van de Europese investeringsbank (EIB) af. De eerste lening heeft een hoogte van € 125 miljoen en de tweede lening is ter hoogte van € 50 miljoen. In juli 2025 lost Gasunie nog eens € 125 miljoen af bij de EIB.

In november 2023 hebben we onze eerste groene obligatie uitgegeven ter hoogte van € 300 miljoen. Ook in 2024 zal de langetermijn-financieringsbehoefte via groene obligaties worden voldaan.

Regulering

Nederland

Toezichthouder ACM bepaalt de toegestane omzet van GTS, en daarmee de hoogte van de GTS-tarieven, aan de hand van het methodebesluit. Het methodebesluit beschrijft de wijze waarop GTS haar efficiënte kosten gedurende een reguleringsperiode mag terugverdienen en de regels en parameters die daarbij gelden. De huidige reguleringsperiode loopt van 2022 tot 2026.

GTS en marktpartijen hebben in 2021 beroep aangetekend tegen het methodebesluit bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb). De belangrijkste bezwaren van GTS hadden betrekking op de benchmark en de energiekosten. GTS vindt dat de robuustheid van het benchmarkonderzoek dusdanig beperkt is dat het geen basis biedt voor een efficiëntieafslag voor GTS. Daarnaast vindt GTS het onderzoek onvoldoende inzichtelijk en controleerbaar. Ten aanzien van het prijsrisico van de kosten van energie vindt GTS dat in het methodebesluit ten onrechte geen nacalculatie wordt toegepast.

Op 4 juli 2023 heeft het CBb uitspraak gedaan. De rechter heeft besloten dat alle energiekosten van GTS moeten worden vergoed, ook nu deze fors zijn gestegen door hogere energieprijzen. Daarnaast heeft de rechter de benchmark voor deze reguleringsperiode ongeldig verklaard. Daardoor wordt de efficiëntieafslag die was toegepast op de inkomsten van GTS teruggedraaid. Bovendien heeft de rechter duidelijk gemaakt aan welke eisen een toekomstige benchmark moet voldoen, voordat deze wordt toegepast door de toezichthouder. De ACM heeft op 21 december 2023 het gewijzigde methodebesluit 2022-2026 vastgesteld.

Daarnaast zijn er in het kader van de regelgeving NC-TAR sectorafspraken gemaakt waarmee alle hiermee samenhangende bezwaar- en beroepsprocedures zijn afgedaan en is afgesproken om in de resterende jaren van het huidige methodebesluit geen nieuwe procedures te starten tegen de zaken die onderdeel zijn van de sectorafspraken. We verwachten dat de aanvullende sectorafspraken in het eerste kwartaal van 2024 ongewijzigd definitief worden.

Het gewijzigde methodebesluit 2022-2026 en de verwachte afname van de gecontracteerde capaciteiten resulteren in een stijging van de voorgestelde transporttarief voor 2025 met gemiddeld circa 51% ten opzichte van 2024. De tariefstijging volgt op de sterke daling met 20% voor de transporttarieven van het jaar 2024 ten opzichte van het jaar 2023. Op de rekening van de eindverbruiker heeft de tariefstijging van GTS slechts een beperkt effect omdat het aandeel van de GTS-transportkosten op de totale energierekening erg klein is. ACM neemt in mei 2024 het besluit voor de transporttarieven van 2025.

Duitsland

Sinds de inval van Rusland in Oekraïne focust de Duitse overheid zich op de leveringszekerheid van aardgas. Het Duitse ministerie van Economische Zaken en Klimaat (Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz) heeft verschillende initiatieven gestart om de levering van LNG op de korte, middellange en lange termijn te verhogen en om zeker te stellen dat gasbergingen voldoende worden gevuld.

Deze initiatieven hebben ook impact op Gasunie Deutschland omdat Gasunie Deutschland pijpleidingen aanlegt om FSRU's en LNG-terminals aan te sluiten op haar netwerk. De toezichthouder in Duitsland heeft de netbeheerders de mogelijkheid gegeven om bepaalde activa in aanbouw, die de komende jaren in gebruik genomen gaan worden, over een kortere periode af te schrijven (tot en met 2045).

Regulatoire verrekeningen

De reguleringsmethodieken in Nederland en Duitsland kunnen verrekeningen in volgende jaren veroorzaken. Onder de huidige IFRS-boekhoudregels is het niet toegestaan om regulatoire verrekeningen als vordering of schuld in de balans te verantwoorden. Als gevolg hiervan verantwoorden we regulatoire verrekeningen onder IFRS niet in het jaar waarin ze zijn ontstaan, maar in het jaar waarin de verrekeningen in de tarieven plaatsvinden. Dit leidt tot timingsverschillen tussen IFRS en het regulatoire verdienmodel die periodieke waardeveranderingen tot gevolg kunnen hebben. Daarnaast geeft dit een vertekend beeld van het financiële resultaat in enig jaar. Gezien de grote omvang van de regulatoire verrekeningen presenteren we ook een onderliggend resultaat in de kerncijfers.

<i>In miljoenen euro's</i>	2023
Gasunie Transport Services	
Te verrekenen op 1 januari	-232
Dit jaar ontvangen regulatoire verrekeningen ter compensatie van voorgaande jaren	-70
Toekomstig te ontvangen verrekening voor behaalde omzet/ENF (versus toegestane omzet/ENF) voor dit jaar	171
Te verrekenen op 31 december	-131
Gasunie Deutschland	
Te verrekenen op 1 januari	2
Dit jaar ontvangen regulatoire verrekeningen ter compensatie van voorgaande jaren	7
Toekomstig te ontvangen verrekening voor behaalde omzet/ENF (versus toegestane omzet/ENF) voor dit jaar	-104
Te verrekenen op 31 december	-95

In de tarieven van 2023 is een bedrag verrekend van € 63 miljoen vanuit voorgaande jaren. Dit bedrag bestaat uit een positieve verrekening van € 70 miljoen voor Gasunie Transport Services en een negatieve verrekening van € 7 miljoen voor Gasunie Deutschland. De in 2023 gerealiseerde omzet, energiekosten en investeringen wijken af van de norm die is vastgesteld door de toezichthouders in Nederland en Duitsland. Voor Gasunie Transport Services leidt deze afwijking tot een toekomstige vordering van € 171 miljoen en voor Gasunie Deutschland leidt dit tot een toekomstige terugbetaling van € 104 miljoen. Deze bedragen worden verrekend in de tarieven van de volgende jaren.

Ultimo 2023 moet regulatorisch een bedrag van € 226 miljoen worden verrekend. Dit bedrag bestaat uit een te betalen bedrag voor Gasunie Transport Services van € 131 miljoen en een te betalen bedrag voor Gasunie Deutschland van € 95 miljoen. Dit is een schatting, de toezichthouders stellen uiteindelijk de definitieve verrekeningen vast. In het onderstaande overzicht splitsen we het te verrekenen bedrag naar de perioden waarin de bedragen op basis van IFRS-grondslagen worden verrekend in de tarieven:

<i>In miljoenen euro's</i>	Totaal	2024	2025-2028	2029 >
Gasunie Transport Services	-131	-134	3	-
Gasunie Deutschland	-95	-15	-80	-
Totaal te verrekenen	-226	-149	-77	-

05 Energietransitie

Gasunie is een belangrijke wegbereider voor de overstap op CO₂-neutrale energie die de samenleving aan het maken is. We leggen infrastructuur aan voor waterstof, CCS, warmte en groen gas. We transformeren hierdoor de komende jaren van aardgastransportbedrijf naar energie-infrastructuuronderneming.

Onze bijdrage aan het Nationale Transitiepad

De energietransitieprojecten die Gasunie ontwikkelt, stellen de Gasunie-netgebruikers in staat om de komende jaren vele megatonnen CO₂-emissies te reduceren.

Gasunie faciliteert tot en met 2030 vele megatonnen CO₂-reductie bij netgebruikers*

Project	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
 Waterstof	0,0	0,0	 0,0	 1,3	2,7	3,3	4,0	5,6	8,7
 CCS	0,0	0,0	0,0	0,0	 1,3	 2,5	6,3	10,0	15,0
 Groen gas	 0,1	0,1	0,2	0,2	0,6	0,9	1,2	1,5	1,8
 Warmte	0,0	0,0	0,0	0,0	 0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Totaal:	0,1	0,1	0,2	1,5	4,7	6,8	11,5	17,2	25,6

* In het jaarverslag over 2022 publiceerden we een vergelijkbare tabel. Onze verwachtingen waren toen:

- voor waterstof: (2025: 0,9) (2026: 2,5) (2027: 3,0) (2028: 3,5) (2029: 5,2) (2030: 6,7);
- voor CCS: (2025: 1,3) (2026: 2,5) (2027: 5,6) (2028: 8,8) (2029: 12,5) (2030: 12,5).

Nederland wil in 2050 klimaatneutraal zijn. Om daar te komen, moeten we als land de komende decennia elk jaar een gemiddelde CO₂-emissiereductie realiseren; het zogeheten Nationale Transitiepad (de gele lijn in onderstaande visual). Maar Nederland loopt achter op dit pad, zo blijkt uit de Klimaat en Energieverkenning (KEV) van het Planbureau voor de Leefomgeving (de stippellijn).

Als Gasunie door haar stakeholders in staat wordt gesteld haar huidige investeringsplannen de komende jaren compleet en zonder vertraging uit te voeren, stellen we Nederland in staat om een significant deel van de kloof tussen KEV en Transitiepad te dichten. We denken dat netgebruikers door onze energietransitieprojecten in 2030 25,6 Mton CO₂-uitstoot kunnen reduceren. Ter illustratie: de totale CO₂-uitstoot van Nederland in 2022 was 158,4 Mton*.

* CBS, emissies van broeikasgassen berekend volgens IPCC-voorschriften.

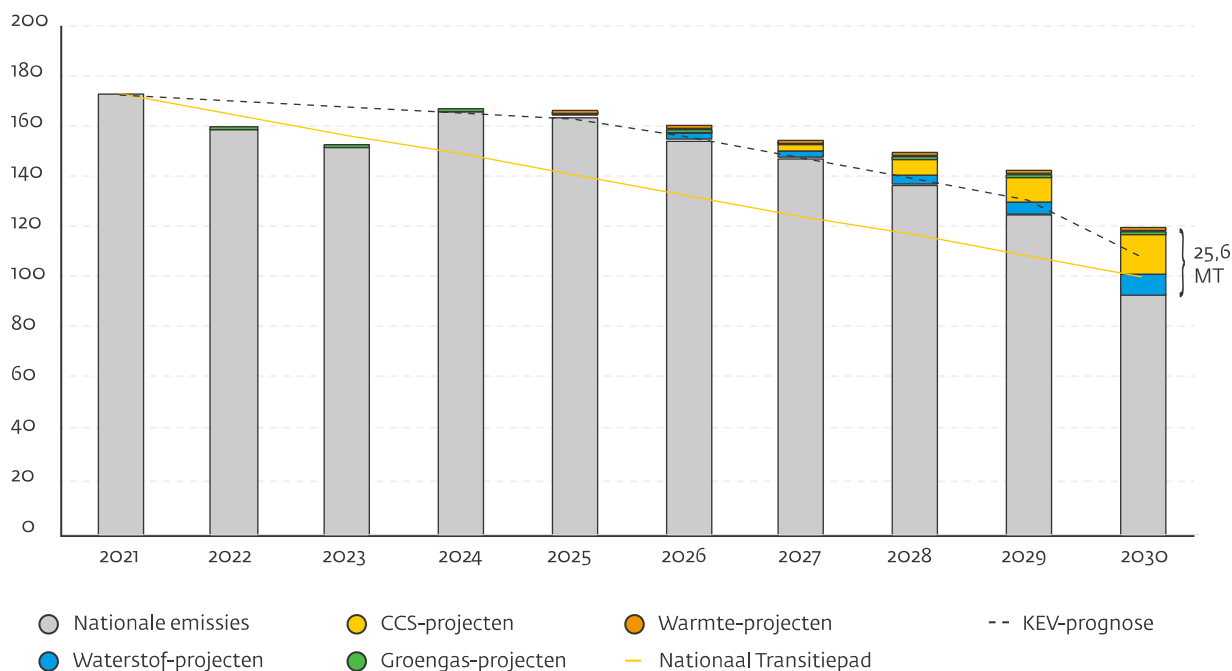
Gasunie-investeringen in Hyperlink zorgen voor megatonnen CO₂-reductie in Duitsland

Hyperlink Duitsland	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
 Waterstof	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	2,2	2,6	4,5

Onze investeringsplannen in het Duitse landelijke waterstofnetwerk Hyperlink kunnen daarnaast voor enkele megatonnen extra reductie zorgen en dragen bij aan het transitiepad van Duitsland.

Investerings zorgen ervoor dat Nederland het Transitiepad niet uit het oog verliest

(in Mton/jaar)

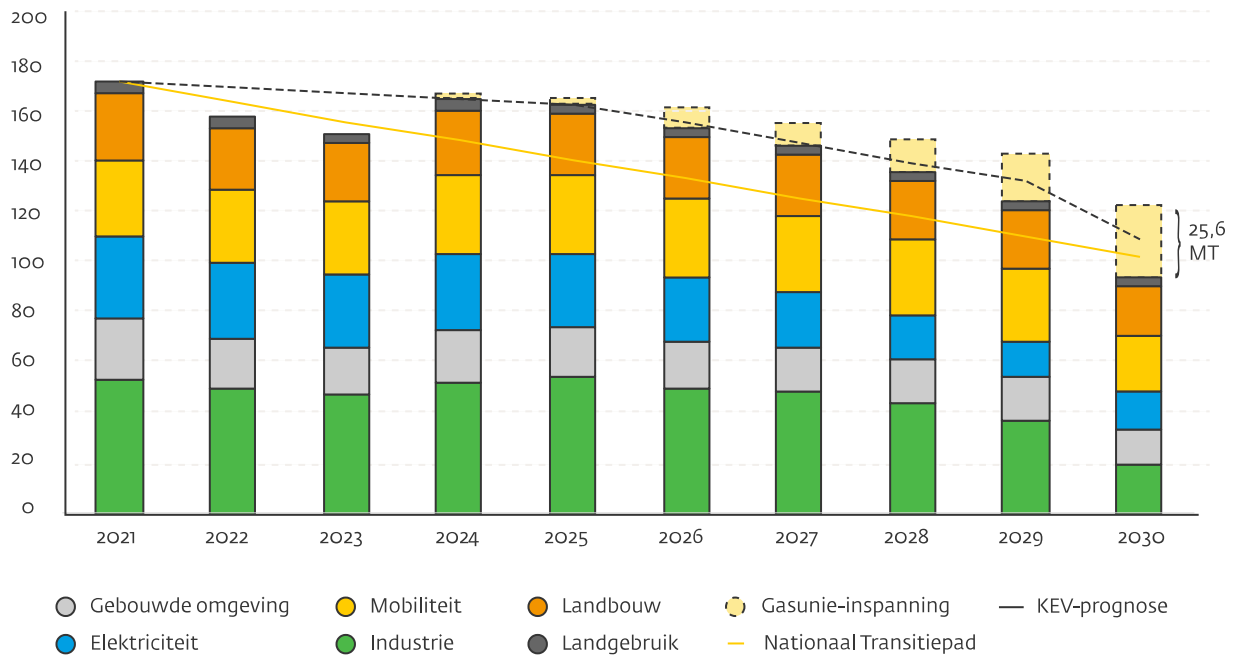

In de grafiek hierboven staan de door Gasunie gefaciliteerde vermeden nationale emissies weergegeven; voor 2030 zijn deze voorzien op 25,6 megaton (MT). Als andere sectoren in de economie hun rol pakken, kan de rest van de kloof ook worden gedicht en blijven we op koers voor een CO₂-neutraal Nederland in 2050*. De transitie-investeringen van Gasunie zorgen vooral voor reductie in de sectoren Industrie en gebouwde omgeving.

* In het hoofdstuk [Aanvullende informatie](#) achter in dit jaarverslag geven we een toelichting op onze calculaties.

Andere sectoren moeten ook een aandeel leveren in het dichtenvan de kloof

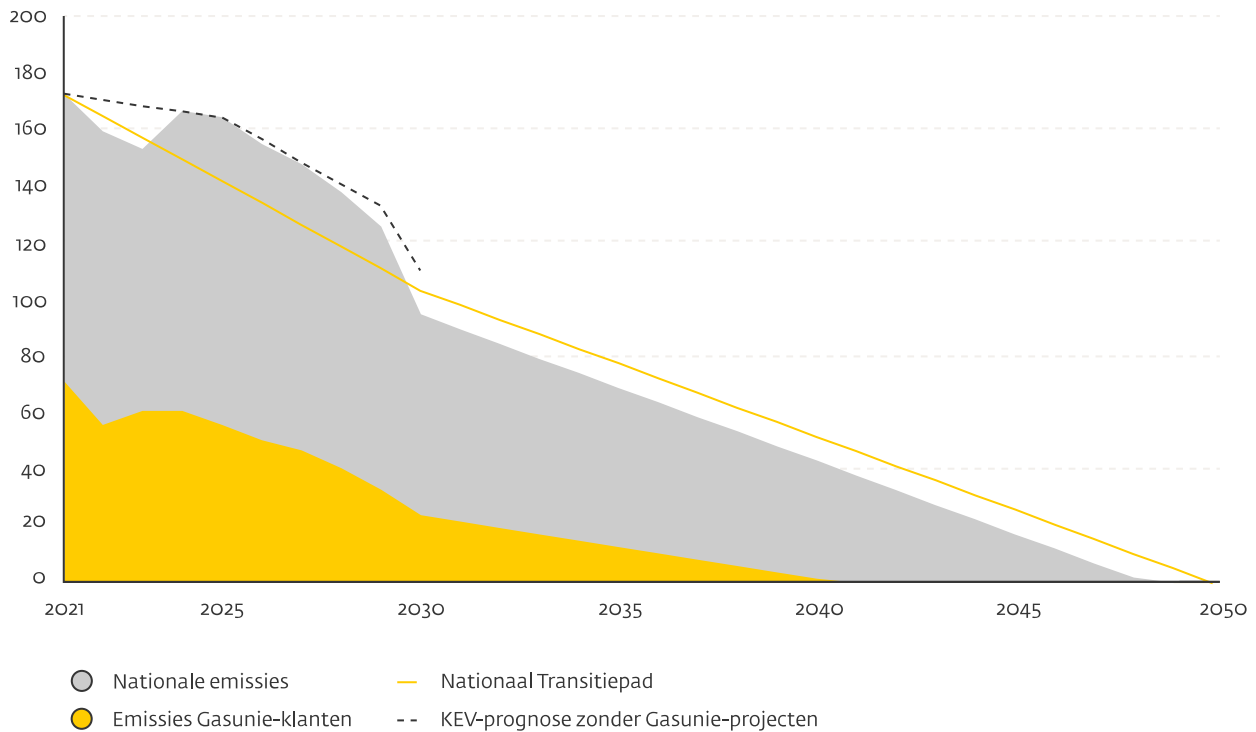
(in Mton/jaar)

Het effect van onze investeringen tot en met 2030 is ook zichtbaar als we de horizon doortrekken naar 2050, zoals in onderstaande visual. Gebruikers van de Gasunie-infrastructuur zullen dan minder CO₂ gaan uitstoten (het gele vlak) en kunnen zelfs eerder klimaatneutraliteit bereiken dan de nationale doelstelling.

Gebruikers Gasunie-infrastructuur kunnen eerder klimaatneutraal zijn dan de doelstelling

(in Mton/jaar)

Na 2030 resteert voor Gasunie nog een aanzienlijke taak. Met name het waterstofsysteem moet worden uitgebouwd. Ook voorzien we een verdere groei in groen gas en vervolginvesteringen in transport van CO₂. Een technische toelichting op onze bijdrage aan het nationale transitiepad staat [als appendix](#) in dit jaarverslag. We rekenen deze bijdrage jaarlijks opnieuw uit op basis van de nieuwste externe en interne inzichten. Ten opzichte van het vorige jaarverslag hebben we te maken met een nieuwe KEV, een latere inbedrijfname van maar hogere reductie bij Porthos en lager-dan-verwachte benutting van het nationale waterstofnetwerk.

Gasunie Transitiepad Calculator

Om onze maatschappelijke bijdrage aan het CO₂-neutraal maken van Nederland nog inzichtelijker te maken, heeft Gasunie tegelijk met het verschijnen van dit jaarverslag een interactieve online [Gasunie Transitiepad Calculator](#) gepubliceerd. Ons basisscenario is dat alle nieuwbouwprojecten die tot 2030 lopen, in het door ons ingestelde opleveringsjaar in gebruik worden genomen. Met de Transitiepad Calculator kan iedereen zelf ook gunstigere en minder gunstige scenario's doorrekenen. De Gasunie Transitiepad Calculator houdt rekening met de effecten van onze investeringen tussen 2020-2030. Een nieuwe reeks Gasunie-investeringen voor de periode 2030-2050 kan leiden tot een steilere daling van het Nationale Transitiepad.

Onze waterstofprojecten

Netwerk

Eén van de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van een waterstofmarkt is de infrastructuur voor import, transport en opslag. Nederland en Noordwest-Duitsland zijn uitstekend gepositioneerd als toegangspoort voor waterstof naar Europa.

We hebben de ambitie om als eerste Europese land de infrastructuur voor waterstof op orde te hebben. Hierdoor kan Nederland een belangrijk knooppunt voor waterstof worden. Koning Willem-Alexander gaf in oktober op de Tweede Maasvlakte het startsein voor de aanleg van het eerste deel van in totaal 1.200 kilometer waterstofnetwerk*. Dit net wordt ontwikkeld door Gasunie-dochter Hynetwork Services en gaat voor een groot deel bestaan uit herbestede gasleidingen van Gasunie-dochter GTS. Na het Rotterdamse netwerk willen we in 2024 een investeringsbeslissing nemen voor de tracés Noord-Nederland en Zuidwest-Nederland.

* In de jaren na 2030 wordt het landelijke waterstofnetwerk waarschijnlijk verder uitgebreid.

De oorlog in Oekraïne heeft geleid tot veranderingen in de gasmarkt die impact hebben op de timing van de beschikbaarheid van de her te bestemmen GTS-leidingen. Concreet betekent dit dat de IJsselmeerroute behouden moet worden als west-oost-verbinding voor aardgastransport en voorlopig niet ingezet kan worden voor waterstoftransport. Om alsnog waterstof van west naar oost te kunnen transporteren, is Gasunie in mei 2023 toegetreden tot de Delta Rhine Corridor. Binnen dit initiatief wordt een waterstoftransportleiding aangelegd door Hynetwork Services.

In november hebben de federaal minister voor Economie en Klimaat en de brancheorganisatie FNB Gas een ontwerp voor het Duitse nationale waterstofnetwerk (het 'Kernnetz') gepubliceerd. Gasunie heeft samen met elf andere gastransportnetbeheerders bijgedragen aan de totstandkoming van dit ontwerp, dat begin 2024 definitief moet worden. De eerste werkzaamheden voor Gasunie's deel van het Kernnetz, Hyperlink geheten, zijn inmiddels begonnen. Komend jaar wordt er op ruim dertig plekken gewerkt aan het gereedmaken van bestaande leidingen voor het transport van waterstof.

Hynetwork Services en de Duitse netbeheerders Open Grid Europe en Thyssengas tekenden in november een samenwerkingsovereenkomst over de aansluiting van de nationale waterstofnetwerken tussen Nederland en Duitsland. Tegelijkertijd tekenden zes energiebedrijven (BP, Uniper, E.ON/Essent, Onyx Power, Equinor en Engie) een intentieverklaring waarin zij aangaven via Nederland waterstof te willen transporteren naar (industriële) afnemers in Duitsland.

Duitsland en Denemarken ondertekenden in het voorjaar van 2023 een overeenkomst voor de komst van een waterstofleiding tussen Noord-Duitsland en West-Denemarken waarin Hyperlink door zijn gunstige ligging een rol kan gaan spelen.

Import

Het is duidelijk dat de behoefte aan waterstof de komende decennia veel groter wordt dan de Nederlandse productie. Ook het ministerie van EZK onderschrijft dit en organiseerde om die reden meerdere handelsmissies samen met Gasunie en andere staatsdeelnemingen naar onder andere Chili en Zuid-Afrika.

Ook dichterbij huis worden zogeheten importcorridors opgezet. Om de groene waterstofketen van Spanje naar Nederland tot stand te brengen, tekenden de Spaanse energiebedrijven Cepsa en Iberdrola intentieverklaringen met Gasunie en ACE Terminal. Hierin uiten partijen de wens om groene ammoniak naar Nederland te exporteren via de geplande ACE-importterminal in de haven van Rotterdam en van daaruit groene waterstof te transporteren via het Nederlandse landelijke waterstofnetwerk naar Europese klanten.

In 2024 worden potentiële importcorridors met andere landen uitgebouwd en worden de plannen voor de importterminals ACE Terminal, EemsEnergyTerminal in de Eemshaven en GLNG Terminal in Brunsbüttel verder uitgewerkt.

Offshore

Waterstof op zee gaat een belangrijke rol spelen in de energietransitie. De Nederlandse overheid onderzoekt de mogelijkheid voor de uitrol van 70 GW aan offshore windenergiecapaciteit in 2050. Met onze offshore waterstofstrategie zetten we in op ontsluiting van de enorme potentie van elektriciteitsproductie op de Noordzee voor de productie van groene waterstof op zee en transport van deze waterstof naar land. Daarnaast willen we internationale verbindingen opzetten om ervoor te zorgen dat Gasunie kan voorzien in extra aanbod van waterstof voor de Nederlandse en Noordwest-Europese markt.

In dat kader zijn de eerste successen in 2023 al geboekt. Zo is er € 50 miljoen in de begroting van EZK opgenomen voor Gasunie voor de ontwikkeling van het offshore waterstofnetwerk. Gasunie is een belangrijke partner binnen verschillende onderzoeken die de haalbaarheid van een offshore netwerk op de Noordzee onderzoeken. Daarbij nemen we ook nadrukkelijk de wens mee dat het netwerk natuur-inclusief en natuurversterkend wordt.

Een belangrijk lopend onderzoek is dat van EZK, genaamd Energie-infrastructuurplan Noordzee 2050 (EIPN). Het EIPN schetst een richtinggevend beeld van de ontwikkeling van de benodigde infrastructuur voor windenergie op zee in de periode 2030 tot 2050. Naar verwachting is het plan in 2024 klaar.

Opslag

Voor een goed functionerende waterstofmarkt is grootschalige opslag van waterstof een voorwaarde. Daar wordt door Gasunie-dochter HyStock hard aan gewerkt. In Zuidwending, bij Veendam in de provincie Groningen, slaat Gasunie in zes zoutcavernes aardgas op. We zijn van plan om op deze locatie ook waterstofopslagen te ontwikkelen.

Begin 2023 hebben we op onze locatie Zuidwending het demonstratieproject waterstofopslag A8 afgerond. In dit project is gedemonstreerd dat waterstof veilig kan worden opgeslagen in een zoutcaverne. HyStock werkt aan het ontwerp van de bovengrondse installatie en het verkrijgen van de vergunningen voor de opslag van waterstof in de eerste caverne. Voor deze caverne konden marktpartijen in 2023 inschrijven op toekomstige opslagcapaciteit. Het volume dat door de marktpartijen werd gereserveerd, overtrof ruimschoots de beschikbare opslagcapaciteit van 216 GWh.

In Duitsland neemt Gasunie met partner STORAG ETZEL deel aan het pilotproject H2Cast. Het doel is kennis en ervaring op te doen met het geschikt maken van twee bestaande zoutcavernes voor de opslag van waterstof. Gasunie gaat beide cavernes via een bovengrondse installatie met elkaar verbinden. De cavernes liggen dicht bij het toekomstige waterstofnetwerk Hyperlink en Wilhelmshaven.

De komende jaren werken we verder aan de waterstofopslag in Zuidwending en onderzoeken we alternatieven voor opslag in andere regio's in Nederland en in Duitsland.

Onze CCS-projecten

Er zijn verschillende oplossingen om de CO₂-concentratie in de atmosfeer niet verder te laten stijgen. Een van de op korte termijn meest kostenefficiënte oplossingen is het afvangen, transporteren en ondergronds opslaan van CO₂-uitstoot: CCS (Carbon Capture & Storage). De opslag van CO₂ gaat in Nederland plaatsvinden in lege gasvelden onder de Noordzee. Hiermee hebben we niet pas op langere termijn, maar meteen impact op de hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer, tegen lage maatschappelijke kosten. Gasunie werkt, met partners, aan vier concrete en grote CCS-projecten: Porthos, Aramis, CO₂next en Delta Rhine Corridor (DRC).

Porthos

Gasunie, EBN en Havenbedrijf Rotterdam hebben in 2023 de definitieve investeringsbeslissing genomen voor Porthos. Dat werd mogelijk nadat de Raad van State oordeelde dat de stikstofoxide die vrijkomt tijdens de bouw, geen significante effecten heeft op nabijgelegen natuurgebieden. In 2024 start in Rotterdam daarmee de aanleg van het eerste grote systeem voor CO₂-transport en -opslag in Nederland. Dit besluit is een belangrijk startmoment voor toekomstige ontwikkelingen in de opslag van CO₂ in Nederland. We verwachten dat het Porthos-systeem, waarmee een investeringsbedrag van € 1,3 miljard is gemoeid, in 2026 klaar is.

De bedrijven Air Liquide, Air Products, ExxonMobil en Shell gaan CO₂ afvangen en aanleveren bij Porthos. Zij investeren daartoe zelf in afvanginstallaties. Porthos transporteert de CO₂ vervolgens door leidingen in de Rotterdamse haven naar lege gasvelden op circa 20 km uit de kust. Daar wordt de CO₂ permanent opgeslagen op 3 tot 4 km onder de Noordzeebodem. Porthos gaat ongeveer 2,5 Mton per jaar opslaan gedurende 15 jaar, tot een totaal van circa 37 Mton. Daarmee is Porthos uitverkocht. Het transportsysteem op land dat wordt aangelegd, biedt wel ruimte voor toekomstige CO₂-opslagprojecten.

Aramis

Aramis heeft de FEED-fase bereikt. De betrokken partners TotalEnergies, Shell, EBN en Gasunie hebben in december overeenstemming bereikt over de verdere ontwikkeling van belangrijke onderdelen van de benodigde infrastructuur, waaronder de offshore transportleiding die een capaciteit krijgt van maximaal 22 Mton/jaar. Hiermee komt de realisatie van het grootste CCS-project in Noordwest-Europa een stap dichterbij.

We verwachten dat het ontwerp in 2025 gereed is, waarna de definitieve investeringsbeslissing kan volgen. Het daadwerkelijk aanleggen van de transportinfrastructuur kan daarna starten. Volgens de huidige planning is het Aramis-project eind 2028 operationeel, mits alle benodigde vergunningen zijn verkregen. Vanaf dat moment kan de industrie haar CO₂ via de transportleiding van Aramis vervoeren naar verschillende lege gasvelden onder de Noordzee. Anders dan bij Porthos wordt Gasunie alleen verantwoordelijk voor transport. Het opslaan wordt door de consortiumpartners georganiseerd.

DRC

De Delta Rhine Corridor (DRC) is een verzameling van initiatieven om gelijktijdig meerdere ondergrondse buisleidingen en gelijkstroomverbindingen aan te leggen tussen Rotterdam en de Duitse grens, via Moerdijk en Geleen. Gasunie wil als consortiumpartij binnen de DRC een waterstofleiding en een CO₂-leiding gaan realiseren en beheren. De leidingencorridor biedt ook plaats voor andere typen leidingen en kabels. Voor het CO₂-gedeelte hebben we in 2023 een eerste opzet voor het technische systeem gemaakt. Commercieel bereiden we ons voor op het opstarten van een open season voor de CO₂-leiding in Nederland begin 2024.

Warmte

Gasunie bouwt aan WarmtelinQ, een ondergrondse warmwaterleiding van 56 kilometer lang om warmte van de Rotterdamse haven te vervoeren naar woonwijken in onder meer Vlaardingen, Rijswijk, Den Haag en Leiden. Via deze leiding transporteren we warmte uit de Rotterdamse haven. Deze warmte kan door onze klanten gebruikt worden voor het verwarmen van huizen, bedrijven en tuinbouw. Het totale vermogen van het hoofdtransportnet WarmtelinQ wordt 250 MWth. Dat staat ongeveer gelijk aan de warmte voor 120.000 huishoudens. Dit levert een CO₂-reductie op 0,18 megaton per jaar.

Het project ligt op schema om de warmtetransportleiding tussen Vlaardingen en Den Haag in 2025 operationeel te hebben en de aftakking naar Leiden in 2027. De werkzaamheden in Den Haag zijn net na de zomer van 2023 van start gegaan. Voor de aftakking naar Leiden heeft het team eind 2023 de definitieve versie van de Milieueffectrapportage en het Provinciaal Inpassingsplan naar Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland gestuurd.

Groen gas

Nederland heeft zich in het Klimaatakkoord tot doel gesteld om in 2030 jaarlijks 2 miljard m³ (2 bcm) groen gas te produceren. Momenteel is dat circa 0,25 bcm. Gasunie ziet veel kansen voor opschaling van groengasproductie door marktpartijen, en wil dit faciliteren door het invoeden van groen gas in het Gasunie-netwerk mogelijk te maken.

Gasunie gaat vanaf begin 2024 een 60 kilometer lange aardgasleiding tussen Emmen en Ommen geschikt maken voor het transport van regionaal groen gas naar het Gasunie-netwerk. Hiervoor is een aantal technische aanpassingen nodig op bestaande afsluiterlocaties van Gasunie en bij koppelingen met de regionale netten, waaronder de plaatsing van een groen gas booster. Er wordt gewerkt aan drie aansluitingen op de groengas-verzamelleiding voor de regionale netbeheerders Rendo (omgeving Coevorden) en Coteq (omgeving Hardenberg).

Gasunie Deutschland wordt momenteel geconfronteerd met talrijke verzoeken van producenten van groen gas om hun installaties aan te sluiten. Dat heeft twee oorzaken: enerzijds loopt de 20-jarige subsidieregeling van de overheid voor energieopwekking met behulp van het geproduceerde groen gas af en anderzijds zijn de lokale of regionale distributienetten niet in staat om de hoeveelheid groen gas permanent te absorberen.

Dit betekent een uitdaging voor de Duitse transportnetbeheerders. Ze zijn wettelijk verplicht om groen-gasinstallaties aan te sluiten, afhankelijk van de technische haalbaarheid. In 2023 is GUD begonnen met de aansluiting van een biomethaaninstallatie in het gebied Kirchlinteln/Armsen. Het project moet in het voorjaar van 2024 operationeel zijn.

Eemsgas

Op basis van de FEED-studie die eind 2022 is afgerond, hebben Perpetual Next en Gasunie het Eemsgas-plan in 2023 geëvalueerd. De aandeelhouders onderzoeken nu technologie-alternatieven voor de vergassingsinstallatie, die groen gas gaat produceren op basis van houtachtige reststromen. Belangrijke voorwaarden zijn dat de technologie commercieel haalbaar en opschaalbaar moet zijn en een significante bijdrage moet kunnen leveren aan de 2 bcm-doelstelling. In 2023 is een nieuwe technologie geselecteerd op grond waarvan het project begin 2024 zodanig wordt herzien dat een investeringsbesluit rond het einde van 2024 haalbaar blijft.

SKW Alkmaar

De SKW-installatie in Alkmaar heeft in 2023 regelmatig gas ingevoerd in het hogedruknet van Gasunie gedurende diverse kortdurende testperioden, wat op 13 februari 2023 een bezoek opleverde van de minister van Klimaat en Energie. In de loop van het jaar is veel aandacht gestoken in het optimaliseren en robuust maken van de gehele keten die nodig is voor het maken van groen gas volgens de superkritische watervergassingstechnologie van SCW Systems. Inmiddels zijn alle vergassers gereed om te gebruiken vanaf het moment dat de congestie op het elektriciteitsnet in Boekelermeer (Alkmaar) is opgelost. Voor 2024 is het doel om een duurtest van 2500 uur te realiseren, als startsignaal voor de structurele productie van groen gas.

'First Dates' voor vraag en aanbod waterstof

Producenten en afnemers vinden elkaar met Match & Connect

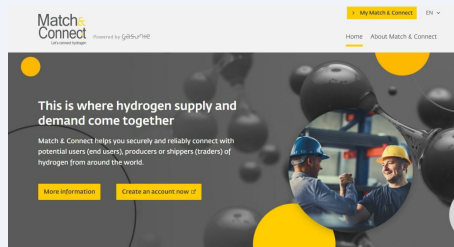
Gasunie is ervan overtuigd dat waterstof een onmisbare schakel wordt in ons toekomstige, duurzame energiesysteem. Daarvoor is het wel noodzakelijk dat de producenten en gebruikers van waterstof elkaar weten te vinden. We merken dat bedrijven grote ambities hebben, maar behoefte hebben aan hulp bij de koppeling tussen vraag en aanbod. Daarom introduceerde Gasunie het online platform Match & Connect als hulpmiddel voor het ontwikkelen van de waterstofketen.

Online koppelen

Voor zover we weten is Match & Connect wereldwijd de eerste in zijn soort. Het is geen handelsplatform maar beter te vergelijken met een datingsite. Eindgebruikers, producenten en shippers (handelaren) van over de hele wereld kunnen een online account aanmaken en zo met elkaar in contact komen. Nadat het contact is gelegd, is het aan de marktpartijen zelf om buiten Match & Connect tot afspraken te komen. Gasunie heeft geen actieve rol in het koppelen. We faciliteren het platform, maar hebben verder geen toegang tot de profielen en onderlinge communicatie.

Positieve reacties

Match & Connect is in mei 2023 tijdens de World Hydrogen Summit in Rotterdam officieel gelanceerd, een toepasselijke gelegenheid om te laten zien wat Gasunie voor de waterstofmarkt kan betekenen. Al direct waren gebruikers uit meerdere landen en continenten actief op het platform. Begin februari 2024 waren er 169 profielen aangemaakt op het platform.

” De waterstofmarkt gaat waarschijnlijk enorm groeien. Match & Connect is een handig instrument om deze nog jonge markt te helpen volwassen te worden. Het is mooi dat Gasunie het initiatief hiervoor heeft genomen; dat versterkt de positie van Nederland in het waterstofdomein en past bij de rol die Nederland wil innemen.

Jörg Gigler
Managing Director
TKI Nieuw Gas,
Topsector Energie

06 Leveringszekerheid

Transport, opslag en behandeling van aardgas zijn momenteel de kerntaken van Gasunie. De economische waarde van de energie die we vervoeren is enorm, zo blijkt uit onze maatschappelijke jaarrekening. Onze stakeholders hechten daarom groot belang aan voortdurende beschikbaarheid zonder onderbreking, zowel van onze kerndienstverlening als van de ondersteunde producten en diensten die we aanbieden.

Transportzekerheid

Transportonderbrekingen

In Nederland en Duitsland hebben we in 2023 voor onze klanten een hoge transportzekerheid gerealiseerd. Er vond in Nederland één transportonderbreking plaats (in 2022 waren dat er 3), op een interconnectiepunt met een Duitse afnemer. Door tijdige communicatie met de afnemer heeft de transportonderbreking niet tot problemen geleid. In Duitsland vond geen transportonderbreking plaats (in 2022: 1). Onze interne eis is dat het aantal transportonderbrekingen per jaar nooit hoger is dan zes, hier hebben we aan voldaan in 2023.

Uncontrolled events

Uncontrolled events zijn incidenten met gasuitstroom ((aard)gas, waterstof, stikstof, lucht) van meer dan 14.000 m³ uit een door Gasunie beheerde drukhouder met een ontwerpdruk van 8 bar of hoger. We hebben met ingang van 2022 de eis van het maximum aantal uncontrolled events aangescherpt van jaarlijks 3 naar jaarlijks 2. Er zijn in 2023 geen uncontrolled events geweest (in 2022: 1).

Pieklevering

Pieklevering is een belangrijke publieke taak van GTS voor de kleinverbruikers in Nederland. Pieklevering is aan de orde als de gemiddelde effectieve etmaaltemperatuur lager is dan -9,0°C. GTS zorgt voor alle voorzieningen op het gebied van gasinkoop en -verkoop, flexibiliteitsdiensten en gastransport op het landelijke gastransportnet. In 2023 is er geen pieklevering geweest.

Transportprestaties

Gasunie Transport Services

Gasunie Transport Services vervoerde in 2023 701 TWh (65,2 bcm). Dit is een daling van circa 11% ten opzichte van de 784 TWh (73,5 bcm) uit 2022 en wederom een historisch laagterecord. De daling zit volledig in het G-gas transport. Het H-gas transport is nagenoeg gelijk gebleven. Het binnenlands verbruik is met 4,5% gedaald, transport naar het buitenland met 6%. Transport voor het vullen van bergingen daalde met 36%.

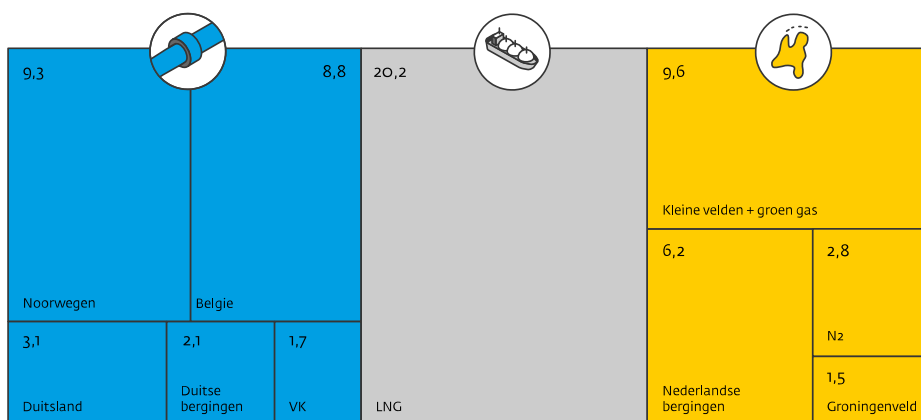
De oorzaken van de daling van het transport zijn een stijging van de gasprijs als gevolg van de krapte die is ontstaan door de sterk verlaagde levering vanuit Rusland aan Europa, de afbouw van de G-gas markt in het buitenland (Duitsland, België en Frankrijk) en voor een zeer groot deel doordat de bergingen aan het einde van de winter 2022/2023 veel voller zaten dan het jaar daarvoor.

De binnenlandse productie van gas en de hoeveelheid geïmporteerd gas naar Nederland daalden met respectievelijk 26,5% en 22,5%. Ook de invoeding vanuit de Nederlandse bergingen en de op het GTS-net aangesloten gasopslagen in Duitsland daalde. Deze dalingen zijn gecompenseerd door een sterk gestegen invoeding van geïmporteerd LNG.

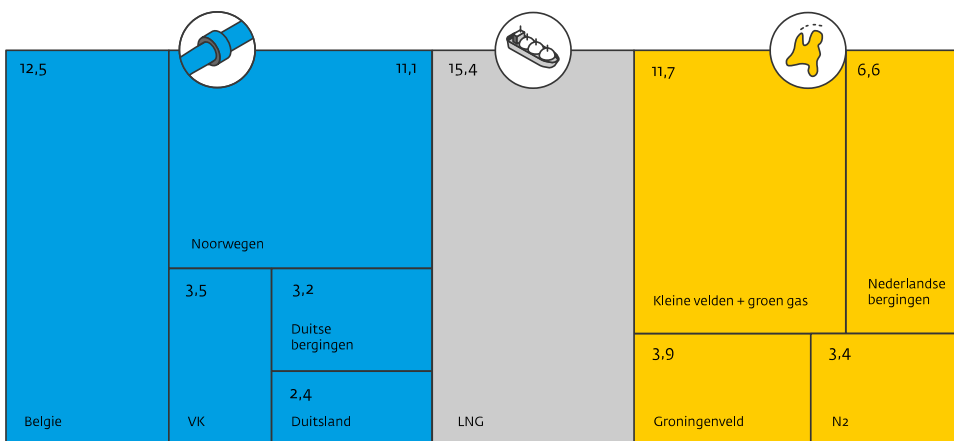
Onze LNG-dochters Gate terminal en EemsEnergyTerminal hebben in 2023 samen 20,2 bcm aardgas in het GTS-net ingevoerd. Dat is een stijging van ruim 31% ten opzichte van 2022. Het aandeel van LNG in de invoedingsmix is daarmee bijna net zo groot geworden als het aandeel van buitenlands pijpleidinggas. EemsEnergyTerminal (5,8 bcm) maakte zijn eerste volledige bedrijfsjaar mee en Gate terminal (14,4 bcm) draaide op volle capaciteit. Via BBL, onze leiding tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk, kwam in 2023 1,7 bcm binnen; de helft minder dan in 2022. Anders dan een jaar eerder is de onrust op de gasmarkten gedempt en zijn de prijsverschillen en volatiliteit tussen de twee marktgebieden afgenomen.

Ondanks dat de productie uit het Groningenveld in 2023 verder is afgenomen, hoefde GTS minder H-gas te converteren naar G-gas. Dit komt door de lagere vraag naar G-gas als gevolg van hoge temperaturen en hoge gasprijzen. De hoeveelheid geconverteerd H-gas is met 17% gedaald van 324 TWh (28,7 miljard m³) in 2022 naar 269 TWh (23,9 miljard m³) in 2023. De bijbehorende hoeveelheid ingezette stikstof is gedaald van 3,36 miljard m³ naar 2,84 miljard m³.

Herkomst van gas in het GTS-systeem, 2023 versus 2022

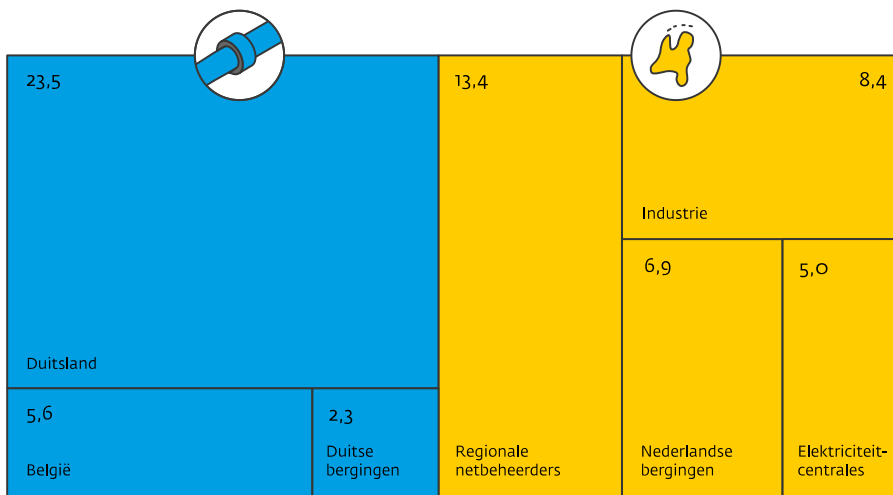

Herkomst van gas in het GTS-systeem, 2023, in miljard m³ (n)

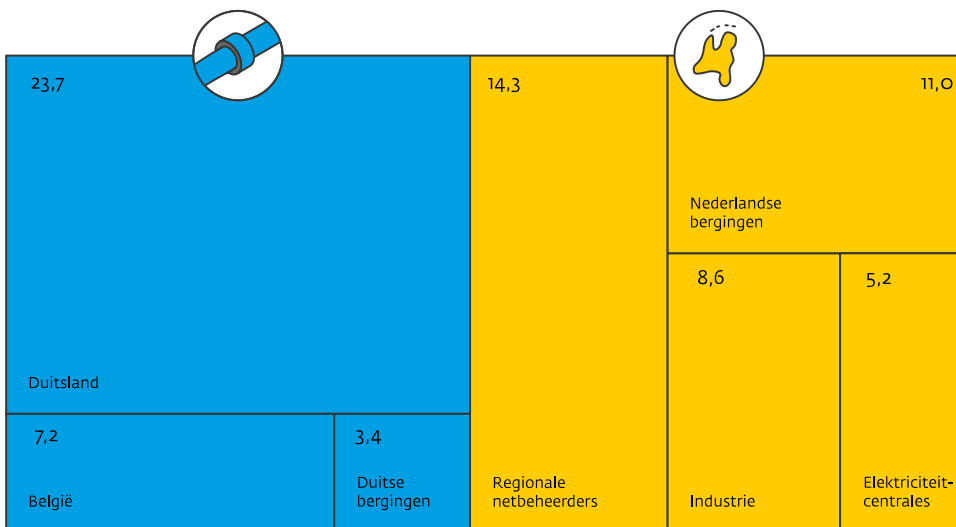

Herkomst van gas in het GTS-systeem, 2022, in miljard m³ (n)

Bestemming van gas in het GTS-systeem, 2023 versus 2022

Bestemming van gas in het GTS-systeem, 2023, in miljard m³ (n)

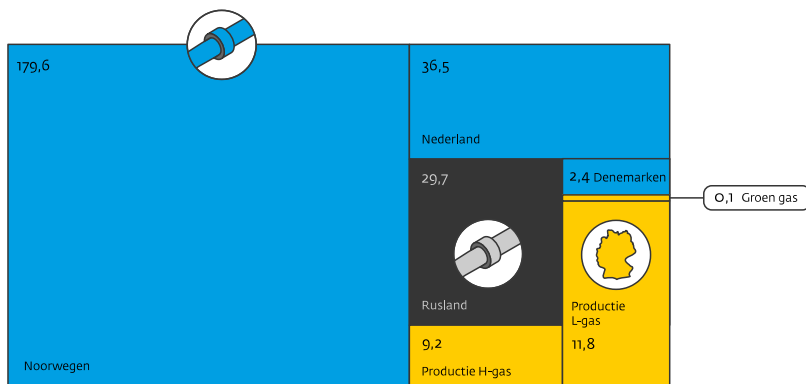

Bestemming van gas in het GTS-systeem, 2022, in miljard m³ (n)

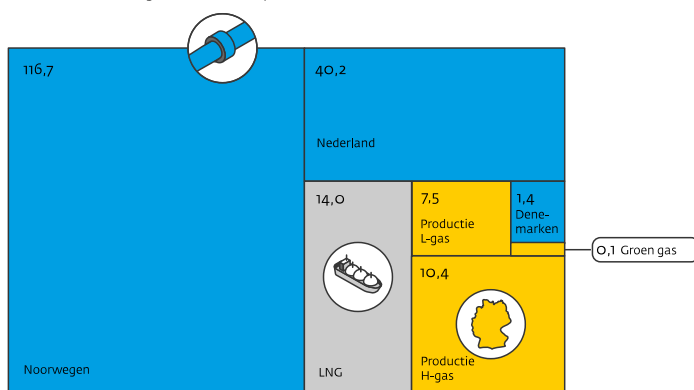
Gasunie Deutschland

Gasunie Deutschland transporteerde in 2023 272 TWh (27,9 bcm) door haar netwerk; een daling van 16% ten opzichte van het volume 324 TWh (33,2 bcm) van 2022. Vanwege de terugval in gasstromen vanuit Rusland kreeg het netwerk van GUD door zijn ligging in het Noordwesten van Duitsland een cruciale rol te spelen in het transporteren van vervangende gasstromen vanuit Noorwegen en Nederland.

Invoedvolumes van gas in het GUD-systeem*, 2023 versus 2022

Invoedvolumes van gas in het GUD-systeem, 2022, in TWh

Invoedvolumes van gas in het GUD-systeem, 2023, in TWh

* Het totale volume dat GUD op jaarbasis transporteert is groter dan de som van de hieronder weergegeven invoed-volumes. Het gastransportnet van GUD is verknoopt met dat van andere Duitse TSO's. De weergegeven invoedvolumes zijn het aandeel van GUD in de genomineerde volumes op de invoedpunten.

Leveringszekerheid

Koude winter

Gasunie Transport Services heeft de wettelijke taak om de Nederlandse regering te informeren en te adviseren over de leveringszekerheid in Nederland. In vervolg op de GTS-studie '[Een jaar zonder Russisch gas](#)' uit juli 2022, publiceerde GTS in mei 2023 een [geactualiseerde analyse](#). Daarbij werden ook de gevolgen van de door de regering aangekondigde sluiting van het Groningenveld per 1 oktober 2023 meegenomen.

Uit de analyse kwam naar voren dat het mogelijk is om de productie uit het Groningenveld in het gasjaar oktober 2023-oktober 2024 verder te verlagen. Tegelijkertijd blijkt echter dat het in sommige situaties wel nodig kan zijn om een aantal productieclusters achter de hand te houden om binnen enkele uren op te regelen om acute tekorten op te vangen.

Hierbij moet gedacht worden aan de combinatie van een koude winterdag met een hoge vraag naar gas en een storing in bijvoorbeeld een gasopslag. De kans hierop is weliswaar klein, maar niet uit te sluiten. Het kabinet heeft in juni 2023 de beslissing genomen om het Groningenveld definitief te sluiten.

Eind januari 2024 presenteerde GTS haar advies met betrekking tot de borging van de gasleveringszekerheid voor het gasjaar 2024/25. Uit de GTS-analyse blijkt dat er na de sluiting van het Groningenveld de komende twee gasjaren nog een tekort aan capaciteit kan ontstaan. Voor 2024 gaat GTS uit van een tekort van ongeveer 10 GW tijdens periodes met een grote (piek)vraag. Daarnaast waarschuwt GTS dat het de komende jaren – na koude winters – moeilijk zal zijn om de gasvoorraden in de bergingen gedurende de zomer weer voldoende op peil te krijgen. Het volumetekort kan worden opgelost door extra aanbod te creëren met bijvoorbeeld een hogere benuttingsgraad van de pijpleidingen door uitbreiding of behoud van bestaande LNG-terminals, of het voorzien in nieuwe LNG-terminals.

Gasopslagen

Om Nederland zo goed mogelijk voor te bereiden op de winterperiode en minder afhankelijk te worden van Russisch gas zijn de bergingen het afgelopen jaar meer gevuld dan gebruikelijk. De maximale vulgraad van de Nederlandse bergingen was nagenoeg 100% eind oktober 2023. Eind 2023 is de vulgraad uitgekomen op 82%, terwijl deze 77% was eind 2022.

Kwaliteitsconversie

Met de ingebruikname van de stikstofinstallatie in Zuidbroek in oktober 2023 kan op basis van toevoeging van stikstof aan geïmporteerd H-gas jaarlijks maximaal 10 bcm pseudo-Groningengas (G-gas) worden geproduceerd. Vanaf de winter '24-'25 fungeert de nieuwe installatie om de leveringszekerheid bij lage temperaturen te garanderen wanneer het Groningenveld definitief gesloten is. In de zomer wordt de stikstofinstallatie straks ingezet om de seizoensgasopslagen te vullen met pseudo-Groningen-gas.

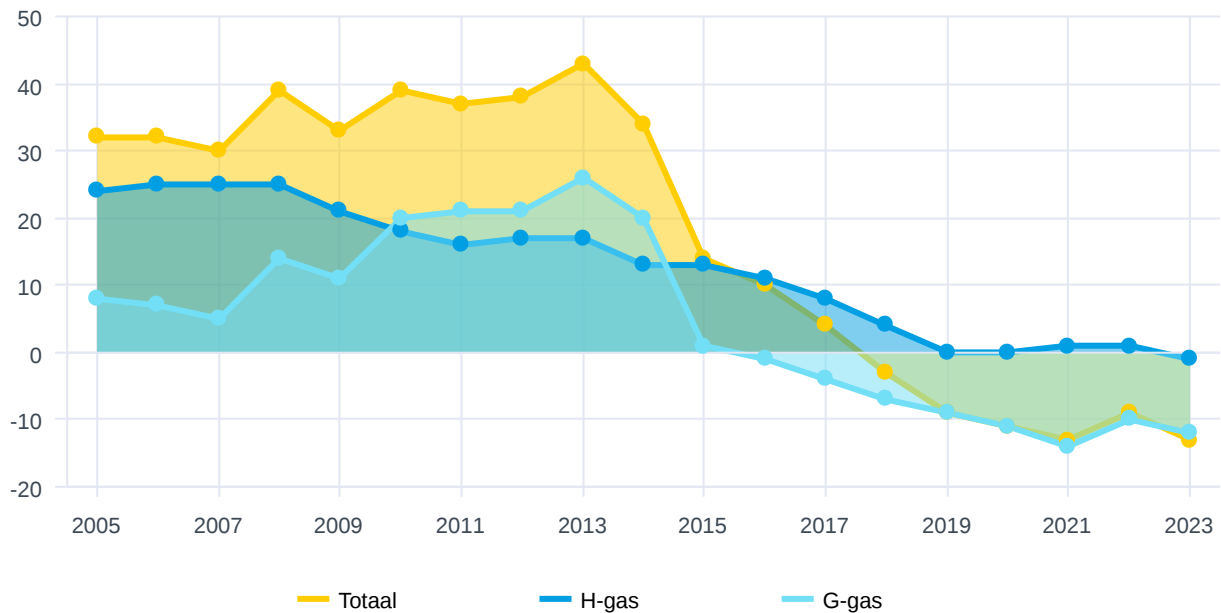
De bouw van de stikstofinstallatie heeft behoorlijk wat vertraging opgelopen door de COVID-19-crisis en vertraging in de aanvoer van bouwmaterialen en bouwcomponenten, samen met een slechte onderlinge verstandhouding tussen hoofdaannemer en onderaannemer. We betreuren dit. Gelukkig leidde de vertraging niet tot leveringszekerheidsproblemen in de winters van '22-'23 en '23-'24, doordat de vraag naar aardgas door de hoge marktprijzen terugliep en de gasbergingen voldoende gevuld bleken te zijn.

Afhankelijkheid van het buitenland

Met de geplande sluiting van het Groningenveld en de afnemende binnenlandse productie groeit de afhankelijkheid van gasimport uit andere landen. Het verdwijnen van het Russische aanbod vergroot de afhankelijkheid van H-gas op de LNG-wereldmarkt. Onderstaande afbeelding geeft aan in hoeverre Nederland in staat is om zijn eigen verbruik (uitstroom uit het GTS-net) te kunnen belevaren met de eigen productie (invoeding in het GTS-net). Dit is alles minus bergingen/cavernes en LNG. In 2018 was deze voor het eerst negatief en was Nederland niet in staat om de eigen markt te belevaren met de eigen productie. De instroom en uitstroom van H-gas in het net van GTS houden elkaar in redelijk evenwicht. Er is een groot tekort aan G-gas. Deze wordt met H-gas uit het buitenland door middel van kwaliteitsconversie gecompenseerd.

Nederland is niet in staat om de eigen markt te belevieren met de eigen productie

(in bcm/jaar)

Uitbreidingen

LNG in Duitsland

Duitsland wil vaste LNG-terminals bouwen in de havens van Brunsbüttel, Wilhelmshaven en Stade. Deze terminals, die in 2026 en 2027 klaar moeten zijn, helpen om een einde te maken aan de afhankelijkheid van Russische fossiele brandstoffen in overeenstemming met het REPowerEU-plan. Gasunie is projectuitvoerder en toekomstig operator van German LNG, de terminal in Brunsbüttel die naar verwachting vanaf eind 2026 jaarlijks zo'n 10 bcm aardgas kan hervergassen en aan het Duitse net leveren. De kosten van het project bedragen € 1,3 miljard en worden gedragen door de drie aandeelhouders: Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) namens de Duitse overheid (50%), RWE (10%) en Gasunie (40%).

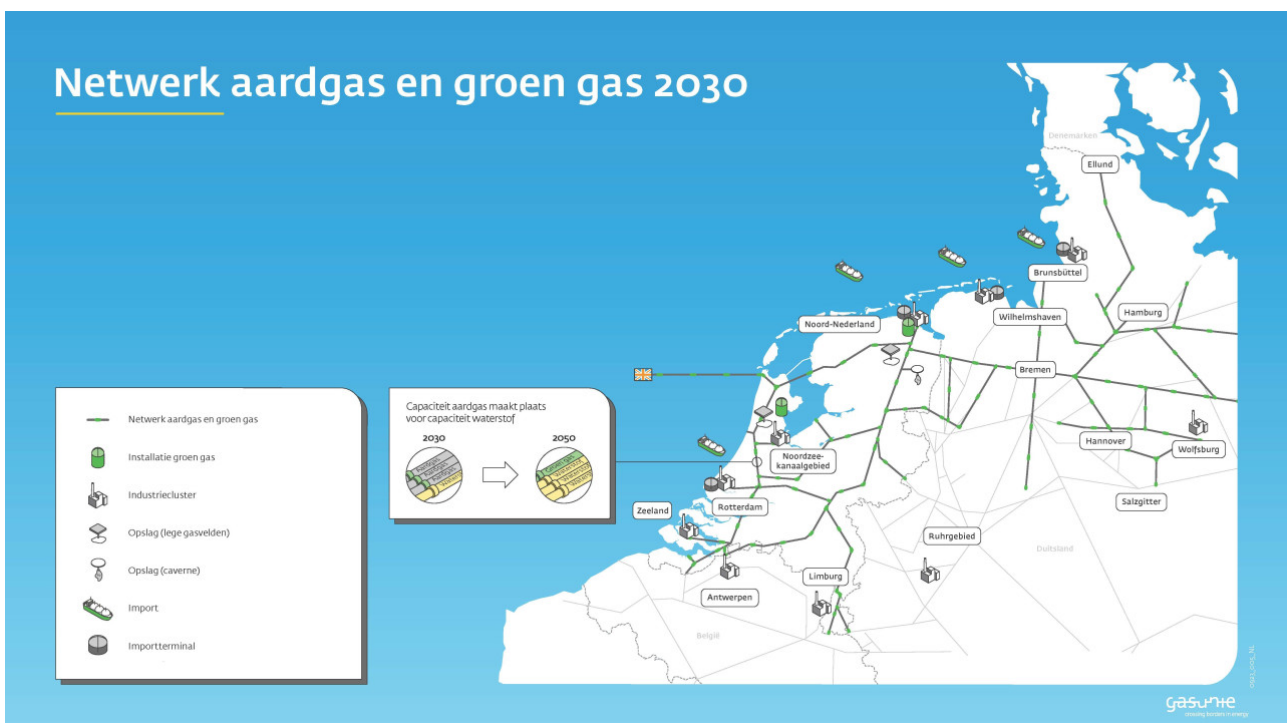
Vanwege het belang van German LNG voor de Duitse leveringszekerheid heeft de Europese Commissie in juli 2023 goedkeuring gegeven voor € 40 miljoen aan staatssteun voor de bouw en exploitatie van de terminal. ConocoPhillips, INEOS en RWE Supply & Trading zijn de klanten die hebben getekend voor capaciteit op de terminal. Het planning- en vergunningsproces voor German LNG loopt momenteel. De terminal wordt zo ontworpen dat groene waterstof of waterstofdragers zoals ammoniak geïmporteerd kunnen worden. De nieuwe landterminal vervangt straks de FRSU die Deutsche Energy Terminal (DET) nu in Brunsbüttel exploiteert.

Om de periode te overbruggen tussen de bouw en ingebruikname van de geplande Duitse landterminals, worden door marktpartijen in totaal vijf FSRU's gecharterd om aan te meren in Brunsbüttel, Wilhelmshaven, Stade en Lubmin. GUD heeft de taak de FSRU's in Brunsbüttel en Stade en de landterminals op diezelfde locaties aan te sluiten op haar hogedruknet. Dat doen we door in hoog tempo vier nieuwe pijpleidingen aan te leggen. Na succesvolle aanleg van de eerste leiding, ging de aanleg van de twee volgende leidingen in 2023 gepaard met historisch zware regenval, waardoor extreem zwakke bodemomstandigheden ontstonden. In één van de leidingen werden bij inspectie beschadigingen aangetroffen, die door opzettelijk handelen van derden zijn veroorzaakt. Deze beschadigingen zijn hersteld en de leiding is met minimale vertraging alsnog begin 2024 - na zorgvuldige eindinspectie - in bedrijf genomen. De vierde en laatste leiding komt eind 2026 of begin 2027 gereed.

Om de grote invoedingsvolumes van de LNG-terminals aan te kunnen, bouwt GUD stroomafwaarts in haar net een nieuw volledig elektrisch compressorstation (Achim-West), dat in 2026 of 2027 gereedkomt. Het bestaande compressorstation Achim/Embsen heeft enorm aan belang gewonnen sinds de Russische inval in Oekraïne en de ontbrekende gasvolumes uit het oosten. De compressoren op dit station zijn permanent in bedrijf om aan de huidige capaciteitsvraag te voldoen. Dat betekende dat er geen back-up beschikbaar was voor de twee geïnstalleerde compressoreenheden en dat een uitval van een van hen een aanzienlijke impact zou hebben op de voorzieningszekerheid. Daarom hebben we in 2023 in recordtijd een nieuw compressorgebouw gebouwd in Embsen en hebben we een compressoreenheid verplaatst van het compressorstation Quarnstedt naar Embsen. Dit werk is in oktober 2023 afgerond.

LNG in Nederland

We werken aan initiatieven om de bestaande capaciteit van de vaste LNG-terminal op de Maasvlakte (Gate terminal) en de tijdelijke LNG-terminal in de Eemshaven (EemsEnergyTerminal) uit te breiden. Bij Gate gaat het om een vierde tank met een hervergassingscapaciteit van 4 bcm. De nieuwe capaciteit is al verkocht op basis van langlopende overeenkomsten en wordt naar verwachting in de tweede helft van 2026 operationeel. De totale investering bedraagt ongeveer € 350 miljoen. In de Eemshaven wordt een technische optimalisatie van de bestaande installatie onderzocht van 8 bcm naar 10 bcm. De investeringen op beide locaties zijn geschikt voor de transitie naar groene waterstof.

Ombouw industriële grootverbruikers

Bij wet is bepaald dat de industriële grootverbruikers in Nederland die meer dan 100 miljoen m³ gas per jaar (0,98 TWh) afnamen in de gasjaren 2017/2018 en 2018/2019, moeten stoppen met het afnemen van laagcalorisch gas per 1 oktober 2022. Het gaat om negen bedrijven, waarvan de gezamenlijke vraag ongeveer 3 bcm (29,3 TWh) per jaar is. Vijf grootverbruikers zijn inmiddels overgezet of afgeschakeld. De resterende ombouwprojecten hebben te maken met vertraging door langlopende vergunningstrajecten en de landelijke stikstofoxideproblematiek. De recente 'Porthos-uitspraak' biedt echter zicht op een snelle doorstart. De nog over te zetten locaties hebben een tijdelijke ontheffing gekregen voor de afname van laagcalorisch gas, die van kracht is tot aan hun omschakeldatum.

Omschakelprogramma's buurlanden

De buurlanden van Nederland zijn ook deels afhankelijk van laagcalorisch gas. Anders dan in Nederland, waar gekozen is om een stikstofinstallatie te bouwen om laagcalorisch gas te produceren ter vervanging van het Groningengas, is in Duitsland, Frankrijk en België besloten dat alle eindgebruikers moeten overstappen op hoogcalorisch aardgas. Zij moeten hiervoor hun apparatuur zoals verwarmingsketels, fornuizen en ovens laten aanpassen. De omschakelprogramma's bij de huishoudens in Duitsland, Frankrijk en België voor de afbouw van hun vraag naar Nederlands laagcalorisch gas verlopen volgens planning. De export daalt mede daardoor met gemiddeld 2 tot 3 bcm (20-30 TWh) per jaar, tot nagenoeg nul aan het einde van dit decennium.

ICT-zekerheid

Transport en opslag van energie is zo vitaal voor de samenleving dat uitval of verstoring tot ernstige maatschappelijke ontwrichting kan leiden en een bedreiging kan vormen voor de nationale veiligheid. De netten van Gasunie behoren daarmee tot de zogeheten vitale infrastructuur. Gasunie werkt samen met overheden en andere infrastructuurbeheerders aan het beschermen van deze vitale infrastructuur.

Een voorwaarde voor het garanderen van leveringszekerheid is dat onze digitale systemen en digitale gegevens adequaat worden beveiligd. De geopolitieke ontwikkelingen als gevolg van de Oekraïne-oorlog hebben voor het tweede jaar op rij geleid tot een verhoogde aandacht voor en versterking van bestaande beveiligingsmaatregelen in alle ICT-domeinen en een verhoogde aandacht voor bedrijfscontinuïteit en veerkracht. Er heerst een algemeen besef binnen de organisatie dat deze aspecten voortdurend aandacht nodig hebben.

Onze focus op informatiebeveiliging is niet alleen naar binnen gericht. Gezien het vitale belang van een ononderbroken energievoorziening voor Nederland, Duitsland en de rest van Europa, werken we samen met andere partijen in de energieketen en met overheden om mogelijke toekomstige verstoringen van de energievoorziening en het transport te kunnen voorkomen.

Onze maatregelen voor IT-beveiliging en bedrijfscontinuïteit in 2023 waren afgestemd op de digitale interne en externe bedreigingen. Er waren geen ICT-verstoringen met gevolgen voor de essentiële bedrijfsprocessen. Potentiële crisissituaties en bedrijfsverstoringen, bijvoorbeeld als gevolg van kwetsbaarheden in software van leveranciers, zijn adequaat opgelost.

Wat Gasunie doet aan cyberveiligheid

- Cyberveiligheid, bedrijfscontinuïteit en crisismanagement maken deel uit van onze governancestructuur.
- We controleren voortdurend systemen, netwerken, toepassingen en diensten op incidenten, gebeurtenissen en bedreigingen in verband met bijvoorbeeld datalekken en cyberaanvallen.
- We voeren regelmatig interne en externe beveiligingsaudits en penetratietests uit van de systemen, producten en praktijken van het bedrijf die van invloed zijn op de gegevens van gebruikers en de toegang tot systemen.

- Onderdeel van de ISO27001-certificeringen zijn de verplichte jaarlijkse audits. Deze worden al negen jaar lang jaarlijks uitgevoerd voor Nederland en zeven jaar voor Duitsland, met positieve beoordelingen.
- Diverse overheden voeren cyberbeveiligingsinspecties uit op basis van Europese en nationale wet- en regelgeving. Daarnaast voeren we zelf beoordelingen uit zoals vereist door de Nederlandse, Duitse en Britse overheid.
- We nemen deel aan diverse, (deels) terugkerende cybersecurity- en crisismanagementoefeningen binnen de energietransportsector en met de overheid.
- We voeren in Nederland en in Duitsland bewustmakingsprogramma's voor bedrijfsbeveiliging uit die alle aspecten van informatiebeveiliging omvatten, om onze medewerkers bewust te maken van risico's voor informatiebeveiliging en hun gedrag te verbeteren door hier voortdurend de aandacht op te vestigen.

Snel samen een calamiteit verhelpen

Beschadigde leiding met meerdere partijen hersteld zonder levering te onderbreken

Het is druk in de Nederlandse ondergrond. Gasunie beheert duizenden kilometers leiding en deelt de beschikbare ruimte met tal van andere partijen. Om ervoor te zorgen dat onze leidingen niet beschadigen, hebben we uitgebreide procedures en voorzorgsmaatregelen. Toch gaat het wel eens mis. Zo ziet een van onze toezichthouders op een woensdag in juni 2023 dat er ineens vier nieuwe lichtmasten bij een voetbalveld in Spaarndam staan. Een ervan staat min of meer boven op een van onze leidingen. We komen direct in actie.

Leidingschade

De aannemer heeft niet de vereiste KLIC-melding (graafmelding) gedaan. Hij is dus aan de slag gegaan zonder dat Gasunie had beoordeeld of dit wel veilig was. Bij een aardgasleiding met ongeveer een meter doorsnede had dit ernstige gevolgen kunnen hebben. De druk in de leiding wordt met 10% verlaagd en we laten Korf KB, specialist in de coating van pijpleidingen, onderzoeken of de zwakstroom die op onze leiding staat ook meetbaar is op de mast. Dat zou namelijk betekenen dat de mast contact maakt met de leiding. Dit blijkt het geval.

Levering niet onderbreken

Nu komen alle koppen bij elkaar. In een driehoeksoverleg tussen onze Centrale Commando Post en onze afdelingen Operations Assets en Veiligheid Inspectie worden de vervolgstappen bepaald. De verlaagde druk kan op termijn leveringsproblemen veroorzaken. We moeten dit dus snel oplossen. Calamiteitenaannemer Visser & Smit Hanab komt naar het sportveld met onder andere een graafmachine, zuigwagen en calamiteitencontainer vol materialen. Een speciaal samengebracht operationeel crisisteam besluit dat de leiding moet worden vrijgezogen. Daarvoor moet de druk in de leiding wel verder omlaag. En dat kan alleen met een noodreducerstation en noodleiding. Met man en macht werkt iedereen van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat door om de leiding vrij te maken en de beschadigde coating te herstellen. Op zaterdagavond is de calamiteit verholpen.

Samen keihard werken

Natuurlijk staat er voor dit soort incidenten een heel proces klaar. Toch is elke situatie anders. Samen met alle betrokken partijen bepalen we wat er wanneer moet gebeuren. Daarbij staan we continu met elkaar in contact en beschikt iedereen gelijktijdig over dezelfde informatie. Juist dat snelle schakelen en samen keihard werken zorgt ervoor dat we dit soort incidenten veilig kunnen verhelpen. Zonder de leveringszekerheid in gevaar te brengen.

”

Onze storingsdienst met vakkundige mensen en storingscontainers kan 24/7 uitrukken bij dit soort incidenten. Het is mooi werk, vooral omdat je van tevoren niet precies weet wat je zult aantreffen. Samen krijgen we goede dingen voor elkaar en lossen we calamiteiten veilig en snel op.

Piet Haasnoot

Hoofduitvoerder bij
calamiteitenaannemer
Visser & Smit Hanab

07 Emissies

De samenleving functioneert nog niet zonder de grootschalige inzet van fossiele brandstoffen en bijbehorende emissie van broeikasgassen. Het zijn deze emissies die in hoog tempo moeten worden afgebouwd om de opwarming van de aarde af te remmen. Terwijl we transformeren van aardgastransportbedrijf naar energie-infrastructuuronderneming, ligt er in onze dagelijkse bedrijfsvoering een noodzaak om onze CO₂-voetafdruk en die van ketenpartners kleiner te maken.

Onze ambities voor voetafdrukreductie

In 2021 hebben we een concernbreed doel gesteld voor zowel onze CO₂-emissies als onze methaanemissies. Onze doelstelling in 2030 is gerelateerd aan het basisjaar 2020. Het basisjaar 2020 is een voldoende recent jaar met betrouwbare en actuele data. Met deze concernbrede doelstelling kunnen derden onze totaalprestatie vergelijken met de totaalprestatie van andere netbeheerders.

Ons methaanreductiedoel

Bij het beheer en onderhoud van onze infrastructuur komt methaan (CH₄) vrij. Dat laatste gebeurt bij het starten en het stoppen van compressoren, het aansturen van apparatuur met aardgasdruk (pneumatische componenten), bij werkzaamheden aan het transportnet, en bij lekkages in koppelingen, flenzen en afsluiters op compressorstations, gasontvangstations, meet- en regelstations en afsluiterlocaties. Methaan is een sterk broeikasgas.

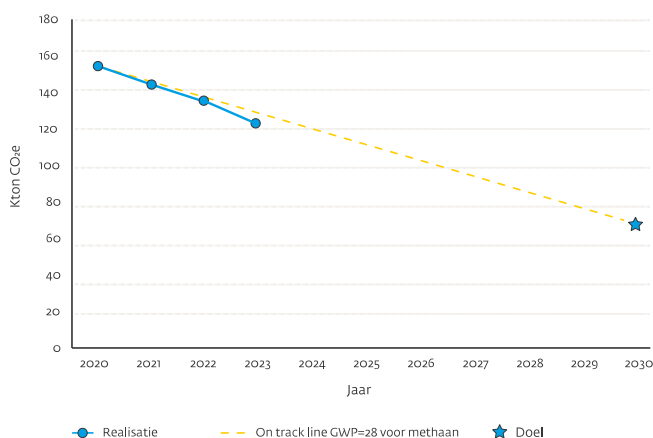
Onze uitstoot van methaan moet in 2030 onder de 70 kton CO_{2eq} liggen. Door de verhoging van de omzettingfactor van methaan (GWP, zie Kader Aanpassing in berekening schadelijkheid methaanemissies) in 2022 hebben we ook voor de jaren 2020 en 2021 de CO₂-equivalentenberekening voor methaan aangepast in onze verslaggeving. Door vast te houden aan het doel in 2030 betekent dit dat we de komende jaren bij GWP=28 meer methaan moeten reduceren dan bij een GWP=25 het geval zou zijn geweest.

Realisatie tot dusver

De methaanuitstoot in 2023 is 122 kton CO_{2eq} (GWP=28). Dit is een daling ten opzichte van 2022 toen de methaanuitstoot 135 kton CO_{2eq} (GWP=28) was. In Nederland is de methaanemissie van Gasunie iets gestegen ten opzichte van 2022. De stijging komt voornamelijk door de inzet van de EemsEnergyTerminal. De elektriciteit die nodig is voor de processen op de schepen werd in de eerste helft van 2023 geleverd door scheepsgeneratoren. Deze worden aangedreven door motoren die op LNG lopen. Deze motoren veroorzaken methaanemissies. In de tweede helft van het jaar draaiden de schepen in de Eemshaven niet meer op hun eigen generatoren maar op elektriciteit vanaf de wal. In Duitsland is onze methaanemissie in 2023 lager dan in 2022. Dat komt vooral doordat er met de gegevens van de laatste meetcampagne betere emissiefactoren konden worden toegepast.*

* Emissiefactoren geven een inschatting van de milieu-impact van verschillende materialen, producten, diensten en processen. Bijvoorbeeld het aantal kilogrammen methaanuitstoot per tijdseenheid van een regelaar. Emissiefactoren worden soms ontleend uit de literatuur maar vaak worden betrouwbaardere emissiefactoren verkregen door zelf metingen uit te voeren.

Onze methaanemissies in 2023: zijn op koers om ons reductiedoel in 2030 te halen

We zijn van mening dat het methaanemissiedoel van 70 kton CO_{2eq} in 2030 nog steeds binnen bereik is. Het laat ons de uitdaging om voor 2030 nog eens 52 kton CO_{2eq} te realiseren. Onze methaanemissiereductie-projecten gaan de komende jaren resultaat opleveren. Daarnaast willen we voor het jaar 2030 een aantal emitterende activiteiten beëindigen. We gaan pneumatisch aangedreven componenten als drukregelaars en flowregelaars vervangen. Ook verwachten we een aantal grote installaties uit bedrijf te nemen.

Ons CO₂-reductiedoel

Voor het transport van aardgas is energie nodig. Deze energie gebruiken we om het gasnet op druk te houden, voor het mengen van aardgas met stikstof en om wrijvingsverliezen tijdens transport te compenseren. Gasunie zet hiervoor aardgas en elektriciteit in. De verbranding van dit aardgas en de opwekking van deze elektriciteit zorgt voor emissies van CO₂.

Onze totale CO_{2eq}-uitstoot (dus inclusief methaanemissies) als gevolg van ons aardgastransport (scope 1+2 market-based) willen we in 2030 met minimaal 34% hebben teruggebracht ten opzichte van 2020, uitgaande van gelijkblijvende transportvolumes*. In formulevorm wordt dit $CO_{2eq} (kton) = 70 (kton CO_{2eq}) + (0,137 \times transportvolume)$.

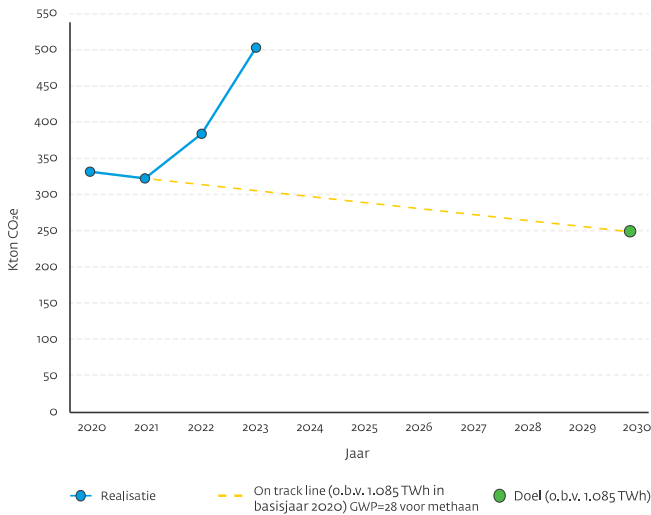
* Bij lagere transportvolumes zakt ons reductiedoel gemeten in kilotonnen CO_{2eq} in absolute zin dus ook.

Realisatie tot dusver

De gerealiseerde waarde voor 2023 is 490 kton CO_{2eq} gebaseerd op 973 TWh getransporteerd. Dat is een significante toename ten opzichte van de 390 kton CO_{2eq} van 2022 gebaseerd op 1.108 TWh. We liggen hiermee niet op koers om ons doel voor 2030 te halen. Deze situatie is voor het grootste deel toe te schrijven aan de inzet van de EemsEnergyTerminal. Voor de hervergassing van het LNG gebruiken we naast zeewater warmte van de Eemshavencentrale van RWE. De CO₂-emissiefactor die aan de warmte van de centrale gekoppeld is, is hoog. Ook heeft de inzet van de eigen generatoren van de schepen, omdat de walstroomvoorziening nog niet klaar was, in de eerste paar maanden van het jaar geleid tot een hogere methaanemissie*.

* Voor onze sustainability-linked obligaties (SLB's) telt de inzet van EemsEnergyTerminal niet mee, aangezien deze entiteit ten tijde van het opstellen van het SLB-framework nog niet was opgericht.

Onze totale CO₂-emissies in 2023: tijdelijk niet op koers om ons reductiedoel in 2030 te halen

We zijn van mening dat ons reductiedoel voor onze totale CO₂eq-uitstoot in 2030 nog altijd binnen bereik is, omdat we verwachten dat een aantal methaan-emitterende installaties (bijvoorbeeld de EemsEnergyTerminal) voor 2030 uit bedrijf wordt genomen.

Gasunie en SBTi

Gasunie wil zich graag aansluiten bij het Science Based Targets initiative (SBTi); een organisatie die controleert of bedrijven met hun klimaatdoelen het '1,5°C-scenario' halen. Op dit moment is dit nog niet mogelijk, omdat de SBTi-richtlijnen voor de olie- en gasindustrie nog in ontwikkeling zijn.

Internationale samenwerking in methaanreductie

We nemen deel aan de werkgroepen van het Oil and Gas Methane Partnership (OGMP). Hierin maken energiebedrijven vrijwillige afspraken over het meten, berekenen en rapporteren van methaanemissies. Gasunie rapporteert voor haar operationele activa over verslagjaar 2023 de methaanemissies volgens de hoogste OGMP-rapportagestandaard (de zogeheten Gold Standard).

Gasunie verwacht dat in 2024 een verordening van de Europese Commissie van kracht wordt om methaanemissies terug te dringen. In de verordening wordt onder andere gesproken over het terugdringen van afblazen en *flaren* tot strikt noodzakelijke situaties en een aanscherping van het LDAR-programma (leak detection and repair). De wijzigingen in het LDAR-programma gaan leiden tot hogere inspectiefrequenties en korte reparatietijden-eisen. Gasunie heeft een actieve bijdrage geleverd aan het tot stand komen van de concept-verordening.

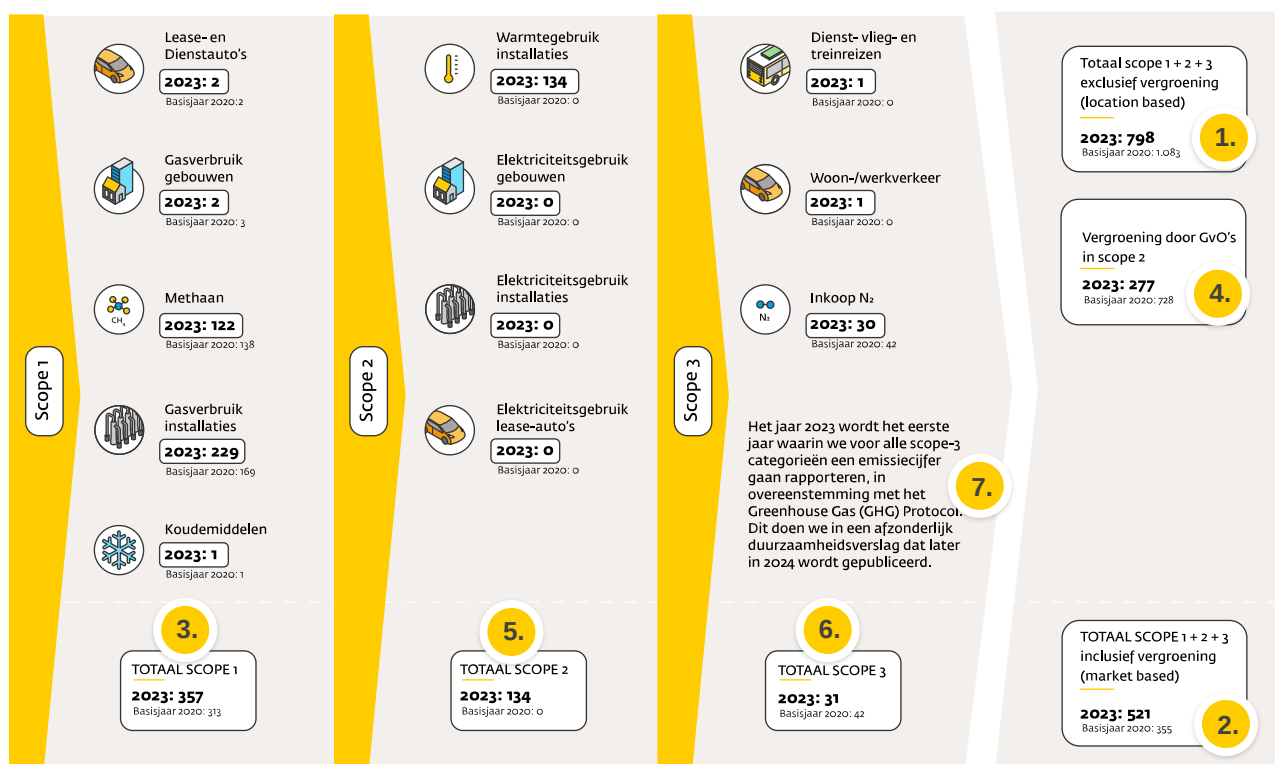
Verdere activiteiten in 2023 waren:

- deelname aan een internationaal GERG-project voor topdown-metingen en reconciliatie op een compressorstation in Europa;
- bijdrage aan standaardisatie binnen CEN op het gebied van kwantificatie, lekdetectie en reparatie van aardgasemissies, en het voorkomen van deze emissies.

Onze emissierapportage

We rapporteren onze CO₂-emissies in drie groepen (scopes). De CO₂-voetafdruk wordt hierbij uitgedrukt in CO₂-equivalenten. We berekenen de bijdrage aan het broeikasgaseffect in koolstofdioxide-equivalenten, afgekort CO_{2eq}. We rapporteren en evalueren onze emissies intern meerdere keren per jaar. Gasunie hanteert de *operational control*-methode voor het rapporteren over CO₂-emissies.

De CO₂-emissies van Gasunie volgens het GHG Protocol (in kilotonnen CO_{2eq})*

1. Locatiegebaseerd

Dit cijfer is gebaseerd op de uitstoot van broeikasgassen veroorzaakt door de productie van elektriciteit in de regio waar het elektriciteitsverbruik plaatsvindt. Het locatie-gebaseerde cijfer wordt berekend door vermenigvuldiging van het elektriciteitsverbruik (verbruik uitgedrukt in kWh) met de CO₂-emissiefactor elektriciteit conform de lijst CO₂-emissiefactoren.

2. Marktgebaseerd

Om dit cijfer te berekenen, moeten we ons baseren op de broeikasgasemissies veroorzaakt door de energieinstallaties waarvan de gekochte elektriciteit afkomstig is. De herkomst van de elektriciteit bewijzen we door Garanties van Oorsprong (GvO's). In 2023 heeft Gasunie in Nederland GvO's van Europese windmolenparken aangekocht. In Duitsland heeft Gasunie haar elektriciteitsverbruik direct groen ingekocht bij de elektriciteitsleverancier.

3. Scope 1

Dit zijn alle emissies die direct het gevolg zijn van onze eigen activiteiten. Denk aan de CO₂-uitstoot van compressoren, eigen gasverbruik voor verwarming van gebouwen en eigen gasverbruik voor de verwarmingsketels op gasontvangststations. In deze categorie vallen ook onze CO₂-equivalenten aan methaanuitstoot en fluorkoolwaterstoffen (HFk's, voor koelprocessen).

4. Scope 2

Dit zijn de indirecte emissies van de energie die is ingekocht. We kopen elektriciteit in voor onze elektrische compressoren en voor de productie van stikstof, waarmee we hoogcalorisch gas uit het buitenland converteren naar laagcalorisch gas van Groningen-kwaliteit. Ook de elektriciteit die we verbruiken op onze kantoren en installatiegebouwen valt binnen deze categorie. We vergroenden in 2023 alle elektriciteit die we inkochten door de aankoop van Garanties van Oorsprong (GvO's). Dit gaat in 2024 veranderen. Naast elektriciteit kopen we ook warmte in die met name wordt gebruikt voor het hervergassen van LNG.

5. Scope 2

Scope 2-emissies zijn op basis van de marktgebaseerde-methode opgenomen. De locatiegebaseerde gegevens van de aangekochte elektriciteit binnen scope 2 zijn: 339 kton CO_{2eq} in 2022 en 277 kton CO_{2eq} in 2023. Voor 2023 is het elektriciteitsgebruik volledig vergroend.

6. Scope 3

Scope 3 omvat alle indirecte broeikasgasemissies die verband houden met de upstream- of downstreamactiviteiten in onze waardeketen en die vallen buiten onze directe controle. Ten behoeve van dit jaarverslag, houden we dezelfde (zeer beperkte) hoeveelheid scope 3-activiteiten aan die in de afgelopen jaren al werden gerapporteerd: emissies van zakenreizen, woon-werkverkeer en ook emissies van de productie van de stikstof die we inkopen. De kwaliteitsconversie van buitenlands hoogcalorisch gas naar pseudo-G gas vindt plaats met zelfgeproduceerde stikstof (scope 2) en stikstof die bij derden wordt ingekocht (scope 3).

7. Scope 3

De reden is dat we voor een volledige scope 3-rapportage de levenscyclus-CO₂-uitstoot van alle door ons aangekochte kapitaalgoederen in kaart moeten brengen. Dit betekent dat we veel data van leveranciers en andere partijen moeten verzamelen en controleren, waarvoor de publicatiedatum van dit jaarverslag te vroeg komt.

* In de kolomtotalen kunnen afrondingsverschillen voorkomen.

Hoe we onze emissies terugdringen

Er is ons veel aan gelegen om onze CO₂-voetafdruk te reduceren. De meeste impact kunnen we daarbij maken door onze methaanemissies te verminderen. De uitstoot van een kilogram methaan staat gelijk aan de uitstoot van 28 kilo CO₂.

Onze maatregelen tegen CH₄-emissies

We verminderen onze methaanemissies door het toepassen van:

- *Emissievrij regelen*: Bij nieuwbouw of renovatie worden geen gas-emitterende regelaars meer toegepast. Tot 2029 vervangen we alle emitterende regelapparatuur door niet-emitterende varianten.
- *LDAR-programma*: Met ons leak detection and repair-programma (LDAR) sporen we lekkages in verbindingen en appendages op bij compressorstations, gasontvangstations, meet- en regelstations en afsluiterlocaties. We maken hierbij gebruik van de NEN-EN 15446 meetmethode die is ontwikkeld door het Environmental Protection Agency (EPA).
- *Verdringen met stikstof*: Een manier om het afblazen van aardgas uit een leiding te voorkomen, is verdringing met stikstof waarbij het aardgas wordt overgebracht in een ander deel van de leiding.
- *Mobiele hercompressie*: We gebruiken een mobiele hercompressie-unit waarmee we gas, dat anders zou moeten worden afgeblazen, hercompresseren en in een andere leiding overbrengen. In 2023 is door hercompressie 0,8 miljoen m³ (2022: 0,9 miljoen m³) terug in het netwerk gebracht. Hiermee hebben we in 2023 de emissie van 13 kton CO_{2eq} vermeden.
- *Flaren*: Als hercompressie niet mogelijk is, biedt affakkelen de mogelijkheid om de milieueffecten van het methaan in het aardgas te verminderen door dit te verbranden. In 2023 is 342.791 m³ aardgas afgefakkeld (2022: is 340.522 m³). Door daar waar mogelijk af te fakkelen in plaats van af te blazen is in 2023 een milieuwinst van 5 kiloton CO_{2eq} (2022: 5 kiloton CO_{2eq}) gerealiseerd.

Onze maatregelen tegen CO₂-emissies

We verminderen onze CO₂-emissie door:

- *Vergroenen van eigen energiegebruik:* In 2023 hebben we voor onze Nederlandse activiteiten Garanties van Oorsprong (GvO's) van Europese windmolenparken aangekocht. In Duitsland wordt de volledige elektriciteitsbehoefte afgedekt met elektriciteit van Europese waterkrachtcentrales. Wat ons gasverbruik betreft, hebben we in Nederland in 2023 ruim 1,9 miljoen m³ vergroend met GvO's. In Duitsland dekken we 1% van ons totale eigen gasverbruik met groen gas. Aanvullende volumes voor 2023 en 2024 werden in 2023 aanbesteed, maar waren nog niet beschikbaar op de markt tegen redelijke voorwaarden.
- *Tijdelijk buiten bedrijf stellen van compressorstations:* Als gevolg van de afname van de Groningengasproductie stellen we een aantal compressorstations tijdelijk buiten bedrijf om ze in de toekomst weer aan wenden voor de energietransitie.
- *Gasontvangstations:* Gefaseerd verlagen we in 900 gasontvangstations de aanvoerdruk en de afgiftetemperatuur van het gas. Daarnaast laten we de ketelwatertemperatuur variëren aan de hand van de actuele warmtevraag. Hiermee is het totale gasverbruik op Nederlandse gasontvangstations teruggebracht. Daarnaast overwegen we de bestaande cv-ketels op gasontvangstations te vervangen door een hybride warmtepompsysteem. De daarin opgenomen gasgestookte ketels hoeven dan alleen nog bij hoge gasdoorzetten, bijvoorbeeld in de winter, bijgeschakeld te worden. In de komende tijd moet blijken of dit concept bruikbaar is op gasontvangstations.
- *Mobiliteit:* Sinds 2021 vervangen we personenleaseauto's die fossiele brandstoffen gebruiken door elektrische auto's.
- *Hoofdkantoor:* Door het werknemersinitiatief Green Teams zijn in 2023 alle boilers op het hoofdkantoor vervangen door energiezuinige initiatieven.
- *Groen inkopen van stikstofproductie bij derden:* GTS gebruikt stikstof om hoogcalorisch gas om te zetten naar laagcalorisch gas (pseudo-Groningen-gas), dat geschikt is voor Nederlandse kleinverbruikers. De producent waar GTS de stikstof van koopt, heeft zijn uitstoot vergroend door GvO's in te kopen. Dit aandeel is in 2023 circa 85% van het totale elektriciteitsgebruik dat voor de productie van de ingekochte stikstof benodigd was.

Lokale windenergie verlaagt onze emissies

Nederlandse wind voor kwart van ons stroomverbruik door contract met Greenchoice

Gasunie gebruikt veel elektriciteit om het aardgasnet op druk te houden. Ook voor het transport van waterstof, groen gas, CO₂ en warmte is straks veel stroom nodig. Onze elektriciteit werd tot nu vergoed door de aankoop van Garanties van Oorsprong. Met het vijfjarige Power Purchase Agreement (PPA) dat we in 2023 met Greenchoice sloten, verandert dat. Vanaf 2024 komt een kwart van de door ons gebruikte stroom (250 GWh) direct van Nederlandse windparken.

Lokaal inkopen

Door groene stroom in te kopen van de bron, ontstaat er een directe koppeling tussen ons verbruik en de opwek. Op die manier reduceren we het deel van onze emissies dat afkomstig is uit de productie van grijze elektriciteit. Hiervoor hadden we wel een aantal kwaliteitsvoorwaarden. De stroom moest echt uit Nederland of het Nederlandse deel van de Noordzee komen, anders is er volgens de officiële definitie geen sprake van groene stroom. Met deze en andere voorwaarden werd een tender uitgeschreven. Greenchoice deed het beste aanbod.

Windafhankelijk afnemen

Bijzonder aan de afspraken met Greenchoice is dat Gasunie vanaf 2025 een zogenoemd windprofiel afneemt. Dat betekent dat we op een dag dat het hard waait meer stroom afnemen dan op een

windstille dag. Hiermee stimuleren we onszelf om mee te bewegen met de wind en onze vraag aan te passen aan de opwek. Dat zal eerst nog niet vaak nodig zijn; zelfs bij harde wind wordt de inkoop via Greenchoice niet meer dan wat we gebruiken. Voor de langere termijn is dit echter een belangrijke stap richting 24/7 Carbon Free Energy (CFE).

Richting 60% CFE

24/7 CFE staat voor lokale, hernieuwbare opwek, ieder uur van de dag. Dat is niet altijd eenvoudig, maar wel essentieel voor de transitie naar een duurzamer energiesysteem. Gasunie wil in 2030 minstens 60% van haar eigen elektriciteitsverbruik op uurbasis op die manier invullen. Zo reduceren we onze emissies en zijn we minder afhankelijk van fossiele opwekking. De PPA met Greenchoice brengt het behalen van dit doel een flink stuk dichterbij.

” We zijn heel blij dat we met deze samenwerking onze positie in de markt voor opwek van stroom uit wind en zon verder kunnen versterken. Met de zekerheid van zo'n grote afnemer kunnen we meer investeringen doen, zoals nieuwe zonne- en windparken aanleggen. En dat is alleen maar gunstig voor de energietransitie.

Roel Hopmans

Verantwoordelijk voor het portfolio binnen Greenchoice

08 Circulariteit

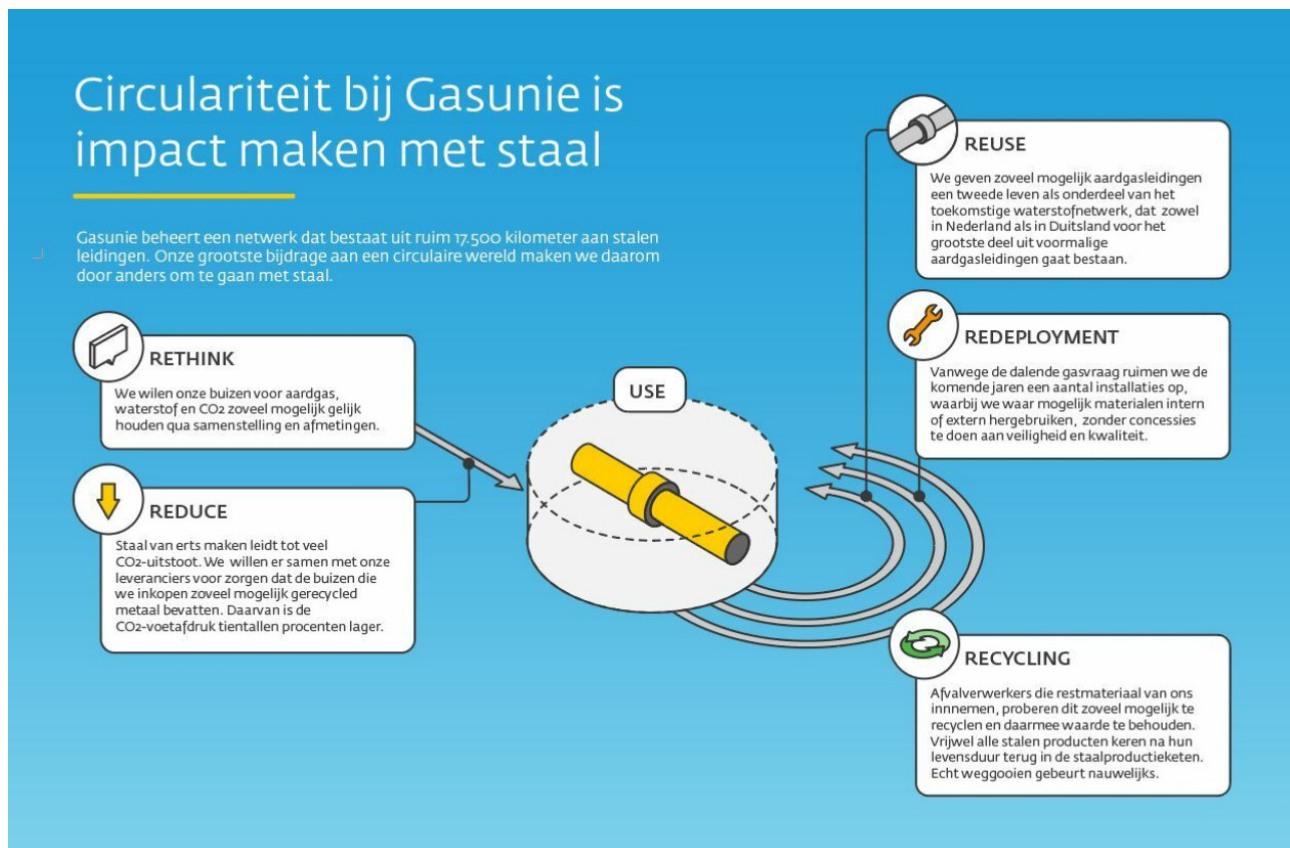
De vraag naar producten neemt wereldwijd toe, terwijl veel grondstoffen waarmee deze producten gemaakt worden, schaarser of duurder worden. Het wordt daarom steeds belangrijker om zuinig en slim met producten en grondstoffen om te gaan.

Gasunie conformeert zich aan het doel van de Nederlandse overheid om de Nederlandse economie vanaf 2050 volledig circulair te laten zijn. Dat is een economie waarin nauwelijks afval ontstaat, waarin zoveel mogelijk duurzame hernieuwbare grondstoffen worden gebruikt en waarbij producten en grondstoffen worden hergebruikt. Om daar te komen, heeft de overheid ook een tussendoel geformuleerd: in 2030 gebruikt Nederland 50% minder primaire grondstoffen zoals mineralen en metalen.

Circulariteit bij Gasunie

Leidingen

Gasunie's huidige kernactiviteit is beheer en onderhoud van een netwerk dat bestaat uit ruim 17.500 kilometer aan stalen leidingen. Onze grootste bijdrage aan een circulaire wereld maken we daarom door anders om te gaan met staal. We hanteren daarbij de volgende aanpak:

Tot 2030 zullen we in Nederland en Duitsland respectievelijk ruim 1000 kilometer en ruim 600 kilometer stalen gasleiding, die overbodig wordt door de dalende vraag naar aardgas, ombouwen tot waterstofleiding. Deze leidingen zullen na herbestemming nog vele decennia in gebruik kunnen blijven. In de twee decennia na 2030 zullen, door de dalende vraag naar aardgas en de groeiende vraag naar waterstof, nog veel meer gasleidingen kunnen worden herbestemd.

Netwerkkomponenten

Bij renovatie of ontmanteling van locaties in ons aardgasnet komen (onderdelen van) activa beschikbaar. Deze vrijgekomen componenten kunnen waardevol zijn voor hergebruik binnen Gasunie of bij derden. In 2023 hebben we proeven gedaan met het hergebruik van hogedrukgasleppen en overbodige leidingdelen. We werken aan een standaardproces om vrijkomende componenten te beoordelen op hergebruik en opnieuw in circulatie te brengen.

Inkoop

Gasunie koopt op jaarbasis voor meer dan € 1 miljard aan goederen en diensten in. Onze inkoop van goederen wordt steeds meer circulair. In 2023 is 22% van de door ons ingekochte producten circulair. Dat willen we laten groeien tot 50% in 2030. We dagen -in goed overleg- onze leveranciers uit om te laten zien wat ze kunnen.

De mate van circulariteit van een component wordt in Nederland sinds twee jaar vastgelegd in zogeheten grondstofpaspoorten. In het grondstoffenpaspoort staat uit welke grondstoffen het artikel bestaat, hoeveel gewicht er van iedere grondstof in het artikel zit, voor hoeveel procent de grondstof bestaat uit gerecycled materiaal en voor hoeveel procent de grondstof weer kan worden teruggewonnen aan het einde van de levenscyclus van het artikel. Onze inkoopafdelingen in Nederland en Duitsland onderzoeken samen of en vanaf wanneer Europese gestandaardiseerde Environmental Product Declarations (EPD's) kunnen worden gebruikt als alternatief voor de nationale grondstoffenpaspoorten.

Afval

Met ingang van 2024 gaan de kantoorlocaties van Gasunie in Nederland over op herbruikbare (koffie)bekers. De bekers zijn gemaakt van polypropyleen copolymeer en vrij van schadelijke stoffen. Ze worden geproduceerd in Nederland. Een beker kan vierhonderd keren gewassen worden. Na verloop van tijd worden de bekers uit de roulatie gehaald en weer tot grondstofkorrels vermalen. Deze korrels dienen weer als grondstof voor nieuwe bekers.

Hoofdkantoor

In 2024 wordt het uit 1993 stammende Gasunie-hoofdkantoor aan de Concourslaan in Groningen verbouwd. Bestaande materialen uit de kantoren worden daarbij zoveel mogelijk hergebruikt. Voor materialen die we zelf niet kunnen hergebruiken zoeken we naar mogelijkheden om deze elders een tweede leven te geven. Daarnaast willen we met materialen werken die een lage milieu-impact hebben en die zo lokaal mogelijk worden ingekocht waarbij we zekerstellen dat de leveringsketen respect heeft voor mens, milieu en omgeving.

Innovatievriendelijk en circulair inkopen

In dialoog met onze leveranciers samenwerken aan een duurzamer systeem

Net als in 2022 werd Gasunie in 2023 beoordeeld als de meest innovatievriendelijke publieke inkoper. Hiervoor keken Universiteit Utrecht, TenderNed en PIANOo, de inkooporganisatie van de overheid, naar onze openbare aanbestedingen op TenderNed in het jaar 2022. De jury was vooral te spreken over onze toepassing van de mededingingsprocedure met onderhandeling, een procedure met wederzijds toelichten en onderhandelen vooraf aan de finale aanbidding. Hierdoor is er meer ruimte voor innovatie en sluiten vraag en aanbod beter op elkaar aan.

Dialog met leveranciers

We gaan hier soms nog een stap verder mee, namelijk met een concurrentiegerichte dialoog. Gasunie past deze procedure sinds 2023 toe voor de nieuwe aanbestedingen van engineeringbureaus en aannemers. Zij weten op sommige vlakken immers meer dan wij. We willen beter gebruikmaken van die kennis en creativiteit en zo samen tot de beste aanbidding komen. Dat vraagt ook om een andere houding van onszelf; dat we ons meer en meer opstellen als gelijkwaardig partner. Op die manier kunnen we beter, samen met onze leveranciers, op zoek naar duurzame en innovatieve oplossingen.

Circulair staal

Onderdeel van die duurzame en innovatieve oplossingen is circulariteit. Is het product van gerecycled materiaal? Kan het worden gedemonteerd als het kapot of niet meer nodig is? Vooral bij

metaal heeft dit een enorme impact op de CO₂-emissies. Staal van erts maken leidt tot veel CO₂-uitstoot. Wanneer we gerecycled metaal gebruiken, is die uitstoot tientallen procenten lager. Ons belangrijkste product, de pijp, keert na zijn levensduur altijd terug naar de staalproductieketen. Op dit moment kunnen we 60% van het staal dat Gasunie inkoopt circulair noemen*. In de komende jaren gaan we dit verder laten groeien tot mogelijk zelfs 100%.

” Wij leveren de pijpleidingen voor het waterstofnet in Rotterdam en voor Porthos. Om tegen het einde van 2033 ongeveer 95% van onze uitstoot door staalproductie te besparen, werkt Salzgitter AG aan een CO₂-gereduceerd staal via een nieuwe, op waterstof gebaseerde Salcos-productieroute. Het is een genoeg om samen met Gasunie de Europese energie- en staalmarkt naar een circulaire toekomst te leiden.

Henning Zitterich

Sales Director bij
Mannesmann
Grossrohr GmbH
(Salzgitter AG)

* 60% circulair betekent 20% schroot bijgevoegd in een nieuwe product en recyclebaar voor 100% aan einde levensduur: $(100+20)/2=60$.

09 Welzijn van medewerkers

Gasunie maakt zich sterk voor een werkomgeving gericht op het verhogen van focus, prestaties, zingeving en werkplezier. We erkennen het belang van goed werkgeverschap en spannen ons in om een aantrekkelijke werkgever te zijn.

Personeelsbestand

Gasunie heeft in 2023 in medewerkersaantallen een ongekende groei doorgemaakt. Gedurende 2023 zijn er 379 nieuwe medewerkers in dienst gekomen, hiervan zijn 329 bij Gasunie Nederland in dienst gekomen en 50 bij Gasunie Deutschland. In totaal hebben 94 medewerkers Gasunie verlaten, waarvan 75 in Nederland en 19 in Duitsland. De organisatie werd ruim 15% groter in vaste medewerkers. Dit heeft met name te maken met het grote aantal energietransitieprojecten waaraan we werken. Bij Gasunie werkten eind 2023 3.015 mensen en 2.793 FTE, als we vaste en tijdelijke medewerkers bij elkaar optellen.

Totaal aantal medewerkers

	Voltijds-equivalenten			Aantal personen		
	GU	GU-NL	GU-D	GU	GU-NL	GU-D
Contractvorm, geslacht						
Vaste arbeidsovereenkomst, vrouw	303	241	62	343	276	67
Vaste arbeidsovereenkomst, man	1508	1287	221	1555	1333	222
Tijdelijke arbeidsovereenkomst, vrouw	53	52	1	62	59	3
Tijdelijke arbeidsovereenkomst, man	224	222	1	230	229	1
Totaal	2088	1803	285	2190	1897	293
Dienstverband, geslacht						
Voltijds, vrouw	174	128	46	174	128	46
Voltijds, man	1476	1259	217	1476	1259	217
Deeltijd, vrouw	182	165	17	231	207	24
Deeltijd, man	256	251	5	309	303	6
Totaal	2088	1803	285	2190	1897	293

Totaal aantal tijdelijke medewerkers

	Voltijds-equivalenten			Aantal personen		
	GU	GU-NL	GU-D	GU	GU-NL	GU-D
Geslacht						
Vrouw	126	120	6	160	154	6
Man	579	579	-	665	665	-
Totaal	705	699	6	825	819	6

Naast medewerkers die in dienst zijn bij Gasunie, werken er ook medewerkers op inleenbasis bij Gasunie. Het inzetten van tijdelijke (externe) medewerkers helpt ons om piekbelasting of uitval van eigen medewerkers op te vangen of om specialistische kennis in te huren.

Medewerkersonderzoek

In oktober werd aan alle medewerkers, zowel eigen als ingeleend personeel, door onafhankelijk onderzoeksbureau Effectory gevraagd hoe ze het werken bij Gasunie ervaren. 73 procent van de medewerkers heeft de vragenlijst ingevuld. De uitkomsten geven aan de medewerkers het werkgeverschap van Gasunie waarderen met een 7,4 ten opzichte van een 7,1 van de benchmark van bedrijven in de water- en energiesector.

Medewerkers blijken tevreden over Gasunie als werkgever, voelen zich gewaardeerd, vinden de toekomstvisie van Gasunie inspirerend en staan achter de doelstellingen van Gasunie. Een eNPS-score van 30 geeft verder aan dat Gasuniemedewerkers Gasunie over het algemeen aanraden als organisatie om voor te werken aan anderen (de benchmark scoort hier 25). Daarnaast ontvangt Gasunie hoge scores op gebied van ervaren fysieke veiligheid en diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid. Medewerkers voelen zich veilig, durven zich uit te spreken in onveilige situaties, durven zichzelf te zijn en ervaren dat mensen gelijk en met respect worden behandeld.

De mate waarin leidinggevenden ontwikkelgesprekken voeren met hun medewerkers heeft aandacht nodig. De meeste respondenten geven wel aan dat ze actief bezig zijn met hun eigen ontwikkeling. Daarnaast kunnen we nog meer stimuleren dat ideeën en suggesties van de werkvloer worden gebruikt om als organisatie te verbeteren. Beide onderwerpen hebben in de managementagenda's voor 2024 een plek gekregen.

Arbeidsmarkt

We ervaren zowel in Nederland als in Duitsland nog altijd krapte op de arbeidsmarkt. In 2023 hebben we gerichte wervingscampagnes ingezet voor functies waar we moeilijk vervulbare tekorten ervaren. We hebben de aanbrenghonus van € 1.000 voor alle extern geplaatste vacatures opgetrokken tot € 2.000 voor bepaalde moeilijk vervulbare functies.

Ook engineerings- en omgevingsmanagementbureaus waar we mee samenwerken, ervaren schaarste aan personeel. Dat is een van de redenen dat we in januari 2024 een raamcontract hebben gesloten met een aantal bedrijven in deze branches. Voor Gasunie is hiermee een investering gemoeid van € 280 miljoen over een periode van tien jaar.

Ziekteverzuim, aanpak en preventie

Het voortschrijdend verzuimpercentage van Gasunie is nu 4,1 in Nederland en 3,8 in Duitsland. Onze Gasunie-doelstelling is een ziekteverzuim dat niet hoger ligt dan 4,0%. Het ziekteverzuimpercentage wordt berekend door het aantal ziektedagen te delen door het aantal kalenderdagen vermenigvuldigd met de nominale bezetting.

Ziekteverzuimpercentage	2023		2022	
	GU-NL	GU-D	GU-NL	GU-D
Kortdurend verzuim	0,76	1,44	0,92	1,81
Middellang verzuim	0,59	1,17	0,83	1,80
Langdurig verzuim	2,78	1,24	2,30	1,16
Totaal	4,13	3,85	4,05	4,77
Ziekteverzuimfrequentie*	1,0	1,9	1,1	2,6
Aantallen arbeidsgerelateerd verzuim (opgave medewerker)	38		29	

** De verzuimfrequentie is het aantal verzuimgevallen gedeeld door de gemiddelde nominale bezetting. Een lagere verzuimfrequentie betekent dus dat werknemer gemiddeld genomen minder vaak ziek zijn. De verzuimfrequentie zegt niets over de lengte van het verzuim.*

Met de toegenomen werklast in de Gasunie-organisatie ten gevolge van de extra inspanningen op het gebied van transportzekerheid en energietransitie heeft het voorkomen van ziekteverzuim veel aandacht.

Vanaf 2024 krijgt een medewerker op de 4e ziektedag een vragenlijst vanuit de Arbodienst waarmee de Arbodienst kan inschatten of er sprake gaat zijn van kort- of langer durend verzuim. Bij langdurend verzuim wordt, waar nodig, de medewerker eerder dan de gebruikelijke 4e ziekteperiode op het spreekuur van de bedrijfsarts uitgenodigd. We hopen dat dit snellere toegang tot gezondheidsprofessionals oplevert en een kortere herstelduur.

Gasunie voert in 2023 en 2024 een Preventief Medisch Onderzoek/Periodiek Arbeidsgezondheidskundig Onderzoek (PMO/PAGO) uit. De respons onder medewerkers is tot nu toe 73%. Deelnemers krijgen een vragenlijst en een biometrieonderzoek en een gesprek met een vitaliteitscoach die de antwoorden en het onderzoeksresultaat met hen doorneemt. We denken dat medewerkers hierdoor bewuster worden van het belang van een gezonde(re) leefstijl en dat ze daadwerkelijk met eventuele leefstijladviezen aan de slag gaan. Gasunie haalt uit de PMO/PAGO op afdelingsniveau inzichten over zaken als vitaliteit, sociale veiligheid, gevolgen van werkdruk en werkstress, mantelzorg, ongewenst gedrag, werkvermogen en leefstijl.

De training Master Your Energy leert onze medewerkers hoe zij slimmer gebruik kunnen maken van hun energie. Het levert inzicht op in de dingen die energie kosten en hoe weer opgeladen kan worden. Daarnaast wordt geleerd hoe medewerkers meer grip op hun energie krijgen en hoe de dag effectiever ingedeeld kan worden, zodat ze met meer focus kunnen werken en daarnaast genoeg ruimte overhouden om ook naast het werk de dingen te doen die voor hen belangrijk zijn. De trainingen zijn zeer populair en worden daarom in 2024 ook per afdeling/team aangeboden. Ook gaat de training onderdeel uitmaken van het *onboarding*-programma voor nieuwe medewerkers.

In 2023 zijn we een project gestart dat gericht is op het verbeteren en behouden van de duurzame inzetbaarheid en gezondheid van medewerkers in de ploegendienst; door de belasting van het werken in de ploegendienst te verminderen. Er wordt hierbij gekeken naar werving & selectie, inwerken, opleiding & ontwikkeling, samenstelling van de formatie, loopbaanbegeleiding en uitstroom.

Speak up-regeling

In verband met de inwerkingtreding van de Wet bescherming klokkenluiders heeft Gasunie in 2023 in Nederland de regeling vernieuwd om personen in staat te stellen om veilig te melden als er iets gebeurt dat tegen de regels, principes of kernwaarden van Gasunie in gaat. In 2023 zijn er geen meldingen gedaan in het kader van de Speak Up-regeling. Alle medewerkers in Nederland hebben in 2023 een e-learning gevolgd over ongewenst gedrag en integriteit.

Vertrouwenspersonen

Gasunie heeft meerdere vertrouwenspersonen, verspreid over de Gasunie-locaties, die vertrouwelijk kunnen worden geraadpleegd. Ook is er een externe coördinator voor de vertrouwenspersonen. In 2023 hebben zich in Nederland in totaal 36 mensen (2022: 29) bij de vertrouwenspersonen gemeld. Zij hebben in totaal 43 (2022: 37) onderwerpen aangekaart, waarvan 28 (2022: 23) met betrekking tot ongewenste omgangsvormen, 3 (2022: 2) met betrekking tot integriteitskwesties en 12 (2022: 12) met betrekking tot overige onderwerpen (arbeidsconflicten, psychosociale klachten, privé).

In Duitsland kunnen Gasunie-medewerkers voor het doen van meldingen terecht bij een zevental vertrouwenspersonen, een 'equal opportunities officer', de Betriebsrat of de afdeling HR. Gasunie Deutschland heeft in 2023 geen meldingen betreffende ongewenste omgangsvormen en integriteit ontvangen.

In 2023 zijn er binnen Gasunie geen gevallen van fraude of corruptie geconstateerd.

Minder spierbelasting met exoskelet

Onderzoek naar of een draagbaar skelet ons werk in het veld veiliger maakt

Onze medewerkers in het veld doen regelmatig fysiek zwaar werk, zoals het aandraaien van zware moeren, het tillen van hout en het werken met luchthamers. Met onze Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) brengen we in kaart hoe we de risico's hiervan zo veel mogelijk voorkomen. Welke nieuwe technieken helpen bijvoorbeeld tegen klachten aan de nek, schouders of bovenrug? In samenwerking met Arbo Unie en het Amsterdam UMC onderzochten we de toegevoegde waarde van een exoskelet.

Bovenarmen en bovenrug

Voor het onderzoek kochten we vier exoskeletten van Health2Work, onze partner in ergonomisch kantoor materiaal. Deze draagbare skeletten met stokken van glasvezel zijn speciaal ontwikkeld voor bewegingen die de spieren in de bovenarmen en bovenrug belasten. Tien medewerkers gingen elk honderd minuten lang aan de slag met gangbare werkzaamheden, zoals het vastmaken van moeren en het tillen van balken. Hierbij werd de spieractiviteit zowel met als zonder exoskelet gemeten. De testers vulden bovendien een vragenlijst in over het gebruiksgemak.

Gemixt resultaat

Het exoskelet bleek de belasting van de spieren inderdaad te verminderen. De armen konden bijvoorbeeld langer in een geheven positie worden gehouden. Vooral de spieractiviteit van de trapezius-spier in de bovenrug en de deltoideus-spier in de schouder was significant lager. De deelnemers vonden het draagbare skelet wel minder geschikt voor nauwe ruimtes of een werkdag met veel verschillende werkzaamheden. Ongeveer de helft zou het exoskelet vaker willen gebruiken bij repeterende werkzaamheden en bijna iedereen zou het aanraden aan collega's.

Blijven onderzoeken

De vier exoskeletten zijn nog steeds bij Gasunie aanwezig en kunnen door medewerkers worden ingezet. Met de proef hebben we bovendien een bijdrage geleverd aan nieuwe kennis over de effectiviteit van dit hulpmiddel. Deze resultaten kunnen ook worden gebruikt binnen andere organisaties. Ondertussen blijven we onverminderd nieuwsgierig naar andere nieuwe technieken, die ervoor zorgen dat onze medewerkers langer en gezonder door kunnen blijven werken.

” Exoskeletten zijn vooral getest in labs, maar nog niet vaak in de praktijk. Het is daarom heel mooi dat Gasunie heeft geïnvesteerd in dit onderzoek. De resultaten zijn gepubliceerd in een wetenschappelijk tijdschrift, zodat iedereen deze kennis kan gebruiken. Het was bovendien een leuk onderzoek om aan mee te werken.

Dr. Erwin Speklé
Ergonoom bij Arbo
Unie

10 Relaties met lokale gemeenschappen

Gasunie spant zich in om de economische en sociale belangen van lokale gemeenschappen te beschermen door onze negatieve effecten te minimaliseren en positieve effecten te creëren. Door onze energietransitieprojecten en onze investeringen in leveringszekerheid komen we meer dan voorheen in aanraking met omwonenden.

Gasunie Omgevingsloket

Het Gasunie Omgevingsloket is ingericht voor personen en organisaties die met ons te maken hebben in de omgeving. Dat kunnen agrariërs, aannemers, particulieren, overheden en onderwijsinstanties zijn. Bezoekers kunnen bij dit digitale loket allerlei informatie vinden, maar ook zaken direct regelen. Zoals een vooroverleg plannen of gewasschade melden. Het loket bevat een interactieve tool waarmee mensen kunnen zien waar een Gasunie-leiding ligt. De kaart biedt ook direct de mogelijkheid om bijvoorbeeld een melding te maken van een defect aan een Gasunie-object of een dataverzoek te doen. Het Gasunie Omgevingsloket is bereikbaar per telefoon, e-mail en chat. Buiten werktijden kan gebruik worden gemaakt van een contactformulier. De komende jaren gaat het Omgevingsloket ook informatie verstrekken over onze nieuwe CO₂-, waterstof- en warmtenetten.

Waterstofnetwerk Nederland

De ontwikkeling van het Nederlandse waterstofnetwerk door Gasunie-dochter Hynetwork Services gebeurt stapsgewijs op basis van een uitrolplan, dat halverwege 2022 is gepubliceerd door het ministerie van EZK. Voor de regio's Zeeland, Drenthe/Overijssel/Groningen en het Noordzeekanaalgebied publiceerden we in 2023 het voornemen tot aanleg en het voorstel voor participatie, waarna informatieavonden en bijeenkomsten voor grondeigenaren plaatsvonden. We hebben meer inzicht gekregen in een aantal factoren die vragen om een wijziging van dat uitrolplan. Daarom hebben we een aanpassing voorgesteld en ter consultatie aangeboden aan de markt. We zijn in gesprek gegaan met partijen die hebben gereageerd. Het ministerie van EZK gaat het aangepaste uitrolplan vaststellen.

HyStock

In Zuidwending werkt HyStock aan de ontwikkeling van een eerste caverne voor de grootschalige opslag van waterstof en het verkrijgen van vergunningen daarvoor. We houden regelmatig bijpraatsessies met omwonenden, en organiseerden in 2023 een tekentafelsessie (zie elders in dit hoofdstuk) waarmee we in gezamenlijkheid de plaatsen bepalen waar cavernepads moeten komen te liggen. Mede dankzij de intensieve dialoog die we met omwonenden voeren, hopen we in 2024 het vergunningentrajec voor proefboringen zonder vertraging te doorlopen.

WarmtelinQ

Vanwege het veel graafwerk is WarmtelinQ een project met veel impact op de omgeving met name in de gemeente Den Haag. In de wijken Moerwijk en Transvaal wonen mensen van ruim honderd verschillende nationaliteiten. Er is veel laaggeletterdheid en afstand tot de arbeidsmarkt. Daarom staat de persoonlijke benadering centraal in het contact van WarmtelinQ met de omgeving. Via vele inloopsprekuren, bewonersinformatieavonden, burenoverleg, open dagen, gebiedsgesprekken, communicatie via maatschappelijke organisaties en scholen en koffiekarren in de wijk. Als goede buur willen we iets teruggeven aan de wijk. We ondersteunen de herinrichting van wijkpark Transvaal waar veel bewoners in de zomer samenkomen. Daarnaast is een aantal bewoners aan het werk gegaan voor de aannemer: voor facilitaire zaken en grondwerk.

Delta Rhine Corridor

Voor de Delta Rhine Corridor publiceren we in 2024 de Notitie Reikwijdte en Detailniveau en starten we met het MER-onderzoek. Het voornemen en voorstel voor participatie van dit project hebben in mei en juni ter inzage gelegen. In juni waren we aanwezig bij tien informatiedagen voor omwonenden en grondeigenaren langs het traject, georganiseerd door RVO. De reacties op het voorstel voor participatie worden gebruikt om het participatieproces verder uit te werken. Ook is er voor omwonenden een [online talkshow](#) over de Delta Rhine Corridor gemaakt.

PAWOZ-Eemshaven

Het Programma Aansluiting Wind Op Zee – Eemshaven (PAWOZ-Eemshaven) onderzoekt de mogelijkheden voor toekomstige kabel- en leidingroutes vanaf de Noordzee naar Eemshaven. De aanleg van de kabels en leidingen kan invloed hebben op de lokale omgeving. Natuur, landbouw, mensen en organisaties in de omgeving kunnen hierdoor positief of negatief in hun belangen worden geraakt. Gasunie participeerde als netbeheerder in dertien RVO-informatiedagen voor omwonenden en grondeigenaren.

Gasunie Deutschland

Vanwege het huidige stadium van ontwikkeling van de projecten heeft Gasunie zich vorig jaar wat betreft omgevingscommunicatie geconcentreerd op vertegenwoordigers van de politieke gemeenschap en de regionale media, en dus alleen indirect op de groep omwonenden. Het ging daarbij om circa tien interacties. In 2024 worden bewoners intensiever over onze nieuwe projecten geïnformeerd via informatiebijeenkomsten en bouwplaatsbezoeken.

Buurt denkt mee aan de tekentafel

Met omwonenden de beste locaties bepalen voor drie cavernepads bij Zuidwending

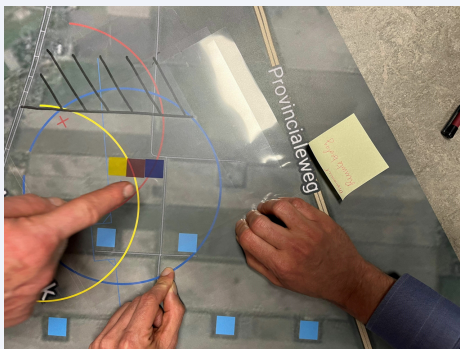
Onze activiteiten hebben effect op onze omgeving. Daarom investeert Gasunie in een goede relatie met haar burens. We informeren omwonenden over wat we in de buurt doen en wat we van plan zijn te gaan doen. Bij Energiebuffer Zuidwending gingen we nog een stap verder. Voor de opslag van waterstof in zoutcavernes zullen hier drie nieuwe zogenaamde cavernepads komen. We bespraken met omwonenden welke locaties zij het best vinden en waarom.

Schuin boren

De cavernes worden gemaakt door zoutwinningsbedrijf Nobian. Elke ondergrondse caveerne krijgt bovengronds een cavernepad. Dat is een asfaltplaat met aansluitleidingen. Nobian kan recht naar beneden boren om caveerne en plaat met elkaar te verbinden, maar schuin is ook mogelijk. Daardoor kan de plaat op veel meer verschillende plekken komen te liggen. Het bleek technisch mogelijk om voor elke cavernepad een zoekcirkel van 300 meter te maken. In april nodigden we bewoners van 90 huisadressen – met zicht op de zoekcirkel – uit voor een tekentafelsessie.

Schuiven op een kaart

Zo'n 35 omwonenden namen deel aan de sessie. Ze werden in drie groepen verdeeld, waarbij ook steeds iemand aanschoof van Gasunie en Nobian. Met behulp van een kaart en transparante vellen gaven de deelnemers aan waar zij de cavernepads zouden neerzetten en bespraken waarom. Vervolgens werden de voorkeuren van de drie groepen op één digitale kaart getoond en de overwegingen op een rijtje gezet. Bijvoorbeeld het volgen van zichtlijnen in het landschap en het plaatsen bij bestaande locaties. We voegden deze input samen met alle andere belangen en namen een paar weken later een weloverwogen besluit. Uiteraard deelden we dat besluit weer met de omwonenden.

Nieuwe Omgevingswet

Het is ons beleid om de betrokkenheid van burgers en andere belanghebbenden te structureren en te bevorderen. Bij meerdere projecten werkten we in 2023 al volgens de Omgevingswet die in 2024 is ingegaan. Zo samen met omwonenden over randvoorwaarden voor locaties discussiëren was echter nieuw voor ons. Mensen dachten mee, gaven elkaar de ruimte en keken bovendien naar het belang van andere omwonenden. Een volgende landschappelijke inpassing bij een ander project gaat weer anders; iedere situatie is immers uniek. Met deze tekentafelsessie hebben we wel waardevolle ervaring opgedaan met hoe we dit zouden kunnen vormgeven.

” Het was een hele fijne sessie: interactief en praktisch. Normaal geef je plenair een presentatie en kunnen mensen daarna vragen stellen. Nu bleven wij vanuit Gasunie en Nobian op een afstandje en hebben we buurtbewoners zelf laten schuiven en discussiëren. Dat zorgde voor leuke gesprekken en maakte de sessie veel persoonlijker.

Kasper Smit

Project Manager bij
Nobian

11 Dilemma's

Gasunie probeert haar werk zo goed mogelijk te doen en daarbij rekening te houden met de belangen van al haar stakeholders. Daarbij komen we soms te staan voor onverwachte gebeurtenissen of moeten we moeilijke keuzes maken. Onderstaande dilemma's hielden ons in 2023 bezig. Door ons daarvan bewust te zijn en door ervan te leren, kunnen we onze organisatie blijven verbeteren.

Lang versus kort

Van prille planvorming tot oplevering kost het ontwikkelen van een gemiddeld energietransitie-project minimaal tien jaar. En onze infrastructuur gaat lang mee. We werken bij de planvorming samen met partijen die soms slechts enkele jaren vooruitkijken en met een veel kortere blik naar de ontwikkelingen en naar investeringen kijken. Dit is met afstand het grootste dilemma waar Gasunie mee te maken heeft. Een panklare oplossing is er niet. We baseren ons bij de ontwikkeling van infrastructuur daarom niet alleen op individuele klantvraag maar baseren onze investeringen op de [II3050-toekomstscenario's](#). Door te kijken welke investeringen in alle scenario's zinvol zijn kunnen we slimme voorinvesteringen te doen. Delen van de infrastructuur die we voor Porthos aanleggen, voeren we bijvoorbeeld groter uit omdat we die delen ook kunnen gebruiken voor Aramis en CO₂connect. Daarnaast zijn we blij met de subsidies voor Hynetwork Services en WarmtelinQ die het vollooprisico gedeeltelijk afdekken; de eerste jaren van exploitatie waarin de transportvolumes nog in opbouw zullen zijn.

Warme winters

Hoe kaart je het belang van leveringszekerheid aan als alles goed lijkt te gaan? De fysieke tekorten aan aardgas waar iedereen bij de start van de Oekraïne-oorlog zo bang voor was, zijn deze en vorige winter uitgebleven door een combinatie van milde temperaturen en (al dan niet ongewilde) vraaguitval door hoge gasprijzen. Als gevolg hiervan zien we de publieke en politieke aandacht voor leveringszekerheid weer afnemen. Tegelijkertijd zijn de risico's op een fysiek tekort aan gas allerminst verdwenen. Hoe gaan we hier mee om? Gelet op het grote belang van leveringszekerheid, zullen we de markt gevraagd en ongevraagd blijven voorzien van onze inzichten. We zijn een stuwende kracht achter een nieuwe Nederlandse wet voor de borging van de leveringszekerheid voor energie. En voortaan gaan we jaarlijks een visiedocument uitbrengen waarbij we ook marktpartijen consulteren.

Onze interne CO₂-prijs

Net als de rest van de samenleving moeten de transportnetten van Gasunie tussen 2040 en 2050 CO₂-neutraal worden. Dat betekent dat we de komende decennia fors investeren in onze eigen emissiereductie. We hanteren daarbij een interne CO₂-prijs van €200/ton. Dat is het bedrag dat we bereid zijn om uit te geven voor het vermijden van een ton aan CO₂-emissies. Dat lijkt strijdig met het betaalbaar houden van ons energietransport, wat een van onze kernwaarden is. Toch willen we vasthouden aan deze interne CO₂-prijs. Het is onze inschatting van de maatschappelijke schade van een ton CO₂-emissie. We merken dat sommige van onze emissiereductieplannen zelfs méér kosten dan €200/ton CO₂. Die projecten lopen het risico om op de lange baan te worden geschoven, waardoor ze blijven emitteren.

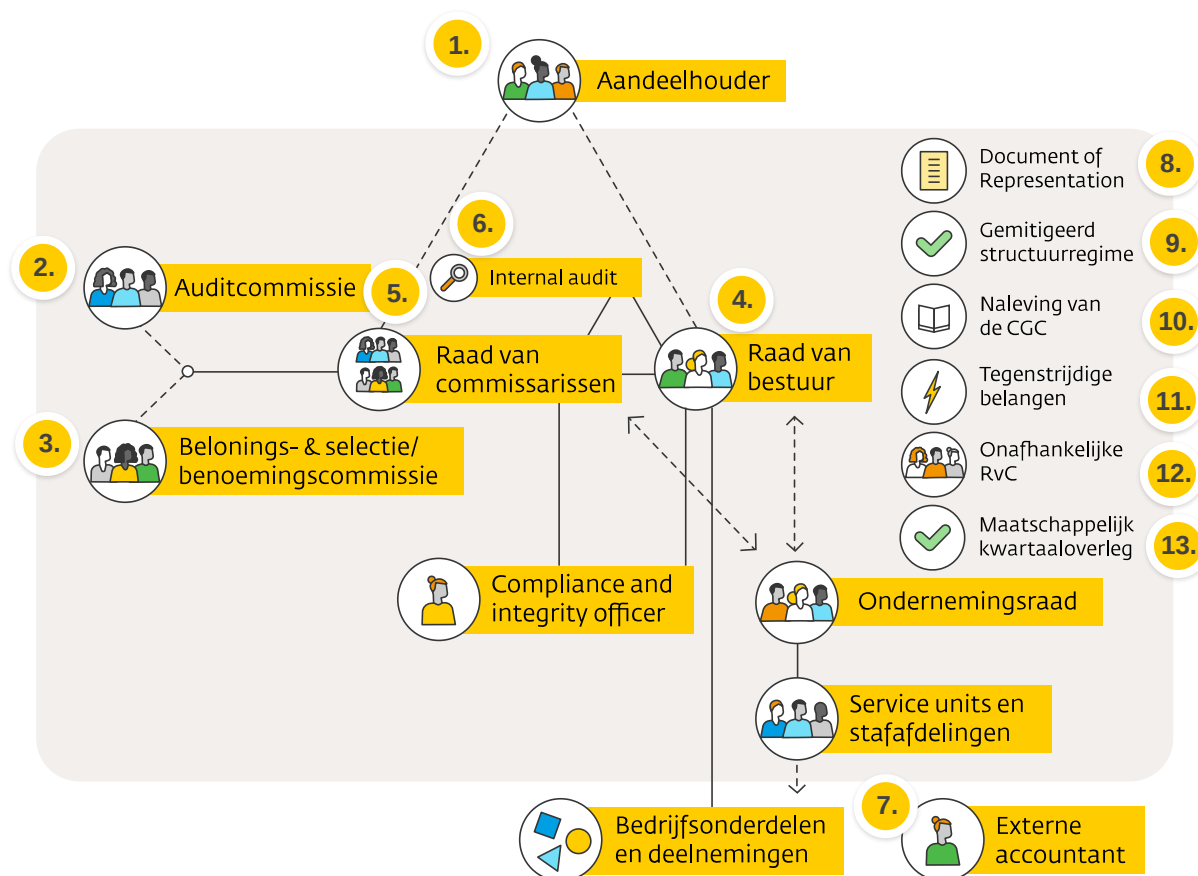
Veiligheid

Veiligheid is een onderwerp dat binnen Gasunie niet voor onderhandeling vatbaar is. We streven naar nul incidenten op de werkvloer. Alle mensen die voor Gasunie werken, moeten 's avonds weer gezond thuis kunnen komen. Tegelijkertijd zien we het aantal ongelukken op het werk toenemen. Onze ongevallen-KPI, de TRFI, is zowel in 2022 als in 2023 boven de signaalwaarde van 2,5 uitgekomen. Toch wordt het thema veiligheid door onze stakeholders niet als materieel thema gezien. Dat komt doordat de financiële impact van de geregistreerde ongevallen op Gasunie relatief beperkt is en doordat een deel van onze stakeholders een veilige werkomgeving als een vanzelfsprekendheid ziet. Dit jaarverslag kent daarom geen apart hoofdstuk over veiligheid. Zo lijkt het alsof het onderwerp minder managementaandacht krijgt dan andere onderwerpen. Niets is minder waar. We blijven alles op alles zetten om de komende jaren een TRFI van 2,5 of lager te bereiken. Dat doen we bijvoorbeeld door realistische projectplanningen te maken, waarbij we moeten zorgen dat er geen vertragingen ontstaan in de planfase, die vervolgens moeten worden ingehaald in de bouwfase.

12 Governance

Corporate governance gaat over de manier waarop Gasunie wordt bestuurd, hoe daar toezicht op wordt gehouden en hoe we daarover verantwoording afleggen. Goede corporate governance is een voorwaarde voor het effectief en efficiënt realiseren van gestelde doelen. Het zorgt voor een adequate beheersing van risico's en voor een weloverwogen afweging van de belangen van alle stakeholders van Gasunie.

Corporate governance bij Gasunie

1. Aandeelhouder

N.V. Nederlandse Gasunie (Gasunie) is een naamloze vennootschap met de Nederlandse Staat als enig aandeelhouder. Het ministerie van Financiën vervult de rol van aandeelhouder.

2. Auditcommissie

De auditcommissie van de raad van commissarissen houdt toezicht op en adviseert over de integriteit en kwaliteit van de financiële- en duurzaamheidsverslaggeving, de effectiviteit van de opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen en de financiering van de onderneming.

3. Belonings- & selectie/benoemingscommissie (BBC)

De raad van commissarissen heeft geen afzonderlijke remuneratiecommissie (best practice 2.3.2 van de Corporate Governance Code). Remuneratie is belegd bij de gecombineerde belonings- & selectie/benoemingscommissie. Dit vindt zijn rechtvaardiging in het feit dat het beloningsbeleid voor de raad van bestuur bij Gasunie, als staatsdeelneming, wordt vastgesteld in nauwe afstemming met het ministerie van Financiën. De laatste herijking heeft plaatsgevonden in 2021.

4. Raad van bestuur

De raad van bestuur (ook wel 'bestuur') bestaat statutair uit twee leden en twee niet-statutaire bestuurders.

5. Raad van commissarissen

De raad van commissarissen houdt toezicht op het beleid van de raad van bestuur en de algemene gang van zaken. Hij staat het bestuur met raad terzijde en stelt de beloning en arbeidsvoorwaarden van de leden vast. Op basis van de Gaswet en de statuten worden bepaalde besluiten over GTS en andere dochtermaatschappijen ook aan de raad ter goedkeuring voorgelegd.

6. Internal Audit

Internal audit geeft onafhankelijk en objectief assurance, inzichten en adviezen inzake governance, risicobeheersing, managementcontrole, interne beheersing en bedrijfsprocessen. Dit doet internal audit voor de bedrijfsonderdelen en deelnemingen van Gasunie.

7. Externe accountant

De algemene vergadering heeft de raad van commissarissen gemandateerd een nieuwe accountant te selecteren. Vanaf boekjaar 2023 is Ernst & Young Accountants LLP benoemd als externe accountant.

8. Document of Representation

De verantwoording door de diverse bedrijfsonderdelen aan de raad van bestuur vindt plaats via het Document of Representation (DoR). Hiermee geven de bedrijfsonderdelen en deelnemingen trapsgewijs formele terugkoppeling in welke mate wordt voldaan aan de minimale vereisten voor management control. De DoR's worden jaarlijks met de raad van commissarissen besproken.

9. Gemitigeerd structuurregime

Voor N.V. Nederlandse Gasunie geldt het gemitigeerd structuurregime. De governance-structuur is gebaseerd op Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, de statuten van de vennootschap, de Corporate Governance Code en diverse interne reglementen. Ook de Gaswet bevat diverse bepalingen die van invloed zijn op de governance van Gasunie.

10. Corporate Governance Code

Gasunie past de Nederlandse Corporate Governance Code toe. Hoewel de code strikt genomen alleen van toepassing is op beursvennootschappen met een aandelennotering, verwacht de staat dat staatsdeelnemingen de code toepast voor zover deze relevant zijn voor en toepasbaar zijn op Gasunie. De principes en bepalingen van de code zijn veelal geïmplementeerd in de statuten en in de diverse reglementen. Met ingang van boekjaar 2023 is een geactualiseerde Corporate Governance Code in werking getreden. Naar aanleiding van de geactualiseerde code heeft Gasunie in het afgelopen jaar onderzocht of er wijzigingen werden verlangd van haar governance-structuur. Daar waar nodig en relevant geacht, zijn de wijzigingen geïmplementeerd. Op de [website](#) van Gasunie is een 'pas toe of leg uit'-overzicht met betrekking tot de toepassing van de Corporate Governance Code opgenomen.

11. Tegenstrijdige belangen

We leven best practice-bepaling 2.7.4 van de Corporate Governance Code na. Hierin wordt bepaald dat in het bestuursverslag melding moet worden gemaakt van transacties waarbij tegenstrijdige belangen van bestuurders of commissarissen spelen die van materiële betekenis zijn voor Gasunie en/of de desbetreffende bestuurders of commissarissen. In 2023 is er geen sprake geweest van dergelijke transacties.

12. Onafhankelijk

Behoudens één commissaris zijn alle RvC-leden onafhankelijk zoals bedoeld in de Corporate Governance Code. Op Anja Mutsaers zijn de best practice-bepalingen 2.1.7 (i) en 2.1.8 (iii) van de Corporate Governance Code van toepassing. Daarom zijn er bijkomende afspraken gemaakt om elke vorm en mogelijke schijn van belangenverstrengeling te vermijden. Hiermee is naar het oordeel van de raad van commissarissen voldaan aan de eisen voor onafhankelijkheid zoals bedoeld in de Corporate Governance Code.

13. Maatschappelijk kwartaaloverleg

Het senior management bespreekt de voortgang van Gasunie op het gebied van brede welvaart en niet-financiële waardecreatie elk kwartaal in het maatschappelijk kwartaaloverleg. Dit overleg wordt voorgezeten door de CFO.

Diversiteit raad van bestuur en raad van commissarissen

Diversiteit heeft nadrukkelijk de aandacht van de onderneming. Het beleid is erop gericht om bij toekomstige vacatures in de raad van bestuur en raad van commissarissen recht te doen aan de in de wet en de Corporate Governance Code genoemde diversiteitseisen.

Met ingang van 2022 is de Wet tot wijziging van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het evenwichtiger maken van de verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen in het bestuur en de raad van commissarissen van grote naamloze en besloten vennootschappen van kracht.

De samenstelling van de raad van bestuur voldoet aan het streefcijfer 33 $\frac{1}{3}$ % voor staatsdeelnemingen voor een evenwichtige verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen in het bestuur. Vanaf 1 november 2023 tot 1 maart 2024 is het percentage 33 $\frac{1}{3}$ % vrouw, 66 $\frac{2}{3}$ % man. Vanaf 1 maart 2024 is dit percentage 50% man en 50% vrouw.

De raad van commissarissen bestond tot 1 oktober 2023 uit zes personen waarvan vier mannen en twee vrouwen en voldeed hiermee statutair en algemeen aan het streefcijfer voor een evenwichtige verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen in de raad. Vanaf oktober 2023 bestond de raad van commissarissen uit vijf personen waarvan drie mannen en twee vrouwen. Een commissaris heeft de Duitse nationaliteit.

Gasunie rapporteert jaarlijks binnen tien maanden na afloop van het boekjaar aan de Sociaal Economische Raad (SER) over (i) het aantal mannen en vrouwen dat aan het eind van het boekjaar deel uitmaakt van de raad van bestuur en de raad van commissarissen, alsmede van de nader door de vennootschap te bepalen categorieën werknemers in leidinggevende functies, (ii) de doelen in de vorm van een streefcijfer, (iii) het plan om deze doelen te bereiken en (iv) de redenen als één of meer doelen niet zijn bereikt.

Beschikbaarheid documentatie

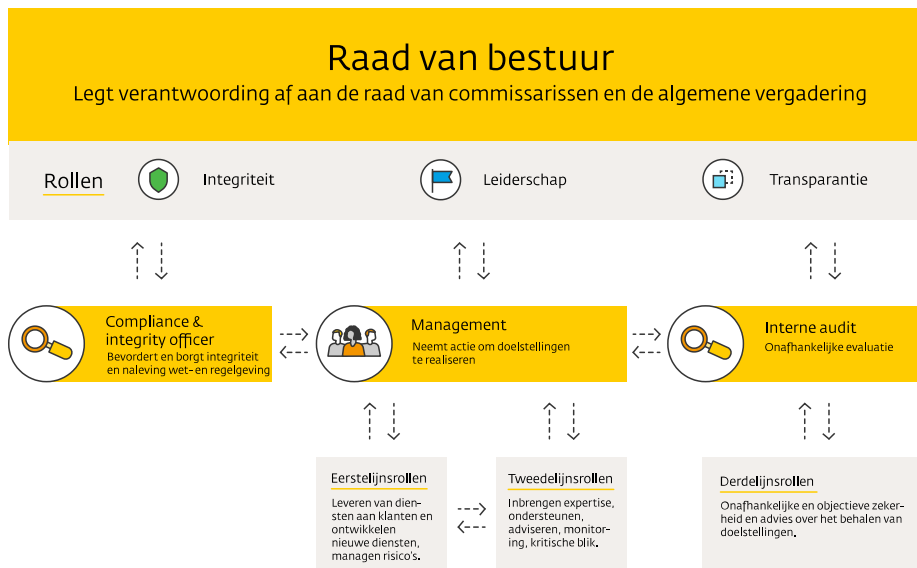
Op de website van Gasunie zijn de volgende documenten over onze corporate governance beschikbaar:

- [het Reglement houdende principes en best practices voor de raad van bestuur](#);
- [het Reglement houdende principes en best practices voor de raad van commissarissen](#);
- [de Gasunie Speak Up-regeling](#);
- [de Gedragswijzer Samen Werken](#);
- [een 'pas toe of leg uit'-overzicht met betrekking tot de toepassing van de Corporate Governance Code](#).

Governance en Management Control

Het Governance en Management Control-bouwwerk van Gasunie is gebaseerd op het Three Lines Model. De raad van bestuur draagt de eindverantwoordelijkheid voor het risicomanagement en legt daarover verantwoording af aan de raad van commissarissen en de algemene vergadering. De raad van commissarissen spreekt op regelmatige basis met (leden van) de raad van bestuur over Governance en Management Control, waarbij onder meer belangrijke risico's en uitkomsten van audits worden besproken. Risicomanagement is daarmee een activiteit die op alle niveaus in de organisatie terugkomt.

Governance en Management Control bij Gasunie

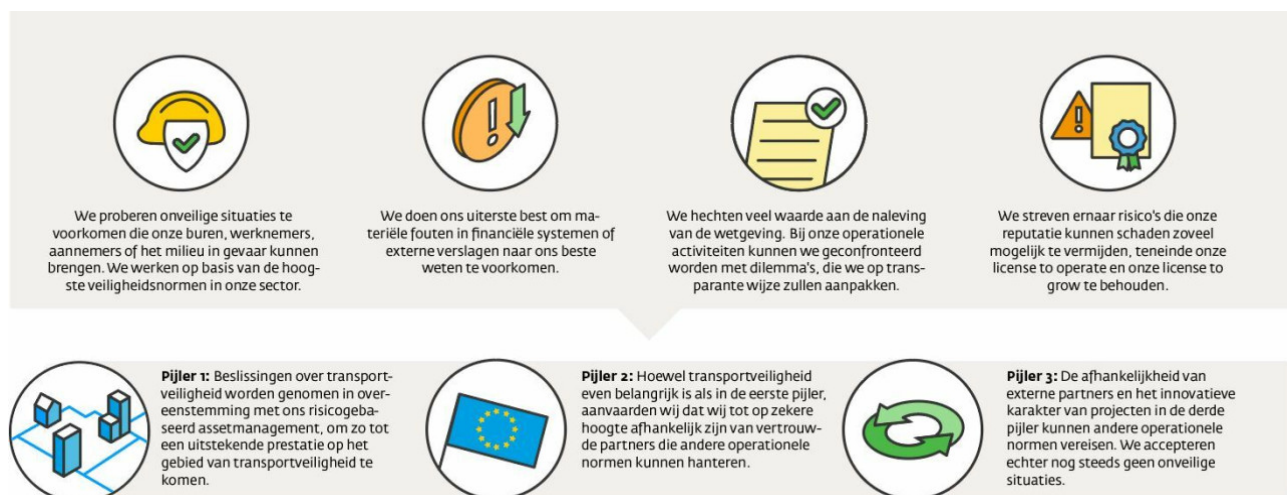

Risicobeheersing

Belangrijke aspecten in de uitvoering van risicomanagement zijn het vaststellen van de risicobereidheid, het uitvoeren van risicoanalyses op verschillende niveaus in de organisatie en het gesprek hierover voeren binnen de organisatie. De corporate risicobereidheid en de corporate risicoanalyse worden hieronder in meer detail beschreven.

De raad van bestuur stelt ieder jaar de risicobereidheid vast ten aanzien van de drie pijlers van de strategie. Op deze wijze doen we een uitspraak over de mate waarin de organisatie bereid is om risico's te nemen ten behoeve van het behalen van de strategische doelen. Daarnaast hanteren we een aantal algemene principes die de Strategische Pijlers overstijgen en waaraan we als organisatie te allen tijde moeten voldoen. De risicobereidheid dient als leidraad in strategische en operationele besluitvorming.

Onze algemene principes als het gaat om risico's

Veranderende kijk op risico's

De dynamiek in de energiemarkt is ongekend groot. Gasunie voelt zich verantwoordelijk voor het mogelijk maken van de energietransitie en voor het vergroten van de transportzekerheid in tijden van klimaatverandering en geopolitieke onrust. Dit zorgt ervoor dat we als onderneming bereid zijn op bepaalde thema's grotere risico's te lopen dan vroeger.

Gasunie's bereidheid om risico's te lopen

		Categorie					
		Strategisch		Operationeel		Reporting	Compliance
		Financieel	Reputatie	Transportzekerheid	Veiligheid, gezondheid en milieu	Financieel	Wet- en regelgeving
Pijlers	1. Pijler 1						
	2. Pijler 2						
	3. Pijler 3						

1. Pijler 1 Optimaliseren infrastructuur

Het lage gereguleerde rendement in de eerste pijler gaat gepaard met een risicomijdend financieel profiel. Voordat strategische investeringsbeslissingen worden genomen, moeten eerst de inkomsten worden veiliggesteld. Het lage gereguleerde rendement in de eerste pijler gaat gepaard met een risicomijdend financieel profiel. Voordat strategische investeringsbeslissingen worden genomen, moeten eerst de inkomsten worden veiliggesteld.

2. Pijler 2 Europees verbindend

Financiële risico's met betrekking tot strategische investeringen zijn gebaseerd op een algemeen aanvaardbaar evenwicht tussen risico en rendement. Strategische investeringen worden beoordeeld op hun publieke relevantie, maatschappelijk effect en bijdrage aan de ondersteuning van de voorzieningszekerheid in Europa.

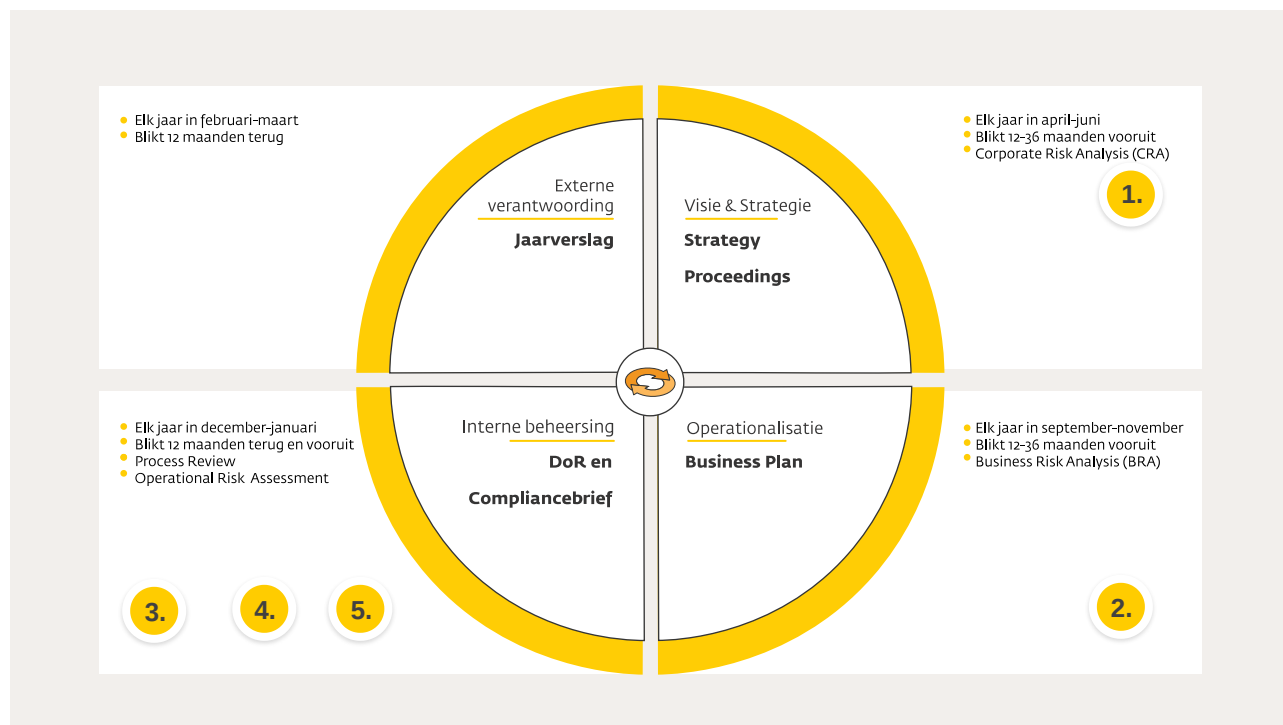
3. Pijler 3 Versnellen energietransitie

Ondernemerschap is vereist voor onze duurzame waardecreatie op lange termijn, wat neerkomt op een hogere financiële risicobereidheid voor strategische investeringen. We zijn bereid meer onzekerheid over het verwachte rendement te aanvaarden met het oog op de ontwikkeling van toekomstige bedrijfsmodellen die grote maatschappelijke impact gaan hebben.

In het hoofdstuk [Dit is Gasunie](#) presenteren we een overzicht van de strategische risico's en kansen voor Gasunie tot 2050. De [Integrale Infrastructuurverkenning 2030-2050 \(I13050\)](#) van de gezamenlijke Nederlandse netbeheerders en de conclusies die Gasunie daaruit voor zichzelf trekt, vormen hiervoor de basis. In de aanvullende informatie presenteren we [een overzicht](#) van onze belangrijkste strategische en operationele risico's en de maatregelen die we nemen om deze risico's te beheersen.

Inschattingen van risico's

Risico-instrumenten in de management control cyclus van Gasunie

1. Corporate Risk Analysis (CRA)

In de CRA analyseren we jaarlijks de belangrijkste strategische risico's en kansen die het realiseren van onze strategie op middellange tot lange termijn in de weg kunnen staan en/of de uitvoering van onze bedrijfsprocessen juist positief kunnen beïnvloeden. De CRA vormt een integraal onderdeel van ons corporate businessplan dat drie jaar vooruitkijkt en dat we elk jaar vernieuwen.

2. Business Risk Analysis (BRA)

Voor onze bedrijfsonderdelen en serviceproviders voeren we jaarlijks een BRA uit. Deze bestaat uit (i) de corporate risico's en kansen die aan het betreffende bedrijfsonderdeel of serviceprovider toegewezen zijn, en uit (ii) de risico's die specifiek van toepassing zijn op het bedrijfsonderdeel respectievelijk serviceprovider. De BRA kijkt naar risico's op de korte tot middellange termijn die invloed kunnen hebben op het halen van doelen en vormt een integraal onderdeel van de businessplannen.

3. Process Review

Proceseigenaren doen jaarlijkse een procesreview. Aan de hand van een checklist beoordelen ze of ze 'in control' zijn en of er verbetermogelijkheden zijn. De eigenaar wordt hierbij ondersteund door de procesbeheerder en andere experts. Als uit de process review blijkt dat het goed is om meer zicht te krijgen op eventuele risico's, bijvoorbeeld omdat de context van het proces is veranderd, dan starten we een Operationele Risico Analyse (ORA).

4. Operational Risk Analysis (ORA)

Operationele risicoanalyses voeren we uit op bedrijfsprocessen. De uitkomsten van ORA's verwerken we in de interne rapportages en controleplannen van de afdelingen die betrokken zijn bij deze processen.

5. Interne Controle Plannen (ICP)

Mitigerende maatregelen die worden genomen om in de operationele risicoanalyse gedefinieerde risico's te beheersen, moeten worden getoetst op effectiviteit. Dat doen we in interne controleplannen.

Verslag van de raad van commissarissen

Geopolitiek en maatschappelijk gezien was 2023 opnieuw een turbulent jaar. De gewijzigde gasstromen als gevolg van de oorlog in Oekraïne en de inspanningen die nodig zijn voor het halen van de internationale klimaatdoelen hebben net als in 2022 veel impact gehad op de organisatie, de activiteiten, de werkdruk en de werkbeleving van Gasunie. We zijn er trots op dat de RvB en alle medewerkers van Gasunie zich het afgelopen jaar met hart en ziel hebben ingezet om de gevolgen van de oorlog voor de gasmarkt te verkleinen en tegelijkertijd concrete stappen hebben kunnen zetten om de internationale klimaatdoelen te bereiken.

De belangrijkste onderwerpen in 2023

Planrealisatie 2023

In de reguliere besprekingen van de RvC en de Auditcommissie is elk kwartaal de realisatie van het businessplan voor 2023 gemonitord. Na een opmerkelijk 2022 wordt 2023 gekenmerkt door toegenomen stabiliteit. Hoewel de energieprijzen hoger zijn dan voorheen, zijn ze aanzienlijk minder volatiel. Er zijn verschillende aanpassingen aan de gasinfrastructuur gedaan om de veranderende gasstromen te ondersteunen. In de komende jaren wil Gasunie verder investeren om te blijven voldoen aan de transportzekerheidsnormen.

De raad heeft met genoegen geconstateerd dat Gasunie in 2023 extra aandacht heeft besteed aan het veilig uitvoeren van alle werkzaamheden, niet alleen binnen de eigen organisatie, maar ook bij de aannemers. Veiligheid heeft ook voor de RvC de hoogste prioriteit. Alle extra inspanningen van Gasunie voor het veilig kunnen uitvoeren van de werkzaamheden hebben ertoe geleid dat er minder incidenten met letsel zijn geweest dan in 2022. We blijven erop toezien dat Gasunie streeft naar een werkplek zonder veiligheidsincidenten, ook in 2024.

De raad heeft in 2023 meerdere besluiten goedgekeurd. Naast investeringen in het gereguleerde domein (netwerkaansluitingen) waren dit definitieve investeringsbesluiten voor Porthos CO₂-opslag en -transport, de uitbreiding van Gate terminal, en voor het waterstofnetwerk in Rotterdam, als begin van het landelijke netwerk voor waterstof. De overgang van het project Porthos en het waterstofnetwerk in Rotterdam naar de ontwikkel- en bouwfase is een nieuwe mijlpaal in de bijdrage van Gasunie aan de internationale klimaatdoelstellingen. Daarnaast hebben we goedkeuring verleend aan voorbereidingsbudgetten voor waterstofopslag door Hystock, offshore waterstoftransport, CO₂-transport en-import door Aramis en CO₂Next en de overdracht van 50% van de aandelen in EemsEnergyTerminal aan Vopak.

Bijdrage aan leveringszekerheid

De Russische inval in Oekraïne eind februari 2022 had directe gevolgen voor de activiteiten van Gasunie. In 2023 heeft de RvC zich regelmatig door de RvB laten informeren over de ontwikkelingen van de bijdrage van Gasunie aan de leveringszekerheid, waaronder de gefaseerde ingebruikname van de stikstofinstallatie in Zuidbroek, de adviezen van GTS aan het ministerie van EZK over de leveringszekerheid en de beschikbaarheid van het Groningengasveld, de inzet van de tijdelijke LNG-terminal in Eemshaven, de uitbreiding van de LNG-capaciteit bij Gate terminal in de Rotterdamse haven en de ontwikkeling van de LNG-terminal in Brunsbüttel.

We zijn verheugd dat – na vertragingen in het bouwproces – de stikstofinstallatie in Zuidbroek gefaseerd in gebruik is genomen en voor de winter 2023/24 voldoende buitenlands gas naar 'Groningen-kwaliteit' heeft kunnen converteren. De COVID-19-crisis en vertraging in de aanvoer van bouwmaterialen en bouwcomponenten waren een voornamelijk oorzaak van de vertragingen, samen met een slechte onderlinge verstandhouding tussen hoofdaannemer en onderaannemer. In 2023 zijn we in goede samenwerking met de RvB gestart met de evaluatie van het interne proces van de ontwikkeling van de stikstofinstallatie.

EemsEnergyTerminal heeft een grote bijdrage kunnen leveren aan de leveringszekerheid door het lossen van meer dan 70 schepen met LNG. Ook de door de RvC goedgekeurde uitbreiding van Gate terminal met een vierde LNG-tank en de succesvolle verkoop van de reeds bestaande capaciteit in Gate terminal leveren een positieve bijdrage aan de mogelijkheid om voldoende gas te kunnen aanvoeren naar Noordwest-Europa.

Businessplan 2024–2026

Het businessplan 2024-2026 staat voor een groot deel in het teken van het realiseren van de Visie 2030 en de bijdrage van Gasunie aan de internationale klimaatdoelstellingen en het Nederlandse Klimaatakkoord. De investeringen komen bij dit scenario op circa € 11,5 miljard tot 2030. Daarnaast zijn de financiële effecten en onzekerheden zichtbaar van de methode van regulering, waarbij aanzienlijke regulatoire verrekeningen plaatsvinden.

In juli heeft het College van Beroep voor het bedrijfsleven GTS op een groot aantal gronden gelijk gegeven in een omvangrijke rechtszaak tegen de financiële regulering van toezichthouder ACM. Het belang van [deze uitspraak](#) is groot, voor GTS én voor Gasunie als geheel. Met deze uitspraak is duidelijk geworden dat de eisen ten aanzien van transparantie en uitlegbaarheid voor alle bij het reguleringsproces betrokken partijen gelijk zijn. Op de korte termijn kan GTS door de uitspraak beter haar kosten dekken. Voor de langere termijn heeft de rechter een aantal nieuwe voorwaarden aan de regulering van GTS gesteld. Met deze voorwaarden verbetert de positie van GTS en die van andere, toekomstige netbeheerders binnen Gasunie, zoals die voor warmte en waterstof.

Het realiseren van de Visie 2030 leidt tot een transitiepad met oplopend tot 25,6 megaton vermeden CO₂ per jaar in 2030. De voornaamste bijdragen komen van het realiseren van de CO₂-opslagprojecten Porthos en Aramis, het Nederlandse waterstofnetwerk en groengasprojecten. De doelstellingen, tempo en investeringen in het transitiepad geven een concreet beeld van de Gasunie-inzet. Deze marsroute is ambitieus en met veel inzet haalbaar, maar kent ook interne en externe onzekerheden. Onzekerheden van de energietransitie, projectrealisaties, marktacceptatie, regulering, geopolitieke ontwikkelingen, marktprijzen.

Gasunie transformeert van een aardgastransportbedrijf tot een energie-infrastructuuronderneming, opererend in geïntegreerde duurzame-energiesystemen en met internationale verbindingen en belangen. Deze transformatie is groot. Het is een transformatie naar een ander activiteiten-, geografisch, financieel, technisch, kennis- en risicoprofiel. Het is een transformatie in de inhoud van werk voor medewerkers en van de cultuur in de organisatie. Van Gasunie als organisatie die faciliteert op de achtergrond, naar Gasunie als een toekomstgerichte aanjager en een essentieel onderdeel van de energietransitie, naar buiten gericht en slagvaardig. Als raad steunen we de urgentie en moed die Gasunie toont en proberen we de RvB bij te staan door onze adviserende en controlerende taak.

Herziening strategie

In 2023 is Gasunie begonnen met het herzien van haar missie, visie en strategie. De RvC en de aandeelhouder worden hier nauw bij betrokken, net als het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en andere stakeholders. Het proces is gestart met interviews van medewerkers en stakeholders, wat leidde tot een inventarisatie van de belangrijkste onderwerpen. Op basis van alle informatie zijn concepten voor de nieuwe missie en strategie ontwikkeld. De strategieherziening wordt naar verwachting halverwege 2024 afgerond.

Overleggen met de ondernemingsraad

Gedurende 2023 hebben individuele leden van de raad een tweetal overlegvergaderingen met de ondernemingsraad bijgewoond. Ook hebben alle commissarissen in het najaar gesproken met de ondernemingsraad. In verschillende gespreksrondes aan deeltafels zijn er vrijelijk gedachten uitgewisseld over de koers van Gasunie en de daarbij horende uitdagingen voor de organisatie. Deze dialoog wordt als zeer nuttig ervaren door iedereen.

Overleggen met de aandeelhouder

Met het ministerie van Financiën is meermaals informeel overlegd en tweemaal formeel, in het voorjaar en najaar. Als aandeelhouder heeft het departement een cruciale faciliterende rol gespeeld bij de besluiten rond de LNG-capaciteit in Nederland en Duitsland, het Porthos-project en de afspraken voor de uitrol van het waterstofnetwerk. Met de aandeelhouder is veelvuldig overleg geweest over de afwegingen die Gasunie moet maken ten aanzien van risico's, rendement en brede welvaart.

Jaarrekening 2023

De raad van commissarissen heeft het jaarverslag 2023 besproken en na kennisneming van het positieve advies van de Audit Commissie en de goedkeurende controleverklaring van de externe accountant EY, besloten de jaarrekening over 2023 ter vaststelling aan te bieden aan de algemene vergadering. Tevens steunt de raad van commissarissen het voorstel van de raad van bestuur om van de nettowinst € 266 miljoen uit te keren als dividend en € 216,3 miljoen toe te voegen aan de overige reserves.

Samenstelling RvB

Per 1 oktober 2023 is Han Fennema op eigen verzoek afgetreden nadat hij zich bijna tien jaar als CEO voor Gasunie heeft ingezet. Hij wordt per 1 maart 2024 opgevolgd door Willemien Terpstra, waarbij Janneke Hermes in de tussentijd heeft opgetreden als waarnemend CEO. Ulco Vermeulen is als titulair lid van de RvB op eigen verzoek afgetreden per 1 juli 2023. Zijn opvolger, Hans Coenen, is per 1 april 2023 als lid van de RvB gestart. We danken Han en Ulco voor hun bijzondere inzet voor Gasunie in turbulente tijden en voor de prettige manier waarop we hebben mogen samenwerken. We hebben vertrouwen erin dat we met Willemien en Hans bekwame opvolgers hebben gevonden en wensen hun veel succes.

Samenwerking RvC-RvB, evaluaties

De samenwerking en interactie tussen RvC en RvB zijn dit jaar intensief geweest. De RvC bemerkt dat de groeiende investeringsportefeuille en de geopolitieke ontwikkelingen zowel van de RvB, de RvC, als van alle medewerkers van Gasunie steeds meer vergen. De bevindingen uit de externe evaluatie die in 2022 heeft plaatsgevonden, zijn in 2023 opgevolgd. Als resultaat daarvan zijn verbeterde standaard-investeringsvoorstellen tot stand gekomen en is er meer aandacht geweest voor strategische risico's en scenario's.

Om het jaar vindt de evaluatie van de RvC, de auditcommissie, de belonings- & selectie-/benoemingscommissie en de individuele commissarissen plaats door middel van een interne evaluatie. Het andere jaar wordt de evaluatie uitgevoerd onder externe begeleiding. In 2023 heeft de RvC een interne evaluatie uitgevoerd met behulp van vragenlijsten, feedback van de bestuursleden en onderlinge dialogen. Daarnaast heeft de RvC een interne evaluatie uitgevoerd van de RvB en de individuele bestuurders door middel van zelf-evaluatie, beoordeling van de vooraf gestelde doelen en individuele gesprekken.

De evaluatie geeft aan dat de RvC en zijn commissies goed functioneren. De RvC-leden vullen elkaar goed aan wat betreft kennis, expertise en competenties, de samenwerking verloopt erg prettig en zij bestrijken met elkaar een zeer groot netwerk. Aandachtspunten die uit de evaluatie voortkomen zijn onder andere de efficiëntie van de (voorbereidingen van) vergaderingen, de gewenste aanvulling van kennis en expertise na het aftreden van Pieter Duisenberg en de continuïteit van kennis en ervaring op het gebied van grote energie(transitie)projecten. Aan de aanvulling van deze kennis en expertise wordt aandacht gegeven bij de zoektocht naar een nieuwe commissaris. Verder is de grote hoeveelheid tijd die met name de leden van de belonings-/ & selectie- en benoemingscommissie besteden aan hun werkzaamheden een punt van aandacht.

De raad is van mening dat het functioneren van het bestuur en van de individuele bestuurders goed is en goed past bij de fase waarin Gasunie zit. De conclusies van de evaluatie zijn in gesprekken gedeeld met de individuele bestuurders. De RvC dankt de overige leden van de RvB voor de extra inspanningen in de periode tussen het aftreden van Han Fennema en het aantreden van Willemien Terpstra en heeft grote waardering voor de wijze waarop de RvB is omgegaan met de externe en interne uitdagingen.

Samenstelling RvC en besprekingen

Dirk Jan van den Berg is reglementair na twee termijnen afgetreden per 29 maart 2023. Pieter Duisenberg is op eigen verzoek per 1 oktober 2023 afgetreden in verband met zijn benoeming als president van de Algemene Rekenkamer. We zijn Dirk Jan van den Berg en Pieter Duisenberg erg dankbaar voor alle kennis en ervaring die zij met ons hebben gedeeld de afgelopen jaren en de inspiratie die zij ons gaven bij het uitvoeren van onze werkzaamheden. Per 1 april 2023 is Tim van der Hagen aangetreden als lid van de RvC. Sinds het aftreden van Pieter Duisenberg neemt hij de rol van voorzitter van de RvC waar, tot een nieuwe voorzitter is aangesteld. Carolina Wielinga is in de vergadering van 29 maart 2023 voor een tweede termijn van vier jaren benoemd. Voor personalia-informatie over de leden van de RvC verwijzen we naar de [Aanvullende informatie](#). Voor informatie over de onafhankelijkheid van de leden van de RvC verwijzen we naar het begin van dit hoofdstuk.

De raad vergaderde in 2023 (fysiek en online) zevenmaal. Daarnaast werd eenmaal plenair vergaderd met de voltallige RvC en ondernemingsraad. Ook zijn individuele leden van de RvC aangeschoven bij overlegvergaderingen van de ondernemingsraad. Naast eigen individuele permanente educatie-activiteiten van leden, organiseren de RvB en RvC ook jaarlijks een aantal gezamenlijke sessies. In 2023 zijn er verdiepingssessies gehouden over het meenemen van brede welvaart waarde in besluitvorming en over artificial intelligence (AI).

Deelname aan vergaderingen RvC en commissies	RvC	AC	BBC	Opmerking
Pieter Duisenberg	4 van 4		4 van 4	datum aftreden 1 oktober 2023
Dirk Jan van den Berg	1 van 2		1 van 2	datum aftreden 29 maart 2023
Tim van der Hagen	5 van 5		3 van 3	datum eerste benoeming 1 april 2023
Johannes Meier	7 van 7	5 van 5		
Anja Mutsaers	7 van 7		5 van 5	
Ate Visser	7 van 7	5 van 5		
Carolina Wielinga	7 van 7	5 van 5		

Belonings- & selectie/benoemingscommissie (BBC)

Leden: Anja Mutsaers (voorzitter), Dirk Jan van den Berg (tot maart 2023), Pieter Duisenberg (tot oktober 2023), Tim van der Hagen (vanaf 1 april 2023)

De BBC heeft in 2023 vijfmaal digitaal vergaderd over reguliere onderwerpen, zoals de realisatie van de doelen voor de vaststelling van de variabele beloning over 2022, het vaststellen van nieuwe kwantitatieve en kwalitatieve doelen voor de variabele beloning van de RvB over 2023 en de remuneratieparagraaf voor het jaarverslag met betrekking tot 2022. Leden van de commissie hebben daarnaast gedurende het jaar veel aandacht besteed aan de rekrutering voor de opvolging van Han Fennema, Pieter Duisenberg en Dirk Jan van den Berg. De discussies en bevindingen van de BBC worden gerapporteerd in de plenaire vergaderingen van de RvC. De vergaderstukken en notulen van de commissie worden aan alle commissarissen ter beschikking gesteld.

Wij zijn werkgever van de statutaire leden van de RvB en verantwoordelijk voor een goed functionerende RvB in zijn geheel. De leden van de BBC voeren periodiek formele functioneringsgesprekken met alle leden van de RvB, het meest recent in januari 2024. Daarnaast vinden periodiek informele gesprekken plaats tussen individuele leden van de RvC en de RvB en kunnen we uit de vele contacten die we met de bestuurders hebben, maar ook met de ondernemingsraad en anderen binnen en buiten de organisatie, ons ook anderszins een oordeel vormen over de wijze waarop het bestuur de onderneming leidt.

De uitkomsten van de jaarlijkse beoordeling zijn van grote invloed op de hoogte van de uit te keren variabele beloning. Deze past onzes inziens bij het belang dat de realisatie van de langetermijndoelen van de vennootschap heeft. Maar ook bij zaken als veiligheid, leveringszekerheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen; zaken die van belang zijn voor de *license to operate* van Gasunie. De bepaling van de uit te keren variabele beloning gebeurt door de voltallige raad op advies van de BBC.

Auditcommissie

Leden: Carolina Wielinga (voorzitter), Ate Visser, Johannes Meier

De auditcommissie heeft in 2023 vijf keer vergaderd. Naast de leden van de commissie waren in de reguliere overlegvergaderingen de CFO, de interne auditor en de externe accountant steeds aanwezig, evenals de concerncontroller. Daarnaast heeft de commissie met de externe accountants en de interne auditor vergaderd buiten aanwezigheid van het management.

Op de agenda stonden reguliere onderwerpen zoals de periodieke interne en externe financiële rapportages, het businessplan, de fiscaliteit, de financiering, winstbestemming en dividend, de periodieke verslagen van de interne auditor en de vaststelling van zijn werkplan, het controleplan van de externe accountant, het jaarverslag 2022, inclusief de jaarrekening 2022, de management letter en het accountantsverslag, het Document of Representation van het bestuur, de risicomatrix en de beheersing van de belangrijkste risico's, de ontwikkelingen in de informatietechnologie en de organisatie en effectiviteit van de beveiliging met het oog op een veilig en betrouwbaar gastransport. De implementatie van het enterprise resource planning-softwarepakket SAP S/4HANA wordt in de auditcommissie als speciaal project gevolgd. In 2023 heeft EY de controleopdracht overgenomen van PwC.

De voorzitter van de auditcommissie spreekt voorafgaand aan de vergaderingen van de auditcommissie rechtstreeks met de externe accountant, meestal in aanwezigheid van de CFO. De discussies en bevindingen van de auditcommissie worden gerapporteerd in de plenaire vergaderingen van de RvC. De vergaderstukken en notulen van de commissie worden aan alle commissarissen ter beschikking gesteld.

Dank!

De raad is trots op de flexibiliteit en daadkracht waarmee Gasunie in dit jaar de vele verschillende activiteiten ten behoeve van zowel de leveringszekerheid als de klimaatdoelstellingen heeft uitgevoerd en op de enorme voortgang die er is geboekt met de realisatie van de Visie 2030. Dank aan de hele organisatie!

Groningen, 29 februari 2024

Raad van commissarissen van N.V. Nederlandse Gasunie

Tim van der Hagen, (interim) voorzitter

Johannes Meier

Anja Mutsaers

Ate Visser

Carolina Wielinga

De raad van commissarissen van Gasunie. Van links naar rechts: Ate Visser, Johannes Meier, Carolina Wielinga, Tim van der Hagen en Anja Mutsaers.

Remuneratierapport

Remuneratiebeleid raad van bestuur

Het remuneratiebeleid is door de algemene vergadering op 14 juli 2021 vastgesteld, op voordracht van de raad van commissarissen met inachtneming van het advies van de Belonings- & selectie/ benoemingscommissie. Er zijn geen wijzigingen doorgevoerd in het remuneratiebeleid ten opzichte van voorgaande jaren.

Doelstellingen en principes van het remuneratiebeleid

Het remuneratiebeleid is gericht op het aantrekken, motiveren en vasthouden van bestuurders met de juiste kwaliteit en ervaring, zowel uit eigen kweek als bewezen talent uit de markt. De beloning reflecteert de verantwoordelijkheid die de bestuurders dragen, en is afgezet tegen geldende beloningsprincipes in de markt, zoals hierna wordt uitgelegd. Dit bestuurlijke talent is noodzakelijk voor het realiseren van de doelstellingen van de strategie van Gasunie. Bij de uitvoering van dit beleid gelden de volgende overwegingen:

Met de Nederlandse Staat als enig aandeelhouder, past Gasunie in beginsel de uitgangspunten toe die gelden voor het beloningsbeleid van staatsdeelnemingen. Als dit naar de mening van de raad van commissarissen tot onacceptabele risico's voor de onderneming leidt, zal de raad van commissarissen in overleg treden met de aandeelhouder.

Voor het remuneratiepakket van bestuurders hanteert Gasunie een marktvergelijking op basis van een relevante arbeidsmarktreferentiegroep. Deze groep bestaat uit (semi-) publieke, private en internationale ondernemingen die zich zowel qua grootte (aantal medewerkers, assets en omzet) als qua activiteiten in voldoende mate laten vergelijken met Gasunie. In de vergelijking zitten met name bedrijven uit de energie-, distributie-, installatie-, bouw- en ingenieursadvies-sector.

De structuur van de bezoldiging van bestuurders wordt vastgesteld aan de hand van de marktvergelijking, waarbij aangesloten wordt bij de beloningsverhoudingen binnen de onderneming, zodat er een logisch doorlopende salarislijn is van de functies in de raad van bestuur naar de functies onder de raad van bestuur.

De variabele beloning geldt afhankelijk van de realisatie van doelen op korte en lange termijn en op operationeel en strategisch gebied.

Beloningselementen

De remuneratie bestaat uit:

- een vast gedeelte (basisjaarsalaris);
- een variabel gedeelte, afhankelijk van het realiseren van zowel korte- als langetermijndoelstellingen, zoals in onderstaande teksten gespecificeerd;
- een werkgeversbijdrage in de pensioenpremie;
- overige secundaire arbeidsvoorwaarden.

Basisjaarsalaris

De raad van commissarissen limiteert bij benoeming van bestuurders de som van vast en variabel jaarsalaris tot het maximum van € 397.205 (niveau 2021) voor de voorzitter van de raad van bestuur. De raad van commissarissen bepaalt de jaarlijkse groei van het salaris. Als het maximumsalaris is bereikt, wordt verdere groei beperkt tot de structurele verhogingspercentages van de cao.

Variabele beloningselementen

De variabele beloningselementen zijn gebaseerd op het beloningsbeleid dat door de aandeelhouder is goedgekeurd. Het maximum van de variabele beloningselementen is 20% van het basisjaarsalaris. De doelen voor het behalen van deze beloningselementen worden jaarlijks vastgesteld. Ze moeten ambitieus zijn en de op langetermijn-waardecreatie gerichte strategie van de onderneming reflecteren. De realisatie van de doelstellingen wordt discretionair vastgesteld waarbij rekening wordt gehouden met alle omstandigheden en ontwikkelingen in het afgelopen jaar.

De raad van commissarissen heeft de bevoegdheid om, binnen de hiervoor aangegeven limieten, de variabele bezoldiging aan te passen wanneer deze tot onbillijke uitkomsten leidt vanwege buitengewone omstandigheden in de prestatieperiode. De raad van commissarissen heeft ook de bevoegdheid de variabele beloning die is toegekend op basis van onjuiste (financiële) gegevens of 'incorrect gedrag' terug te vorderen van bestuurders.

De raad van commissarissen laat zich bij het bepalen van de prestatiecriteria, zowel voor de korte als voor de lange termijn, leiden door de strategische doelstellingen van Gasunie. Bij de vaststelling van de strategie wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de maatschappelijke functie van de activiteiten van Gasunie en de effecten op de samenleving. Ook daarvoor zijn prestatiecriteria ontwikkeld, gerelateerd aan veiligheid en transportzekerheid.

De variabele beloningselementen zijn verdeeld over vijf targets, elk met een gewicht van 4%. Vier reguliere targets hebben betrekking op het op een veilige, betaalbare en een betrouwbare manier realiseren van de bedrijfsdoelstellingen van Gasunie en op het wezenlijk verder brengen van het bedrijf in het realiseren van de lange termijn strategische doelstellingen. De RvC stelt jaarlijks een specifiek vijfde target vast, gericht op een thema waarvoor in dat jaar extra aandacht wordt gevraagd. Voor 2023 zag dit toe op het verbeteren van risicoanalyses en de samenwerking met derde partijen.

Motivering variabele beloning

De raad van commissarissen heeft de variabele beloning van de raad van bestuur over het jaar 2023 vastgesteld op 16%. De Belonings- & selectie/benoemingscommissie heeft geadviseerd ten aanzien van de realisatie van de doelstellingen en de kwantitatieve elementen zijn geverifieerd door de interne auditor.

Gasunie heeft in 2023 een succesvol jaar achter de rug en heeft in veel opzichten goed tot uitstekend gepresteerd. Management en medewerkers toonden zich wendbaar en zetten zich onvermoeibaar in voor zowel de energietransitie als de voorzieningszekerheid voor Noordwest-Europa. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van de energietransitie met onder andere definitieve investeringsbeslissingen voor het Porthos-project en de waterstof backbone en de verdere ontwikkeling van Aramis en CO₂Next. De leveringszekerheid is verder versterkt door onder andere de uitbreiding van Gate terminal en de ingebruikname van EemsEnergyTerminal. Op het gebied van regulering is GTS door de uitspraak van het CBb over het Methodebesluit in het gelijk gesteld.

Aan de andere kant ging niet alles goed. De bouw van Zuidbroek II liep verdere vertraging op, de veiligheidsprestaties bleven achter bij de doelstelling, Gasunie heeft niet op alle elementen voldaan aan de doelstellingen en er waren problemen bij de uitvoering van sommige projecten. Dit resulteert in het niet toekennen van alle punten voor de onderdelen Operational Excellence, Business Expansion en Review governance proces en projectrichtlijnen.

Dit leidt tot de volgende toekenning van variabele beloning:

	Dhr. J.J. Fennema	Mevr. J. Hermes	Dhr. U. Vermeulen	Dhr. B.J. Hoevers	Dhr. J.A.F. Coenen
	Maximaal	Gerealiseerd	Gerealiseerd	Gerealiseerd	Gerealiseerd
Elementen					
1. Operational excellence	4,00%		2,00%	2,00%	2,00%
2. Groei in business	4,00%		3,00%	3,00%	3,00%
3. Organisatieontwikkeling	4,00%		4,00%	4,00%	4,00%
4. Positionering van (aard)gas en Gasunie	4,00%		4,00%	4,00%	4,00%
5. Verbeteren risicoanalyses, samenwerking derde partijen	4,00%		3,00%	3,00%	3,00%
Totaal	20,00%	17,00%	16,00%	16,00%	16,00%
Realisatiepercentage		85,00%	80,00%	80,00%	80,00%
Uitgekeerde targetbeloning		€ 54.044	€ 54.934	€ 24.415	€ 48.831

De uitbetaling van de variabele beloning vindt plaats na vaststelling door de aandeelhoudersvergadering.

Pensioen

Op de leden van de raad van bestuur is de pensioenregeling van Gasunie van toepassing. Deze regeling is op basis van middelloon en bevat een eigen bijdrage van de bestuurders in overeenstemming met de regels zoals die ook van toepassing zijn op andere medewerkers van Gasunie.

Overige secundaire arbeidsvoorwaarden

Gasunie heeft voor haar bestuurders een pakket secundaire arbeidsvoorwaarden dat ook op andere medewerkers van toepassing is.

Overige uitgangspunten

Benoemingsduur

Bij benoeming van leden van de raad van bestuur geldt een benoemingsduur van vier jaar, met de mogelijkheid tot verlenging met vier jaar. De statutaire bestuurders hebben een dienstverband met Gasunie met dezelfde duur als de benoemingsperiode. Hun dienstverband eindigt van rechtswege in het geval de bestuurder niet wordt herbenoemd.

Opzegtermijn

Voor de leden van de raad van bestuur geldt een opzegtermijn van de arbeidsovereenkomst van drie maanden. Voor de vennootschap geldt een opzegtermijn van zes maanden.

Vertrekvergoeding

Voor bestuurders geldt een beperking van de ontslagvergoeding conform de Corporate Governance Code, te weten maximaal één basisjaarsalaris (het 'vaste' deel van de remuneratie). Deze vergoeding omvat tevens de eventuele transitievergoeding. In geval van niet-herbenoeming wordt in beginsel geen vertrekvergoeding toegekend. Een voorstel van de raad van commissarissen tot afwijking van dit beginsel vereist de goedkeuring van de aandeelhouder.

Change of control

Voor bestuurders geldt een 'change of control-clausule', waarbij in geval van beëindiging van het dienstverband naar aanleiding van een fusie of overname van de vennootschap door een niet tot de vennootschap behorende partij, of in het kader van een aan de raad van bestuur opgelegde wezenlijke verandering in aard, aansturing of structuur van de onderneming, aan de bestuurder een vergoeding wordt toegekend van maximaal één basisjaarsalaris (het "vaste" deel van de remuneratie), ongeacht op wiens initiatief de beëindiging plaatsvindt.

Beloningspakket 2023

Op basis van het hiervoor genoemde beleid heeft de raad van commissarissen voor de leden van de raad van bestuur de volgende basisjaarsalarissen en variabele beloningen toegekend*:

<i>in euro's</i>	Basisjaarsalaris 2023	Variabele beloning (m.b.t. prestaties 2023)
De heer J.J. Fennema	317.907	54.044
Mevrouw J. Hermes	343.340	54.934
De heer U. Vermeulen	152.595	24.415
De heer B.J. Hoevers	305.191	48.831
De heer J.A.F. Coenen	210.000	33.600

* Han Fennema trad per 1 november 2023 uit dienst.

Beloningsverhouding

De beloningsverhouding bij Gasunie is 4,18. De verhouding is uitgedrukt als ratio tussen de totale bezoldiging van de hoogst betaalde medewerker en de mediaan van de totale bezoldiging van alle overige medewerkers van Gasunie in Nederland. De totale bezoldiging is gebaseerd op de som van het fiscale jaarloon en de kosten van pensioen (werkgeversbijdrage). Bij de berekening van de mediaan zijn alleen die medewerkers betrokken die het gehele jaar in dienst waren. In 2023 is de mediaan van de totale bezoldiging van alle medewerkers van Gasunie in Nederland gestegen met 14,76%. De bezoldiging van de hoogst betaalde medewerker is in 2023 gestegen met 14,50%.

Verklaring van de raad van bestuur

Corporate governance verklaring

De informatie die moet worden opgenomen in deze Corporate Governance verklaring zoals beschreven in het Besluit inhoud bestuursverslag, is opgenomen in dit jaarverslag. Informatie over de belangrijkste kenmerken van het beheers- en controlesysteem en het diversiteitsbeleid met betrekking tot de samenstelling van het bestuur en de raad van commissarissen, zoals vereist in artikel 3a lid a en d, is opgenomen in het hoofdstuk Governance.

In control verklaring

Onder verwijzing naar best practice bepaling 1.4.3. van de Corporate Governance Code 2022 verklaart het bestuur dat:

- Het verslag in voldoende mate inzicht geeft in tekortkomingen in de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen met betrekking tot onder andere de strategische, operationele, compliance en verslaggevingsrisico's (best practice bepaling 1.2.1), dit is uiteengezet in het hoofdstuk Governance en in de Aanvullende informatie paragraaf [Risicomanagement algemeen](#);
- Voornoemde systemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;
- Het naar de huidige stand van zaken gerechtvaardigd is dat de financiële verslaggeving is opgesteld op going concern basis, zoals uiteengezet in de [Jaarrekening 2023](#); en
- In het verslag de materiële risico's als bedoeld in best practice bepaling 1.2.1 en de onzekerheden zijn vermeld, voor zover die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag.

De raad van bestuur,

Mevr. J. Hermes*, (interim) voorzitter

Dhr. B.J. Hoevers

Dhr. J.A.F. Coenen

Groningen, 29 februari 2024

* statutair bestuurder

Jaarverslag 2023

Jaarrekening

13 Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde balans per 31 december 2023

(vóór resultaatbestemming)

In miljoenen euro's	Noot	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Activa			
Vaste activa			
- materiële vaste activa	4,5	9.237,2	9.407,9
- immateriële vaste activa	6	90,2	49,1
- investeringen in joint ventures	8	488,3	372,3
- investeringen in geassocieerde deelnemingen	9	0,6	0,6
- overige kapitaalbelangen	10	7,0	7,0
- uitgestelde belastingvorderingen	11	222,1	239,2
- afgeleide financiële instrumenten	25	6,1	-
Totaal vaste activa		10.051,5	10.076,1
Vlottende activa			
- voorraden	12	169,9	199,8
- afgeleide financiële instrumenten	25	0,8	-
- handels- en overige vorderingen	13	441,3	345,4
- vennootschapsbelasting	14	60,3	2,6
- kas en kasequivalenten	15	294,7	435,9
		967,0	983,7
Activa aangehouden voor verkoop	8	-	32,2
Totaal vlottende activa		967,0	1.015,9
Totaal activa		11.018,5	11.092,0

<i>In miljoenen euro's</i>	<i>Noot</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Passiva			
Eigen vermogen toekomend aan N.V. Nederlandse Gasunie	16	6.580,0	6.304,4
Minderheidsbelang derden	17	16,0	-
Totaal eigen vermogen		6.596,0	6.304,4
Langlopende schulden			
- rentedragende leningen	18	2.900,5	2.775,5
- leaseverplichtingen	20	93,6	411,0
- contractverplichtingen	21	86,9	60,7
- uitgestelde belastingverplichtingen	22	209,5	170,2
- personeelsbeloningen	23	96,8	86,2
- overige voorzieningen	24	78,7	97,0
- afgeleide financiële instrumenten	25	22,7	15,9
- overige langlopende verplichtingen	19	10,2	-
Totaal langlopende schulden		3.498,9	3.616,5
Kortlopende schulden			
- kortlopende financieringsverplichtingen	26	175,0	225,0
- leaseverplichtingen	20	8,0	70,1
- contractverplichtingen	21	4,9	10,1
- afgeleide financiële instrumenten	25	3,4	-
- handels- en overige schulden	27	728,3	833,2
- vennootschapsbelasting	14	4,0	32,7
Totaal kortlopende schulden		923,6	1.171,1
Totaal passiva		11.018,5	11.092,0

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2023

<i>In miljoenen euro's</i>	<i>Noot</i>	2023	2022
Voortgezette bedrijfsactiviteiten			
Netto-omzet	30	1.955,0	2.239,6
Overige opbrengsten	31	106,0	18,0
Totale opbrengsten		2.061,0	2.257,6
Aan investeringen toegerekende kosten	5	111,8	71,9
Personeelskosten	32	-281,0	-221,9
Afschrijvingskosten (im)materiële vaste activa	5,6,33	-404,9	-365,7
Bijzondere waardeverminderingen	4	-	-159,1
Overige kosten	34	-872,3	-853,9
Totale lasten		-1.446,4	-1.528,7
Bedrijfsresultaat		614,6	728,9
Financiële baten	35	17,7	24,4
Financiële lasten	36	-74,6	-66,9
Aandeel in resultaat joint ventures	8	38,0	34,3
Aandeel in resultaat geassocieerde deelnemingen	9	-	0,1
Resultaat vóór belastingen		595,7	720,8
Belastingen	37	-112,4	-165,9
Resultaat na belastingen		483,3	554,9
Toerekening van het resultaat na belastingen			
- Resultaat toekomend aan N.V. Nederlandse Gasunie	49	482,3	554,9
- Resultaat toekomend aan minderheidsbelang derden	17	1,0	-
Resultaat na belastingen		483,3	554,9

Geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat over 2023

<i>In miljoenen euro's</i>	<i>Noot</i>	2023	2022
Resultaat na belastingen, zoals opgenomen in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening		483,3	554,9
Saldo van actuariële winsten en verliezen terzake van personeelsbeloningen,	23,48	-7,9	31,7
waarvan vennootschapsbelasting		2,4	-9,4
Mutatie van tegen reële waarde gewaardeerde overige kapitaalbelangen	10,47	-	-508,1
Totaal van de resultaten verwerkt in het eigen vermogen, welke bij realisatie niet worden geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening		-5,5	-485,8
Mutatie in de cashflow hedge reserves van joint ventures en geassocieerde deelnemingen	8,46	-1,1	23,7
Totaal van de resultaten verwerkt in het eigen vermogen, welke bij realisatie worden geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening		-1,1	23,7
Totaal niet-gerealiseerde resultaten		-6,6	-462,1
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten		476,7	92,8
<i>Toerekening van het totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten</i>			
- Resultaat toekomend aan N.V. Nederlandse Gasunie		475,7	92,8
- Resultaat toekomend aan minderheidsbelang derden		1,0	-
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten		476,7	92,8

Geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen over 2023

<i>In miljoenen euro's</i>	Aandelen- kapitaal	Reële waarde reserve	Cash flow hedge reserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	Totaal	Minderheids- belang derden	Totaal eigen vermogen
<i>Noot</i>	45	47	46	48	49		17	
2023								
Stand per 1 januari 2023	0,2	-172,7	-5,6	5.927,7	554,9	6.304,4	-	6.304,4
Totaal van de gerealiseerde resultaten over het boekjaar	-	-	-	-	482,3	482,3	1,0	483,3
Totaal van de niet-gerealiseerde resultaten over het boekjaar	-	-	-1,1	-5,5	-	-6,6	-	-6,6
<i>Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten</i>	-	-	-1,1	-5,5	482,3	475,7	1,0	476,7
Acquisitie GUFU BBL	-	-	-	-	-	-	23,5	23,5
Uitgekeerd dividend 2022	-	-	-	-	-200,0	-200,0	-8,5	-208,5
Toegevoegd aan de overige reserves	-	-	-	354,9	-354,9	-	-	-
Stand per 31 december 2023	0,2	-172,7	-6,7	6.277,1	482,3	6.580,0	16,0	6.596,0
2022								
Stand per 1 januari 2022	0,2	335,4	-29,3	5.812,2	310,7	6.429,2	-	6.429,2
Totaal van de gerealiseerde resultaten over het boekjaar	-	-	-	-	554,9	554,9	-	554,9
Totaal van de niet-gerealiseerde resultaten over het boekjaar	-	-508,1	23,7	22,3	-	-462,1	-	-462,1
<i>Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten</i>	-	-508,1	23,7	22,3	554,9	92,8	-	92,8
Uitgekeerd dividend 2021	-	-	-	-	-217,5	-217,5	-	-217,5
Toegevoegd aan de overige reserves	-	-	-	93,2	-93,2	-	-	-
Stand per 31 december 2022	0,2	-172,7	-5,6	5.927,7	554,9	6.304,4	-	6.304,4

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2023

In miljoenen euro's	Noot	2023	2022
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>			
Totale opbrengsten	3,30,31	2.061,0	2.257,6
Totale lasten	32,33,34	-1.446,3	-1.528,7
Bedrijfsresultaat		614,7	728,9
Aanpassingen voor:			
- afschrijvingskosten	5,6,33	403,0	362,1
- bijzondere waardeverminderingen	4	-	159,1
- mutatie voorraden	12	29,8	-139,8
- mutatie werkkapitaal (exclusief kas en kasequivalenten)	13,27	58,2	441,2
- mutatie voorzieningen	23,24	10,6	36,3
- mutatie reële waarde afgeleide financiële instrumenten	25	3,3	-15,9
- resultaat desinvesteringen (im)materiële vaste activa	33	1,9	3,4
- resultaat desinvesteringen groepsmaatschappijen	2,31	-29,5	-
- herwaardering joint ventures	2,31	-29,5	-
- bargain purchase groepsmaatschappijen	2,31	-15,2	-
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		1.047,3	1.575,3
Ontvangen rente	35	12,1	3,4
Ontvangen dividend joint ventures	8	39,3	27,9
Betaalde rente op leases	20	-8,0	-4,7
Betaalde rente op financieringen	36	-84,8	-69,0
Betaalde vennootschapsbelasting	14	-142,8	-122,2
Kasstroom uit operationele activiteiten		863,1	1.410,7

<i>In miljoenen euro's</i>	<i>Noot</i>	2023	2022
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>			
Investerings in (im)materiële vaste activa	5,6	-707,3	-426,6
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa	5,6	7,8	-
Investerings in joint ventures	8	-101,5	-87,8
Opname leningen door joint ventures	8	-46,0	-
Aflossing leningen door joint ventures	8	42,0	-
Acquisities groepsmaatschappijen, exclusief verkregen kas en kasequivalenten	2	-18,7	-
Desinvesteringen groepsmaatschappijen en joint ventures, exclusief verkregen kas en kasequivalenten	8,31	8,3	-
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-815,4	-514,4
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>			
Opname langlopende leningen	18	298,4	493,1
Aflossing langlopende leningen	18	-225,0	-494,2
Aflossing leaseverplichtingen	20	-54,0	-31,2
Opname kortlopende financieringsverplichtingen	26	435,0	1.175,0
Aflossing kortlopende financieringsverplichtingen	26	-435,0	-1.425,0
Uitgekeerd dividend	17,49	-208,5	-217,5
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-189,1	-499,8
Netto kasstroom in het boekjaar		-141,4	396,5
Kas en kasequivalenten primo periode	15	435,9	38,3
Koers- en omrekeningsverschillen op kas en kasequivalenten		0,2	1,1
Kas en kasequivalenten ultimo periode	15	294,7	435,9

14 Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Algemeen

Opmaken en vaststellen van de jaarrekening

De jaarrekening 2023 is opgemaakt door de raad van bestuur op 29 februari 2024. De opgemaakte jaarrekening leggen we op 26 maart 2024 ter vaststelling voor aan de algemene vergadering.

Verslaggevende entiteit

N.V. Nederlandse Gasunie (hierna ook: 'Gasunie', 'de vennootschap' of 'we') is een Europees energie-infrastructuurbedrijf. We hebben onze domicilie in Groningen, Nederland.

Onze voornaamste activiteit is het aanbieden van gereguleerde transportdiensten in Nederland en in Duitsland. We zetten onze infrastructuur en kennis daarnaast sterk in voor verdere ontwikkeling en integratie van alternatieve energiebronnen en -dragers, zoals waterstof, warmte en groen gas alsmede de ontwikkeling van CCS (Carbon Capture and Storage). We nemen verder deel in samenwerkingsverbanden voor pijpleidingen die het Gasunie-transportnet verbinden met buitenlandse markten. Daarnaast biedt Gasunie ook andere diensten aan op het gebied van energie-infrastructuur, waaronder gasopslag, LNG-import en de certificering van groen gas en waterstof.

Gasunie is een Naamloze Vennootschap en is statutair en feitelijk gevestigd te Groningen, Nederland op de Concourslaan 17 en is ingeschreven onder KvK-nummer 02029700. N.V. Nederlandse Gasunie is het ultieme groepshoofd. Alle op balansdatum geplaatste aandelen van N.V. Nederlandse Gasunie worden gehouden door de Staat der Nederlanden.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2023 dat eindigde op de balansdatum van 31 december 2023.

Presentatie- en functionele valuta

De jaarrekening presenteren we in euro's, wat ook onze functionele valuta is. Alle bedragen zijn, tenzij anders vermeld, opgenomen in miljoenen euro's.

Grondslagen voor de omrekening van vreemde valuta

Transacties luidend in vreemde valuta waarderen we bij de eerste verwerking in de functionele valuta door omrekening tegen de wisselkoers tussen de functionele valuta en de vreemde valuta die geldt op de datum van de transactie.

In vreemde valuta luidende monetaire activa en verplichtingen rekenen we op balansdatum om naar de functionele valuta tegen de op die datum geldende wisselkoersen. De valutakoersverschillen die ontstaan uit de omrekening van monetaire posten in vreemde valuta verwerken we in de winst-en-verliesrekening in de periode dat zij zich voordoen, behalve als op deze transacties *hedge accounting* is toegepast.

Niet-monetaire activa en passiva in vreemde valuta die tegen historische kostprijs worden opgenomen, rekenen we naar de functionele valuta om tegen de geldende wisselkoersen op de transactiedatum.

Valutakoersverschillen die optreden bij de omrekening van in aanmerking komende kasstroomhedges, voor zover de afdekking effectief is, verwerken we als niet-gerealiseerde resultaten.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. We zijn van mening dat er geen onzekerheid bestaat over het hanteren van de continuïteitsveronderstelling.

Onderdelen van de jaarrekening

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit de geconsolideerde balans, de geconsolideerde winst-en-verliesrekening, het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat, het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerd kasstroomoverzicht. In deze overzichten zijn referenties opgenomen. Met deze referenties verwijzen we naar de toelichting op de jaarrekening. De toelichtingen bij de in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen financiële overzichten maken integraal deel uit van de geconsolideerde jaarrekening. De geconsolideerde jaarrekening en de vennootschappelijke jaarrekening vormen samen onze statutaire jaarrekening.

Basis voor opstelling

Overeenstemmingsverklaring

Op grond van de Verordening (EG) 1606/2002 van het Europees Parlement stelt we onze geconsolideerde jaarrekening op in overeenstemming met de bepalingen van de International Financial Reporting Standards (IFRS), zoals bekrachtigd door de Europese Unie en in overeenstemming met de bepalingen van Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek (BW).

IFRS omvat zowel de International Financial Reporting Standards (IFRS) als de International Accounting Standards (IAS), die door de International Accounting Standards Board zijn uitgebracht, en de interpretaties van IFRS- en IAS-standaarden, uitgebracht door het IFRS Interpretations Committee (IFRIC) respectievelijk het Standing Interpretations Committee (SIC).

Nieuwe en gewijzigde standaarden voor de financiële verslaggeving

Tenzij anders aangegeven zijn met betrekking tot het boekjaar 2023 de onderstaande wijzigingen in standaarden van kracht geworden:

- Amendments to IAS 1 Presentation of Financial Statements and IFRS Practice Statement 2: Disclosure of Accounting policies;
- Amendments to IAS 8 Accounting policies, Changes in Accounting Estimates and Errors: Definition of Accounting Estimates;
- IFRS 17 Insurance Contracts; including Amendments to IFRS 17;
- Amendments to IAS 12 Income Taxes: Deferred Tax related to Assets and Liabilities arising from a Single Transaction;
- Amendments to IFRS 17 Insurance contracts: Initial Application of IFRS 17 and IFRS 9 – Comparative Information;
- Amendments to IAS 12 Income taxes: International Tax Reform – Pillar Two Model Rules.

Met ingang van het boekjaar 2024 zijn de onderstaande wijzigingen in standaarden van kracht:

- Amendments to IAS 1 Presentation of Financial Statements:
 - Classification of Liabilities as Current or Non-current and Classification of Liabilities as Current or Non-current - Deferral of Effective Date;
 - Non-current Liabilities with Covenants;
- Amendments to IFRS 16 Leases: Lease Liability in a Sale and Leaseback.

Daarnaast worden onderstaande standaarden of wijzigingen daarin naar verwachting in de toekomst van kracht. Van deze standaarden is de EU-goedkeuring nog niet afgerond:

- Amendments to IAS 21 The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates: Lack of Exchangeability;
- Amendments to IAS 7 Statement of Cash Flows and IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures: Supplier Finance Arrangements.

Pillar two

Gasunie valt onder de reikwijdte van de zogenaamde “Pillar Two” wetgeving, zoals in 2021 geïntroduceerd door de OESO. Pillar Two strekt tot implementatie van een nieuwe belastingwet, ingevoerd om te bewerkstelligen dat multinationale groepen met een omzet van € 750 miljoen of meer ten minste effectief 15% aan belasting over hun winst betalen. Pillar Two is in Nederland door de wetgever bekrachtigd en van toepassing met ingang van 31 december 2023.

Gasunie heeft voor het boekjaar 2023 de verplichte uitzondering toegepast voor het opnemen en/of toelichten van uitgestelde belastingen als gevolg van Pillar Two (ingevolge de aanpassing van IAS 12 in mei 2023). Uit onze analyse blijkt dat de verwachte invloed van Pillar Two op dit moment niet materieel is.

De Pillar Two wetgeving is ook van toepassing in de andere jurisdicties waarin Gasunie actief is. Dit zijn – naast Nederland – Duitsland en Zwitserland. Pillar Two is voor wat betreft het eventueel effectief heffen van de minimale belastingdruk van toepassing voor de boekjaren startend vanaf 1 januari 2024. We hebben een analyse uitgevoerd op de mogelijke impact van Pillar Two op Gasunie. Onze analyse is gebaseerd op de meest recente financiële gegevens van Gasunie en haar relevante groepsmaatschappijen en joint ventures. Uit onze analyse blijkt dat in Nederland en Duitsland de effectieve belastingdruk onder normale omstandigheden (ruimschoots) meer dan 15% bedraagt. Voor het boekjaar 2023 geldt dat de belastingdruk relatief laag is mede als gevolg van een aantal transacties met een eenmalig karakter, zoals toegelicht in [noot 2 ‘Bedrijfscombinaties en desinvestering groepsmaatschappijen’](#). Deze transacties zouden overigens niet hebben geresulteerd in bijheffing onder Pillar Two.

Voor Zwitserland geldt dat de *de minimis*-uitzondering van toepassing is op grond van de omvang van onze activiteiten aldaar. Voor alle drie jurisdicties geldt dat we op dit moment geen aanleiding hebben om aan te nemen dat hier binnen afzienbare tijd verandering in komt. We verwachten daarom momenteel niet aan bijheffing onderhevig te zijn.

Uit onze analyse blijkt dat zowel de overige vastgestelde standaarden als de nog te bekrachtigen standaarden geen materiële impact hebben op ons vermogen, onze kasstromen en op ons resultaat en dat geen sprake is van significante additionele toelichtingen. Om die reden zijn de gevolgen van deze wijzigingen niet in detail toegelicht in deze jaarrekening.

Oordelen en schattingen door het management

We maken bij het opstellen van de jaarrekening gebruik van schattingen en beoordelingen die de gerapporteerde bedragen voor activa en passiva op balansdatum en het resultaat over het boekjaar kunnen beïnvloeden. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden periodiek beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Indien het voor het geven van de vereiste inzichten noodzakelijk is, is de aard van de oordelen en de schattingen, inclusief de bij de onzekerheden behorende veronderstellingen, opgenomen in de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

De invloed van onze oordelen en schattingen is significant bij de:

- Waardering en de bepaling van de levensduur van de vaste activa (zoals opgenomen in [noot 4 'Onderzoek naar bijzondere waardeverminderingen'](#) en [noot 5 'Materiële vaste activa'](#));
- Waardering van de overige kapitaalbelangen (zoals opgenomen in [noot 10 'Overige kapitaalbelangen'](#));
- Waardering van de uitgestelde belastingvorderingen (zoals opgenomen in [noot 11 'Uitgestelde belastingvorderingen'](#));
- Waardering van de pensioenverplichtingen (zoals opgenomen in [noot 23 'Personeelsbeloningen'](#));
- Waardering en de bepaling van de voorziening voor opruimingskosten en saneringen (zoals opgenomen in [noot 24 'Overige voorzieningen'](#));
- Waardering van de afgeleide financiële instrumenten (zoals opgenomen in [noot 25 'Afgeleide financiële instrumenten'](#));
- Classificatie van de investeringen in joint operations en joint ventures (zoals opgenomen in [noot 7 'Investeringen in joint operations'](#) en [noot 8 'Investeringen in joint ventures'](#)).

In bepaalde gevallen worden de voornoemde oordelen en schattingen ook beïnvloed door de ontwikkelingen op het gebied van de energietransitie, door aangescherpte milieu- en klimaatdoelstellingen en/of geopolitieke ontwikkelingen. We nemen ook deze ontwikkelingen mee in onze oordelen en schattingen.

Bepaling van de reële waarde

Voor een aantal waarderingsgrondslagen en toelichtingen is bepaling van de reële waarde vereist. De reële waarde van een financieel instrument is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en van elkaar onafhankelijk zijn.

We bepalen de reële waarde als volgt:

- De reële waarde van beursgenoteerde financiële instrumenten wordt bepaald aan de hand van de biedprijs;
- De reële waarde van niet-beursgenoteerde financiële instrumenten bepalen we door de verwachte kasstromen contant te maken tegen een disconteringsvoet die gelijk is aan de geldende risicovrije marktrente voor de resterende looptijd, vermeerderd met krediet- en liquiditeitsopslagen;
- De reële waarde van derivaten waarbij geen onderpand wordt uitgewisseld, bepalen we door het contant maken van de kasstromen aan de hand van de relevante swapcurve, vermeerderd met krediet- en liquiditeitsopslagen.

Bij het bepalen van de reële waarde van een actief of een verplichting maken we zoveel mogelijk gebruik van op de markt waarneembare gegevens. De reële waarden classificeren we naar verschillende niveaus op basis van een reëlewaardehiërarchie, afhankelijk van de gehanteerde informatie op basis waarvan we de waarderingstechnieken hebben toegepast. De verschillende waarderingsniveaus zijn als volgt gedefinieerd:

- Niveau 1: Op basis van genoteerde prijzen op actieve markten voor hetzelfde instrument;
- Niveau 2: Op basis van prijzen op actieve markten voor vergelijkbare instrumenten of op basis van andere waarderingstechnieken, waarbij alle benodigde significante gegevens direct of indirect zijn ontleend aan zichtbare marktgegevens;
- Niveau 3: Op basis van waarderingstechnieken, waarbij alle benodigde significante gegevens niet zijn ontleend aan zichtbare marktgegevens.

Als de gehanteerde informatie die we gebruiken voor het bepalen van de reële waarde van een actief of verplichting binnen verschillende niveaus van de reëlewaardehiërarchie vallen, dan classificeren we de bepaalde reële waarde in zijn geheel in het laagste niveau dat van toepassing is.

We verwerken herrubriceringen tussen de niveaus van de reëlewaardehiërarchie aan het eind van de verslagperiode waarin de wijziging zich heeft voorgedaan. We beoordelen voortdurend wijzigingen in belangrijke gehanteerde informatie en stellen de reëlewaardebepaling indien nodig hierop bij.

Materiële grondslagen

Grondslagen voor consolidatie

Algemeen

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de financiële gegevens van het groepshoofd N.V. Nederlandse Gasunie en haar groepsmaatschappijen opgenomen. Groepsmaatschappijen zijn vennootschappen waarover overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend.

Van overheersende zeggenschap is sprake als we, direct of indirect:

- macht (*power*) hebben over de relevante activiteiten van de betreffende vennootschap en zijn blootgesteld aan of gerechtigd zijn tot variabele opbrengsten uit hoofde van de betrokkenheid bij de vennootschap; en
- over de mogelijkheid beschikken onze macht over de vennootschap te gebruiken om de omvang van de opbrengsten van de investeerder te beïnvloeden.

In het algemeen wordt overheersende zeggenschap verondersteld als we meer dan 50% van de stemrechten of stemgerechtigde aandelen bezitten. Dit beoordelen we echter naar de feitelijke omstandigheden per individuele deelneming. Bij gewijzigde omstandigheden beoordelen we opnieuw of sprake is van overheersende zeggenschap.

Groepsmaatschappijen consolideren we integraal vanaf de datum waarop overheersende zeggenschap over de groepsmaatschappij is verkregen. Groepsmaatschappijen nemen we niet meer in de consolidatie op vanaf de datum waarop geen sprake meer is van overheersende zeggenschap. Op dat moment nemen we de activa en de passiva, inclusief het aandeel derden en andere vermogensbestanddelen met betrekking tot de groepsmaatschappij, niet langer op in de balans. In geval van verlies van overheersende zeggenschap bepalen we van het belang dat we behouden de reële waarde. Deze reële waarde vormt vervolgens de initiële boekwaarde van het belang dat we behouden. Verschillen tussen de boekwaarde en de reële waarde van het belang dat we behouden (bepaald op het moment van verlies van overheersende zeggenschap) verantwoorden we in de winst-en-verliesrekening. Dit geldt ook voor het resultaat op het deel van het belang dat we vervreemden.

De posten in de geconsolideerde jaarrekening stellen we volgens uniforme grondslagen van waardering en resultaatbepaling vast. Intragroepssaldi en -transacties, alsmede eventuele niet-gerealiseerde winsten en verliezen uit intra-groepstransacties, worden geëlimineerd.

Consolidatiekring

In noot 62 'Overzicht groepsmaatschappijen en deelnemingen' hebben we een overzicht opgenomen van alle in de consolidatie begrepen groepsmaatschappijen.

Bedrijfscombinaties, goodwill en bargain purchases

Bedrijfscombinaties, zoals fusies of overnames, verantwoorden we volgens de acquisitiemethode van IFRS 3 'Business Combinations'. De verkrijgingsprijs van een acquisitie is het totaal van opgeofferde activa, aangegane of overgenomen verplichtingen en (eventueel) door de overnemende partij uitgegeven eigen vermogen instrumenten. De kosten die verband houden met de bedrijfscombinatie brengen we direct ten laste van de winst-en-verliesrekening. De bij de bedrijfscombinaties verkregen identificeerbare activa, passiva en voorwaardelijke verplichtingen worden door de vennootschap, als verkrijgende partij, verantwoord tegen de reële waarde op de overnamedatum. Voorwaardelijke vergoedingen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde op de verkrijgingsdatum. Een voorwaardelijke vergoeding die kwalificeert als een financieel instrument, waarden we tegen reële waarde, waarbij we wijzigingen in reële waarde verantwoorden in de winst-en-verliesrekening op het moment dat deze wijzigingen zich voordoen.

Het meerdere van de verkrijgingsprijs van een acquisitie boven ons aandeel in de reële waarde van de netto identificeerbare activa, passiva en voorwaardelijke verplichtingen kwalificeren we, indien van toepassing, als goodwill en nemen we op onder de immateriële vaste activa. Na de eerste opname waarden we de goodwill tegen kostprijs minus (eventuele) geaccumuleerde bijzondere waardeverminderingen. Indien bij een acquisitie ons aandeel in de reële waarde van de netto identificeerbare activa, passiva en voorwaardelijke verplichtingen hoger is dan de verkrijgingsprijs, dan is sprake van een zogenoemde *bargain purchase*. Een *bargain purchase* verwerken we op de acquisitiedatum onmiddellijk in de winst-en-verliesrekening.

Aandeel derden in vermogen en resultaat

Het aandeel derden in het vermogen en in het resultaat presenteren we separaat. Bij de initiële verwerking van een aandeel derden bestaat de keuze om dit aandeel te waarden tegen het proportionele deel van de reële waarde van de verkregen activa en overgenomen verplichtingen dan wel de reële waarde van het aandeel derden zelf. Deze keuze mogen we per afzonderlijke transactie maken.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

Algemeen

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van de activa en de passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen. De gehanteerde grondslagen voor de waardering, de resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande boekjaar. De gehanteerde grondslagen voor de presentatie zijn eveneens ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande boekjaar, met uitzondering van de volgende posten:

Immateriële vaste activa

In het kader van de dagelijkse bedrijfsactiviteiten gebruiken we hard- en software die direct of indirect verband houden met de primaire aansturing van ons gastransportnetwerk en de daarmee direct samenhangende processen, waaronder systeemmonitoring, data- en berichtenverkeer en administratieve afhandeling van het gastransport.

Voorheen presenteerden we deze hard- en software als één geïntegreerd geheel onder de materiële vaste activa (ingevolge IAS 38.4). Met het updaten en het vervangen van een aantal applicaties en/of modules is de directe relatie – of de afwezigheid daarvan – tussen de hard- en software in voorkomende gevallen steeds explicieter te maken. Hierdoor kunnen we, anders dan voorheen, duidelijker onderscheid maken welke software we als afzonderlijk actief – los van het fysieke gastransportnetwerk – kunnen beschouwen. Dergelijke software presenteren we met ingang van 2023 als onderdeel van de immateriële vaste activa. Met deze aanpassing geeft de jaarrekening relevantere informatie over onze financiële positie en onze afschrijvingskosten. Dit heeft ultimo 2023 geleid tot de opname in de balans van immateriële vaste activa ter hoogte van € 90,2 miljoen en afschrijvingskosten ter hoogte van € 8,3 miljoen. Omwille van vergelijkingsdoeleinden hebben we de vergelijkende cijfers over 2022 voor deze aanpassing eveneens aangepast. Voor het boekjaar 2022 geldt dat sprake is van een herclassificatie tussen de materiële en de immateriële vaste activa van € 49,1 miljoen en tussen de afschrijvingskosten materiële vaste activa en de afschrijvingskosten immateriële vaste activa van € 9,5 miljoen. De aanpassing had zowel in 2022 als in 2023 geen gevolgen voor het vermogen, het netto-resultaat en de kasstromen. Ook was geen sprake van andere belangrijke invloed op bijvoorbeeld financiële kernratio's, segmentinformatie, variabele bezoldiging van bestuurders of het voldoen aan overeenkomsten en convenanten.

Emissierechten

Met ingang van 2023 opteren we voor presentatie van de emissierechten onder de post voorraden volgens de netto-benadering, daar waar we voorheen de emissierechten en -verplichtingen separaat presenteerden. Omwille van vergelijkingsdoeleinden hebben we de vergelijkende cijfers over 2022 voor deze aanpassing eveneens aangepast. Dit heeft ultimo 2023 geleid tot de opname in de balans van voorraden ter hoogte van € 2,0 miljoen (ultimo 2022: € 3,2 miljoen). Als gevolg van de toepassing van de netto-benadering zijn de overige schulden en de overige vorderingen ultimo 2022 aangepast met respectievelijk € 13,2 miljoen en € 16,4 miljoen (netto € 3,2 miljoen). De aanpassing had zowel in 2022 als in 2023 geen gevolgen voor het vermogen, het netto-resultaat en de kasstromen. De grondslagen voor de waardering van de emissierechten zijn opgenomen onder het hoofd 'Vorraden' in deze grondslagen.

Overige opbrengsten

In toenemende mate realiseren we opbrengsten die bijvoorbeeld hun oorsprong vinden in subsidiebijdragen ingevolge projecten rondom de energietransitie. We verwachten dat dit de komende jaren verder toeneemt. Daarnaast was in 2023 sprake van een significante opbrengstenstroom die niet direct ontstaat als gevolg van contractuele transacties met klanten. Meer informatie over deze transacties is opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#). Om deze redenen presenteren we de overige opbrengsten vanaf 2023 separaat van de netto-omzet uit normale bedrijfsactiviteiten. Omwille van vergelijkingsdoeleinden hebben we de vergelijkende cijfers over 2022 voor deze aanpassing eveneens aangepast. Als gevolg hiervan is de netto-omzet over 2022 € 18,0 miljoen lager en zijn de overige opbrengsten € 18,0 miljoen hoger. De aanpassing had zowel in 2022 als in 2023 geen gevolgen voor het vermogen, het netto-resultaat en de kasstromen.

Vaste activa

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa waarderen we tegen de kostprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en de cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. De kosten van periodiek groot onderhoud zijn bij de initiële opname verwerkt in de boekwaarde van het actief op basis van de componentenbenadering. Dit geldt – in voorkomende gevallen – eveneens voor de kosten van sanering, opruiming of demobilisatie. Rentelasten activeren we als deze betrekking hebben op de aankoop, constructie of productie van kwalificerende activa, waarvoor geldt dat het actief noodzakelijkerwijze pas na een aanzienlijke tijdsperiode (langer dan één jaar) klaar is voor het beoogde gebruik.

Afschrijvingen bepalen we door de kosten van de materiële vaste activa minus hun geschatte restwaarde lineair af te schrijven over hun geschatte levensduur. Op grond en terreinen en permanente gasvolumes in de leidingen en cavernes schrijven we niet af.

Een belangrijk deel van de activa is bedoeld voor de gereguleerde bedrijfsactiviteiten. Regulering van de toekomstige kasstromen door de toezichthouder bepaalt mede de realiseerbare waarde van de gereguleerde activa. Hierbij zijn belangrijke schattingen en oordelen van het management vereist, onder andere ten aanzien van de levensduur, restwaarde en de toekomstige kasstromen uit hoofde van het gastransport. De restwaarde van het actief, de levensduur en de afschrijvingsmethodes worden jaarlijks beoordeeld en, indien noodzakelijk, aangepast. In [noot 5 'Materiële vaste activa'](#) hebben we een nadere toelichting opgenomen inzake de verwachte levensduur van de activa, inclusief onze overwegingen ten aanzien van de energietransitie.

De materiële vaste activa worden onderscheiden naar categorieën. Per categorie is de levensduur en de bijbehorende afschrijvingstermijn bepaald. In [noot 5 'Materiële vaste activa'](#) lichten we toe welke categorieën zijn onderkend en wat de afschrijvingstermijn per categorie is.

Bijdragen van derden in de kosten van de aanleg van de energie-infrastructuur brengen we op de investeringen in mindering, voor zover het om overheidsbijdragen (waaronder subsidies) of andere niet-transportcapaciteit gerelateerde bijdragen gaat. Klantbijdragen voor investeringen die wel gerelateerd zijn aan transportcapaciteit, worden als contractverplichting opgenomen in de balans overeenkomstig de bepalingen van IFRS 15 en brengen we overeenkomstig de verwachte levensduur van het actief periodiek ten gunste van de winst-en-verliesrekening. Als sprake is van een significante financieringscomponent in de klantbijdragen, worden de financieringslasten verantwoord onder de financiële lasten. Onder het hoofd 'Netto-omzet' in deze grondslagen lichten we de voornoemde verwerking nader toe.

Materiële vaste activa die op balansdatum nog niet in bedrijf zijn, verantwoorden we onder de 'vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering'. Na de ingebruikname rubriceren we de betreffende activa naar hun aard onder één van de hoofdcategorieën. De hoeveelheid gas die permanent aanwezig is in de pijpleidingen en cavernes en die benodigd is voor het gastransport en de gasopslag en de daaraan gerelateerde diensten, nemen we op onder de 'andere vaste bedrijfsmiddelen'. In geval van mutaties in deze permanente gasvolumes geldt dat het begrip kostprijs wordt ingevuld door gebruikmaking van de gemiddelde gasprijs van de periode waarin de mutatie plaatsvond.

Een verlies op de desinvestering van een materieel vast actief verwerken we onder de afschrijvingskosten in de winst-en-verliesrekening op het moment van buitengebruikstelling; een winst verantwoorden we onder de overige opbrengsten.

De materiële vaste activa waarvan we op grond van een leaseovereenkomst het gebruiksrecht hebben, nemen we eveneens in de balans op. Zie hiervoor ook de grondslagen onder het hoofd 'Leasing'.

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa nemen we in de balans op wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige voordelen die dat actief in zich bergt, aan ons zullen toekomen en de kosten van dat actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. De immateriële vaste activa waarderen we tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen. De geactiveerde bedragen schrijven we af volgens de lineaire methode overeenkomstig de verwachte gebruiksduur van het actief.

De uitgaven na eerste verwerking van een immaterieel vast actief voegen we toe aan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs als het waarschijnlijk is dat de uitgaven zullen leiden tot een toename van de verwachte toekomstige economische voordelen en we de uitgaven en de toerekening aan het actief op betrouwbare wijze kunnen vaststellen.

Als niet wordt voldaan aan de voorwaarden voor activering worden de uitgaven verantwoord als kosten in de winst-en-verliesrekening.

Vooruitbetalingen op immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Op vooruitbetalingen op immateriële vaste activa schrijven we niet af. De grondslagen voor de vaststelling en verwerking van bijzondere waardeverminderingen zijn opgenomen onder het hoofd 'Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa' in deze grondslagen.

De immateriële vaste activa bestaat volledig uit aanschaf en externe ontwikkeling van software. Om die reden hebben we in de enkelvoudige jaarrekening hiervoor geen wettelijke reserve gevormd.

Activa aangehouden voor verkoop

We kwalificeren vaste activa als aangehouden voor verkoop indien we de boekwaarde hiervan realiseren door verkoop in plaats van door toekomstige aanwending. Activa aangehouden voor verkoop zijn gewaardeerd tegen de boekwaarde of – indien lager – de reële waarde minus verkoopkosten. De verkoopkosten betreffen de direct toerekenbare (incrementele) kosten, exclusief financieringskosten en belastingen.

Activa kwalificeert alleen als aangehouden voor verkoop indien de verkoop zeer waarschijnlijk is en het actief direct beschikbaar is voor verkoop in de huidige conditie. Daarnaast mag geen sprake zijn van afrondende voorwaarden die kunnen leiden tot een significante wijziging of vertraging in de voorgenomen verkoop. Tot slot moeten we gecommitteerd zijn om het actief te verkopen en verwachten we de verkoop binnen één jaar na herclassificatie te realiseren.

Op activa aangehouden voor verkoop schrijven we niet langer af. Activa aangehouden voor verkoop presenteren we separaat onder de kortlopende activa.

Investerings in joint operations

Investerings in joint operations zijn deelnemingen waarin we gezamenlijke zeggenschap uitoefenen en waarbij de we rechten ten aanzien van de activa hebben en verplichtingen ten aanzien van de schulden van de deelneming.

In de financiële overzichten worden de rechten ten aanzien van de activa en verplichtingen ten aanzien van de schulden van de deelneming en de bijbehorende rechten op de opbrengsten en lasten van de joint operations opgenomen.

Investerings in joint ventures en geassocieerde deelnemingen

Investerings in joint ventures zijn deelnemingen waarin we met andere partijen gezamenlijke zeggenschap uitoefenen en rechten hebben op de netto-activa van de deelnemingen. Investerings in geassocieerde deelnemingen zijn deelnemingen waarin we invloed van betekenis uitoefenen op het zakelijke en financiële beleid, maar waarover we geen overheersende zeggenschap kunnen uitoefenen.

Deze deelnemingen waarderen we volgens de equity-methode. Overeenkomstig deze methode worden de deelnemingen opgenomen tegen de verkrijgingsprijs (inclusief goodwill) vermeerderd met het aandeel in het resultaat en het aandeel in de overige gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten vanaf het moment van verwerving en verminderd met het aandeel in de dividenduitkeringen. In de winst-en-verliesrekening en in het geconsolideerde overzicht van het totaalresultaat nemen we ons aandeel van de vennootschap in het (totaal)resultaat van de joint ventures op.

In geval van verlies van gezamenlijke zeggenschap bij een joint venture of verlies invloed van betekenis bij een geassocieerde deelneming, bepalen we van het belang dat we behouden de reële waarde. Deze reële waarde vormt vervolgens de initiële boekwaarde van het belang dat we behouden. Verschillen tussen de boekwaarde en de reële waarde van de joint venture of de geassocieerde deelneming (bepaald op het moment van verlies van gezamenlijke zeggenschap bij een joint venture of verlies invloed van betekenis bij een geassocieerde deelneming) verantwoorden we in de winst-en-verliesrekening. Dit geldt ook voor het resultaat op het deel van het belang dat we vervreemden.

Indien ons belang in een joint venture of een geassocieerde deelneming verandert, maar gezamenlijke zeggenschap respectievelijk invloed van betekenis blijft bestaan, vind geen herwaardering van het bestaande belang plaats.

Eliminatie van transacties met deelnemingen

Niet-gerealiseerde winsten uit hoofde van transacties met deelnemingen verwerkt volgens de equity-methode, elimineren we naar rato van het belang dat we in de deelneming hebben.

Overige kapitaalbelangen

Overige kapitaalbelangen waarderen we op basis van IFRS 9 na de eerste verwerking tegen reële waarde, waarbij we niet-gerealiseerde winsten of verliezen verwerken in het totaalresultaat. Er vindt geen recycling via de winst-en-verliesrekening plaats.

Bij het bepalen van de reële waarde van de overige kapitaalbelangen maken we aannames en schattingen, onder andere ten aanzien van de verwachte toekomstige dividenden, kasstromen en disconteringsvoeten. In [noot 10 'Overige kapitaalbelangen'](#) en [noot 28 'Financiële instrumenten'](#) lichten we de voornaamste aannames en veronderstellingen nader toe.

In het geval dat de reële waarde niet betrouwbaar kan worden vastgesteld op basis van deze aannames, hanteren we de kostprijs of nettovermogenswaarde als benadering van de reële waarde en vermelden we dit gegeven in de toelichting op de jaarrekening.

Het resultaat deelneming van de overige kapitaalbelangen verwerken we in de winst-en-verliesrekening op het moment dat formeel besloten is tot het uitkeren van dividend door deze deelnemingen dan wel het moment van betaalbaarstelling.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Aan het eind van iedere verslaggevingsperiode onderzoeken we of sprake is van een bijzondere waardevermindering van de vaste activa, waaronder de (im)materiële en de financiële vaste activa. We bepalen daartoe de realiseerbare waarde van de activa. De realiseerbare waarde is de hoogste van de directe opbrengstwaarde (bijvoorbeeld op basis van een verkoopovereenkomst minus de te maken kosten voor de verkoop) en de indirecte opbrengstwaarde (bijvoorbeeld op basis van een bedrijfswaardeberekening). Als de realiseerbare waarde lager is dan de boekwaarde, dan wordt het verschil ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht. De aard van de materiële vaste activa leidt ertoe dat de realiseerbare waarde veelal niet per actief kan worden bepaald. In deze gevallen bepalen we de realiseerbare waarde van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.

We onderzoeken periodiek ook of een bijzondere waardevermindering die in voorgaande perioden is verantwoord, niet meer bestaat of is afgenomen. Als we vaststellen dat een in het verleden verantwoord bijzondere waardevermindering niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa of kasstroom genererende eenheid niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn als geen bijzondere waardevermindering voor het actief of de kasstroom genererende eenheid zou zijn verantwoord. Een eventuele terugname van een in het verleden verantwoord bijzondere waardevermindering verantwoorden we de winst-en-verliesrekening.

Vlottende activa

Vorraden

Vorraden nemen we op tegen kostprijs uitgaande van de gemiddelde inkooprijzen of lagere realiseerbare waarde. De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, vermeerderd met eventuele overige kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen. De realiseerbare waarde is gebaseerd op de meest betrouwbare schatting van het bedrag dat de voorraden zullen opbrengen, onder aftrek van nog te maken kosten.

Onder de voorraden zijn tevens begrepen het surplus aan emissierechten welke ultimo boekjaar niet benodigd zijn om aan de emissieverplichting over het boekjaar ingevolge het EU-ETS te voldoen. Een verplichting ingevolge het EU-ETS nemen we slechts op indien de daadwerkelijke uitstoot ultimo boekjaar hoger is dan de hoeveelheid beschikbare certificaten ('netto-benadering'). Een dergelijke verplichting waarderen we tegen de reële waarde van de nog te verkrijgen emissierechten. Waardering van deze voorraad geschiedt tegen kostprijs. Emissierechten houden we aan voor eigen gebruik en niet voor handelsdoeleinden.

Handels- en overige vorderingen

Handels- en overige vorderingen waarderen we bij de eerste verwerking tegen de reële waarde. Vorderingen op handelsdebiteuren en overige vorderingen waarderen we na eerste opname tegen geamortiseerde kostprijs, omdat ons businessmodel toeziet op het incasseren van de contractuele kasstromen uit hoofde van voornoemde vorderingen en de kasstromen uitsluitend toezien op de betaling van de verschuldigde hoofdsom plus eventuele interest.

We passen vanwege de korte looptijd van de handels- en overige vorderingen de vereenvoudigde methode van IFRS 9 toe voor het waarderen van de handels- en overige vorderingen op basis van de *lifetime expected credit losses*). Hierbij vormen we een voorziening ter dekking van de verwachte kredietverliezen, gebaseerd op de nog te ontvangen bedragen en de waarschijnlijkheid van niet-betaling. Ook houden we rekening met eventuele verkregen zekerheden, die het kredietverlies mogelijk kunnen beperken.

Onder de post handelsvorderingen zijn ook de per balansdatum nog niet gefactureerde bedragen begrepen van in het boekjaar verleende diensten.

Kas en kasequivalenten

Kas en kasequivalenten omvatten de beschikbare geldmiddelen in de vorm van uitstaande bedragen bij banken en bij andere derden, zoals bankrekeningen of tegoeden in de vorm van deposito's of callgelden. Een deposito komt alleen in aanmerking als kasequivalent als we het deposito binnen negentig dagen kunnen omzetten in een gekend bedrag aan geldmiddelen en het deposito niet onderhevig is aan een significant risico op waardeverminderingen.

De kas en kasequivalenten houden we aan met als doel aan de kortlopende verplichtingen te kunnen voldoen en worden in beginsel niet aangehouden voor het doen van investeringen of voor andere doeleinden.

Afgeleide financiële instrumenten

Afgeleide financiële instrumenten – met toepassing van hedge accounting

In bepaalde gevallen maken we, of onze niet-geconsolideerde deelnemingen, gebruik van afgeleide financiële instrumenten ten einde financiële risico's ingevolge toekomstige transacties (kasstromen) te beheersen. Deze instrumenten verantwoorden we bij de eerste opname tegen de reële waarde per de datum waarop het contract is aangegaan (in beginsel is de waarde bij inceptie nihil). Vervolgens bepalen we de reële waarde aan het eind van iedere verslaggevingsperiode opnieuw. De winst of het verlies op het effectieve deel van het afdekkinginstrument verwerken we in de cash flow hedge reserve in het eigen vermogen, onder aftrek van uitgestelde belastingen. Een eventueel ineffectief gedeelte van de afdekking verwerken we onmiddellijk in de winst-en-verliesrekening.

Wanneer een afdekkinginstrument wordt afgewikkeld, blijft de winst of het verlies op het effectieve deel in het eigen vermogen opgenomen, voor zover naar verwachting de onderliggende kasstroom nog zal plaatsvinden. Als we de onderliggende kasstroom niet langer verwachten, brengen we de winst of het verlies op het effectieve deel, dat is uitgesteld in het eigen vermogen, onmiddellijk ten gunste of ten laste van de winst-en-verliesrekening.

De afgeleide financiële instrumenten die aangewezen en effectief zijn in het kader van hedge accounting, verwerken we overeenkomstig de afgedekte positie. Afhankelijk van de aard en de looptijd rubriceren we de afgedekte positie als langlopend of kortlopend.

Afgeleide financiële instrumenten – zonder toepassing van hedge accounting

Voor overige afgeleide financiële instrumenten waarvoor geen cash flow hedge accounting wordt toegepast, verwerken we veranderingen in de reële waarde vanaf eerste opname direct in de winst-en-verliesrekening.

Grond- en hulpstofcontracten ('commodities')

Contracten gesloten voor de inkoop van hulpstoffen, zoals energie ten behoeve van eigen gebruik in de normale bedrijfsactiviteiten, nemen we in overeenstemming met IFRS 9.2.4 niet in de balans op.

Langlopende schulden

Langlopende schulden zijn verplichtingen met een resterende nominale looptijd van meer dan één jaar. De aflossingsverplichtingen die binnen één jaar vervallen, nemen we op onder kortlopende schulden.

Rentedragende leningen worden bij de eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde, verminderd met de transactiekosten. Na de eerste opname waarderen we de rentedragende leningen tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode, waarbij we de transactiekosten en het disagio ten laste van de winst-en-verliesrekening brengen in de periode waarop zij betrekking hebben. De nog niet in de winst-en-verliesrekening verwerkte bedragen van het disagio en de transactiekosten verwerken we als verlaging van de langlopende schulden waarop ze betrekking hebben.

Voor bepaalde leningen is de te betalen couponrente mede gebaseerd op te bereiken toekomstige duurzaamheidsdoelstellingen. Als deze duurzaamheidsdoelstellingen niet worden behaald, leidt dit tot een verhoging van de couponrente. Aan het eind van iedere verslagperiode evalueren we de verwachte realisatie van de duurzaamheidsdoelstellingen.

Als we verwachten dat we de duurzaamheidsdoelstellingen niet behalen, dan wordt de effectieve rente vanaf dat moment hierop aangepast en komen de additionele rentekosten op basis van de effectieve-rentemethode ten laste van de winst-en-verliesrekening

De leningen worden verwijderd uit de balans op het moment dat de contractuele verplichting is vervallen of verlopen.

Personeelsbeloningen

De personeelsbeloningen worden als last in de winst-en-verliesrekening verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Onder de personeelskosten verstaan we alle kosten die verband houden met personeelsbeloningen tijdens en na afloop van het dienstverband. Onze verplichtingen met betrekking tot personeelsbeloningen omvatten naast de in rechte afdwingbare verplichtingen, ook eventuele verplichtingen waarbij sprake is van een situatie waarin we geen ander reëel alternatief hebben dan het nakomen van die verplichting ('feitelijke verplichtingen').

De verplichtingen met betrekking tot de personeelsbeloningen hebben betrekking op pensioenverplichtingen, jubileumuitkeringen en de kosten van bepaalde secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering voor post-actieve en gepensioneerde werknemers.

Personele voorzieningen

De personele voorzieningen bestaan uit de voorziening voor pensioenverplichtingen en overige personele voorzieningen.

Pensioenregelingen

We zijn pensioenregelingen aangegaan die onze werknemers aanspraak geven op onder andere ouderdoms- en nabestaandenpensioen.

Voor de medewerkers van Gasunie in Nederland geldt een collectief beschikbare premieregeling (toegezegde-bijdrageregeling) die een looptijd heeft uiterlijk tot en met 31 december 2026, of het eerdere moment waarop overgang naar het nieuwe pensioenstelsel feitelijk gerealiseerd is. De regeling houdt in dat we ons verplicht hebben tot het betalen van een vaste, vooraf vastgestelde, premie. Deze premie is gebaseerd op een voorwaardelijk middelloonsysteem, in lijn met de vigerende fiscale- en pensioenwetgeving. Het actuariële risico ligt op grond van de overeengekomen premiemethodiek niet bij de werkgever maar bij de deelnemers en bij het pensioenfonds. De pensioenopbouw in het voorwaardelijk middelloonsysteem is gemaximeerd op 1,875% per jaar over de gemiddelde pensioengrondslag tot ten hoogste het wettelijk maximaal pensioengevend salaris. De pensioenopbouw van de deelnemers is niet gegarandeerd. De verschuldigde premie uit hoofde van de pensioentoezeggingen aan de werknemers wordt betaald aan de Stichting Pensioenfonds Gasunie. De stichting voert de pensioenregeling uit. De werkgever heeft geen bijstortingsverplichting in geval van een tekortsituatie.

Voor de werknemers van Gasunie Deutschland die vanaf 2012 in dienst zijn getreden, is sprake van een regeling die is verzekerd. Ook deze regeling kwalificeert als een toegezegde bijdrageregeling. De werkgeversbijdrage wordt per jaar bepaald en bedraagt voor 2023 3% van het pensioengevend salaris tot aan de vastgestelde drempelwaarde en 15% van het pensioengevend salaris boven de vastgestelde drempelwaarde.

Uitgangspunt bij de verwerking van de voornoemde regelingen is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan de pensioenuitvoerder verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, nemen we hiervoor een verplichting op. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, nemen we een overlopende actiefpost op voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

De contante waarde van de voorziening voor de pensioenverplichting voor de werknemers van Gasunie Deutschland die vóór 2012 in dienst zijn getreden, wordt berekend in overeenstemming met de *projected unit credit method*. In de berekening zijn belangrijke aannames gedaan over de markttrente op bedrijfsobligaties van hoge kwaliteit ter bepaling van de disconteringsvoet, de verwachte toekomstige salarisverhogingen, de verwachte toekomstige pensioenverhogingen en de gemiddelde levensverwachting. Voor aanvullende informatie over deze variabelen verwijzen we naar [noot 23 'Personeelsbeloningen'](#) van de nadere toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Actuariële winsten en verliezen en ervaringsaanpassingen verantwoorden we in het overzicht van het totaalresultaat en verwerken we vervolgens in het eigen vermogen in de periode waarin zij zich voordoen, onder aftrek van uitgestelde belastingen. Jaarlijks worden de relevante actuariële berekeningen opgesteld en beoordeeld door externe actuarissen.

De overige personele voorzieningen worden hierna toegelicht.

Voorziening voor jubileumuitkeringen

De voorziening heeft betrekking op de jubileumuitkeringen die we uitkeren aan onze werknemers bij dienstjubilea. Er is rekening gehouden met de kans dat de uitkering plaatsvindt en met een disconteringsvoet vóór belastingen, die rekening houdt met de huidige marktbeoordelingen voor de tijdswaarde van geld en de risico's die inherent zijn aan de verplichting.

Voorziening voor kosten van de secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering voor post-actieve en gepensioneerde werknemers

De voorziening heeft betrekking op bepaalde vergoedingen die we verstrekken aan onze werknemers na hun pensionering. De voorziening vertegenwoordigt de contante waarde van de al ingegane verplichtingen met betrekking tot post-actieve en gepensioneerde werknemers. Er is rekening gehouden met de levensverwachting en met een disconteringsvoet vóór belastingen, die rekening houdt met de huidige marktbeoordelingen voor de tijdswaarde van geld en de risico's die inherent zijn aan de verplichting.

Aan het eind van iedere verslaggevingsperiode toetsen we de veronderstellingen die ten grondslag liggen aan de personele voorzieningen. We stellen ze onder meer bij aan de hand van overlevingstafels en rente- en kostenontwikkelingen.

Overige voorzieningen

We nemen een voorziening in de balans op wanneer sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting, die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden;
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Het bedrag opgenomen als voorziening is de best mogelijke schatting op de balansdatum van de uitgaven die vereist zijn om aan de bestaande verplichting te voldoen, rekening houdend met de waarschijnlijkheid van de gebeurtenis.

De overige voorzieningen betreffen de voorziening voor bepaalde opruimingskosten en saneringen en de voorziening voor demobilisatie en overige opruim- en nieuwbouwverplichtingen.

Voorziening voor opruimingskosten en saneringen

We achten het niet aannemelijk dat het integraal opruimen van alle transportleidingen en toebehoren aan de orde komt. Een algemene voorziening voor opruimingskosten en saneringen wordt daarom niet gevormd. De in de balans opgenomen voorziening voor opruimingskosten en saneringen is gevormd naar aanleiding van besluiten van de vennootschap om binnen afzienbare tijd specifiek aanwijsbare activa buitengebruik te stellen, te verwijderen of te saneren en waarvoor wetgeving dat in voorkomende gevallen vereist. De omvang van de voorziening wordt mede bepaald aan de hand van ervaringscijfers van eerdere opruiming en saneringen.

De voorziening is gewaardeerd op de contante waarde van de uitgaven die naar verwachting vereist zijn om de verplichting af te wikkelen. De disconteringsvoet wordt bepaald vóór belastingen en houdt rekening met de huidige marktbeoordelingen voor de tijdschaar van geld en de risico's die inherent zijn aan de verplichting.

Voorziening voor demobilisatie en overige opruim- en nieuwbouwverplichtingen

Deze voorziening is gevormd op basis van contractuele verplichtingen die zich gedurende en aan het einde van de looptijd van diverse lease en overige contracten voordoen. De omvang van de voorziening is bepaald op basis van de contractueel vastgelegde maximale bedragen of, waar dat niet voorhanden was, gedetailleerde calculaties op grond waarvan de verwachte kosten zijn geschat.

De voorziening is gewaardeerd op de contante waarde van de uitgaven die naar verwachting vereist zijn om de verplichting af te wikkelen. De disconteringsvoet wordt bepaald vóór belastingen en houdt rekening met de huidige marktbeoordelingen voor de tijdschaar van geld en de risico's die inherent zijn aan de verplichting.

Leasing

De initiële verwerking en waardering van leases is als volgt:

- We onderscheiden leaseverplichtingen in lease en non-lease componenten. De non-lease componenten vallen niet onder de reikwijdte van IFRS 16. De kosten ingevolge deze non-lease componenten verantwoorden we in de winst-en-verliesrekening in de periode waarop ze betrekking hebben;
- De verwachte looptijd van de leaseverplichting bepalen we op basis van de contractuele looptijd van de overeenkomst, waarbij we rekening houden met de optionele verlengings- en beëindigingsmogelijkheden, in het geval we redelijkerwijs verwachten hiervan gebruik te maken;
- Indien van toepassing houden we bij de waardering van de leaseverplichtingen rekening met restwaardegaranties, significante variabele leasebetalingen en boeteclausules;
- De leaseverplichtingen worden in beginsel contant gemaakt tegen de impliciete rentevoet. Waar de impliciete rentevoet niet direct uit de leaseovereenkomst afleidbaar is, maken we gebruik van onze incrementele rentevoet. Voor portfolio's van leases met vergelijkbare kenmerken maken we gebruik van een rentevoet die voor het portfolio als geheel representatief is;
- Het gebruiksrecht actief dat met de lease is verbonden, nemen we initieel tegen contante waarde van de leaseverplichting in de balans op, eventueel vermeerderd met direct toerekenbare bijkomende kosten (waaronder kosten voor herstel, sanering en/of demobilisatie);
- De leaseovereenkomsten met een looptijd van korter dan één jaar of met een contractwaarde van minder dan € 5.000 zijn overeenkomstig de uitzonderingsbepalingen van IFRS 16 niet in de balans opgenomen.

De bij de leaseverplichting behorende activa zijn verantwoord onder de materiële vaste activa in de hoofdcategorie gebruiksrecht activa.

De vervolgwaardering van de leases is als volgt:

- Gebruiksrecht activa waarderen we tegen de kostprijs, verminderd met de lineaire afschrijving berekend over de verwachte looptijd van de leaseovereenkomst en met eventuele bijzondere waardevermindervingsverliezen. Bepaling van de kostprijs is hiervoor toegelicht onder de initiële verwerking en waardering van leases;
- De leaseverplichtingen waarderen we na eerste opname tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode;
- Indien de uitgangspunten in de leaseovereenkomst wijzigen (bijvoorbeeld door modificaties), bepalen we de boekwaarde van de leaseverplichting en het gebruiksrecht actief opnieuw en verwerken we dit in de balans.

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen waarderen we na eerste opname tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode. De effectieve rente verwerken we direct in de winst-en-verliesrekening.

De bepaling van het resultaat

Het resultaat bepalen we als het verschil tussen de opbrengsten uit geleverde prestatieverplichtingen en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties verantwoorden we in het jaar waarin de bijbehorende prestatieverplichtingen zijn geleverd.

Netto-omzet

Onder netto-omzet verstaan we de opbrengsten van aan derden geleverde diensten inzake gastransport en gasopslag en daaraan gerelateerde diensten, onder aftrek van kortingen (bij niet-gereguleerde en/of van regulering vrijgestelde diensten) en over deze omzet geheven belastingen, zoals omzetbelasting. Hierbij maken we inschattingen over de relevante rentevoet in het geval van contractverplichtingen met een significante financieringscomponent.

Als we het resultaat van een transactie aangaande het verlenen van een dienst betrouwbaar kunnen schatten, wordt de opbrengst met betrekking tot die dienst verwerkt naar rato van de verrichte prestaties in het boekjaar. We leveren diensten op het gebied van gastransport, -opslag en aanverwante diensten. Deze diensten worden aangeboden als capaciteitsdiensten. Hierbij verwerven klanten het recht om voor een vooraf overeengekomen periode (uur, dag, maand, etc.) gebruik te maken van vooraf gecontracteerde capaciteiten. We beschouwen de dienst als geleverd en verantwoorden dienovereenkomstig de omzet over het verloop van de tijd.

De realisatie van de netto-omzet kan betrouwbaar worden vastgesteld. We ontvangen geen vergoeding van afnemers anders dan de bedragen volgens de contractueel overeengekomen vergoedingsmethodieken.

De tarieven voor de gereguleerde activiteiten worden vastgesteld door onafhankelijke toezichhouders in Nederland en Duitsland. Op de gereguleerde omzetten worden geen kortingen toegepast. Wel kan sprake zijn van klantbijdragen in de aanleg of verbetering van transportinfrastructuur of kortingen/voorstelbetalingen in het niet-gereguleerde en/of van regulering vrijgestelde domein. Deze worden onder IFRS 15 als contractverplichting beschouwd en in de balans opgenomen en over de verwachte levensduur van het actief periodiek ten gunste of ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht. Indien een contractverplichting of -vordering een significante financieringscomponent bevat, wordt de hoogte van de financieringscomponent bepaald op basis van een schatting van de relevante rentevoet. De financieringscomponent verantwoorden we in de financiële baten en lasten in de periode waarop deze betrekking heeft.

Aan investeringen toegerekende kosten

Hieronder worden begrepen de eigen bedrijfskosten ten dienste van de vervaardiging van materiële vaste activa. Het betreft voornamelijk de kosten van eigen en inleenpersoneel en een deel van de organisatiekosten van de ondersteunende afdelingen.

Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies brengen we als overige opbrengsten ten gunste van de winst-en-verliesrekening van het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde bestedingen komen. Eventuele vooruitontvangen bedragen nemen we onder de verplichtingen op. Nog te ontvangen bedragen nemen we op onder de vorderingen.

Vooruitontvangen investeringssubsidies worden initieel gepresenteerd onder de overlopende passiva. Deze investeringssubsidies brengen we vervolgens, zodra de investeringsuitgaven aanvangen en voldoen aan de voorwaarden voor activering, in mindering op de materiële vaste activa waarvoor de subsidie is beschikbaar.

Overige kosten

We rekenen de overige kosten toe aan de verslagperiode waarop zij betrekking hebben.

Financiële baten en lasten

Hieronder worden begrepen de baten en de lasten die verband houden met de financiering en soortgelijke baten en lasten. Rentebaten en soortgelijke baten verantwoorden we in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost, indien hun bedrag bepaalbaar is en hun ontvangst waarschijnlijk. Rentelasten en soortgelijke lasten verantwoorden we in de periode waartoe zij behoren. Financiële lasten omvatten ook de amortisatie van disagio en transactiekosten.

De verwerking van de geactiveerde rentelasten is beschreven onder het hoofd 'Materiële vaste activa' in deze grondslagen.

Belastingen over het resultaat

Belastingen over het resultaat omvatten de over de verslagperiode verschuldigde winstbelastingen en de uitgestelde belastingen en eventuele nagekomen belastinglasten en/of -baten uit voorgaande periodes. Deze belastingen worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen, behalve voor zover deze betrekking hebben op posten die rechtstreeks in het eigen vermogen worden opgenomen, in welk geval het belastingeffect ook rechtstreeks in het eigen vermogen wordt verwerkt.

De over het boekjaar verschuldigde belasting is de naar verwachting te betalen belasting over de belastbare winst over het boekjaar, berekend aan de hand van belastingtarieven die zijn vastgesteld op verslagdatum, dan wel waartoe al materieel is besloten op verslagdatum, en eventuele correcties op de over voorgaande jaren verschuldigde belasting. De verschuldigde belasting berekenen we rekening houdend met fiscaal vrijgestelde posten en geheel of gedeeltelijk niet-aftrekbare kosten.

Als de boekwaarde van de activa en de verplichtingen voor de financiële verslaggeving afwijkt van de fiscale boekwaarde, is sprake van tijdelijke verschillen. Voor alle daarvoor kwalificerende belastbare tijdelijke verschillen nemen we een uitgestelde belastingverplichting op. Voor alle daarvoor kwalificerende verrekenbare tijdelijke verschillen nemen we een uitgestelde belastingvordering op, voor zover het waarschijnlijk is dat er voldoende fiscale winst beschikbaar zal zijn voor toekomstige verrekening. Hiertoe hebben we aannames gedaan over de toekomstige fiscale winsten en het moment van realisatie van de tijdelijke verschillen. In [noot 11 'Uitgestelde belastingvorderingen'](#) hebben we hierover nadere informatie opgenomen.

De uitgestelde belastingverplichtingen en -vorderingen waarderen we tegen de nominale waarde. Bij de waardering worden de belastingtarieven gehanteerd die naar verwachting van toepassing zullen zijn op de periode waarin realisatie zal plaatsvinden op basis van de belastingtarieven en de belastingwetgeving waarvan het wetgevingsproces materieel is afgerond op balansdatum. De uit eventuele tariefswijziging van de vennootschapsbelasting voortvloeiende mutaties verwerken we in de winst-en-verliesrekening, met uitzondering van de mutaties die oorspronkelijk rechtstreeks zijn verwerkt in het eigen vermogen. Deze mutaties verwerken we rechtstreeks in het eigen vermogen.

(Uitgestelde) belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd indien:

- een wettelijk afdwingbaar recht bestaat om de belastingvorderingen en -verplichtingen te salderen en de vorderingen en verplichtingen samenhangen met door dezelfde belastingautoriteit opgelegde winstbelasting aan dezelfde belasting verschuldigde entiteit; en/of;
- op verschillende belasting verschuldigde entiteiten die voornemens zijn de belastingvorderingen en -verplichtingen te salderen of waarvan de belastingvorderingen en -verplichtingen gelijktijdig worden gerealiseerd.

Tussen N.V. Nederlandse Gasunie en onze Nederlandse 100%-groepsmaatschappijen bestaat een fiscale eenheid voor de Nederlandse vennootschapsbelasting. Tussen Gasunie Deutschland GmbH & Co. KG (Gasunie Deutschland) en haar Duitse 100%-groepsmaatschappijen bestaat een fiscale eenheid voor de Duitse vennootschapsbelastingen.

Financiële informatie per segment

Informatie over de bedrijfsactiviteiten waarover afzonderlijke financiële informatie beschikbaar is en waarvan we de bedrijfsresultaten regelmatig beoordelen, lichten we per segment toe. We hebben de onderstaande operationele segmenten gedefinieerd:

- Gasunie Transport Services
- Gasunie Deutschland
- Participations

Voor een nadere toelichting op de financiële informatie per segment verwijzen we naar [noot 3 'Financiële informatie per segment'](#) van de nadere toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

De kasstroom uit operationele activiteiten bepalen we op basis van de indirecte methode, uitgaande van de netto-omzet en de totale lasten in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening. De kas en kasequivalenten in het kasstroomoverzicht bestaan uit de kas en kasequivalenten en soortgelijke tegoeden die zonder beperkingen en zonder significant risico van waardeverminderingen als gevolg van de transactie kunnen worden omgezet in kas en kasequivalenten.

We presenteren ontvangen en betaalde rente, ontvangen dividenden van joint ventures, geassocieerde deelnemingen en overige kapitaalbelangen en betaalde vennootschapsbelasting als onderdeel van de kasstroom uit operationele activiteiten.

De verkrijgingsprijs van acquisities hebben we opgenomen onder de kasstroom uit investeringsactiviteiten, voor zover betaling in geld heeft plaatsgevonden. De in de geacquireerde deelneming of activiteiten aanwezige kas en kasequivalenten zijn op de aankoopprijs in mindering gebracht.

Kasstromen uit afgeleide financiële instrumenten die worden verantwoord als cash flow hedge, delen we in dezelfde categorie in als de kasstromen uit de afgedekte posities.

Gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening verwerken we in de jaarrekening.

Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum verwerken we niet in de jaarrekening. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, lichten we de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toe in de jaarrekening.

15 Nadere toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

1. Significante aangelegenheden en gebeurtenissen in 2023

Energiemarkten en klimaat- en energietransitie

Na een ongekend turbulent 2022 als gevolg van de Russische inval in Oekraïne kenmerkt het jaar 2023 zich door meer stabiliteit. De energieprijzen zijn nog steeds hoger dan het langjarige gemiddelde, maar aanzienlijk minder volatiel ten opzichte van 2022. We hebben diverse investeringen in onze gas-infrastructuur gedaan om de veranderde gasstromen te kunnen faciliteren. De komende jaren investeren we hier verder in, om aan de leveringszekerheidsnormen te kunnen blijven voldoen. In [noot 5 'Materiële vaste activa'](#) lichten we onze investeringen verder toe.

Gasunie heeft een belangrijke rol in de Noordwest-Europese energiemarkt. We beheren, onderhouden en ontwikkelen infrastructuur voor grootschalig transport, opslag en conversie van energie. Nu is dat nog vooral aardgas. Met de energietransitie verschuift onze focus steeds meer naar CCS en waterstof. Daarnaast jagen we de ontwikkeling van technologie voor en de invoeding van groen gas aan en werken we aan de aanleg en het beheer van netwerken voor warmte. We houden rekening met meerdere toekomstscenario's die allemaal toewerken naar een CO₂-neutrale samenleving in 2050. Het is de maatschappelijke taak van Gasunie dat we de samenleving in alle scenario's kunnen bedienen met onze infrastructuur. De scenario's zijn diepgaand uitgewerkt in de [Integrale Infrastructuurverkenning 2030-2050](#) (II3050). De belangrijkste conclusies uit het nieuwe II3050-rapport voor ons zijn:

- Waterstof, groen gas, warmte en CCS worden belangrijke schakels voor een CO₂-neutrale toekomst;
- Na 2030 is er ongeveer een verdubbeling van het tot 2030 geplande waterstofnetwerk nodig. Onze bestaande gasinfrastructuur kan daar grotendeels in voorzien;
- De opslag van waterstof is cruciaal om vraag en aanbod naar energie in de toekomst in balans te houden. Dat kan in voormalige zoutcavernes in Nederland en Duitsland;
- Er is onderzoek nodig in hoeverre we waterstof in lege gasvelden kunnen opslaan. Zij kunnen een belangrijke rol spelen als strategische buffer en als back-up;
- Het netwerk voor transport van CO₂ is naast een kortetermijnoplossing ook een langetermijnoplossing. Op de korte termijn transporteren we afgevangen CO₂ naar de opslagvelden op zee om de CO₂-uitstoot te verminderen. Op de lange termijn transporteren we duurzame CO₂ voor productieprocessen die nu nog op fossiele grondstoffen zijn gebaseerd.

We geloven in een duurzame toekomst met een uitgebalanceerde energiemix en een blijvende rol voor gassen die afkomstig zijn uit verschillende bronnen. Onze activa spelen hierin naar verwachting een belangrijke rol. Onzekerheden over toekomstige ontwikkelingen maken dat wij in onze jaarrekening bepaalde aannames hebben gedaan en gebruik hebben gemaakt van schattingen. Dit betreft onder meer aannames over de levensduur van ons netwerk en de bijbehorende afschrijvingstermijnen. Deze kunnen korter of langer zijn dan we nu inschatten, onder meer afhankelijk van welke activa we kunnen hergebruiken voor alternatieve aanwending en afhankelijk van het moment van uitfasering van het transport van aardgas. In [noot 5 'Materiële vaste activa'](#) lichten we dit nader toe. Voornoemde ontwikkelingen kunnen ook gevolgen hebben voor de hoogte van de voorziening voor saneringskosten. Afhankelijk van welke activa we kunnen hergebruiken, kan het zijn dat we meer of minder activa gaan saneren. In [noot 24 'Overige voorzieningen'](#) lichten we dit nader toe.

Door onze investeringen in de energietransitie neemt ook onze financieringsbehoefte de komende jaren toe. Meerdere projecten, of onderdelen daarvan, zijn inmiddels goedgekeurd. Voor de komende jaren verwachten we een investeringsniveau van ongeveer € 1,0 miljard per jaar, wat hoger kan worden indien energietransitieprojecten sneller ontwikkeld worden. We proberen deze projecten in toenemende mate met 'groene' obligaties te financieren. In 2023 gaven we onze eerste groene obligatielening ter waarde van € 300,0 miljoen uit. In 2023 gaven we onze eerste groene obligatielening ter waarde van € 300,0 miljoen uit. In [noot 18 'Rentedragende leningen'](#) lichten we dit nader toe.

In ons [directieverslag](#) lichten we onze activiteiten op het gebied van de energietransitie nader toe.

Bedrijfscombinatie GUFU BBL B.V. en gedeeltelijke verkoop EemsEnergy Terminal B.V.

In 2023 vond één materiële bedrijfscombinatie plaats. In het tweede kwartaal van 2023 verkregen we een additioneel indirect belang van 15% in BBL Company door de acquisitie van 75% van de aandelen van GUFU BBL B.V. (voorheen: Uniper BBL B.V.). GUFU BBL is één van de drie vennoten in BBL Company. BBL Company exploiteert sinds 2006 een gaspijpleiding tussen Balgzand in Nederland en Bacton in het Verenigd Koninkrijk. Gasunie had reeds een belang van 60% in BBL Company; na acquisitie bedraagt ons belang 75%. Deze transactie leidde in 2023 tot een eenmalig resultaat van circa € 15,2 miljoen.

Daarnaast verkochten we in het vierde kwartaal van 2023 de helft van onze aandelen in EemsEnergy Terminal B.V. aan Vopak LNG Holding B.V. Na de verkoop behoudt Gasunie een aandelenbelang van 50%. EemsEnergyTerminal kwalificeert na deze transactie als een joint venture. Als gevolg daarvan vond een initiële herwaardering van het aangehouden belang plaats naar reële waarde. De transactie leidde in 2023 tot een eenmalig verkoopresultaat van circa € 29,5 miljoen op de aandelen die we verkochten en een eenmalig herwaarderingsresultaat van circa € 29,5 miljoen op de aandelen die we behouden.

Nadere informatie over bovenstaande transacties en de financiële gevolgen voor de geconsolideerde jaarrekening zijn opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvestering_groepsmaatschappijen'](#).

Waardering van de materiële vaste activa

Ultimo 2023 hebben we de waardering van het gastransportnetwerk van GTS onderzocht. Aanleiding voor de bedrijfswaardeberekening was de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (Cbb) in een aantal beroepszaken tussen GTS en marktpartijen. Uit de bedrijfswaardeberekening is gebleken dat de realiseerbare waarde van het gastransportnetwerk van GTS ongeveer gelijk is aan de boekwaarde daarvan. We hebben daarom geen (terugname van een) bijzondere waardevermindering in de winst-en-verliesrekening opgenomen.

Een nadere toelichting hebben we opgenomen in [noot 4 'Onderzoek naar bijzondere waardeverminderingen'](#).

Dividenduitkering

We hebben in 2023 € 200,0 miljoen (boekjaar 2022: € 217,5 miljoen) dividend uitgekeerd aan onze enige aandeelhouder, de Staat der Nederlanden. Het betrof de resultaatbestemming over het boekjaar 2022, overeenkomstig het besluit van de algemene vergadering van 29 maart 2023. Nadere informatie hierover hebben we opgenomen in [noot 49 'Onverdeeld resultaat'](#).

2. Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen

In 2023 vond één materiële bedrijfscombinatie plaats en één bedrijfscombinatie onder gemeenschappelijke leiding (die volledig elimineert in de consolidatie). Daarnaast was sprake van een gedeeltelijke verkoop van een 100% groepsmaatschappij. Deze transacties zijn hieronder nader toegelicht.

Acquisitie Uniper Ruhrgas BBL B.V.

BBL Company exploiteert sinds 2006 een gaspijpleiding tussen Balgzand in Nederland en Bacton in het Verenigd Koninkrijk. Gasunie had reeds een belang van 60% in BBL Company. Op grond van wet- en regelgeving moest Uniper haar 20% belang in BBL Company, gehouden via haar 100% deelneming Uniper Ruhrgas BBL B.V., afstoten. Gasunie had op grond van de samenwerkingsovereenkomst net als medevenoot Fluxys de optie om haar voorkeursrecht uit te oefenen om het belang van Uniper in BBL Company over te nemen. In het eerste kwartaal van 2023 hebben Gasunie en Fluxys van deze optie gebruik gemaakt, waarna op 8 mei 2023 de aandelen in Uniper Ruhrgas BBL B.V. zijn verkregen. Uniper Ruhrgas BBL B.V. is daarna hernoemd tot GUFU BBL B.V. Gasunie houdt 75% van de aandelen in GUFU BBL B.V.; Fluxys houdt de andere 25% van de aandelen. Gasunie heeft op grond van de statuten control verkregen over GUFU BBL B.V.

Na acquisitie heeft Gasunie een 75% economisch belang in BBL Company (ultimo 2022: 60% belang):

- Via onze 100% groepsmaatschappij Gasunie BBL B.V. houden we een 60% belang;
- Via onze 75% groepsmaatschappij GUFU BBL B.V. houden we een 20% belang (effectief daarmee een 15% belang).

Op grond van de overeenkomsten tussen de vennoten van BBL Company moeten significante besluiten met betrekking tot BBL Company genomen worden met een meerderheid van 80%. Hoewel Gasunie via Gasunie BBL B.V. en via GUFU BBL B.V. in totaal 80% van de stemrechten kan uitoefenen, zijn bepaalde relevante besluiten onderworpen aan unanimitieit. Daarnaast kan bij een verschil van inzicht over bepaalde relevante zaken die geen unanimitieit vereisen, besluitvorming onderworpen zijn aan een bindend oordeel van een onafhankelijke derde. Hierdoor heeft Gasunie geen control over BBL Company verkregen en blijft sprake van joint control en verantwoording van ons belang als een joint operation ingevolge IFRS 11.

Het bestaande 60% belang van Gasunie gehouden via Gasunie BBL B.V. is niet geherwaardeerd tegen de reële waarde, omdat geen overheersende zeggenschap over BBL Company is verkregen. Hierbij merken we op dat de reële waarde en de boekwaarde van het bestaande 60% belang nagenoeg gelijk aan elkaar zijn, omdat ultimo 2022 het bestaande belang in BBL Company reeds was gewaardeerd tegen de realiseerbare waarde als gevolg van een bijzondere waardevermindering.

De verkregen activa en de overgenomen verplichtingen van GUFU BBL B.V. zijn wel gewaardeerd tegen de reële waarde. We consolideren GUFU BBL B.V. – en daarmee ook diens 20% belang in BBL Company – op grond van onze overheersende zeggenschap volledig mee. Voor het aandeel van 25% in GUFU BBL dat aan Fluxys toebehoort, nemen we een aandeel derden op in het vermogen en in het resultaat. De voornoemde juridische structuur leidt de facto tot het 80% consolideren van BBL Company met een 5% minderheidsaandeel. We opteren voor een waardering van het aandeel derden volgens de proportionele methode.

Verkregen activa en overgenomen verplichtingen

De reële waarde van de verkregen activa en overgenomen verplichtingen op de acquisitie datum was als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	<i>Noot</i>	<i>Reële waarde op acquisitie datum</i>
Activa		
- materiële vaste activa	4,5	64,6
- overige kapitaalbelangen	10	0,1
- handels- en overige vorderingen	13	18,2
- kas en kasequivalenten	15	36,4
Totaal activa		119,3
Passiva		
- rentedragende leningen	18	3,8
- leaseverplichtingen	20	1,8
- uitgestelde belastingverplichtingen	22	6,4
- handels- en overige schulden	27	13,5
Totaal passiva		25,5
Totaal geïdentificeerde netto activa op basis van reële waarde		93,8
Aandeel derden - proportionele methode	17	23,5
Aankoopprijs		55,1
Bargain purchase - verantwoord in winst-en-verliesrekening	31	15,2
Totaal		93,8

We hebben de aankoopprijs van € 55,1 miljoen ineens en in contanten voldaan. Als onderdeel van de acquisitie hebben we € 36,4 miljoen aan kas en kasequivalenten verkregen en op de acquisitiedatum opgenomen in onze geconsolideerde financiële positie. Per saldo bedraagt de koopprijs voor de activa en passiva – exclusief kas en kasequivalenten – daarmee € 18,7 miljoen.

De reële waarde van de materiële vaste activa op de acquisitiedatum is bepaald middels een DCF-waarderingsmodel. Bij het bepalen van de realiseerbare waarde hebben we veronderstellingen gemaakt, waarvan de belangrijkste aannames toezien op de verwachte inkomsten en de gehanteerde disconteringsvoet. De belangrijkste kasstromen zijn gebaseerd op het door het management van BBL Company opgestelde en het door Gasunie (als aandeelhouder) goedgekeurde business plan voor de komende drie jaren en op een recente meerjarenprognose voor de middellange termijn. De aannames hierin wijken niet significant af van de ultimo 2022 gebruikte aannames voor de uitgevoerde bedrijfswaardebepaling.

Bij het bepalen van de verwachte toekomstige inkomsten is onderscheid gemaakt tussen inkomsten uit bestaande vaste transportcontracten en inkomsten op grond van de veiling van toekomstige transportcapaciteit. De aannames inzake de verwachte toekomstige transportvolumes zijn mede gebaseerd op reeds geboekte (geveilde) transportcapaciteit en op scenario-onderzoeken en het tienjarig netwerkontwikkelingsplan van National Grid. Bij het bepalen van de tarieven voor de capaciteitsverkoop is uitgegaan van de huidige tarieven die jaarlijks worden gecorrigeerd voor de verwachte inflatie. In de reëlewaardeberekening is verder aangenomen dat de BBL-interconnector in de toekomst wordt ingezet ten behoeve van het offshore waterstofnetwerk en dat dit dientengevolge leidt tot een toekomstige kasstroom uit hoofde van overdracht aan een waterstofoperator. De gedwongen verkoop door Uniper in combinatie met andere aannames in de waardering zijn overwegend de reden voor de *bargain purchase* die deze transactie onder IFRS 3 is.

De uitgestelde belastingverplichtingen zien toe op tijdelijke verschillen in de waardering van de materiële vaste activa en de gebruiksrecht activa. De reële waarde van de handels- en overige vorderingen is gelijk gesteld aan de contractuele waarde daarvan op grond van de aard en het kortlopende karakter van de vorderingen. Er is geen sprake van materiële verwachte kredietverliezen op deze vorderingen. Er is tevens geen sprake van voorwaardelijke verplichtingen of transacties die separaat van de acquisitie verwerkt moeten worden. De koopprijs is ineens en in contanten voldaan. Aan de koopprijs zijn geen relevante toekomstige voorwaarden verbonden die invloed kunnen hebben op de finale koopprijs.

Vanaf de datum van de acquisitie heeft GUFU BBL B.V. € 15,7 miljoen bijgedragen aan de omzet en € 8,1 miljoen aan het resultaat voor belastingen uit voorgezette bedrijfsactiviteiten. Indien de bedrijfscombinatie had plaatsgevonden vanaf het begin van het boekjaar, dan betrof dit € 27,3 miljoen respectievelijk € 15,0 miljoen.

Fusie LdM-entiteiten

In 2019 nam Gasunie op voordracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat een groep entiteiten over die gezamenlijk de 'Leiding door het Midden' ('LdM') ontwikkelden. Doel van deze entiteiten betrof het onderzoeken van de haalbaarheid en aansluitend het ontwikkelen van een regionaal warmtetransportnet in Zuid-Holland. Vanaf 2020 is LdM verder ontwikkeld onder de naam 'WarmtelinQ.' Omwille van vereenvoudiging van de bedrijfsvoering zijn alle LdM-entiteiten per 1 oktober 2023 gefuseerd. Deze entiteiten waren voorafgaand aan de fusie 100% in eigendom van Gasunie. Dit betreft daarom een fusie onder gemeenschappelijke leiding. De fusie had geen gevolgen voor de kasstromen en het resultaat over 2023 en het eigen vermogen ultimo 2023.

De financiële gegevens van de verdwijnende vennootschappen zijn met ingang van 1 januari 2023 in de jaarrekening van de verkrijgende vennootschap – WarmtelinQ Transport Services B.V. – verantwoord. De verdwijnende entiteiten zijn toegelicht in [noot 62 'Overzicht groepsmaatschappijen en deelnemingen'](#).

Verkoop 50% aandelen EemsEnergy Terminal B.V.

In april 2023 sloot Gasunie een principeovereenkomst met Vopak LNG Holding B.V. ('Vopak') over de toetreding van Vopak als aandeelhouder in EemsEnergyTerminal B.V. EemsEnergyTerminal is een LNG-importterminal in de Eemshaven in Nederland. Gasunie heeft deze drijvende LNG-terminal in het Eemshavengebied ontwikkeld om de leveringszekerheid van gas te vergroten en de afhankelijkheid van Russisch gas te verminderen. Met de toetreding van Vopak wordt kennis en ervaring van LNG-import en -terminal activiteiten gebundeld en wordt gezamenlijk gewerkt aan verdere optimalisatie van EemsEnergyTerminal.

Medio november 2023 is deze transactie succesvol afgerond door middel van verkoop van 50% van de aandelen in EemsEnergyTerminal aan Vopak. De transactie is economisch gezien per 1 oktober 2023 effectief. Vanaf dat moment kwalificeert EemsEnergyTerminal de facto als een joint venture op grond van gezamenlijke zeggenschap en is EemsEnergyTerminal niet langer in de consolidatie opgenomen. Op de acquisitiedatum bedroeg de schatting van de reële waarde van de netto-verkoopprijs € 27,9 miljoen. Dit bedrag bestaat uit de bruto-verkoopprijs van € 41,6 miljoen minus een te betalen vennootschapsbelastingcompensatie aan Vopak van € 13,7 miljoen. Overeengekomen is dat Vopak de verkoopprijs in april 2024 ineens en in contanten voldoet. Overeenkomstig de contractuele afspraken stellen we de definitieve verkoopprijs medio 2024 vast.

Bij het bepalen van de reële waarde van de verkoopprijs is geen rekening gehouden met een additioneel earn-out bedrag van € 4,5 miljoen, omdat de realisatie hiervan toeziet op bepaalde EBITDA targets voor 2028 en 2029. Deze jaren liggen na het einde van de huidige business case periode (september 2027); de realisatie hiervan is op dit moment nog onzeker. Wel is rekening gehouden met het effect van een vennootschapsbelastingcompensatie die is afgesproken tussen beide aandeelhouders als onderdeel van de transactie. Het betreft hier de te betalen vennootschapsbelasting door EemsEnergyTerminal over bepaalde vergoedingen die reeds volledig door Gasunie zijn genoten vóór de toetreding van Vopak, maar die pas in de toekomst fiscaal belast worden. De reële waarde van deze compensatie schatten we op € 13,7 miljoen en betalen we jaarlijks aan Vopak in de periode 2024-2027. De exacte vaststelling van de hoogte van de compensatie vindt jaarlijks plaats en is mede afhankelijk van de hoogte van de (fiscale) resultaten van EemsEnergyTerminal. Deze verplichting hebben we opgenomen onder de langlopende en kortlopende verplichtingen. Indien deze schattingen in de toekomst wijzigen dan verwerken we de gevolgen hiervan op dat moment in de winst-en-verliesrekening.

Als gevolg van de aandelenverkoop hebben we niet langer overheersende zeggenschap in EemsEnergyTerminal. Dit betekent dat we het belang dat we behouden, herwaarderen tegen de reële waarde. Deze reële waarde vormt vervolgens de initiële boekwaarde. Verschillen tussen de boekwaarde en de reële waarde van EemsEnergyTerminal, bepaald op het moment van verlies van overheersende zeggenschap, verantwoorden we in de winst-en-verliesrekening. Dit geldt ook voor het resultaat op het deel van het belang dat we vervreemden. De transactie heeft geleid tot een eenmalig resultaat van € 29,5 miljoen op het deel van het belang dat we hebben vervreemd. Voor wat betreft het belang dat we behouden, geldt dat de reële waarde van het verkochte deel een redelijke benadering is van de reële waarde van het behouden deel. Dit betekent dat we het behouden deel herwaarderen met € 29,5 miljoen. Het herwaarderingsresultaat van € 29,5 miljoen hebben we opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

3. Financiële informatie per segment

De financiële informatie segmenteren we naar onze activiteiten, waarbij de operationele segmenten de managementstructuur weerspiegelen. We onderscheiden de volgende segmenten:

- **Gasunie Transport Services**

Dit segment beslaat het netbeheer in Nederland en is verantwoordelijk voor de aansturing van het aardgastransport, de ontwikkeling van het aardgasnetwerk en de bijbehorende installaties en het bevorderen van de marktwerking.

- **Gasunie Deutschland**

Dit segment beslaat het netbeheer in Duitsland en is verantwoordelijk voor de aansturing van het aardgastransport, de ontwikkeling van het aardgasnetwerk en de bijbehorende installaties en het bevorderen van de marktwerking.

- **Participations**

Dit segment richt zich op het ontwikkelen van infrastructuur voor alternatieve energiedragers en het optimaal benutten van de bestaande deelnemingen, onder meer door middel van faciliteren van gasstromen naar Noordwest-Europa via LNG-aanvoer en langeafstandspijpleidingen.

De grondslagen voor de waardering en de resultaatbepaling van de segmenten zijn gelijk aan de grondslagen zoals gehanteerd bij het opstellen van deze geconsolideerde jaarrekening. De activa, opbrengsten en resultaten van een segment omvatten zowel posten die rechtstreeks tot dat segment behoren als posten die redelijkerwijs aan dat segment kunnen worden toegerekend. Omdat onze financiering overwegend op concernniveau plaatsvindt, vindt geen segmentering van de passiva plaats en wordt hierover daarom niet separaat gerapporteerd. Transacties tussen bedrijven die toebehoren aan de segmenten worden verricht tegen een zakelijke grondslag. In de financiële informatie per segment elimineren we transacties tussen segmenten.

Opbrengsten en resultaat per segment

De informatie over de opbrengsten en het resultaat per segment is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Netto-omzet		Resultaat	
	2023	2022	2023	2022
Segmenten				
- Gasunie Transport Services	1.213,5	1.624,8	295,0	698,9
- Gasunie Deutschland	386,9	360,8	181,7	-17,2
- Participations	489,0	382,7	139,6	47,2
Inter-segment eliminatie	-134,4	-128,7	-1,7	-
Segmententotaal	1.955,0	2.239,6	614,6	728,9
Saldo van niet-gealloceerde financiële baten en lasten en resultaat uit deelnemingen			-18,9	-8,1
Resultaat vóór belastingen			595,7	720,8
Belastingen			-112,4	-165,9
Opbrengsten en resultaat na belastingen			483,3	554,9
<i>Toerekening van het resultaat na belastingen</i>				
- Resultaat toekomend aan N.V. Nederlandse Gasunie			482,3	554,9
- Resultaat toekomend aan derden			1,0	-
Resultaat na belastingen			483,3	554,9

Gedurende 2023 heeft het segment Gasunie Transport Services voor € 54,3 miljoen (2022: € 59,6 miljoen), het segment Gasunie Deutschland voor € 0,8 miljoen (2022: € 0,6 miljoen) en het segment Participations voor € 79,3 miljoen (2022: € 68,5 miljoen) aan inter-segment diensten geleverd.

Nadere informatie over de netto-omzet hebben we opgenomen in [noot 30 'Netto-omzet'](#).

Belangrijke cliënten

We realiseerden in 2023 bij één client meer dan 10% (maar minder dan 15%) van onze externe opbrengsten met betrekking tot het gastransport en de aanverwante diensten (2022: idem). Ultimo 2023 was geen sprake van betaalachterstanden door deze cliënt (ultimo 2022: idem). Voor een nadere toelichting op het kredietrisico wordt verwezen naar [noot 28 'Financiële instrumenten'](#).

Activa per segment

De informatie over de activa per segment is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Activa	
	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Segmenten		
- Gasunie Transport Services	6.540,1	6.573,9
- Gasunie Deutschland	1.837,9	1.560,8
- Participations	1.354,9	1.734,4
Segmententotaal	9.732,9	9.869,1
Niet-gealloceerde activa	1.285,6	1.222,9
Totaal activa	11.018,5	11.092,0

De activa van het segment Gasunie Deutschland neemt voornamelijk toe door de aanleg van transportleidingen die (drijvende) LNG-importterminals van derden verbinden met het bestaande Duitse gastransportnetwerk. De afname van de activa van het segment Participations komt voornamelijk door de gedeeltelijke desinvestering van EemsEnergyTerminal, zoals toegelicht in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#).

De gealloceerde activa omvat de (im)materiële vaste activa, de investeringen in joint ventures en geassocieerde deelnemingen en de investeringen in de overige kapitaalbelangen. De niet-gealloceerde activa bestaan uit de uitgestelde belastingvorderingen, de afgeleide financiële instrumenten en de vlottende activa.

De investeringen in en de afschrijvingen van (im)materiële vaste activa (inclusief de gebruiksrecht activa) en de andere belangrijke niet-geldelijke posten zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>		Gasunie Transport Services	Gasunie Deutschland	Participations	Segmenten- totaal
Investingen (im)materiële vaste activa	2023	187,7	342,0	220,2	749,9
	2022	209,3	83,4	618,7	911,4
Afschrijvingen (im)materiële vaste activa	2023	-216,6	-48,7	-137,7	-403,0
	2022	-219,7	-46,9	-95,8	-362,4
Andere belangrijke niet-geldelijke posten	2023	-19,2	-9,1	41,4	13,1
	2022	41,2	-115,8	-20,2	-94,9

De andere belangrijke niet-geldelijke posten bestaan onder meer uit de mutaties in de personele- en overige voorzieningen, de resultaten op desinvesteringen en bepaalde kosten van de toegezegd-pensioen regeling.

In 2023 omvatten de andere belangrijke niet-geldelijke posten ook het herwaarderingsresultaat in het behouden belang in EemsEnergyTerminal en het resultaat op de acquisitie van GUFU BBL B.V., zoals toegelicht in [noot 2](#) 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'.

Activa per geografisch gebied

Het bepalen van de vaste activa per geografisch gebied vindt primair plaats aan de hand van het gebied waar de activiteiten plaatsvinden. We onderscheiden twee geografische gebieden: Nederland en buiten Nederland.

De onderverdeling van de activa naar geografisch gebied is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>		Vaste activa
	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Nederland	7.664,0	8.057,7
Buiten Nederland	2.159,3	1.811,4
Totaal vaste activa	9.823,3	9.869,1

De in de tabel opgenomen vaste activa omvat de (im)materiële vaste activa alsmede het aandeel in de joint ventures, de geassocieerde deelnemingen en de overige kapitaalbelangen.

Informatie over joint ventures en geassocieerde deelnemingen

De segmentinformatie over joint ventures en geassocieerde deelnemingen is als volgt:

In miljoenen euro's	Investerings in joint ventures en geassocieerde deelnemingen		Aandeel in het vermogen van joint ventures en geassocieerde deelnemingen	
	2023	2022	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Segmenten				
- Gasunie Transport Services	-	-	-	-
- Gasunie Deutschland	-	-	91,0	98,5
- Participations	101,5	90,3	397,9	306,5
Segmententotaal	101,5	90,3	488,9	405,1

De investeringen in joint ventures in 2023 zien met name toe op onze belangen in German LNG Terminal en Porthos.

In miljoenen euro's	Acquisities joint ventures en geassocieerde deelnemingen		Aandeel in het resultaat joint ventures en geassocieerde deelnemingen	
	2023	2022	2023	2022
Segmenten				
- Gasunie Transport Services	-	-	-	-
- Gasunie Deutschland	-	-	5,7	-2,6
- Participations	-	-	32,3	36,9
Segmententotaal	-	-	38,0	34,3

Een nadere toelichting op de mutaties in joint ventures en geassocieerde deelnemingen hebben we opgenomen in [noot 8 'Investerings in joint ventures'](#) en [noot 9 'Investerings in geassocieerde deelnemingen'](#).

4. Onderzoek naar bijzondere waardeverminderingen

Aan het eind van iedere verslaggevingsperiode onderzoeken we of sprake is van indicaties voor bijzondere waardeverminderingen van vaste activa. Daarnaast onderzoeken we of er aanleidingen bestaan om reeds eerder verantwoorde bijzondere waardeverminderingen terug te nemen.

Onderstaand volgt voor de belangrijkste kasstroom genererende eenheden onze analyse.

Gastransportnetwerk Nederland

Aanleiding voor het onderzoek

Ultimo 2023 hebben we de waardering van het gastransportnetwerk van GTS onderzocht. Aanleiding voor de bedrijfswaardeberekening was onder meer de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) inzake de beroepszaken die GTS en marktpartijen aanhangig hadden gemaakt tegen het methodebesluit GTS 2022-2026. De belangrijkste beroepsgronden van GTS gingen over de statische efficiency benchmark en de nacalculatie van de energiekosten. GTS is op beide onderdelen grotendeels in het gelijk gesteld. Het CBb heeft de ACM opgelegd een statische efficiëntiescore van 100% te hanteren. Ook mogen we onze energiekosten grotendeels nacalculeren.

Verder zijn in het najaar van 2023 aanvullende sectorafspraken gemaakt tussen ACM, GTS en marktpartijen voor wat betreft diverse onderwerpen ingevolge de netcode betreffende geharmoniseerde transmissietariefstructuren voor gas (NC-TAR). Met deze aanvullende sectorafspraken zijn alle hiermee samenhangende bezwaar- en beroepsprocedures afgedaan en zijn partijen overeengekomen in de resterende jaren van het huidige methodebesluit geen nieuwe procedures aanhangig te maken tegen de zaken die onderdeel zijn van de sectorafspraken. We verwachten dat de aanvullende sectorafspraken in het eerste kwartaal van 2024 ongewijzigd definitief worden.

Voorafgaand aan het onderzoek naar bijzondere waardeverminderingen ultimo 2023 bedroeg de boekwaarde van het gastransportnetwerk, dat als één samenhangende kasstroom genererende eenheid wordt beschouwd, circa € 6,4 miljard.

Testmethode

We maken gebruik van een bedrijfswaardeberekening (*value in use*) om de realiseerbare waarde van het gastransportnetwerk vast te stellen. De indirecte opbrengstwaarde is bepaald aan de hand van een Discounted Cash Flow (DCF) Model. Een directe opbrengstwaarde was ultimo 2023 niet beschikbaar; er zijn geen aanwijzingen dat de directe opbrengstwaarde hoger is dan de indirecte opbrengstwaarde.

Uitgangspunt bij het bepalen van de realiseerbare waarde en belangrijkste veronderstellingen en schattingen

Bij het bepalen van de realiseerbare waarde is in beginsel uitgegaan van de bepalingen in het reguleringskader, zoals dat in het Methodebesluit GTS 2022-2026 en in andere van toepassing zijnde regelingen en besluiten is vastgelegd.

Uitgangspunt voor de geprognosticeerde inkomsten in de periode 2024-2026 zijn de op basis van het methodebesluit GTS 2022-2026 verwachte toegestane inkomsten en de daaruit afgeleide kasstromen alsmede de kasstromen uit de nacalculaties vanuit de voorgaande jaren. Voor de periode na 2026 is de waarde van het netwerk afgeleid van de dan verwachte gestandaardiseerde activawaarde (*terminal value approach*). De gestandaardiseerde activawaarde is de waarde van de investeringen die de netbeheerder met een redelijk rendement via de tarieven in rekening mag brengen. Vanwege de gereguleerde aard van de bedrijfsactiviteiten en het hanteren van de verwachte gestandaardiseerde activawaarde als eindwaarde is geen groeipercentage toegepast op de toekomstige kasstromen. Uitgangspunt van de regulering is verder altijd geweest dat GTS zijn doelmatige investeringen mag terugverdienen via de toekomstige tarieven.

Bij het opstellen van de bedrijfswaardeberekening is aangenomen dat dit standpunt in de toekomst niet wijzigt, ook niet als gevolg van een eventuele uitfasering van het gastransportnetwerk op de lange termijn als gevolg van de energietransitie. Nadere informatie hierover is opgenomen in [noot 1 'Significante aangelegenheden en gebeurtenissen in 2023'](#). Om deze reden is de gestandaardiseerde activawaarde als eindwaarde gebruikt in de terminal value approach.

Uitgangspunt voor de geprognosticeerde uitgaven en andere variabelen, zoals de verwachte operationele kostenontwikkeling en het investeringsniveau, zijn door het management bepaald. De belangrijkste operationele en investeringskasstromen (relevant voor de kapitaalkostenvergoeding en de nacalculatie daarvan) zijn gebaseerd op het business plan voor de komende drie jaren.

Bij het uitvoeren van de bedrijfswaardeberekening is gerekend met een nominale disconteringsvoet vóór belastingen van 5,1% (afgeleid uit de disconteringsvoet na belastingen van 3,8%). In de bedrijfswaardeberekening is aangenomen dat de disconteringsvoet voor het contant maken van de verwachte kasstromen op lange termijn gelijk is aan de door de ACM bepaalde kapitaalkostenvergoeding. We hebben de toekomstige disconteringsvoet in de bedrijfswaardeberekening bepaald op dezelfde wijze als dat de ACM deze ook bepaalt. Dit betekent dat de bedrijfswaardeberekening slechts beperkt gevoelig is voor wijzigingen in de disconteringsvoet (bijvoorbeeld het timingeffect van de nacalculatie van de kapitaalkostenvergoeding).

De belangrijkste uitgangspunten in de bedrijfswaardebepaling zijn hierna toegelicht:

Statische efficiency na de reguleringsperiode 2022-2026

In het kader van de bedrijfswaardeberekening ultimo 2023 is aangenomen dat de gemiddeld gewogen statische efficiency voor de reguleringsperiode na 2026 gehandhaafd blijft op 100%. Voor de reguleringsperiode 2022-2026 is de gemiddeld gewogen statische efficiency van GTS door de ACM op basis van een benchmarkonderzoek initieel vastgesteld op 96,1%. GTS heeft mede op dit onderwerp een beroepszaak aanhangig gemaakt. GTS was van mening dat de robuustheid van het benchmarkonderzoek van de ACM te beperkt was, het model niet controleerbaar was en geen basis bood voor de opgelegde efficiëntieafslag. In 2023 is GTS op dit punt door het CBb in het gelijk gesteld en heeft het CBb de ACM opgelegd een statische efficiëntiescore van 100% te hanteren.

Inflatiecorrectie toegestane inkomsten

In de bedrijfswaardeberekening is voor de geprognosticeerde inkomsten in de jaren 2025 en 2026 een schatting opgenomen van de inflatievergoeding in de toegestane inkomsten. De ACM bepaalt de hoogte van de inflatievergoeding op een peilperiode die afwijkt van de business plan aannahme ten aanzien van inflatieverwachtingen. Als de werkelijke inflatievergoeding afwijkt van de verwachting zoals aangenomen is in de bedrijfswaardeberekening, dan heeft dit invloed op de verwachte kasstromen en daarmee op de waardering van het gastransportnetwerk.

Realisatie operationele kosten

De geschatte operationele kosten voor de periode 2024-2026 zijn mede gebaseerd op het goedgekeurde business plan voor de komende drie jaren. Voor vrijwel alle operationele kosten – behoudens het grootste deel van de energiekosten – vindt geen nacalculatie plaats. Een afwijking in de realisatie van de operationele kosten ten opzichte van de geprognosticeerde kosten heeft invloed op de verwachte kasstromen en daarmee op de waardering van het gastransportnetwerk.

Sensitiviteitsanalyse

De realiseerbare waarde is gebaseerd op belangrijke veronderstellingen en assumpties. De invloed van wijzigingen in deze veronderstellingen en assumpties kan aanzienlijk zijn. In onderstaande tabel is indicatief het effect aangegeven van een wijziging van een belangrijke veronderstelling op de realiseerbare waarde. We veronderstellen dat de wijziging aan begin van de planperiode plaatsvindt onder overige gelijkblijvende omstandigheden.

Wijziging in de veronderstelling of schatting	Omvang	Impact op de realiseerbare waarde
Statische efficiency na de reguleringsperiode	-1%	circa +/- € 50-60 miljoen
Inflatiecorrectie toegestane inkomsten	+/- 1%	circa +/- € 10-20 miljoen
Realisatie operationele kosten	+/- 5%	circa +/- € 40-50 miljoen

Uitkomst van het onderzoek

Op basis van de uitgevoerde bedrijfswaardeberekening concluderen we dat de realiseerbare waarde van gastransportnetwerk in Nederland nagenoeg gelijk is aan de boekwaarde daarvan. Er is daarom geen sprake van een bijzondere waardevermindering of een terugname van een eerder verantwoorde bijzondere waardevermindering.

Gastransportnetwerk Duitsland

Uit onze beoordeling blijken geen indicaties voor een bijzondere waardevermindering (of een terugname van een eerder verantwoorde bijzondere waardevermindering) van het gastransportnetwerk in Duitsland per 31 december 2023.

Gastransportnetwerk BBL Company

Uit onze beoordeling blijken geen indicaties voor een bijzondere waardevermindering (of een terugname van een eerder verantwoorde bijzondere waardevermindering) van het gastransportsysteem van BBL Company per 31 december 2023.

Ondergrondse gasopslag EnergyStock

Uit onze beoordeling blijken geen indicaties voor een bijzondere waardevermindering van de EnergyStock gasopslag per 31 december 2023.

Overige materiële en financiële vaste activa

Uit onze beoordeling blijken geen indicaties voor een bijzondere waardevermindering van de overige materiële en financiële vaste activa per 31 december 2023.

5. Materiële vaste activa

De mutaties in de materiële vaste activa in 2023 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2023	Acquisitie GUFU BBL	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Desinves- tering EemsEnergy- Terminal	Boekwaarde per 31 dec. 2023
Bedrijfsgebouwen en terreinen	129,8	-	26,5	-	-8,6	-	147,7
Compressorstations	710,0	17,1	18,7	-0,1	-60,8	-	684,9
Installaties	1.018,2	3,7	102,9	-0,2	-84,6	-112,7	927,3
Hoofdtransportleidingen	4.792,4	37,6	62,9	-0,4	-96,8	-	4.795,7
Regionale transportleidingen	921,5	-	34,7	-0,9	-29,0	-	926,3
Ondergrondse gasopslag	412,1	-	-1,7	-0,1	-28,1	-	382,2
Andere vaste bedrijfsmiddelen	209,4	4,3	40,9	-8,0	-21,5	-	225,1
Gebruiksrecht activa	525,8	1,7	5,2	-	-65,3	-370,0	97,4
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	688,7	0,2	410,4	-	-	-48,7	1.050,6
Totaal voor boekjaar 2023	9.407,9	64,6	700,5	-9,7	-394,7	-531,4	9.237,2

De investeringen hadden in Nederland voornamelijk betrekking op de stikstoffabriek van GTS in Zuidbroek, investeringen in de WarmtelinQ. Een nadere toelichting op de gedeeltelijke desinvestering EemsEnergyTerminal en op de acquisitie van GUFU BBL hebben we opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#). De investeringen hadden in Duitsland voornamelijk betrekking op de aanleg van transportleidingen die (drijvende) LNG-importterminals van derden verbinden met het bestaande Duitse gastransportnetwerk. De kolom investeringen bevat ook de overboekingen van de vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering naar de andere activacategorieën voor de activa die gedurende 2023 in gebruik zijn genomen.

De voorwaardelijke investeringsverplichtingen ultimo 2023 zijn opgenomen in [noot 29 'Niet in de balans opgenomen verplichtingen'](#).

Onder de materiële vaste activa is ultimo 2023 een bedrag van € 97,4 miljoen (ultimo 2022: € 525,8 miljoen) begrepen inzake gebruiksrecht activa. We hebben het economische, maar niet het juridische eigendom van deze gebruiksrecht activa. Informatie over de bijbehorende leaseverplichtingen is opgenomen in [noot 20 'Leaseverplichtingen'](#). Verder omvat de materiële vaste activa ook enkele leidingen die in gezamenlijk eigendom zijn met andere netbeheerders. Dit speelt uitsluitend voor een aantal Duitse gastransportleidingen, waarvan EUGAL en NEL de belangrijkste zijn. Ultimo 2023 was de boekwaarde van ons aandeel in deze leidingen € 486,6 miljoen (ultimo 2022: € 536,7 miljoen).

De mutaties in de bij de leases behorende gebruiksrecht activa in 2023 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2023	Acquisitie GUFU BBL	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Desinves- tering EemsEnergy- Terminal	Boekwaarde per 31 dec. 2023
Bedrijfsgebouwen en terreinen	171,7	1,7	0,1	-	-7,5	-81,4	84,6
Installaties	341,4	-	2,2	-	-55,0	-288,6	-
Regionale transportleidingen	5,5	-	0,4	-	-0,1	-	5,8
Andere vaste bedrijfsmiddelen	7,2	-	2,5	-	-2,7	-	7,0
Totaal voor boekjaar 2023	525,8	1,7	5,2	-	-65,3	-370,0	97,4

De mutaties in de materiële vaste activa in 2022 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2022	Herrubrice- ringen	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijzondere waarde- vermindering	Boekwaarde per 31 dec. 2022
Bedrijfsgebouwen en terreinen	134,2	-	4,1	-0,2	-7,9	-0,4	129,8
Compressorstations	763,2	-	11,0	-1,2	-50,3	-12,7	710,0
Installaties	923,7	-	171,5	-0,5	-65,0	-11,5	1.018,2
Hoofdtransportleidingen	4.923,9	-	115,0	-0,2	-113,9	-132,4	4.792,4
Regionale transportleidingen	917,0	-	34,7	-0,9	-29,3	-	921,5
Ondergrondse gasopslag	439,8	-	0,6	-	-28,3	-	412,1
Andere vaste bedrijfsmiddelen	233,3	-7,1	7,8	-0,3	-22,6	-1,7	209,4
Gebruiksrecht activa	101,7	-	459,7	-	-35,6	-	525,8
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	602,7	-	86,0	-	-	-	688,7
Totaal voor boekjaar 2022	9.039,5	-7,1	890,4	-3,3	-352,9	-158,7	9.407,9

De investeringen in 2022 hadden in Nederland voornamelijk betrekking op de bouw van de nieuwe stikstoffabriek, de ombouw van bepaalde afnemers van hoog- naar laagcalorisch gas, de drijvende LNG-installaties en toebehoren in de Eemshaven en het warmtetransportnetwerk van WarmtelinQ.

Ook in Duitsland investeerden we in activa benodigd voor de import van LNG. De kolom investeringen bevat ook de overboekingen van de vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering naar de andere activacategorieën voor de activa die gedurende 2022 in gebruik zijn genomen.

De mutatie in de kolom herrubriceringen ziet toe op een gewijzigde aanwending van een klein deel van de permanente gasvoorraad en een deel van de stikstofvoorraad. Vanaf 2022 presenteren we deze gassen onder de balanspost voorraden.

De mutaties in de bij de leases behorende gebruiksrecht activa in 2022 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2022	Investeringen	Desinveste- ringen	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec. 2022
Bedrijfsgebouwen en terreinen	89,0	88,4	-	-5,7	171,7
Installaties	-	368,2	-	-26,8	341,4
Regionale transportleidingen	6,9	-	-	-0,2	5,5
Andere vaste bedrijfsmiddelen	5,8	3,1	-	-2,9	7,2
Totaal voor boekjaar 2022	101,7	459,7	-	-35,6	525,8

De aanschafwaardes en de cumulatieve afschrijvingen van de materiële vaste activa zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Aanschafwaarde per 31 dec. 2023 *	Cumulatieve afschrijvingen per 31 dec. 2023 **	Aanschafwaarde per 31 dec. 2022 *	Cumulatieve afschrijvingen per 31 dec. 2022 **
Bedrijfsgebouwen en terreinen	287,7	-140,0	261,2	-131,4
Compressorstations	1.884,8	-1.199,9	1.859,6	-1.149,6
Installaties	2.624,8	-1.697,5	2.690,2	-1.672,0
Hoofdtransportleidingen	10.142,6	-5.346,9	10.015,0	-5.222,6
Regionale transportleidingen	1.794,8	-868,5	1.764,1	-842,6
Ondergrondse gasopslag	649,7	-267,5	651,8	-239,7
Andere vaste bedrijfsmiddelen	701,3	-476,2	668,2	-458,8
Gebruiksrecht activa	139,7	-42,3	586,2	-60,4
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	1.050,6	-	688,7	-
Totaal	19.276,0	-10.038,8	19.185,0	-9.777,1

* Inclusief herwaardering van materiële vaste activa bij de transitie naar IFRS in 2005 (veronderstelde kostprijs).

** Inclusief gecumuleerde bijzondere waardeverminderingen en terugnages daarvan.

Afschrijvingstermijnen

Bij het bepalen van de relevante afschrijvingstermijnen hanteren we aannames en veronderstellingen. We hebben ultimo 2023 geconcludeerd dat er op dat moment geen aanleiding bestond om de huidige afschrijvingstermijnen te herzien.

Onze activa bestaat voor een groot deel uit gereguleerde activa. De toezichthouders voor de gereguleerde netten in Nederland (ACM) en Duitsland (BNetzA) bepalen de gereguleerde afschrijvingstermijnen. In het methodebesluit GTS 2022-2026 gaat de ACM – mede op basis van door haar uitgevoerde studies naar de energietransitie – nog steeds uit van een lange afschrijvingshorizon (oplopend tot 55 jaar voor transportleidingen) voor het gastransportnetwerk. Voor het Duitse gastransportnetwerk geldt ultimo 2023 voor bestaande activa een vergelijkbare situatie voor wat betreft de door de toezichthouder veronderstelde levensduur van het gastransportnetwerk. Wel geldt dat in Nederland de gereguleerde afschrijvingen in het huidige methodebesluit versneld zijn door een degressiefactor toe te passen. Verder heeft de toezichthouder in Duitsland ultimo 2023 de Duitse netbeheerders de mogelijkheid gegeven om bepaalde activa in aanbouw, die de komende jaren in gebruik genomen gaan worden, af te schrijven tot en met 2045. Voor deze activa zijn de afschrijvingen ultimo 2023 nog niet aangevangen. De periode tot en met 2045 is substantieel korter dan de gereguleerde afschrijvingstermijn voor de bestaande activa. Over de gereguleerde afschrijvingstermijn van de bestaande Duitse activa is nog geen formeel besluit genomen.

Bij het bepalen van de afschrijvingstermijnen in de jaarrekening hebben we ultimo 2023 met name waarde gehecht aan de bestaande regulering en de daaruit af te leiden lange gebruiksduur. We verwachten dat de komende jaren meer duidelijkheid ontstaat over de zienswijze van de toezichthouders op de gebruiksduur op de lange termijn en het eventueel verder aanpassen van de gereguleerde gebruiksduur en/of gereguleerde afschrijvingssystematiek voor bestaande en voor nieuwe activa. We zullen op dat moment opnieuw de gevolgen voor onze afschrijvingstermijn en/of -methodiek in de jaarrekening beoordelen.

Naast de externe regulering is een andere belangrijke overweging bij het bepalen van de afschrijvingstermijnen onze eigen zienswijze op de energietransitie, milieu- en klimaatdoelstellingen en overige maatschappelijke en politieke ontwikkelingen. Dit geldt zowel voor de gereguleerde als de niet-gereguleerde en/of van regulering vrijgestelde activa. We hebben net als de ACM en de BNetzA de visie dat de bestaande gasinfrastructuur nog tot op de (middel)lange termijn benodigd is. We werken daarnaast ook aan de mogelijkheid om de bestaande gasinfrastructuur op termijn in te zetten voor het transport en de opslag van alternatieve energiedragers, zoals waterstof. In Nederland ontstaat op het gebied van waterstof, warmte en CCS een steeds concretere langetermijnvisie die naar verwachting in de komende jaren steeds gedetailleerder wordt. Een concreet voorbeeld hiervan is de start van de aanleg van het landelijke waterstofnetwerk in Nederland eind 2023. Ook de Duitse regering werkt aan plannen op het gebied van klimaat, waarbij ook voor waterstof een belangrijke rol is weggelegd. De Russische inval in Oekraïne in 2022 heeft deze ontwikkelingen verder versneld. We evalueren periodiek de gevolgen van de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen op de afschrijvingstermijnen. Ultimo 2023 heeft dit niet geleid tot een wijziging in de afschrijvingstermijnen.

Tot slot overwegen we in onze periodieke beoordeling van de afschrijvingstermijnen of sprake is van individuele activa die op middellange termijn niet meer dienstbaar zijn aan het gastransport en de gasopslag. In die specifieke gevallen kunnen we aanpassingen doorvoeren in de afschrijvingstermijnen van deze activa. Deze installaties zijn reeds of kunnen in de nabije toekomst tijdelijk buitengebruik gesteld worden en worden in die gevallen versneld afgeschreven tot het moment van buitengebruikstelling. Bij de wijze van technisch buitengebruik stellen houden we rekening met de mogelijkheid om de installaties op termijn toch weer in gebruik te nemen, mocht een alternatieve aanwending worden voorzien op het gebied van waterstof, warmte en CCS. De installaties worden daarom niet gesaneerd, maar duurzaam geconserveerd. In 2023 is voor één installatie de afschrijving versneld, hetgeen heeft geleid tot een aanvullende afschrijvingslast van circa € 4,5 miljoen.

Voor de overige gereguleerde en de niet-gereguleerde en/of van regulering vrijgestelde activa geldt dat we geen aanwijzingen hebben dat de verwachte levensduur korter is dan de huidige afschrijvingstermijn.

De afschrijvingstermijnen van de belangrijkste activa categorieën zijn als volgt:

Terreinen	geen afschrijving
Bedrijfsgebouwen	50 jaar
Compressorstations	30 jaar
Installaties	30 jaar
Hoofdtransportleidingen	tot 2070
Regionale transportleidingen	tot 2070
Ondergrondse gasopslag	tot 2035
Andere vaste bedrijfsmiddelen	5-20 jaar
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	geen afschrijving

Gebruiksrecht activa schrijven we af overeenkomstig de bovenstaande categorieën, waarbij voor gehuurde terreinen geldt dat we deze afschrijven overeenkomstig de levensduur van actief waarmee de huur van het terrein verband houdt. Op terreinen, permanente gasvoorraden en activa in aanbouw schrijven we niet af.

6. Immateriële vaste activa

De mutaties in de immateriële vaste activa in 2023 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2023	Investe- ringen	Desinveste- ringen	Afschrij- vingen	Bijzondere waarde- vermindering	Boekwaarde per 31 dec. 2023
Software	25,7	11,3	-	-8,3	-	28,7
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	23,4	38,1	-	-	-	61,5
Totaal voor boekjaar 2023	49,1	49,4	-	-8,3	-	90,2

De immateriële vaste activa zien volledig toe op geactiveerde software, voorzover deze niet direct zijn gerelateerd aan het besturingssysteem van het gastransportnetwerk. Dergelijke software presenteren we onder de materiële vaste activa. De investeringen zien onder meer toe op de implementatie van een nieuw ERP-systeem.

De afschrijvingstermijnen van de immateriële vaste activa zijn afhankelijk van de aard van de software tussen de vijf en tien jaar.

De mutaties in de immateriële vaste activa in 2022 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2022	Investe- ringen	Desinveste- ringen	Afschrij- vingen	Bijzondere waarde- vermindering	Boekwaarde per 31 dec. 2022
Software	26,0	9,6	-	-9,5	-0,4	25,7
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	12,0	11,4	-	-	-	23,4
Totaal voor boekjaar 2022	38,0	21,0	-	-9,5	-0,4	49,1

De aanschafwaardes en de cumulatieve afschrijvingen van de immateriële vaste activa zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Aanschafwaarde per 31 dec. 2023	Cumulatieve afschrijvingen per 31 dec. 2023 *	Aanschafwaarde per 31 dec. 2022	Cumulatieve afschrijvingen per 31 dec. 2022 *
Software	86,3	-57,6	78,8	-53,0
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	61,5	-	23,4	-
Totaal	147,8	-57,6	102,2	-53,0

* Inclusief gecumuleerde bijzondere waardeverminderingen en terugnames daarvan.

7. Investerings in joint operations

We hebben rechtstreeks dan wel indirect belangen in de volgende joint operations:

Naam van de vennootschap	Zetel	31 dec. 2023	Financieel belang op 31 dec. 2022
BBL Company V.O.F.	Groningen	75,0%	60,0%

BBL Company

BBL Company is opgericht in 2004 en exploiteert sinds 2006 een gaspijpleiding tussen Balgzand in Nederland en Bacton in het Verenigd Koninkrijk. De belangen in BBL Company worden gehouden door Gasunie BBL B.V. (60%), Fluxys BBL B.V. (20%) en GUFU BBL B.V. (20%). Gasunie is 100% aandeelhouder van Gasunie BBL B.V. en 75% aandeelhouder van GUFU BBL B.V. Ultimo 2023 heeft Gasunie daarmee effectief een 75% financieel belang in het samenwerkingsverband BBL Company (ultimo 2022: 60% belang). Als gevolg van de feitelijke zeggenschapsafspraken met betrekking tot GUFU BBL en BBL Company consolideren we BBL Company voor 80% (met een minderheidsbelang van 5%).

We verwijzen naar [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#) voor meer informatie over de overname van de aandelen van GUFU BBL B.V. in 2023. Gasunie heeft door de overname van GUFU BBL B.V. geen overheersende zeggenschap over BBL Company gehad of verkregen. Verder wordt in Nederland een V.O.F.-structuur gezien als een transparante structuur, waarbij de partners een belang in de activa en de verplichtingen van de V.O.F. hebben. De juridische en economische realiteit van BBL Company is daardoor vergelijkbaar met die van een joint operation.

8. Investerings in joint ventures

We hebben rechtstreeks dan wel indirect belangen in de volgende joint ventures:

Naam van de vennootschap	Zetel	Financieel belang op	
		31 dec. 2023	31 dec. 2022
Biogas Netwerk Twente B.V. (in liquidatie)	Almelo	50,0%	50,0%
Demonstratie Faciliteit Super Kritische Water Vergassing (SKW) Alkmaar B.V.	Alkmaar	35,0%	35,0%
DEUDAN - Deutsch/Dänische Erdgastransport GmbH	Handewitt, Duitsland	75,0%	75,0%
DEUDAN - Deutsch/Dänische Erdgastransport GmbH & Co. KG	Handewitt, Duitsland	33,4%	33,4%
EemsEnergyTerminal B.V. ¹	Groningen	50,0%	100,0%
EemsGas Asset Company B.V.	Amsterdam	50,0%	50,0%
Gate terminal C.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Gate terminal Management B.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
German LNG Terminal GmbH	Hamburg, Duitsland	40,0%	100,0%
National Energy Information Services B.V. ²	Groningen	50,0%	-
NETRA GmbH Norddeutsche Erdgas Transversale	Emstek/Schneiderkrug, Duitsland	50,0%	50,0%
NETRA GmbH Norddeutsche Erdgas Transversale & Co. KG	Emstek/Schneiderkrug, Duitsland	44,1%	44,1%
Porthos System Operator B.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Porthos Offshore Transport and Storage GP B.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Porthos CO2 Transport and Storage GP B.V.	Rotterdam	33,3%	33,3%
Porthos Onshore Transport GP B.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Porthos Offshore Transport and Storage C.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Porthos CO2 Transport and Storage C.V.	Rotterdam	33,3%	33,3%
Porthos Onshore Transport C.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
VertiCer B.V.	Arnhem	50,0%	50,0%

¹ Joint venture per 1 oktober 2023

² Opgericht op 25 oktober 2023

Biogas Netwerk Twente (in liquidatie)

Biogas Netwerk Twente was een samenwerkingsverband met Cogas met als doel het ter beschikking stellen van installaties ten behoeve van biogas-invoeding in het gastransportnetwerk. Het aandeel van Gasunie was 50%. Op basis van de samenwerkingsovereenkomst was sprake van gezamenlijke zeggenschap. Medio 2023 is het besluit genomen om Biogas Netwerk Twente te ontbinden. Cogas is benoemd tot vereffenaar en bewaarder van de boeken en bescheiden van de vennootschap. Definitieve liquidatie vond in januari 2024 plaats. De financiële vereffening is reeds verwerkt in 2023 en heeft geen materiele gevolgen gehad voor het vermogen, het resultaat of de kasstromen van Gasunie in 2023.

Demonstratiefaciliteit SKW

In 2017 hebben SCW Systems en Gasunie Demonstratiefaciliteit SKW Alkmaar opgericht. Het betreft een samenwerkingsverband met betrekking tot de realisatie van installaties ten behoeve van biogas-invoeding in het gastransportnetwerk door middel van superkritische watervergassing (SKW).

Doel van het samenwerkingsverband is een demonstratiefaciliteit te realiseren om in de komende jaren de robuuste werking van de nieuwe technologie op industriële schaal aan te tonen. Sinds 2021 is het financiële belang van Gasunie 35%. Op basis van de samenwerkingsovereenkomsten is er niettemin sprake van gezamenlijke zeggenschap.

DEUDAN

DEUDAN ('Deutsch/Dänische Erdgastransport') exploiteert een gaspijpleiding in Duitsland tussen de Itzehoe-regio en de Duits/Deense grens in de regio Flensburg. De andere aandeelhouder is Open Grid Europe. Het financieel belang en het stemrecht van Gasunie Deutschland zijn verschillend in deze deelneming. Het financieel belang van Gasunie Deutschland in DEUDAN is 33,4%. Op basis van de overeenkomsten tussen de aandeelhouders hebben beide bedrijven echter gezamenlijke zeggenschap.

EemsGas

EemsGas is een samenwerkingsverband tussen Gasunie en Perpetual Next. Met het project EemsGas onderzoeken we de mogelijkheden voor de bouw van een vergassingsinstallatie in Delfzijl, gebaseerd op getorreficeerde houtige reststromen vanuit recycling. Er wordt gebruik gemaakt van een tweetraps vergassingstechniek, waarmee vanuit synthetisch gas op duurzame wijze groen gas kan worden geproduceerd en gedistribueerd. Hierdoor wordt de afhankelijkheid van fossiele grondstoffen verder gereduceerd. Gasunie is gezamenlijk met Perpetual Next de eigenaar van de installatie; het eventueel opereren van de toekomstige installatie wordt volledig door Perpetual Next uitgevoerd. Op basis van de overeenkomsten tussen de aandeelhouders hebben de partners gezamenlijke zeggenschap. Gasunie heeft een financieel belang van 50%.

EemsEnergyTerminal

EemsEnergyTerminal is een drijvende LNG-terminal in de Eemshaven. De terminal is in 2022 door Gasunie ontwikkeld om de leveringszekerheid van aardgas in Europa te vergroten en de afhankelijkheid van Russisch aardgas te verminderen. We onderzoeken de mogelijkheid om de locatie in de toekomst te gebruiken voor het importeren van groene waterstof. Vanaf 1 oktober 2023 opereren we de terminal in samenwerking met Vopak. Gasunie heeft ultimo 2023, net als Vopak, een 50% financieel belang in EemsEnergyTerminal (ultimo 2022: 100%). Op basis van de overeenkomsten tussen de aandeelhouders hebben beide bedrijven gezamenlijke zeggenschap. Nadere informatie over de verkoop van 50% van de aandelen aan Vopak in 2023 is opgenomen in [noot 2 Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen](#).

Gate terminal

Gate terminal is een samenwerkingsverband met Vopak met als doel het exploiteren van een LNG-terminal op de Maasvlakte. Gasunie heeft, net als Vopak, een 50% financieel belang in Gate terminal Management B.V. en Gate terminal C.V. Laatstgenoemde heeft een 100% financieel belang in Gate terminal B.V., de feitelijke operator van de LNG-terminal. Op basis van de overeenkomsten tussen de aandeelhouders hebben beide bedrijven gezamenlijke zeggenschap.

German LNG Terminal

German LNG Terminal heeft als oogmerk het ontwikkelen van een LNG-terminal in Noord-Duitsland (Brunsbüttel). Ultimo 2023 heeft Gasunie een belang van 40% (ultimo 2022: 100%; waarvan 60% kwalificeerde als activa aangehouden voor verkoop). In het eerste halfjaar van 2022 is de aandeelhoudersstructuur van German LNG terminal gewijzigd. Gasunie heeft destijds alle aandelen in het consortium overgenomen van de voormalige aandeelhouders. Gelijktijdig heeft Gasunie met Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW, namens de Duitse overheid) en RWE een intentieverklaring getekend die de bouw van de LNG-terminal mogelijk moet maken. Gasunie is de beoogde operator van de terminal en heeft in 2023 overeenkomstig de intentieverklaring 50% van haar aandelen verkocht aan KfW en 10% aan RWE. Op basis van de overeenkomsten tussen de aandeelhouders hebben partijen gezamenlijke zeggenschap. Omdat we op grond van de intentieverklaring geen control hebben verkregen over German LNG terminal, kwalificeerde ons aandelenbelang ook voor de overdracht van de aandelen aan KfW en RWE als joint venture en is waardering op basis van de equity methode gehandhaafd. Nadere informatie over het resultaat op de vervreemding van 60% van onze aandelen in German LNG Terminal hebben we opgenomen in [noot 31 'Overige opbrengsten'](#).

NETRA

NETRA ('Norddeutsche Erdgas Transversale') beheert een netwerk bestaande uit circa 350 km pijpleiding en twee compressorstations. De andere aandeelhouder in NETRA is Open Grid Europe. Gasunie Deutschland heeft een financieel belang van 44,1% in NETRA. Open Grid Europe houdt het resterende financieel belang van 55,9%. Het financieel belang en de stemrecht van Gasunie Deutschland zijn verschillend in deze deelneming. Op basis van de overeenkomsten tussen de aandeelhouders hebben beide bedrijven gezamenlijke zeggenschap.

National Energy Information Services

National Energy Information Services (NEIS) is opgericht in 2023 door Gasunie en TenneT. NEIS heeft als doel het ontwikkelen en leveren van energie(systeem)informatiediensten en het verschaffen van toegang tot en inzicht in energie(systeem)data, waaronder informatie ten behoeve van het stimuleren van de energietransitie en een -duurzame energievoorziening. Gasunie en TenneT houden beide 50% van de aandelen in NEIS. Op basis van de overeenkomsten tussen de aandeelhouders hebben beide bedrijven gezamenlijke zeggenschap.

Porthos

Porthos is een samenwerkingsverband tussen Gasunie, Energie Beheer Nederland (EBN) en Havenbedrijf Rotterdam. Porthos richt zich op het realiseren van opslag van CO₂ in lege gasvelden in de Noordzeebodem. Het project omvat de realisatie van een afvang-, opslag- en transportsysteem waarop diverse industrieën en bedrijven kunnen aansluiten. Gasunie brengt met name kennis in op het gebied van transport en opslag. Op basis van de overeenkomsten tussen de aandeelhouders hebben de partners gezamenlijke zeggenschap. Porthos bestaat in juridische zin uit meerdere vennootschappen. Het belang van Gasunie in de individuele deelnemingen varieert tussen 33,3% en 50%.

VertiCer

VertiCer is eind 2022 opgericht en is op 1 januari 2023 gefuseerd met Vertogas B.V. (voorheen een groepsmaatschappij van Gasunie) en CertiQ B.V. (voorheen een groepsmaatschappij van TenneT). Met de fusie is VertiCer vanaf 2023 hét centrale punt voor de verstrekking van Garanties- en Certificaten van Oorsprong voor elektriciteit, hernieuwbare thermische energie, groen gas en waterstof. Door de krachten en kennis van Vertogas en CertiQ te bundelen, ontstaat een solide partner voor de certificering van alle energiedragers. Het certificatiesysteem van VertiCer waarborgt inzicht in de herkomst, techniek en kwaliteit van duurzame energie. Gasunie en TenneT houden beide 50% van de aandelen in VertiCer. Op basis van de overeenkomsten tussen de aandeelhouders hebben beide bedrijven gezamenlijke zeggenschap.

De mutaties in de joint ventures zijn geaggregeerd als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	371,9	284,0
Herclassificatie EemsEnergyTerminal van groepsmaatschappij naar joint venture	27,8	-
Investeringen	101,5	90,0
Desinvesteringen	-14,9	-
Rechtstreekse eigen vermogen mutaties	-1,1	23,7
Resultaat in joint ventures	38,0	42,3
Bijzondere waardevermindering	-	-8,0
Ontvangen dividend	-39,3	-27,9
Geclassificeerd als 'activa aangehouden voor verkoop'	-	-32,2
Stand per 31 december	483,9	371,9
Leningen aan joint ventures	4,4	0,4
Totaal investeringen in joint ventures	488,3	372,3

De investeringen in 2023 hebben overwegend betrekking op German LNG Terminal en op Porthos. De rechtstreekse vermogensmutaties hebben betrekking op de herwaardering van het belang in Gate terminal als gevolg van de wijziging in de reële waarde van het effectieve deel van een cash flow hedge van Gate terminal. Gasunie heeft deze vermogensmutatie verwerkt in de niet-gerealiseerde resultaten.

De herclassificatie EemsEnergyTerminal van groepsmaatschappij naar joint venture heeft betrekking op de verkoop van 50% van de EemsEnergyTerminal aandelen per 1 oktober 2023. Als gevolg van de aandelenverkoop heeft Gasunie niet langer overheersende zeggenschap in EemsEnergyTerminal. Hierdoor hebben we het belang wat we behouden in EemsEnergyTerminal geherwaardeerd tegen de reële waarde. Voor nadere informatie over deze verkoop van aandelen verwijzen we naar [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvestering groepsmaatschappijen'](#). De desinvesteringen hebben voornamelijk betrekking op de verkoop van 60% van ons belang in Germany LNG GmbH. Ultimo 2022 stond dit over te dragen aandelen belang reeds gepresenteerd als 'activa aangehouden voor verkoop'.

De leningen aan joint ventures hebben betrekking op leningfaciliteiten aan EemsEnergyTerminal en VertiCer. Nadere informatie hierover hebben we opgenomen in [noot 43 'Financiële vaste activa'](#). Gedurende 2023 is op deze faciliteiten een bedrag van € 46,0 miljoen getrokken en een bedrag van € 42,0 miljoen afgelost. Deze bedragen zijn vermeld in het geconsolideerde kasstroomoverzicht.

Van de joint ventures hebben Gate terminal en EemsEnergyTerminal een materiële invloed op ons vermogen en ons resultaat. De informatie over de boekwaarde, het aandeel in de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het resultaat over het boekjaar en het ontvangen dividend uitgesplitst naar Gate terminal, EemsEnergyTerminal en overige joint ventures is als volgt.

In miljoenen euro's

		Gate terminal	EemsEnergy- Terminal	Overige joint ventures	Totaal joint ventures
Boekwaarde per 31 december	2023	216,0	29,5	238,5	483,9
	2022	193,2	-	178,7	371,9
Aandeel in het resultaat na belastingen	2023	39,9	1,5	-3,4	38,0
	2022	37,6	-	4,7	34,3
Aandeel in de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	2023	38,8	1,5	-3,4	36,9
	2022	61,3	-	-4,8	56,5
Ontvangen dividend in het boekjaar	2023	26,0	-	13,3	39,3
	2022	21,0	-	6,9	27,9

Vanwege de materiële invloed op het vermogen en het resultaat van Gasunie hebben we ten aanzien van Gate terminal en EemsEnergyTerminal onderstaand nadere gedetailleerde informatie opgenomen.

Informatie over Gate terminal en EemsEnergyTerminal

De financiële informatie van Gate terminal en EemsEnergyTerminal is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Gate terminal		EemsEnergy-Terminal	
	31 dec. 2023	31 dec. 2022	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Vaste activa	855,4	851,9	583,2	569,4
<i>waarvan uitgestelde belastingvorderingen</i>	3,7	3,9	-	-
Vlottende activa	113,1	93,4	139,7	63,5
<i>waarvan belastingvorderingen</i>	5,8	1,4	-	-
<i>waarvan liquide middelen</i>	80,0	72,7	21,3	18,8
Langlopende schulden	-412,4	-480,8	-446,8	-356,2
<i>waarvan rentedragende leningen</i>	-286,8	-338,8	-8,0	-
<i>waarvan afgeleide financiële instrumenten</i>	-18,0	-15,1	-6,1	-
<i>waarvan uitgestelde belastingverplichtingen</i>	-	-	-3,1	-
Kortlopende schulden	-124,1	-78,1	-217,2	-280,9
<i>waarvan kortlopende financieringsverplichtingen</i>	-86,0	-49,7	-	-
<i>waarvan belastingverplichtingen</i>	-10,0	-9,6	-3,8	-3,1
Netto investering	432,0	386,4	58,9	-4,2
Aandeel Gasunie	50%	50%	50%	100%
Boekwaarde	216,0	193,2	29,5	-4,2

In miljoenen euro's	Gate terminal		EemsEnergy-Terminal	
	2023	2022	2023*	2022
Opbrengsten	207,8	191,8	337,2	42,9
Totale lasten	-77,2	-64,9	-319,5	-64,5
waarvan afschrijvingen	40,6	39,4	112,3	32,5
Financieringsbaten	0,9	-	11,7	21,4
Financieringslasten	-23,6	-25,1	-23,6	-4,0
Belastingen	-28,2	-26,7	-1,1	-
Resultaat na belastingen	79,7	75,1	4,7	-4,2
Overige gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	-2,2	47,5	-	-
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	77,5	122,6	4,7	-4,2
Aandeel Gasunie	50%	50%	50%	100%
Aandeel Gasunie in de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	38,8	61,3	2,4	-4,2

* De bovenstaande verkorte winst-en-verliesrekening van EemsEnergyTerminal omvat het gehele boekjaar. EemsEnergyTerminal is per 1 oktober 2023 als joint venture verwerkt. Het aandeel Gasunie in de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten vanaf 1 oktober 2023 bedraagt € 1,5 miljoen.

9. Investerings in geassocieerde deelnemingen

Ultimo 2023 omvatten de investeringen in geassocieerde deelnemingen het belang in Trading Hub Europe GmbH en Beheerder Afsprakenstelsel B.V.

Trading Hub Europe

Trading Hub Europe GmbH (THE) is op 1 juni 2021 opgericht en per 1 oktober 2021 operationeel. THE is de marktgebiedscoördinator voor het Duitse hogedruk transportnetwerk en in die hoedanigheid onder andere betrokken bij aansturing van de netwerkbalancering, dataverzameling en -uitwisseling van relevante marktgegevens en het beheer van virtuele handelspunten. THE is opgericht door bayernets GmbH, Fluxys TENP GmbH, GASCADE Gastransport GmbH, Gastransport Nord GmbH, GRTgaz Deutschland GmbH, Nowega GmbH, ONTRAS Gastransport GmbH, Open Grid Europe GmbH, terranets bw GmbH, Thyssengas GmbH en Gasunie Deutschland Transport Services GmbH. Op grond van de samenwerkingsovereenkomst hebben de elf aandeelhouders ieder een gelijk aandeel (van 9,09%). Iedere aandeelhouder kan invloed van betekenis op de relevante activiteiten van THE uitoefenen. Het belang in THE verantwoorden we daarom als een geassocieerde deelneming met toepassing van de equity-methode.

THE heeft geen materiële invloed op ons vermogen en resultaat. De waarde van het belang in THE was ultimo 2023 € 0,6 miljoen (ultimo 2022: € 0,6 miljoen).

Beheerder Afsprakenstelsel B.V.

Eind 2021 heeft Gasunie 25% van de aandelen van de nieuw opgerichte entiteit Beheerder Afsprakenstelsel B.V. (BAS B.V.) verkregen. BAS is verantwoordelijk voor de praktische ondersteuning van de vereniging marktfaciliteringsforum (MFF) en daarnaast ook verantwoordelijk voor de implementatie en monitoring van de gemaakte afspraken binnen het MFF. De andere aandelen in BAS worden gehouden door TenneT (25%) en de zeven regionale netbeheerders (gezamenlijk 50%). BAS is gevestigd te Amersfoort. Ultimo 2023 is de waarde van ons aandeel in BAS B.V. kleiner dan € 0,1 miljoen (ultimo 2022: kleiner dan € 0,1 miljoen).

Het totale aandeel van Gasunie in de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten van geassocieerde deelnemingen in 2023 is kleiner dan € 0,1 miljoen (2022: kleiner dan € 0,1 miljoen).

10. Overige kapitaalbelangen

De overige kapitaalbelangen zijn als volgt:

Naam van de vennootschap	Zetel	Financieel belang op	
		31 dec. 2023	31 dec. 2022
Energie Data Services Nederland (EDSN) B.V.	Arnhem	12,5%	12,5%
Nord Stream AG	Zug, Zwitserland	9,0%	9,0%
PRISMA European Capacity Platform GmbH	Leipzig, Duitsland	12,8%	12,7%
SCW Systems B.V.	Schoorl	4,7%	4,9%

Energie Data Services Nederland (EDSN)

EDSN werkt samen met de regionale netbeheerders, TenneT en GTS aan de centrale marktfacilitering voor de energiesector. EDSN ontwikkelt en beheert onder meer ICT-infrastructuur voor de energiemarkt. EDSN is gevestigd te Arnhem. Op basis van de aandeelhoudersovereenkomsten heeft Gasunie geen invloed van betekenis in EDSN.

Nord Stream

Gasunie heeft een 9,0% financieel belang in Nord Stream AG. Nord Stream is gevestigd in Zwitserland. De meerderheid van de aandelen (51,0%) wordt gehouden door het Russische staatsgasbedrijf Gazprom. De overige aandelen zijn eigendom van de West-Europese energiebedrijven Wintershall Dea (15,5%), het pensioenfonds van E.ON (15,5%) en Engie (9,0%).

Nord Stream is verantwoordelijk voor de twee gaspijpleidingen die onderdeel uitmaken van de Nord Stream verbinding door de Baltische Zee van Rusland naar Duitsland. Het kapitaalbelang in Nord Stream is verkregen in 2008. Op basis van de aandeelhoudersovereenkomsten heeft Gasunie geen invloed van betekenis in Nord Stream.

PRISMA European Capacity Platform

PRISMA is een Europees platform voor de verhandeling van transportcapaciteit. Gasunie biedt haar transportcapaciteit mede op dit platform aan. PRISMA is gevestigd te Leipzig, Duitsland. Op basis van de aandeelhoudersovereenkomsten heeft Gasunie geen invloed van betekenis in PRISMA. De geringe stijging van ons belang in PRISMA hangt samen met ons toegenomen belang in BBL Company; één van de aandeelhouders van PRISMA. Nadere informatie hierover is opgenomen in noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'.

SCW Systems

SCW Systems is samen met Gasunie aandeelhouder in Demonstratiefaciliteit SKW Alkmaar B.V. Het betreft een samenwerkingsverband voor de realisatie van installaties ten behoeve van biogas-invoeding in het gastransportnetwerk door middel van superkritische watervergassing (SKW). Ultimo 2023 heeft Gasunie een belang van 4,7% in SCW systems (ultimo 2022: 4,9%). Op basis van de aandeelhoudersovereenkomsten heeft Gasunie geen invloed van betekenis in SCW Systems.

Toelichting reële waarde overige kapitaalbelangen

De context waarbinnen ons aandeelhouderschap in Nord Stream plaatsvindt, is significant veranderd door de aanhoudende Russische agressie en oorlogsvoering in Oekraïne sinds begin 2022, en zeker door de ernstige beschadigingen aan de leidingen als gevolg van de explosies op 26 september 2022, waardoor de leidingen sindsdien niet meer operationeel inzetbaar zijn. We hebben ultimo 2023 meerdere scenario's ten aanzien van de toekomst van Nord Stream overwogen en de financiële gevolgen daarvan beoordeeld. Op basis van onze meest actuele risico-inschatting inclusief onze verwachtingen ten aanzien van te ontvangen toekomstige dividenden hebben we besloten om de waarde van ons belang in Nord Stream ultimo 2023 op € nihil te handhaven (ultimo 2022: € nihil). Voor deze belangen is geen reële waarde berekening en gevoeligheidsanalyse opgenomen in de jaarrekening.

De reële waarde van de overige kapitaalbelangen bedraagt ultimo 2023 gezamenlijk € 7,0 miljoen (ultimo 2022: € 7,0 miljoen). Voor alle deelnemingen geldt dat dit een niveau 3 waardering is (ultimo 2022: niveau 3). In 2023 keerden de overige kapitaalbelangen geen dividend uit (2022: idem).

Voor de overige kapitaalbelangen in PRISMA, EDSN en SCW Systems geldt dat, mede vanwege hun geringe omvang, we veronderstellen dat de boekwaarde een benadering is van de reële waarde. Voor deze belangen hebben we daarom geen reële waarde berekening en gevoeligheidsanalyse opgenomen in de jaarrekening.

11. Uitgestelde belastingvorderingen

De tijdelijke verschillen tussen de waardering van de activa en de passiva voor de financiële verslaggeving en de fiscale waardering geven aanleiding tot het opnemen van uitgestelde belastingvorderingen. Er is geen sprake van geactiveerde voorwaartse verliesverrekeningen. Ultimo 2023 verwachten we voldoende toekomstige fiscale winsten om de uitgestelde belastingvordering te realiseren (ultimo 2022: idem). Deze aanname is gebaseerd op de geprognosticeerde fiscale resultaten voor de komende jaren op grond van het meest recente meerjarenplan en op de aanname dat we op grond van vigerende reguleringkaders in beginsel altijd een redelijk rendement mogen maken op onze geïnvesteerde bedragen en de operationele kosten en de afschrijvingslasten worden vergoed, waardoor we op de lange termijn ook voldoende fiscale winsten realiseren.

De tijdelijke verschillen betreffen de fiscale verwerking van de door de Staat der Nederlanden betaalde koopsom, de verschillen uit hoofde van waardering van materiële vaste activa en overige tijdelijke verschillen. Het eerstgenoemde verschil is ontstaan bij de splitsing van Gasunie in 2005 in een transport- en een handelsbedrijf. Destijds heeft, in fiscale zin, een informele kapitaalstorting in Gasunie plaatsgevonden door de Staat der Nederlanden. Onder IFRS is deze fiscale koopsom niet door Gasunie geactiveerd. Door deze verwerking van de koopsom heeft Gasunie een additioneel fiscaal afschrijvingspotentieel verkregen, waarvoor een uitgestelde belastingvordering is opgenomen.

Het tijdelijke verschil ingevolge de waardering van de materiële vaste activa is voornamelijk het resultaat van de eenmalige herwaardering van materiële vaste activa bij de splitsing van Gasunie in 2005 en de aansluitende transitie naar IFRS. Daarnaast wijken de fiscale afschrijvingsprincipes in voorkomende gevallen af van de afschrijvingsprincipes onder IFRS (inclusief de verwerking van bijzondere waardeverminderingen en de terugnames daarvan). Ook hiervoor worden tijdelijke verschillen opgenomen in de balans. Per saldo leiden de tijdelijke verschillen inzake de materiële vaste activa tot een uitgestelde belastingverplichting.

De overige verschillen betreffen met name tijdelijke verschillen ingevolge personeelsbeloningen en afgeleide financiële instrumenten.

Bovenstaande uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen hebben betrekking op de fiscale eenheid voor de Nederlandse vennootschapsbelasting en voldoen aan de voorwaarden voor saldering van fiscale schulden. Daarom hebben we de uitgestelde belastingen hier gesaldeerd weergegeven.

De mutaties in de uitgestelde belastingvorderingen in 2023 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Door de Staat betaalde koopsom	Financiële instrumenten	Materiële vaste activa	Overige uitgestelde belasting- vorderingen	Totaal
Stand per 1 januari 2023	1.200,6	4,0	-955,5	-9,9	239,2
Realisatie tijdelijke verschillen in winst- en-verliesrekening	-54,6	0,3	25,1	8,7	-20,5
Realisatie tijdelijke verschillen in eigen vermogen	-	-	-	2,7	2,7
Desinvestering EemsEnergyTerminal	-	0,7	-	-	0,7
Stand per 31 december 2023	1.146,0	5,0	-930,4	1,5	222,1

Van de uitgestelde belastingvordering heeft ultimo 2023 naar verwachting een bedrag van € 33,5 miljoen (ultimo 2022: € 34,3 miljoen) een looptijd van korter dan één jaar. Dit bedrag is niet afzonderlijk vermeld onder de vlottende activa. Het langlopende deel van de uitgestelde belastingvorderingen heeft een looptijd tot 2070.

De mutaties in de uitgestelde belastingvorderingen in 2022 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Door de Staat betaalde koopsom	Materiële vaste activa	Overige tijdelijke verschillen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	1.254,8	-999,1	2,3	258,0
Realisatie tijdelijke verschillen in winst-en-verliesrekening	-54,2	43,6	-8,2	-18,8
Stand per 31 december 2022	1.200,6	-955,5	-5,9	239,2

12. Voorraden

De specificatie van de voorraden is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Gasvoorraden	77,8	113,3
Emissierechten	2,0	3,2
Overige voorraden	90,1	83,3
Totaal voorraden	169,9	199,8

De post voorraden bestaat uit gasvoorraden, emissierechten en overige voorraden.

De gasvoorraden betreffen fysieke gasvoorraden en bestaan voornamelijk uit voorraad aardgas en een geringe voorraad stikstof. De voorraad stikstof gebruiken we in het kader van kwaliteitsconversie. Onze groepsmaatschappij GTS houdt aardgasvoorraden aan onder meer ten behoeve van de wettelijke piektaak in Nederland. GTS is gehouden waarborgen te treffen voor de pieklevering aan de leveranciers van kleinverbruikers. Er is sprake van pieklevering in het geval van bijzonder koude omstandigheden (een gemiddelde effectieve etmaaltemperatuur in De Bilt lager dan -9°C). In dergelijke gevallen levert GTS de vergunninghouders (de leveranciers van de kleinverbruikersmarkt) gas.

De piektaak vullen we – naast met de eventuele inzet van ons eigen aardgas – ook in met derde partijen die we hiervoor hebben gecontracteerd. In 2022 was de aanbesteding hiervoor echter niet succesvol als gevolg van de volatiele gasmarkten. Voor de piektaak voor de winter 2023/2024 was deze aanbesteding wel succesvol, waardoor we ultimo 2023 minder eigen fysiek aardgas aanhielden.

De emissierechten hebben vrijwel volledig betrekking op rechten onder het EU-ETS systeem. Het saldo van de in de balans opgenomen rechten betreft het surplus aan rechten dat niet benodigd is om aan de verplichting ultimo boekjaar te voldoen. Deze rechten kunnen we gebruiken voor het afwickelen van toekomstige verplichtingen.

De overige voorraden hebben betrekking op artikelen die worden aangehouden voor regulier dagelijks onderhoud, voor eigen (toekomstige) investeringen en voor projecten die in opdracht van derden en van joint ventures worden uitgevoerd.

In de waardering van de voorraden ultimo 2023 houden we reeds rekening met een afwaardering op grond van de lagere realiseerbare waarde. In 2023 is een bedrag van € 0,3 miljoen (2022: € 2,0 miljoen) verantwoord in de overige kosten als gevolg van aanpassing van de voorraadwaardering naar de lagere realiseerbare waarde. Deze toevoeging ziet volledig toe op de overige voorraden en niet op de gasvoorraden en de emissierechten.

13. Handels- en overige vorderingen

De handels- en overige vorderingen zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Handelsvorderingen	140,0	195,0
Vorderingen op joint ventures en geassocieerde deelnemingen	118,1	30,2
Overige belastingen	40,7	45,1
Overige vorderingen en overlopende activa	142,5	75,1
Totaal handels- en overige vorderingen	441,3	345,4

De vorderingen op joint ventures en geassocieerde deelnemingen hebben met name betrekking op nog te verrekenen kosten en investeringen die we uitvoeren ten behoeve van de joint ventures waarin we deelnemen. De vorderingen hebben een reguliere betaaltermijn en zijn daarom niet rentedragend.

De overige belastingen bestaan met name uit te vorderen omzetbelasting. De overige vorderingen en overlopende activa omvatten mede de nog te ontvangen koopprijs voor de verkoop van 50% van onze aandelen in EemsEnergyTerminal, zoals toegelicht in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#) en de vorderingen ingevolge de afwikkeling van de verkoop van 60% van ons belang in German LNG Terminal, zoals toegelicht in [noot 8 'Investerings in joint ventures'](#).

De handels- en overige vorderingen hebben een nominale looptijd van korter dan één jaar. Voor de verkregen zekerheden verwijzen we naar [noot 28 'Financiële instrumenten'](#). De handels- en overige vorderingen zijn gewaardeerd onder aftrek van verwachte kredietverliezen. De mutaties in de voorziening voor verwachte kredietverliezen zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	25,9	16,9
Toevoegingen ten laste van de winst-en-verliesrekening	3,0	9,0
Onttrekkingen ten laste van de voorziening	-	-
Vrijval ten gunste van de winst-en-verliesrekening	-	-
Stand per 31 december	28,9	25,9

De dotatie van € 3,0 miljoen in 2023 houdt verband met het niet nakomen van een contractuele verplichting door één van onze klanten. Wij hebben tegenover dezelfde klant ook nog uitstaande verplichtingen. We hebben deze verplichtingen eveneens verlaagd met € 3,0 op grond van onze verwachting dat wij onze vordering en schuld mogen salderen. Per saldo heeft bovenstaand kredietverlies daardoor geen invloed op het resultaat in 2023 gehad.

Het totaal van de handels- en overige vorderingen, exclusief de vorderingen uit hoofde van de overige belastingen, bedragen ultimo 2023 € 400,6 miljoen (ultimo 2022: € 300,3 miljoen). De ouderdom van deze vorderingen op de balansdatum is als volgt

In miljoenen euro's	31 dec. 2023			31 dec. 2022		
	Nominale waarde vorderingen	Verwacht kredietverlies	Boekwaarde vorderingen	Nominale waarde vorderingen	Verwacht kredietverlies	Boekwaarde vorderingen
Niet vervallen	391,4	-	391,4	261,2	-	261,2
<30 dagen	8,1	-	8,1	36,7	-	36,7
30 - 60 dagen	0,2	-	0,2	9,2	9,1	0,1
60 - 90 dagen	0,1	-	0,1	0,9	-	0,9
90 - 120 dagen	0,1	-	0,1	0,3	-	0,3
>120 dagen	29,6	28,9	0,7	17,9	16,8	1,1
Totaal	429,5	28,9	400,6	326,2	25,9	300,3

Onze blootstelling aan kredietrisico is maximaal de boekwaarde van de handels- en overige vorderingen. We hebben strikte processen en maatregelen geïmplementeerd om het kredietrisico te limiteren. Het verwachte kredietverlies op handels- en overige vorderingen bepalen we voor iedere individuele debiteur afzonderlijk. Hierbij houden we onder meer rekening met de ouderdom van de vordering, de kans op niet-betaling en het verlies bij niet-betaling. We maken gebruik van interne en externe kredietbeoordelingen bij de acceptatie van nieuwe klanten als ook het bepalen van de kredietlimieten van onze bestaande klanten.

In voorkomende gevallen vragen we bankgaranties of andere zekerheden ter afdekking van het kredietrisico. Voor nadere informatie over het kredietrisico verwijzen we ook naar [noot 28 'Financiële instrumenten'](#).

14. Vennootschapsbelasting

Tussen N.V. Nederlandse Gasunie en haar Nederlandse 100%-groepsmaatschappijen bestaat een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting. Tussen Gasunie Deutschland GmbH & Co. KG en haar Duitse 100%-groepsmaatschappijen bestaat eveneens een fiscale eenheid voor de Duitse vennootschapsbelastingen. Vorderingen en schulden ingevolge de vennootschapsbelasting van verschillende fiscale eenheden salderen we niet. Dit geldt ook voor vorderingen en schulden voor vennootschappen die niet aan de fiscale eenheid toebehoren.

De te vorderen vennootschapsbelasting is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Nederland	47,9	-
Duitsland	12,4	2,6
Totaal te vorderen vennootschapsbelasting	60,3	2,6

De te betalen vennootschapsbelasting is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Nederland	3,7	32,7
Duitsland	0,3	-
Totaal te betalen vennootschapsbelasting	4,0	32,7

De acute vorderingen en verplichtingen inzake de vennootschapsbelasting betreffen de verschuldigde vennootschapsbelasting over het huidige boekjaar verminderd met de op (voorlopige) aanslagen betaalde bedragen en gecorrigeerd voor eventuele correcties uit voorgaande periodes voor de betreffende fiscale eenheden.

De mutaties in de te betalen / en de te vorderen vennootschapsbelasting zijn per saldo als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	-30,1	28,0
Acquisitie GUFU BBL	-0,3	-
Verschuldigde belastingen over het boekjaar	-56,5	-184,5
Correcties voorgaande jaren	0,5	4,2
Betaalde belastingen	142,8	122,2
Stand per 31 december	56,3	-30,1

De relatief grote mutaties in de te vorderen en de te betalen belastingen hangen overwegend samen met de hoogte en de timing van de voorlopige aanslagen ten opzichte van de significante schommelingen in de resultaten in 2022 en 2023 en de daarmee samenhangende te betalen vennootschapsbelasting. Een nadere toelichting op de resultaatontwikkeling is opgenomen in [noot 30 'Netto-omzet'](#).

Een nadere toelichting op de acquisitie van GUFU BBL is opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#).

15. Kas en kasequivalenten

De kas en kasequivalenten zijn als volgt:

In miljoenen euro's	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Banken	39,0	85,9
Callgelden en deposito's	255,7	350,0
Betalingen onderweg	-	-
Totaal kas en kasequivalenten	294,7	435,9

De banksaldi kennen een rentevergoeding op basis van dagrente en zijn direct opvraagbaar. De callgelden en deposito's zijn eveneens rentedragend en hebben een korte looptijd (variërend tussen één en negentig dagen).

Het saldo kas en kasequivalenten is ultimo 2023 met name gedaald door lagere ontvangen security deposits van klanten. Het hogere saldo in 2022 hing samen met de onzekerheden en hoge prijzen op de Europese energiemarkten, op grond waarvan we in dat jaar meer financiële zekerheden van onze klanten hebben ontvangen.

16. Eigen vermogen toekomend aan de aandeelhouder

Beleid omtrent het kapitaal en de vermogenspositie

Ons beleid met betrekking tot het kapitaal en de vermogenspositie is erop gericht om:

- Onze continuïteit te waarborgen;
- De financiering van de investeringen in het transportnetwerk en in de energietransitie mogelijk te maken, waarbij rekening wordt gehouden met duurzaamheidsdoelstellingen;
- Een kapitaal- en financieringsstructuur aan te houden teneinde de financieringskosten te optimaliseren en een goede toegang tot de financiële markten te behouden.

We streven naar een financieel profiel dat ons in staat stelt om onze strategie te realiseren en dat gelijktijdig leidt tot een adequate credit rating, die aansluit bij onze signatuur en het beleid van de aandeelhouder.

In [noot 18 'Rentedragende leningen'](#) en [noot 28 'Financiële instrumenten'](#) hebben we verdere informatie opgenomen over onze kapitaalpositie, de (financiële) instrumenten die we gebruiken en de omvang van deze instrumenten.

Voor een nadere toelichting op het eigen vermogen verwijzen we naar de toelichting op het eigen vermogen in de vennootschappelijke jaarrekening ([noot 45 'Geplaatst kapitaal'](#), [noot 46 'Herwaarderingsreserve'](#), [noot 47 'Wettelijke reserve deelnemingen'](#), [noot 48 'Overige reserves'](#) en [noot 49 'Onverdeeld resultaat'](#)).

Geplaatst kapitaal

Het maatschappelijk kapitaal bedraagt € 756.000 en is verdeeld in 7.560 gewone aandelen van elk € 100 nominaal. Hiervan zijn 1.513 aandelen geplaatst en volgestort. In het boekjaar hebben geen mutaties plaatsgevonden in het geplaatste en gestorte kapitaal (2022: idem).

Alle geplaatste aandelen worden gehouden door de Staat der Nederlanden.

Reële waarde reserve

Voor een toelichting op de reële waarde reserve verwijzen we naar de toelichting op het eigen vermogen in de vennootschappelijke jaarrekening ([noot 47 'Wettelijke reserve deelnemingen'](#)).

Cash flow hedge reserve

De cash flow hedge reserve heeft betrekking op de mutaties in de reële waarde van het effectieve deel van een cash flow hedge van de niet-geconsolideerde joint venture Gate terminal. De hedge heeft betrekking op de afdekking van een deel van het variabele renterisico van Gate terminal. Gate terminal verwerkt deze vermogensmutatie in de niet-gerealiseerde resultaten. In onze geconsolideerde jaarrekening verwerken we deze vermogensmutatie eveneens in de niet-gerealiseerde resultaten als onderdeel van de cash flow hedge reserve.

Overige reserves

De onder de 'overige reserves' opgenomen bedragen hebben het karakter van gecumuleerde resultaten.

17. Minderheidsbelang derden

De mutaties in het minderheidsbelang derden zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	-	-
Acquisitie GUFU BBL	23,5	-
Minderheidsbelang derden in het resultaat	1,0	-
Dividenduitkeringen	-8,5	-
Stand per 31 december	16,0	-

Ultimo 2023 ziet het aandeel derden volledig toe op het 25% minderheidsbelang in GUFU BBL B.V. Nadere informatie over de acquisitie van GUFU BBL is opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#).

De verkorte financiële informatie van GUFU BBL is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023*	2022
Vaste activa	63,4	-
Vlottende activa	29,4	-
Voorzieningen	-6,6	-
Langlopende schulden	-1,8	-
Kortlopende schulden	-20,5	-
Totaal eigen vermogen	63,9	-
Waarvan:		
Eigen vermogen toekomend aan de aandeelhouder	47,9	-
Minderheidsbelang derden	16,0	-
Totaal eigen vermogen	63,9	-
Totaal van bedrijfsopbrengsten	15,7	-
Totaal van bedrijfslasten	-8,5	-
Financiële baten en lasten	0,9	-
Vennootschapsbelasting	-3,9	-
Resultaat na belastingen	4,2	-
Waarvan:		
- Resultaat toekomend aan N.V. Nederlandse Gasunie	3,2	-
- Resultaat toekomend aan minderheidsbelang derden	1,0	-
Resultaat na belastingen	4,2	-

* In bovenstaande verkorte winst- en verlies is alleen de periode opgenomen na acquisitie van GUFU BBL (zijnde 8 mei 2023 tot en met 31 december 2023).

18. Rentedragende leningen

Ultimo 2023 bestaat het nominale bedrag aan langlopende leningen van € 3.090,0 miljoen (ultimo 2022: € 3.015,0 miljoen) voor € 2.550,0 miljoen (ultimo 2022: € 2.250,0 miljoen) uit obligatieleningen en voor € 540,0 miljoen (ultimo 2022: € 765,0 miljoen) uit onderhandse leningen. De nog te amortiseren transactiekosten en disagio bedragen € 14,6 miljoen (ultimo 2022: € 14,5 miljoen). Het gaat om leningen die op concernniveau zijn opgenomen, maar mede dienen als financiering voor investeringen door groepsmaatschappijen.

De mutaties in de rentedragende leningen zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Oorspronkelijke nominale hoofdsom per 1 januari	3.015,0	3.140,0
Afgelost tot en met 1 januari	-	-130,8
Restant nominale hoofdsom per 1 januari	3.015,0	3.009,2
Niet-geamortiseerde transactiekosten en disagio	-14,5	-9,0
Boekwaarde per 1 januari	3.000,5	3.000,2
Mutaties in het boekjaar:		
Aflossingen	-225,0	-494,2
Nieuw opgenomen leningen	300,0	500,0
Amortisatie van transactiekosten en disagio	1,6	1,5
Toevoeging transactiekosten en disagio	-1,6	-6,9
Totaal mutaties in het boekjaar	75,0	0,3
Oorspronkelijke nominale hoofdsom per 31 december	3.090,0	3.015,0
Afgelost tot en met 31 december	-	-
Restant nominale hoofdsom per 31 december	3.090,0	3.015,0
Resterende niet-geamortiseerde transactiekosten en disagio	-14,5	-14,5
Boekwaarde per 31 december	3.075,5	3.000,5
Gepresenteerd onder de kortlopende schulden	-175,0	-225,0
Totaal	2.900,5	2.775,5

In november 2023 gaven we onze eerste groene obligatielening uit ter waarde van € 300,0 miljoen. De overeengekomen looptijd bedraagt 9,5 jaar; de aflossing vindt ineens plaats aan het einde van de looptijd. De obligatie is geplaatst onder het Green Financing Framework van Gasunie en als gevolg daarvan moeten we de opbrengsten van deze obligatie volledig alloceren aan 'groene' bestedingsdoelen. Ons Framework voldoet aan de International Capital Markets Association (ICMA) Green Bond Principles en de in oktober 2023 goedgekeurde European Green Bond Standard. De effectieve couponrente bedraagt 3,918% en staat vast voor de gehele looptijd. Onder aftrek van € 1,6 miljoen aan disagio en transactiekosten is een bedrag van € 298,4 miljoen aan cash ontvangen. Dit bedrag is tevens opgenomen in het geconsolideerde kasstroomoverzicht.

In oktober 2021 en in juli 2022 gaven we zogenaamde Sustainability-Linked Bonds (SLB's) uit ter waarde van in totaal € 800,0 miljoen. Uitgifte van deze twee obligatieleningen vond plaats in overeenstemming met het SLB Framework. Het SLB Framework is in lijn met de Sustainability-Linked Bond Principles (SLBP's), versie 2020, van de ICMA. We hebben twee doelen gesteld die per 31 december 2030 moeten zijn bereikt. De eerste doelstelling houdt in dat onze uitstoot van methaan met ongeveer 50% moet worden verminderd ten opzichte van 2020. De tweede doelstelling heeft betrekking op onze beïnvloedbare CO₂-equivalente emissies die in 2030 met 30% moeten zijn teruggebracht ten opzichte van 2020. De duurzaamheidsdoelen kunnen vanaf 2031 – afhankelijk per SLB – leiden tot een jaarlijkse couponverhoging van 0,10% respectievelijk 0,20% of van 0,125% respectievelijk 0,25% als we op 31 december 2030 één of meerdere doelstelling niet hebben behaald. Eventuele couponverhogingen zien toe op de periode 2030 tot en met 2034-2036 (afhankelijk per SLB).

De potentiële couponverhogingen op onze SLB's zijn ultimo 2023 niet verwerkt in de effectieve rente aangezien op grond van de overeengekomen scope er thans geen aanleiding bestaat te veronderstellen dat we onze doelstellingen niet behalen.

In 2023 werden twee onderhandse leningen op de expiratedatum volledig afgelost. Deze aflossing is tevens opgenomen in het geconsolideerde kasstroomoverzicht.

De vervalkalender van de rentedragende leningen (nominale waarde) is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	1e halfjaar	2e halfjaar	Totaal
Aflossingsverplichting in			
2024	-	175,0	175,0
2025	-	125,0	125,0
2026	650,0	-	650,0
2027	-	-	-
2028	-	300,0	300,0
na 2028			1.840,0
Totaal van de aflossingsverplichtingen			3.090,0

Het overzicht van de langlopende leningen, inclusief de kortlopende aflossingsverplichtingen, is als volgt:

In miljoenen euro's

Soort lening	Oorspronkelijke hoofdsom	Looptijd	Effectieve rente	Rente herzieningsdatum	Restant hoofdsom ultimo 2023	Restant hoofdsom ultimo 2022
Onderhandse lening	125,0	2008-2023	4,80%	Rentevast tot einde looptijd	-	125,0
Onderhandse lening	125,0	2009-2024	4,27%	Rentevast tot einde looptijd	125,0	125,0
Onderhandse lening	125,0	2010-2025	3,58%	Rentevast tot einde looptijd	125,0	125,0
Onderhandse lening	50,0	2014-2024	1,33%	Rentevast tot einde looptijd	50,0	50,0
Onderhandse lening	90,0	2021-2030	0,26%	Rentevast tot einde looptijd	90,0	90,0
Onderhandse lening	150,0	2021-2029	0,13%	Rentevast tot einde looptijd	150,0	150,0
Onderhandse lening	100,0	2021-2023	Variabel	Vier keer per jaar op 22 maart, 22 juni, 22 september en 22 december	-	100,0
Totaal onderhandse leningen					540,0	765,0
Obligatielening	650,0	2016-2026	1,04%	Rentevast tot einde looptijd	650,0	650,0
Obligatielening	300,0	2018-2028	1,48%	Rentevast tot einde looptijd	300,0	300,0
Obligatielening	500,0	2019-2031	0,47%	Rentevast tot einde looptijd	500,0	500,0
Obligatielening	300,0	2021-2036	0,76%	Rentevast tot einde looptijd	300,0	300,0
Obligatielening	500,0	2022-2034	3,38%	Rentevast tot einde looptijd	500,0	500,0
Obligatielening	300,0	2023-2033	3,92%	Rentevast tot einde looptijd	300,0	-
Totaal obligatieleningen					2.550,0	2.250,0
Totaal nominale waarde rentedragende leningen					3.090,0	3.015,0

De gewogen gemiddelde effectieve rente van de langlopende leningen bedroeg ultimo 2023 1,8% (ultimo 2022: 1,6%).

Inzake de rentedragende leningen hebben we geen zekerheden gesteld aan de kredietverstrekkers. Ook is geen sprake van belangrijke financiële convenanten of ratio's waaraan we moeten voldoen.

Ten aanzien van de leningen die we hebben verkregen van de Europese Investeringsbank (EIB) met een resterende waarde ultimo 2023 van € 540,0 miljoen geldt een aantal *change-of-control* voorwaarden met betrekking tot het houden van de aandelen van N.V. Nederlandse Gasunie door de Staat der Nederlanden en met betrekking tot het houden van de aandelen van GTS B.V. door N.V. Nederlandse Gasunie. We achten het onwaarschijnlijk dat deze change-of-control gebeurtenissen zich binnen afzienbare tijd aandienen.

Voor een nadere toelichting op de financiële risico's die samenhangen met de rentedragende leningen en het financiële risicomanagement dat we toepassen met het doel deze risico's te beperken, verwijzen we naar [noot 28 'Financiële instrumenten'](#).

19. Overige langlopende verplichtingen

De overige langlopende verplichtingen ultimo 2023 houden verband met een meerjarige te betalen vennootschapsbelastingcompensatie tegenover Vopak als gevolg van de verkoop van 50% van de aandelen in EemsEnergyTerminal, zoals toegelicht in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#). De verplichting heeft een looptijd tot en met 2027. Het kortlopende deel van de verplichting hebben we opgenomen onder de handels- en overige schulden.

20. Leaseverplichtingen

We zijn leasecontracten aangegaan voor onder meer terreinen en gebouwen, regionale transportleidingen en het wagenpark. Deze gebruiksrecht activa worden ingezet voor eigen gebruik; er is geen sprake van sub-leasing. Nadere informatie over de bijbehorende gebruiksrecht activa hebben we opgenomen in [noot 5 'Materiële vaste activa'](#).

De mutaties in de leaseverplichtingen zijn als volgt:

In miljoenen euro's	2023	2022
Stand per 1 januari	481,1	104,7
Acquisitie GUFU BBL	1,8	-
Nieuwe leaseverplichtingen	0,8	418,4
Aanpassingen lease variabelen	2,2	8,2
Leasebetalingen	-61,9	-35,9
Oprenting	8,0	4,7
Effect omrekening vreemde valuta	1,4	-19,0
Desinvestering EemsEnergyTerminal	-331,8	-
Totaal	101,6	481,1
Gepresenteerd onder de kortlopende schulden	-8,0	-70,1
Stand per 31 december	93,6	411,0

De stijging van de leasebetalingen houdt verband met EemsEnergyTerminal. Deze entiteit maakte in het boekjaar 2022 circa vier maanden onderdeel uit van de consolidatiekring en in 2023 circa negen maanden. Nadere informatie over de gedeeltelijke desinvestering EemsEnergyTerminal en de acquisitie van GUFU BBL is opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#).

De leasetermijnen zijn in voorkomende gevallen gebaseerd op schattingen. Dit geldt met name voor de pacht van terreinen. Hoewel we deze objecten over het algemeen pachten voor onbepaalde tijd, hebben we de mogelijkheid om de pacht op korte termijn op te zeggen. Voor de bepaling van de meest waarschijnlijke leaseperiode hebben we aansluiting gezocht bij de economische levensduur van het actief (zoals een leiding of een installatie) waarvoor het terrein wordt gepacht.

De gewogen gemiddelde incrementele rentevoet in 2023 bedroeg 2,14% (2022: 2,20%). Leaseovereenkomsten met een looptijd van korter dan één jaar of met een contractwaarde van minder dan € 5.000 zijn niet in de balans opgenomen. De impact van beide categorieën bedraagt ultimo 2023 minder dan € 0,1 miljoen per jaar (ultimo 2022: idem).

Onder aanpassingen lease variabelen zijn begrepen de tussentijdse aanpassingen van variabelen in de bestaande leasecontracten die leiden tot een wijziging in de waardering van de contracten, zoals verwachte of overeengekomen looptijden en de hoogte van de leasebetalingen.

De resterende looptijd van de leaseverplichtingen is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Resterende looptijd < 1 jaar	8,0	70,1
Resterende looptijd ≥ 1 jaar en ≤ 5 jaar	23,9	265,0
Resterende looptijd > 5 jaar	69,7	146,0
Totaal leaseverplichtingen	101,6	481,1

Het kortlopende deel van de leaseverplichtingen is afzonderlijk gepresenteerd onder de kortlopende schulden. De nominale waarde van de toekomstige leasebetalingen is opgenomen in [noot 28 'Financiële instrumenten'](#) in het hoofdstuk 'Liquiditeitsrisico'.

21. Contractverplichtingen

De contractverplichtingen houden verband met onze omzetverantwoording. Voor bepaalde contracten geldt dat het betaalritme niet synchroon loopt met de wijze waarop we de omzet aan de boekjaren moeten toerekenen. Dit doet zich onder meer voor bij contracten waarbij klanten een financiële bijdrage hebben geleverd in een investering in specifieke transportcapaciteit. Deze bijdragen worden in beginsel toegerekend aan het contract met de klant en niet aan het actief waar de bijdrage betrekking op heeft. Voor dergelijke klantbijdragen hebben we een contractverplichting opgenomen, waarbij rekening wordt gehouden met het financieringselement in deze contracten.

Ultimo 2023 bedroegen onze totale contractverplichtingen € 91,8 miljoen (ultimo 2022: € 70,8 miljoen). In onderstaande tabel is het verloop van deze contractverplichtingen weergegeven:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	70,8	49,8
Verantwoord als netto-omzet	-3,7	-14,5
Oprenting	2,6	1,8
Toevoeging contractverplichtingen	44,1	33,7
Desinvestering EemsEnergyTerminal	-22,0	-
Totaal	91,8	70,8
Gepresenteerd onder de kortlopende schulden	-4,9	-10,1
Stand per 31 december	86,9	60,7

De toevoeging van de contractverplichtingen houdt mede verband met EemsEnergyTerminal. Deze entiteit maakte in het boekjaar 2022 circa vier maanden onderdeel uit van de consolidatiekring en in 2023 circa negen maanden. Nadere informatie over de gedeeltelijke desinvestering EemsEnergyTerminal en de acquisitie van GUFU BBL is opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#). De toename van de contractverplichtingen houdt verder verband met bijdragen die zijn ontvangen van derden voor de aanleg van transportleidingen die (drijvende) LNG-importterminals van derden verbinden met het bestaande Duitse gastransportnetwerk.

De resterende looptijd van de contractverplichtingen is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Resterende looptijd < 1 jaar	4,9	10,1
Resterende looptijd ≥ 1 jaar en ≤ 5 jaar	16,7	30,9
Resterende looptijd > 5 jaar	70,2	29,8
Totaal contractverplichtingen	91,8	70,8

Het kortlopende deel van de contractverplichtingen hebben we afzonderlijk gepresenteerd onder de kortlopende schulden.

22. Uitgestelde belastingverplichtingen

De tijdelijke verschillen tussen de waardering van de activa en de passiva voor de financiële verslaggeving en de fiscale waardering geven aanleiding tot het opnemen van uitgestelde belastingverplichtingen. De uitgestelde belastingverplichtingen zien met name toe op tijdelijke waarderingsverschillen van materiële vaste activa in Duitsland. Daarnaast is sprake van enkele overige verschillen die leiden tot uitgestelde belastingverplichtingen en -vorderingen.

De uitgestelde belastingverplichtingen en -vorderingen hebben voornamelijk betrekking op de fiscale eenheid voor de Duitse vennootschapsbelastingen en voldoen aan de voorwaarden voor saldering van fiscale schulden. Daarom hebben we de uitgestelde belastingen hier gesaldeerd weergegeven.

De mutaties in de uitgestelde belastingverplichtingen in 2023 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Materiële vaste activa	Financiële vaste activa	Voorzieningen inzake personeelsbeloningen	Voorzieningen voor opruimingskosten en saneringen	Overige uitgestelde belastingverplichtingen	Totaal
Stand per 1 januari 2023	148,6	9,9	-10,4	23,0	-0,9	170,2
Acquisitie GUFU BBL	6,5	-	-	-	-	6,5
Realisatie tijdelijke verschillen in winst-en-verliesrekening	5,7	-0,2	-0,1	0,8	29,1	35,3
Realisatie tijdelijke verschillen in Eigen Vermogen	-	-	-2,4	-	-	-2,4
Stand per 31 december 2023	160,6	9,7	-12,9	23,8	28,2	209,5

Een nadere toelichting op de acquisitie van GUFU BBL is opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#). Van de uitgestelde belastingverplichting heeft ultimo 2023 een bedrag van € 209,5 miljoen (ultimo 2022: € 170,2 miljoen) een looptijd van meer dan één jaar.

De mutaties in de uitgestelde belastingverplichtingen in 2022 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Materiële vaste activa	Financiële vaste activa	Vorzieningen inzake personeelsbeloningen	Vorzieningen voor opruimingskosten en saneringen	Overige uitgestelde belastingverplichtingen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	174,8	11,4	-20,0	21,8	5,9	193,9
Realisatie tijdelijke verschillen in winst-en-verliesrekening	-26,2	-1,5	0,2	1,2	-6,8	-33,1
Realisatie tijdelijke verschillen in Eigen Vermogen	-	-	9,4	-	-	9,4
Stand per 31 december 2022	148,6	9,9	-10,4	23,0	-0,9	170,2

23. Personeelsbeloningen

De in de balans opgenomen verplichtingen uit hoofde van personeelsbeloningen betaalbaar op termijn zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Pensioenverplichtingen Gasunie Deutschland	87,1	77,2
Jubileumuitkeringen	9,5	8,7
Secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering	0,2	0,3
Totaal personeelsbeloningen	96,8	86,2

Vorzieningen pensioenverplichtingen Gasunie Deutschland

De pensioenregeling van de werknemers van Gasunie Deutschland die vóór 2012 in dienst zijn getreden, is een toegezegd-pensioenregeling, die is gebaseerd op een eindloonsysteem. De aanspraken van deze werknemers zijn niet gefinancierd. Deze regeling behandelen we als een toegezegd-pensioenregeling.

De voorziening heeft grotendeels een langlopend karakter. De toename van de pensioenverplichting in 2023 wordt voornamelijk verklaard door een daling van de disconteringsvoet ultimo 2023.

De pensioenverplichting per ultimo boekjaar is samengevat in onderstaand meerjarenoverzicht:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022	31 dec. 2021	31 dec. 2020	31 dec. 2019
Contante waarde toegekende pensioenaanspraken	87,1	77,2	107,5	116,8	108,5
Pensioenvoorziening	87,1	77,2	107,5	116,8	108,5
Ervaringsaanpassingen verplichtingen van de regeling	0,8	1,1	-1,0	-2,2	0,1

De gewogen gemiddelde looptijd van de pensioenverplichtingen bedraagt ultimo 2023 circa zeventien jaar (ultimo 2022: circa zeventien jaar). De aannames die ten grondslag liggen aan de berekening van de pensioenverplichtingen zijn als volgt:

	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Disconteringsvoet	3,2%	3,7%
Verwachte toekomstige salarisverhogingen	3,2%	3,2%
Verwachte toekomstige pensioenverhogingen	2,2%	2,2%

Het verloop van de contante waarde van de pensioenverplichting is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	77,2	107,5
Toename toegekende pensioenaanspraken	1,4	2,2
Oprenting	2,8	1,3
Actuariel resultaat en ervaringsaanpassingen	7,9	-31,7
Betaalde pensioenuitkeringen	-2,2	-2,1
Stand per 31 december	87,1	77,2

De actuariële resultaten zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Aanpassing in actuariële financiële veronderstellingen	7,1	-32,8
Ervaringsaanpassingen	0,8	1,1
Totaal actuariel resultaat op pensioenaanspraken	7,9	-31,7

Het actuariel resultaat over 2023 is met name beïnvloed door daling van de disconteringsvoet.

Het totaal van rechtstreeks in het totaalresultaat verwerkte actuariële resultaten over 2023 bedraagt € 7,9 miljoen (2022: € 31,7 miljoen). Het cumulatieve saldo van de actuariële resultaten, voor aftrek van uitgestelde belastingen, bedraagt ultimo 2023 -/- € 12,5 miljoen (ultimo 2022: -/- € 4,6 miljoen). De actuariële resultaten zijn in het totaalresultaat verwerkt.

De gevoeligheid van de berekening van de voorziening voor pensioenverplichtingen is als volgt:

- Als de disconteringsvoet wijzigt met 0,1%-punt, dan leidt dit indicatief (en onder overige gelijkblijvende omstandigheden) tot een wijziging in de contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken en een wijziging in het totaalresultaat van € 1,5 miljoen (ultimo 2022: € 1,2 miljoen);
- Als de verwachte toekomstige salarisverhoging wijzigt met 0,1%-punt, dan leidt dit indicatief (en onder overige gelijkblijvende omstandigheden) tot een wijziging in de contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken en een wijziging in het totaalresultaat van € 0,3 miljoen (ultimo 2022: € 0,2 miljoen);
- Als de verwachte toekomstige pensioenverhoging wijzigt met 0,1%-punt, dan leidt dit indicatief (en onder overige gelijkblijvende omstandigheden) tot een wijziging in de contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken en een wijziging in het totaalresultaat van € 1,1 miljoen (ultimo 2022: € 0,9 miljoen).

De totale pensioenlasten uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling in de winst-en-verliesrekening bestaan uit:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Toename toegekende pensioenaanspraken	1,4	2,2
Oprenting	2,8	1,3
Totaal pensioenlasten	4,2	3,5

Voorziening voor jubileumuitkeringen

De voorziening heeft betrekking op de jubileumuitkeringen die we uitkeren aan onze medewerkers bij bepaalde dienstjubilea. De mutaties in deze voorziening zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	8,7	10,3
Toevoegingen ten laste van de winst-en-verliesrekening	2,0	-
Onttrekkingen uit de voorziening	-1,2	-1,5
Vrijval ten gunste van de winst-en-verliesrekening	-	-0,1
Stand per 31 december	9,5	8,7

De stijging van de voorziening is voornamelijk het gevolg van het toegenomen aantal medewerkers en een lagere rekenrente. De voorziening heeft grotendeels een langlopend karakter.

Voorziening voor kosten van de secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering voor post-actieve en gepensioneerde werknemers

De voorziening heeft betrekking op bepaalde vergoedingen die we verstrekken aan onze post-actieve en gepensioneerde werknemers. De mutaties in deze voorziening zijn als volgt:

In miljoenen euro's	2023	2022
Stand per 1 januari	0,3	0,4
Toevoegingen ten laste van de winst-en-verliesrekening	-	-
Onttrekkingen uit de voorziening	-0,1	-0,1
Vrijval ten gunste van de winst-en-verliesrekening	-	-
Stand per 31 december	0,2	0,3

De voorziening heeft grotendeels een langlopend karakter.

24. Overige voorzieningen

De overige voorzieningen zijn als volgt:

In miljoenen euro's	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Voorziening voor opruimkosten en saneringen	78,7	70,9
Voorziening voor demobilisatie en overige opruim- en nieuwbouwverplichtingen	-	26,1
Totaal overige voorzieningen	78,7	97,0

Voorziening voor opruimingskosten en saneringen

De voorziening voor opruimingskosten en saneringen is initieel in 2010 gevormd naar aanleiding van onze besluiten om specifieke activa van GTS buitengebruik te stellen of te verwijderen. Wet- en regelgeving en vergunningen, onder meer op het gebied van milieu en ruimtelijke ordening, vereisen in voorkomende gevallen dat sanering plaatsvindt. De voorziening heeft betrekking op de sanering van reeds buiten bedrijf gestelde leidingen. Het saneringsprogramma omvat tevens reeds ontkoppelde leidingen en in het verleden van derden overgenomen leidingen waarvoor we verantwoordelijk zijn. De saneringsactiviteiten vinden thans plaats in twee programma's, te weten: Programma 2013-2024 en Programma 2025-2034. Het saneringsprogramma heeft ultimo 2023 daarmee een resterende looptijd van circa tien jaar.

We actualiseren het saneringsprogramma jaarlijks, onder meer voor wat betreft de verwachte toekomstige prijzen, de inschatting van de te verwijderen activa en de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden samenhangend met het saneren.

We achten het ultimo 2023 niet aannemelijk dat het integraal opruimen van alle transportleidingen en toebehoren aan de orde komt. We hebben in ons oordeel overwogen dat transport van aardgas in de komende jaren belangrijk blijft. Daarnaast zien we voldoende mogelijkheden voor diverse alternatieve toepassingen, waaronder het transport van alternatieve energiedragers, zoals waterstof. We verwachten dat we het bestaande aardgastransportnetwerk in de nabije en ook verdere toekomst gefaseerd inzetten voor het transporteren van alternatieve energiedragers. Daarnaast geldt dat de opbrengsten van een alternatieve toepassing (op termijn), verminderd met de kosten van conservering, naar verwachting opwegen tegen de (maatschappelijke) kosten van het opruimen. Een voorziening voor opruimingskosten voor het gastransportnet als geheel op langere termijn is vanwege voornoemde overwegingen niet opgenomen.

Bij het bepalen van de voorziening voor opruimingskosten en saneringen nemen we ook in ogenschouw dat onze oordelen en schattingen beïnvloed kunnen worden door de ontwikkelingen op het gebied van de energietransitie en door aangescherpte milieu- en klimaatdoelstellingen. Op het gebied van waterstof, warmte en CO₂, wordt de langetermijnvisie steeds concreter en naar verwachting in de komende jaren verder uitgewerkt. We passen de voorziening voor opruimingskosten en saneringen op iedere balansdatum aan op de meest recente ontwikkelingen. Voornoemde ontwikkelingen kunnen ook in toekomstige jaren leiden tot het bijstellen van de reikwijdte van de voorziening voor saneringen, bijvoorbeeld als bepaalde netwerkonderdelen geen toekomstige alternatieve toepassing kennen waar dit eerder wel werd verwacht. Daarnaast kan de voorziening worden aangepast als op basis van ervaringscijfers de technische wijze van saneren verandert of als de kosten van historische saneringen aanleiding geven om uit te gaan van hogere of lagere kosten voor toekomstige saneringen.

Voorziening voor demobilisatie en overige opruim- en nieuwbouwverplichtingen

Als gevolg van de gedeeltelijke desinvestering van EemsEnergyTerminal is deze voorziening niet langer opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening. Een nadere toelichting op deze desinvestering hebben we opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#).

De mutaties in de overige voorzieningen zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	97,0	28,8
Dotaties ten laste van de winst-en-verliesrekening	14,4	54,8
Dotaties geactiveerd als materiële vaste activa	-	30,5
Vrijval ten laste van de winst-en-verliesrekening	-	-8,6
Oprenting ten laste van de winst-en-verliesrekening	3,2	1,3
Onttrekkingen ten laste van de voorziening	-17,6	-9,9
Desinvestering EemsEnergyTerminal	-18,3	-
Stand per 31 december	78,7	97,0

De gedeeltelijke desinvestering EemsEnergyTerminal heeft betrekking op het niet langer opnemen van EemsEnergyTerminal in de consolidatie per 1 oktober 2023. Nadere informatie over deze transactie lichten we toe in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#).

Het kortlopend deel van de overige voorzieningen bedraagt ultimo 2023 naar verwachting € 14,6 miljoen (ultimo 2022: € 11,5 miljoen). Dit bedrag is niet afzonderlijk vermeld onder de kortlopende verplichtingen. We hebben in 2023 een disconteringsvoet gehanteerd tussen de 3,5% en 3,6% (2022: 3,5% - 3,8%).

25. Afgeleide financiële instrumenten

De reële waarde van de afgeleide financiële instrumenten is als volgt:

Activa		
<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Resterende looptijd < 1 jaar		
Valutatermijncontracten gewaardeerd op reële waarde	0,8	-
Gasprijsswaps gewaardeerd op reële waarde	-	-
Totaal	0,8	-
Resterende looptijd >1 jaar en ≤ 5 jaar		
Valutatermijncontracten gewaardeerd op reële waarde	6,1	-
Gasprijsswaps gewaardeerd op reële waarde	-	-
Totaal	6,1	-
Totaal afgeleide financiële instrumenten	6,9	-
Passiva		
<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Resterende looptijd < 1 jaar		
Valutatermijncontracten gewaardeerd op reële waarde	0,8	-
Gasprijsswaps gewaardeerd op reële waarde	2,6	1,8
Totaal	3,4	-1,8
Resterende looptijd >1 jaar en ≤ 5 jaar		
Valutatermijncontracten gewaardeerd op reële waarde	6,1	0,5
Gasprijsswaps gewaardeerd op reële waarde	16,6	13,6
Totaal	22,7	14,1
Totaal afgeleide financiële instrumenten	26,1	15,9

De valutatermijncontracten zijn in 2022 afgesloten door N.V. Nederlandse Gasunie inzake de afdekking – op groepsniveau – van het valutarisico op het gebruik van twee drijvende LNG-installaties door onze joint venture (destijds: 100% groepsmaatschappij) EemsEnergyTerminal. De kosten van het gebruik van deze installaties moeten we voldoen in Amerikaanse dollars. Tot 1 oktober 2023 consolideerden we EemsEnergyTerminal volledig mee. Vanaf 1 oktober 2023 verwerken we EemsEnergyTerminal als een joint venture, zoals toegelicht in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#). Als onderdeel van de verkooptransactie heeft N.V. Nederlandse Gasunie een overeenkomst gesloten met EemsEnergyTerminal op grond waarvan de waardemutaties van de valutatermijncontracten die N.V. Nederlandse Gasunie heeft met haar externe tegenpartijen volledig worden verrekend met EemsEnergyTerminal. Deze afspraak kwalificeert zelf ook als een financieel instrument onder IFRS 9. Omdat niet aan de voorwaarden voor saldering is voldaan, geven we beide balansposities met betrekking tot de valutatermijncontracten separaat weer. Omdat beide posities exact tegenovergesteld van elkaar muteren, is er per saldo geen resultaat-effect voor N.V. Nederlandse Gasunie. Door de samenhang van de bovenstaande afspraken is het derivaat effectief verantwoord in EemsEnergyTerminal, evenals de af te dekken posities.

Een nadere toelichting op de gasprijsswaps is opgenomen in [noot 28 'Financiële instrumenten'](#).

De afgeleide financiële instrumenten zijn gewaardeerd op de reële waarde. Hoewel we deze afgeleide financiële instrumenten aanhouden in het kader van risicoafdekking, zoals toegelicht in [noot 28 'Financiële instrumenten'](#), hebben we om praktische redenen en gezien de relatief korte looptijd van de afgeleide financiële instrumenten geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid van cash flow hedge accounting of fair value hedge accounting. Dit betekent dat de waardemutaties van de bovenstaande afgeleide financiële instrumenten rechtstreeks in de winst-en-verliesrekening worden verantwoord.

Nadere informatie over de afgeleide financiële instrumenten is opgenomen in [noot 28 'Financiële instrumenten'](#) en [noot 35 'Financiële baten'](#) en [noot 36 'Financiële lasten'](#).

26. Kortlopende financieringsverplichtingen

De kortlopende financieringsverplichtingen zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Aflossingsverplichtingen op langlopende leningen	175,0	225,0
Kortlopende leningen	-	-
Totaal kortlopende financieringsverplichtingen	175,0	225,0

Nadere informatie over de langlopende rentedragende leningen hebben we opgenomen in [noot 18 'Rentedragende leningen'](#).

We hebben ultimo 2023 geen kortlopende rentedragende leningen opgenomen (ultimo 2022: idem). Wel namen we gedurende het boekjaar voor € 435,0 miljoen aan kortlopende leningen op en losten we deze leningen ook weer af. Deze kasstromen zijn opgenomen in het geconsolideerde kasstroomoverzicht.

27. Handels- en overige schulden

De specificatie van de handels- en overige schulden is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Handelsschulden	143,5	75,3
Overige belastingen en premies sociale verzekeringen	17,0	9,9
Overige schulden en overlopende passiva	567,8	748,0
Totaal handels- en overige schulden	728,3	833,2

De overige belastingen en premies sociale verzekeringen bestaan met name uit te betalen omzetbelasting, premies sociale verzekeringen en te betalen loonheffing.

De overige schulden en overlopende passiva bestaan met name uit opgelopen rente op leningen, te ontvangen facturen, ontvangen security deposits en schulden aan joint ventures. De ontvangen security deposits betreffen gestelde zekerheden die door onze klanten aan ons zijn verstrekt ter afdekking van het kredietrisico. Over de security deposits berekenen we een marktconforme rente. Ultimo 2023 bedragen de ontvangen security deposits € 236,6 miljoen (ultimo 2022: € 307,8 miljoen). De schulden aan joint ventures bedragen ultimo 2023 € 27,1 miljoen (ultimo 2022: € 26,4 miljoen) en hebben volledig betrekking op het cash pool management dat we uitvoeren ten behoeve van enkele joint ventures.

De handels- en overige schulden zijn, behalve de ontvangen security deposits, niet rentedragend en hebben een looptijd van korter dan één jaar.

28. Financiële instrumenten

Algemeen

De belangrijkste financiële risico's waaraan Gasunie onderhevig is, zijn het marktrisico (bestaande uit renterisico, valutarisico en prijsrisico), het kredietrisico en het liquiditeitsrisico. We passen financieel risicomangement toe met als doel deze risico's te beperken door middel van operationele en financiële maatregelen. Afhankelijk van de aard en omvang van de risico's zetten we daartoe zo nodig specifieke afdekkingsinstrumenten in.

We kunnen gebruik maken van afgeleide financiële instrumenten voor het beheersen van rente-, valuta- en prijsrisico's die voortvloeien uit de gewone bedrijfsuitoefening. Afgeleide financiële instrumenten zetten we uitsluitend in voor afdekking van risico's en niet voor handels- of andere doeleinden.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat toekomstige uitgaande rentekasstromen toenemen door veranderingen in de markttrente van rentedragende leningen met een variabele rente en van opgenomen deposito's en uitgegeven commercial paper met looptijden korter dan één jaar. Het renterisico over deze instrumenten, voor zover gehouden door ons zelf of door onze 100% groepsmaatschappijen, is ultimo 2023 niet afgedekt (ultimo 2022: idem). Daarnaast lopen we een renterisico in de periode tussen het besluit tot en de realisatie van de uitgifte of herfinanciering van langlopende leningen met een vaste rente.

Als uitgangspunt hebben we gemiddeld genomen tussen de 5-10% van het lang vreemd vermogen (inclusief de kortlopende aflossingsverplichting op de langlopende leningen) uitstaan in de vorm van kortlopende financieringen (zoals ECP of depositoleningen). Deze situatie kan op dagbasis, waaronder op de balansdatum, echter afwijken en is afhankelijk van de exacte liquiditeitssituatie en -behoefte. Hoewel we deze kortlopende leningen afsluiten met een vaste rente voor de looptijd, geldt dat we wel een renterisico lopen over de periodieke herfinanciering.

Ultimo 2023 is geen sprake van uitstaande langlopende leningen met een variabele rente (ultimo 2022: € 100,0 miljoen).

Bij een rentewijziging van 1%-punt wijzigen de totale variabele rentelasten per jaar met ongeveer € 1,6 tot € 3,1 miljoen. Het renterisico op de leningen met een variabele rente dekken we gezien de beperkte omvang en looptijd niet af.

Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat toekomstige kasstromen fluctueren als gevolg van veranderingen in de valutakoersen. Valutarisico's ontstaan als contracten of transacties zijn overeengekomen in een valuta die ongelijk is aan de functionele valuta.

In het kader van de gereguleerde bedrijfsactiviteiten in Nederland en Duitsland is het valutarisico beperkt, omdat nagenoeg alle transacties plaatsvinden in euro's. Voor een enkele niet-gereguleerde en/of van regulering vrijgestelde bedrijfsactiviteiten geldt dat ook transacties plaatsvinden in valuta anders dan de euro, met name in Britse ponden. Als gevolg van het niet langer consolideren van EemsEnergyTerminal, zoals toegelicht in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#), is het valutarisico inzake Amerikaanse dollars niet meer rechtstreeks van toepassing op Gasunie (Ultimo 2022: blootstelling (na afdekking) van \$ 26,6 miljoen). Valutarisico's dekken we af als er voldoende zekerheid bestaat over de omvang en het tijdstip van de kasstromen in de vreemde valuta.

De totale blootstelling in Britse ponden bedraagt ultimo 2023 £ 4,3 miljoen (ultimo 2022: £ 0,5 miljoen). Het valutarisico op de verplichtingen in Britse ponden is niet afgedekt door middel van valutatermijncontracten. Gezien de beperkte omvang van vreemde-valutaposities ultimo boekjaar is geen gevoeligheidsanalyse opgenomen.

Er zijn ultimo 2023 geen andere vreemde-valutaposities van significante omvang noch zijn andere valutarisicoafdekkingsinstrumenten ingezet, anders dan zoals toegelicht in [noot 25 'Afgeleide financiële instrumenten'](#).

Prijrisico

Ten behoeve van de dagelijkse bedrijfsactiviteiten, waaronder het gastransport, balanceeracties in het gastransportnetwerk en de interne en externe productie van stikstof voor kwaliteitsconversie, maken we gebruik van gas en elektriciteit. Hiervoor zijn gas- en elektriciteitsleveringscontracten gesloten met energieleveranciers. De contracten die we hebben gesloten, zijn in de markt gangbare leveringscontracten, waarbij de prijs van energie variabel is en wordt bepaald op basis van de vigerende spotmarktprijzen op het moment van contractering/levering. Er geldt geen minimale afnameverplichting. We lopen een prijrisico als de variabele kosten van gas en elektriciteit toenemen, voor zover we deze prijsstijgingen uit hoofde van de reguleringsafspraken niet mogen nacalculeren in de toekomstige gereguleerde tarieven of op grond van commerciële afspraken niet aan klanten mogen worden doorberekend in het niet-gereguleerde en/of van regulering vrijgestelde domein.

Als gevolg van de uitspraak van het CBb zijn de oorspronkelijke afspraken over nacalculatie van de energiekosten van GTS gewijzigd. Voor de periode 2022-2026 mag GTS 75% van het verschil tussen de geschatte en de werkelijke energiekosten nacalculeren, met een maximum van 20% ten opzichte van de geschatte kosten. In het geval van een afwijking van meer dan 20% ten opzichte van de geschatte kosten, mogen we het meerdere aan kosten boven de afwijking van 20% volledig nacalculeren. GTS loopt hierdoor een beperkt prijrisico.

GTS hanteert een inkoopstrategie met als doel het realiseren van een marktconforme prijs. Uitgangspunt van ons beleid is dat we niet handelen met energieleveringscontracten en geen speculatieve posities innemen. We zijn geïmmiteerd om de gecontracteerde volumes energie zelf af te nemen en te gebruiken ten behoeve van de dagelijkse bedrijfsactiviteiten.

De energieleveringscontracten kennen de contractuele mogelijkheid om prijzen voor bepaalde toekomstige leveringsperiodes gedeeltelijk te fixeren, bijvoorbeeld middels termijnleveringen. Bij het doen van deze termijnleveringen houden we rekening met de verwachte periodieke energiebehoefte ten einde aan de eigen gebruik voorwaarden van IFRS 9.2.4 te voldoen. De mate van afdekking wordt mede beïnvloed door de voorspelbaarheid van de omvang en de timing van het energieverbruik. GTS streeft naar een afdekking van ten minste 65% van het verwachte energieverbruik. Energieverbruik dat niet middels termijnleveringscontracten is gecontracteerd, wordt gekocht op de spotmarkt op het moment dat de energievraag ontstaat.

Gasunie Deutschland maakt onder de huidige inkoopcontracten en binnen de huidige reguleringskaders zeer beperkt of geen gebruik van prijsfixatie. Ook in Duitsland mogen we de energiekosten nacalculeren in de toekomstige tarieven. Voor de andere belangrijke groepsmaatschappijen, zoals EnergyStock en BBL Company, vindt beperkt of geen prijsfixatie plaats, omdat het energieverbruik en de timing daarvan in de praktijk minder goed voorspelbaar is en omdat het prijrisico overwegend wordt gedragen door de klanten van deze groepsmaatschappijen. Energieverbruik dat niet middels termijnleveringscontracten is gecontracteerd, kopen we op de spotmarkt op het moment dat de energievraag ontstaat.

Ultimo 2023 bedroeg de nominale waarde van de termijnleveringscontracten voor het eigen gebruik van energie ongeveer € 73,5 miljoen (ultimo 2022: € 205,2 miljoen). De termijnleveringen zien volledig toe op leveringen van elektriciteit en gas in het boekjaar 2024. Ingevolge IFRS 9.2.4 zijn de verplichtingen uit hoofde van de termijnleveringen niet in de balans opgenomen.

Ten aanzien van de gasvoorraad die is aangehouden ten behoeve van de piektaak van GTS geldt dat we geen prijrisico lopen als gevolg van de onderliggende gereguleerde verrekeningssystematiek.

Tot slot is Gasunie in joint venture verband investeringsverplichtingen aangegaan die in hoogte kunnen variëren op basis van ontwikkelingen van de gasprijs. Om het kasstroomrisico op deze verwachte investeringsuitgaven te beperken, maken we gebruik van gasprijswaps. Door middel van deze gasprijswaps hebben we de toekomstige variabele investeringsverplichting – voor wat betreft ons aandeel in de investeringsverplichting – effectief gefixeerd over de looptijd van de investeringsverplichting (tot en met december 2027). Ultimo 2023 betrof het volume van de variabele investeringsverplichting 408.887 MWh (ultimo 2022: 268.825 MWh). De stijging in het afgedekte volume houdt verband met de verwachte toename van de investeringsverplichting nu we voor dit project de finale investeringsbeslissing hebben genomen. Het prijsrisico op de variabele investeringsverplichting is ultimo 2023 volledig afgedekt (ultimo 2022: idem). De waarde van de gasprijswaps bedroeg ultimo 2023 +/- € 19,2 miljoen (2022: +/- € 15,3 miljoen).

Ultimo 2023 hebben we de sensitiviteit van de gasprijswaps bepaald voor wat betreft redelijke mutaties in de forward gasprijzen. De gevolgen voor het resultaat voor belastingen en het eigen vermogen van dergelijke wijzigingen zijn – uitgaande van de blootstelling ultimo boekjaar – als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Positie in euro's	Stijging / daling prijs	Effect op resultaat voor belasting	Effect op eigen vermogen
2023				
Mutatie forward gasprijs	-19,2	+/- 30%	+/- 3,6	+/- 2,7
2022				
Mutatie forward gasprijs	-15,3	+/- 30%	+/- 4,7	+/- 3,5

Kredietrisico

Het kredietrisico bestaat uit het verlies dat zou ontstaan als financiële of operationele tegenpartijen volledig of gedeeltelijk in gebreke blijven en hun contractuele verplichtingen niet nakomen. We lopen op balansdatum uit hoofde van capaciteitsverkopen geen belangrijk kredietrisico ten aanzien van een enkele individuele afnemer of tegenpartij (ultimo 2022: idem), anders dan zoals toegelicht in [noot 13 'Handels- en overige vorderingen'](#). Om het kredietrisico op handels- en overige vorderingen te beperken, vragen we in voorkomende gevallen om garantiestellingen van onze klanten en andere partijen waarmee transacties plaatsvinden.

We hebben ultimo 2023 de volgende garantiestellingen ontvangen van derden:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023		31 dec. 2022	
	Aantal	Saldo	Aantal	Saldo
Security Deposits	166	236,6	211	307,8
Bankgaranties	67	193,9	65	166,6
Parent Company Guarantees	40	610,8	37	582,3
Surety Agreements	9	45,7	8	39,3
Totaal ontvangen garantiestellingen	282	1.087,0	321	1.096,0

De ontvangen zekerheden hebben met name betrekking op garanties behorende bij de gastransport- en opslagovereenkomsten alsmede enkele garanties verstrekt door aannemers en leveranciers betrokken bij grote investeringsprojecten. De security deposits worden in geld aangehouden en zijn rentedragend. Over de security deposits berekenen we een marktconforme rente. Het saldo van de ontvangen security deposits is lager dan in 2022 als gevolg van enigszins stabiliserende energiemarkten.

De looptijd van de ontvangen garantiestelling is over het algemeen kort van aard (een tot drie jaar), maar enkele garanties kennen een looptijd van meer dan vijf jaar. De garantiestellingen zijn niet vrij overdraagbaar.

Bij toepassing van (afgeleide) financiële instrumenten hanteren we overeenkomstig ons treasurybeleid strikte limieten per tegenpartij ter beperking van het kredietrisico. Hierdoor beperken we de hoogte van het risico dat op betreffende tegenpartij wordt gelopen. We hebben selectiecriteria opgesteld ten aanzien van tegenpartijen in financiële transacties. Deze criteria beperken het risico verbonden aan mogelijke kredietconcentraties en marktrisico's. Ten aanzien van de ultimo 2023 aangehouden afgeleide financiële instrumenten is geen onderpand ontvangen/verstrekkt (ultimo 2022: idem).

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat we over onvoldoende kas en kasequivalenten beschikken om aan de direct opeisbare verplichtingen te voldoen. Voor de kwantificering van het liquiditeitsrisico werken we met een meerjarenplanning voor de kapitaallasten en de investeringen en een liquiditeitsprognose met een horizon van minimaal een jaar voor de operationele uitgaven.

Ons financieringsbeleid richt zich mede het op reduceren van het liquiditeitsrisico tegen zo laag mogelijke kosten. De mogelijkheden tot reduceren van dit risico hangen mede samen met de onze solvabiliteit. We zijn een solvabele vennootschap en kunnen daardoor relatief eenvoudig kredietfaciliteiten aantrekken. Gasunie's langetermijn-kredietwaardigheid volgens Standard & Poor's is AA- met een stabiel vooruitzicht. De kortetermijn-rating is A-1+. Bij Moody's Investors Service is de langetermijn-kredietwaardigheid A1 met een stabiel vooruitzicht en is de korte termijn rating P-1.

Om het liquiditeitsrisico af te dekken, hebben we ultimo 2023 een niet-gecommitteerde rekening- courant faciliteit van € 45,0 miljoen (ultimo 2022: € 45,0 miljoen), een gecommitteerde kredietfaciliteit van € 600,0 miljoen (ultimo 2022: € 600,0 miljoen) en een Euro Commercial Paper (ECP) programma ter grootte van € 750,0 miljoen (ultimo 2022: € 750,0 miljoen) en een European Medium Term Note (EMTN) programma ter grootte van € 7,5 miljard (ultimo 2022: € 7,5 miljard). De gecommitteerde kredietfaciliteit heeft een looptijd tot april 2027.

Op de gecommitteerde kredietfaciliteit zijn het afgelopen jaar geen gelden getrokken. We hebben als onderdeel van de normale bedrijfsuitoefening incidenteel kortlopende leningen op de geldmarkt aangetrokken in de vorm van depositoleningen en schuldpapier onder het ECP. Binnen het EMTN-programma is ultimo 2023 € 2.550,0 miljoen (ultimo 2022: € 2.250,0 miljoen) aan leningen geplaatst. Het EMTN-programma is op 30 oktober 2023 goedgekeurd en is geldig tot één jaar na goedkeuring.

Overzicht toekomstige kasstromen

Het overzicht van de vervaltermijnen van toekomstige kasstromen met betrekking tot de langlopende en kortlopende financiële verplichtingen uitstaand op de balansdatum is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Totaal	Direct opeisbaar	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar
2023					
Langlopende schulden					
- rentedragende leningen	2.915,0	-	-	1.075,0	1.840,0
- overige langlopende verplichtingen	10,2	-	-	10,2	-
- leaseverplichtingen	112,8	-	-	26,6	86,2
- afgeleide financiële instrumenten	22,7	-	-	22,7	-
Kortlopende schulden					
- kortlopende financieringsverplichtingen	175,0	-	175,0	-	-
- leaseverplichtingen	8,7	-	8,7	-	-
- handelsschulden	143,5	114,9	28,6	-	-
- belastingverplichtingen	17,0	-	17,0	-	-
- overige schulden en overlopende passiva	567,8	-	526,1	32,5	9,2
- afgeleide financiële instrumenten	3,4	-	3,4	-	-
Rentebetalingen op verplichtingen	375,9	-	51,1	158,6	166,2
Totaal voor boekjaar 2023	4.352,0	114,9	809,9	1.325,6	2.101,6

Het overzicht van de vervaltermijnen van toekomstige kasstromen met betrekking tot de langlopende en kortlopende financiële verplichtingen in 2022 is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Totaal	Direct opeisbaar	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar
2022					
Langlopende schulden					
- rentedragende leningen	2.790,0	-	-	950,0	1.840,0
- leaseverplichtingen	474,6	-	-	289,5	185,1
- afgeleide financiële instrumenten	14,1	-	-	14,1	-
Kortlopende schulden					
- kortlopende financieringsverplichtingen	225,0	-	225,0	-	-
- leaseverplichtingen	78,7	-	78,7	-	-
- handelsschulden	75,3	64,6	10,7	-	-
- belastingverplichtingen	9,9	-	9,9	-	-
- overige schulden en overlopende passiva	748,0	17,8	730,2	-	-
- afgeleide financiële instrumenten	1,8	-	1,8	-	-
Rentebetalingen op verplichtingen	312,0	-	45,5	128,2	138,3
Totaal voor boekjaar 2022	4.729,4	82,4	1.101,8	1.381,8	2.163,4

Vrijwel alle in de balans opgenomen leasecontracten zijn onderhevig aan een jaarlijkse inflatiecorrectie op grond van onderliggende prijsindexen. In de vermelde kasstromen met betrekking tot de leases is geen rekening gehouden met toekomstige verhogingen. Er is ultimo 2023 geen sprake van leases met een toekomstige startdatum. Verder is geen sprake van restwaardegaranties of belangrijke extensie- of beëindigingsopties (ultimo 2022: idem).

Reële waarde

In deze jaarrekening zijn diverse financiële instrumenten opgenomen die zijn gewaardeerd op de reële waarde of waarvoor de reële waarde kan afwijken van de boekwaarde op basis van de geamortiseerde kostprijs. Het gaat om:

- Overige kapitaalbelangen
- Afgeleide financiële instrumenten
- Rentedragende leningen
- Overige primaire financiële instrumenten

De wijze van reëlewaardebepaling is beschreven onder het hoofd 'Bepaling van de reële waarde' in de grondslagen voor de waardering en de resultaatbepaling. Gedurende 2023 vonden geen transfers plaats tussen de verschillende reëlewaardebepalingsniveaus (2022: idem).

Overige kapitaalbelangen

De waarde ultimo 2023 van de in de balans op reële waarde gewaardeerde overige kapitaalbelangen bedraagt € 7,0 miljoen (ultimo 2022: € 7,0 miljoen). Het gaat om een reëlewaardebepaling volgens niveau 3 (ultimo 2022: niveau 3). Voor meer informatie verwijzen we naar [noot 10 'Overige kapitaalbelangen'](#).

Afgeleide financiële instrumenten

De afgeleide financiële instrumenten betreffen valutatermijncontracten en een gasprijsswap. De reële waarde van de valutatermijncontracten is bepaald op basis van de contante waarde van de toekomstige kasstromen. Hierbij is gebruik gemaakt van de in de markt zichtbare valutatermijnkoersen met een vergelijkbare looptijd en een zero-coupon disconteringsvoet welke past bij de valuta en de looptijd van de transacties, rekening houdend met het kredietrisico van zowel Gasunie als de relevante tegenpartijen. Dit is een reëlewaardebepaling volgens niveau 2. Ultimo 2023 bedroeg het saldo van de reële waarde van de valutatermijncontracten € nihil (ultimo 2022: -/- € 0,5 miljoen). In [noot 25 'Afgeleide financiële instrumenten'](#) lichten we dit nader toe.

De reële waarde van de gasprijsswap is bepaald op basis van de contante waarde van beursgenoteerde commodity prijzen voor gasprijsswaps. Hierbij is gebruik gemaakt van de in de markt zichtbare slotkoersen voor gastermijnproducten met een vergelijkbare looptijd en een zero-coupon disconteringsvoet welke past bij de looptijd van de transacties, rekening houdend met het kredietrisico van zowel Gasunie als de relevante tegenpartijen. Dit is een reëlewaardebepaling volgens niveau 2. Ultimo 2023 bedroeg de reële waarde van de gasprijsswap -/- € 19,3 miljoen (ultimo 2022: -/- € 15,4 miljoen).

Rentedragende leningen

De rentedragende leningen zijn obligatieleningen met een notering aan Euronext te Amsterdam alsmede onderhandse leningen.

De reële waarde van de beursgenoteerde obligaties is gelijk aan de slotkoers per balansdatum. Dit betreft een reëlewaardebepaling volgens niveau 1 (ultimo 2022: niveau 1). De reële waarde van de onderhandse leningen is berekend door verwachte toekomstige kasstromen contant te maken tegen een disconteringsvoet die gelijk is aan de geldende risicovrije marktrente voor de resterende looptijd, vermeerderd met krediet- en liquiditeitsopslagen. Hierbij houden we rekening met het eigen risicoprofiel en dat van de tegenpartijen. Dit is een reëlewaardebepaling volgens niveau 2 (ultimo 2022: niveau 2).

De boekwaarde en de reële waarde van de rentedragende leningen ultimo 2023 is als volgt:

In miljoenen euro's	31 dec. 2023			31 dec. 2022		
	Boekwaarde	Reële waarde	Vershil	Boekwaarde	Reële waarde	Vershil
Obligatieleningen	2.535,5	2.364,5	-170,9	2.235,5	1.899,1	-336,4
Onderhandse leningen	540,0	511,5	-28,5	765,0	723,8	-41,2
Totaal rentedragende leningen	3.075,5	2.876,0	-199,4	3.000,5	2.622,9	-377,5

Overige primaire financiële instrumenten

De overige primaire financiële instrumenten bestaan uit handels- en overige vorderingen, kas en kasequivalenten, kortlopende financieringsverplichtingen (exclusief de kortlopende aflossingsverplichtingen op langlopende leningen) en handels- en overige schulden.

Voor deze instrumenten benadert de boekwaarde de reële waarde gegeven de korte looptijd van deze instrumenten.

29. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Investeringsverplichtingen

Ultimo 2023 zijn we voorwaardelijke investeringsverplichtingen aangegaan ter hoogte van € 260,0 miljoen (ultimo 2022: € 279,8 miljoen). De verplichtingen in Nederland houden met name verband met CCS-projecten, het warmtetransportnetwerk van WarmtelinQ en het waterstofnetwerk. De verplichtingen in Duitsland houden met name verband met de aanleg van transportleidingen die (drijvende) LNG-importterminals van derden verbinden met het bestaande Duitse gastransportnetwerk. Ook de reguliere vervangingsinvesteringen in Nederland en Duitsland zijn in het investeringsbedrag opgenomen.

Verstreckte garantiestellingen

We hebben (indirect) de volgende garantiestellingen afgegeven aan derden:

In miljoenen euro's	31 dec. 2023		31 dec. 2022	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Bankgaranties	4	0,4	4	0,4
Parent Company Guarantees	17	701,6	12	293,7
Overige garanties	2	76,0	1	0,8
Totaal verstreckte garantiestellingen	23	778,0	17	294,9

De verstreckte zekerheden omvatten zekerheden en garanties verstrekt aan onze klanten, leveranciers en overige belanghebbenden (of die van onze joint ventures). De stijging in de verstreckte Parent Company Guarantees houdt met name verband met de gedeeltelijke desinvestering in EemsEnergyTerminal, zoals toegelicht in [noot 2](#) 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'. Het betreft hier garanties voor de huur van twee drijvende opslag- en hervergassingsinstallaties (FSRU's). Hierbij merken we op dat we ultimo 2023 voor € 186,1 miljoen aan contragaranties hebben ontvangen van onze mede-aandeelhouder in EemsEnergyTerminal (ultimo 2022: nihil). De contragaranties zijn niet in mindering gebracht op de verstreckte garanties, omdat niet aan de juridische voorwaarden voor saldering is voldaan.

De stijging in de categorie overige garanties heeft betrekking op een verstreckte garantie aan onze joint venture German LNG Terminal. De garantiestellingen zijn niet vrij overdraagbaar. De looptijd van de verstreckte zekerheden varieert over het algemeen tussen de één en tien jaar; een beperkt aantal zekerheden heeft geen overeengekomen einddatum.

Meerjarige verplichtingen

De meerjarige verplichtingen zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Contractwaarde	
Looptijd	31 dec. 2023	31 dec. 2022
0 – 1 jaar	88,9	88,5
1 – 5 jaar	219,9	187,0
> 5 jaar	90,2	97,4
Totaal meerjarige verplichtingen	399,0	372,9

De meerjarige verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op de inkoop van stikstofproductiecapaciteit, gereserveerde transportcapaciteit voor transportleidingen die niet ons eigendom zijn en de daarmee samenhangende management services en ICT- en overige diensten. In de meerjarige verplichtingen zijn niet begrepen de bedragen die betrekking hebben op de toekomstige levering van energie uit hoofde van de termijnleveringscontracten die we zijn aangegaan. Nadere informatie over deze contracten hebben we opgenomen in [noot 28 'Financiële instrumenten'](#) onder het hoofd prijsrisico.

Verplichtingen uit hoofde van fysieke onbalansen

Hoewel we streven naar het minimaliseren van operationele onbalansen, treden in de praktijk stuurafwijkingen op waardoor de daadwerkelijke fysieke gasstroom in enige mate kan verschillen van de volumes die zijn genomineerd (en bevestigd) door onze klanten. Mede op grond van praktische uitvoerbaarheid worden deze verschillen niet dagelijks financieel verrekend, maar opgenomen in een cumulatieve verschillenrekening (een zogenaamde 'Operational Balancing Account' ('OBA')).

GTS en BBL Company zijn OBA's aangegaan met aangrenzende netwerken, bergingen en productielocaties. Voor Gasunie Deutschland geldt dat Trading Hub Europe de onbalansen beheert en dat Gasunie Deutschland dat zelf niet doet.

De operationele onbalans wordt continu nauwlettend gemonitord en doorlopend in natura vereffend met betreffende tegenpartij(en) door fysieke ontvangst of levering van aardgas. De OBA's worden slechts voor operationele doeleinden gebruikt en niet voor commerciële doeleinden.

Bij het gebruik maken van de OBA gaan we uit van de continuïteitsveronderstelling en een doorlopende verrekening in natura. De onbalansen worden slechts financieel verrekend indien partijen in de overeenkomst ophouden te bestaan en verrekening in gas alsdan niet meer mogelijk is. De OBA's hebben geen looptijd. Op grond van voornoemde overwegingen is het saldo te vorderen of te leveren gas als 'eeuwigdurend' aan te merken en heeft deze geen waarde op de balansdatum. Om deze reden zijn de onbalansen opgenomen in de niet in de balans opgenomen vorderingen en verplichtingen.

Ultimo 2023 is het cumulatieve operationele onbalans volume 41 GWh negatief (2022: 252 GWh positief). Er is sprake van een vordering tegenover aangrenzende netwerken, bergingen en/of productielocaties. Uitgaande van de TTF-spotprijs per balansdatum bedraagt de waarde van deze onbalansvordering circa € 1,3 miljoen (2022: circa -/ € 19,2 miljoen).

Naast onbalansen uit hoofde van de OBA's kunnen ook onbalansen met klanten voorkomen op basis van het Systeem Balans Signaal (SBS). Het Systeem Balans Signaal (SBS) is de som van de Portfolio Onbalans Signalen van alle in ons transportnetwerk actieve shippers. Ook hier gaan we uit van de continuïteitsveronderstelling en een doorlopende verrekening in natura. De onbalansen worden slechts financieel verrekend indien de licentie van de shipper beëindigd wordt en verrekening in gas alsdan niet meer mogelijk is. Ultimo 2023 is het cumulatieve onbalans volume met de shippers 3 GWh negatief (2022: 17 GWh negatief). Uitgaande van de TTF-spotprijs per balansdatum bedraagt de waarde van deze onbalansvordering circa € 0,1 miljoen (2022: circa € 1,3 miljoen).

Claims en geschillen

Tegen N.V. Nederlandse Gasunie en/of onze groepsmaatschappijen zijn diverse claims met betrekking tot bouw- en aannemingsovereenkomsten ingediend die we betwisten. Deze claims bedragen ultimo 2023 gezamenlijk circa € 30-40 miljoen. Hoewel we de afloop van deze geschillen niet met zekerheid kunnen voorspellen, verwachten we – mede op grond van ingewonnen juridisch advies – dat deze geen nadelige invloed van betekenis hebben op de geconsolideerde financiële positie. Voor deze claims en geschillen hebben we daarom geen voorziening in de balans opgenomen. Mochten deze claims alsnog worden toegewezen, hetgeen we onwaarschijnlijk achten, dan kunnen we de hieruit voortvloeiende kosten activeren als onderdeel van de kostprijs van het actief en maken deze kosten onderdeel uit van de gereguleerde activawaarde.

Verder zien we ons geconfronteerd met een claim voor beëindiging van bepaalde bestaande transportcontracten. We zijn van mening dat deze claim ongegrond is. Indien de claim echter geheel of gedeeltelijk wordt toegewezen, dan verwachten we geen directe financiële gevolgen vanwege de in de wet- en regelgeving vastgelegde systematiek van omzetregulering.

Tot slot hebben we ook diverse claims aanhangig gemaakt tegen andere partijen, bijvoorbeeld inzake het niet nakomen van contractuele verplichtingen en hebben daarbij ook tegenovergestelde claims ontvangen. Ook hiervoor kunnen we de afloop niet met zekerheid voorspellen. We hebben voor de uitkomst van deze claims en geschillen geen vordering of verplichting in de balans opgenomen.

Hoofdelijke aansprakelijkheid fiscale eenheid

N.V. Nederlandse Gasunie vormt samen met haar Nederlandse 100% groepsmaatschappijen een fiscale eenheid voor de heffing van vennootschapsbelasting en omzetbelasting. Op grond van de Invorderingswet is de vennootschap hoofdelijk aansprakelijk voor de schulden inzake de vennootschapsbelasting en omzetbelasting van alle bij de fiscale eenheid betrokken vennootschappen. In Duitsland geldt een soortgelijk aansprakelijkheidsregime voor de Duitse fiscale eenheid.

Hoofdelijke aansprakelijkheid persoonsvennootschappen

We hebben indirect een aantal samenwerkingsverbanden in de vorm van persoonsvennootschappen (zonder rechtspersoonlijkheid). Daarnaast zijn we indirect beherend vennoot in een aantal commanditaire vennootschappen. De groepsmaatschappij die boven de betreffende vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid staat, en ook de beherende vennoten, zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de verplichtingen die deze persoonsvennootschappen zijn aangegaan.

Instemmings- en aansprakelijkheidsverklaring

Voor Gasunie Assets B.V. is een instemmings- en aansprakelijkheidsverklaring ex. art. 2:403 BW verstrekt door N.V. Nederlandse Gasunie.

30. Netto-omzet

De netto-omzet nam met 12,7% af ten opzichte van het vorige boekjaar (2022: toename van 62,0%). Een nadere toelichting op deze daling is hieronder opgenomen.

Informatie over operationele activiteiten

We categoriseren onze opbrengsten naar de manier waarop economische factoren de aard, omvang, timing, en onzekerheid van de kasstromen beïnvloeden. In het geval van Gasunie zijn twee categorieën te onderscheiden. De eerste omzetstroom is de omzet uit de gereguleerde transport- en aanverwante diensten, zoals gegenereerd door de bedrijfsonderdelen Gasunie Transport Services en Gasunie Deutschland. Voor deze omzetstroom stellen de Nederlandse en Duitse toezichthouders voor een meerjarige periode de toegestane inkomsten vast.

De tweede omzetstroom komt uit de niet-gereguleerde en/of van regulering vrijgestelde diensten. Bij deze diensten worden de inkomsten bepaald door de markt op basis van vraag en aanbod en is over het algemeen sprake van een hogere volatiliteit in omzet ten opzichte van de gereguleerde diensten. De omzet uit de niet-gereguleerde en/of van regulering vrijgestelde diensten wordt vrijwel volledig gegenereerd door het bedrijfs onderdeel Participations.

De omzet per operationele activiteit is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Netto-omzet	
	2023	2022
Omzetgereguleerde diensten	1.574,6	1.880,4
Niet-gereguleerde en/of van regulering vrijgestelde diensten	380,4	359,2
Totaal netto-omzet	1.955,0	2.239,6

De gereguleerde omzet in 2023 normaliseerde ten dele vergeleken met het bijzondere jaar 2022. Er was sprake van een substantieel lagere omzet uit capaciteitsboekingen en veilingen. Deze daling werd deels gedempt doordat de gereguleerde tarieven in Nederland en Duitsland hoger waren dan in 2022.

Informatie over producten en diensten

De omzet kan worden verdeeld in omzet uit hoofde van gastransport en aanverwante diensten en overige activiteiten. Onder gastransport en aanverwante diensten zijn zowel de omzet uit hoofde van gereguleerd gastransport als uit hoofde van niet-gereguleerd en/of van regulering vrijgesteld gastransport opgenomen. Onder overige activiteiten is mede begrepen de omzet uit hoofde van gasopslag, LNG-import en regassificatie en overige dienstverlening aan derden.

De onderverdeling is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Netto-omzet	
	2023	2022
Gastransport en aanverwante diensten	1.629,7	2.076,3
Overige activiteiten	325,3	163,3
Totaal netto-omzet	1.955,0	2.239,6

De omzet uit overige activiteiten nam voornamelijk toe doordat EemsEnergyTerminal in 2023 negen maanden onderdeel uitmaakte van de geconsolideerde omzet, waar dit in 2022 circa vier operationele maanden betrof.

Geografische informatie

De omzet per geografisch gebied wordt bepaald op basis van het gebied waar de activiteiten plaatsvinden (binnen Nederland of daarbuiten). De onderverdeling van de omzet naar geografisch gebied is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Netto-omzet	
	2023	2022
Nederland	1.459,8	1.703,3
Buiten Nederland	495,2	536,3
Totaal netto-omzet	1.955,0	2.239,6

31. Overige opbrengsten

De overige opbrengsten zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Exploitatiesubsidies	24,0	16,1
Resultaat acquisitie GUFU BBL	15,2	-
Resultaat desinvestering verkocht belang EemsEnergyTerminal	29,5	-
Resultaat herwaardering behouden belang EemsEnergyTerminal	29,5	-
Overige	7,8	1,9
Totaal overige opbrengsten	106,0	18,0

De exploitatiesubsidies in 2023 betreffen voornamelijk ontvangen subsidies voor het WarmtelinQ-project en subsidies inzake onderzoek naar de realisatie van een waterstofnetwerk in Nederland. De exploitatiesubsidies in 2022 hadden met name betrekking op een subsidiebijdrage voor het WarmtelinQ-project.

Een nadere toelichting op de acquisitie van GUFU BBL B.V. en de gedeeltelijke desinvestering en herwaardering van EemsEnergyTerminal is opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#).

De andere overige opbrengsten in 2023 betreffen met name werkzaamheden die we verrichten voor derden, welke geen onderdeel uitmaken van onze normale bedrijfsactiviteiten (zoals bijvoorbeeld detacheringen, bijdragen die we in rekening brengen bij derden als gevolg van schades of verleggingen). Daarnaast is hierin opgenomen het resultaat op de vervreemding van 60% van de aandelen in German LNG Terminal, die we ultimo 2022 reeds als aangehouden voor verkoop hadden gepresenteerd. Voor een nadere toelichting hierop verwijzen we naar [noot 8 'Investeringen in joint ventures'](#).

32. Personeelskosten

De personeelskosten zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Salarissen	211,3	167,0
Sociale lasten	24,9	19,6
Pensioenkosten	44,8	35,3
Totaal personeelskosten	281,0	221,9

De stijging in de personeelskosten hangt samen met een toename van het aantal medewerkers en met de CPI-gerelateerde loonontwikkeling, zoals vastgelegd in onze cao. De nieuwe medewerkers zijn overwegend aangetrokken vanwege onze activiteiten op het gebied van de energietransitie.

De kosten van de toegezegde-bijdrageregelingen die verantwoord zijn in de winst-en-verliesrekening, bedragen € 40,6 miljoen (2022: € 31,8 miljoen). Voor de kosten van de toegezegd-pensioenregeling en het deel van de kosten dat rechtstreeks wordt verwerkt in het totaalresultaat, verwijzen we naar [noot 23 'Personeelsbeloningen'](#).

Bezoldiging van (gewezen) bestuurders en (gewezen) commissarissen van de vennootschap

De bezoldiging van de (gewezen) bestuurders van de vennootschap over 2023 is als volgt:

In euro's	Salaris	Variabele beloning	Vaste en variabele beloning	Beloning betaalbaar op termijn	Sociale lasten	Overige emolumenten	Totaal
2023							
Raad van bestuur							
Dhr. J.J. Fennema*	317.907	54.044	371.951	77.173	9.535	38.659	497.318
Mevr. J. Hermes, (interim) voorzitter**	343.340	54.934	398.274	83.604	11.442	1.173	494.493
Dhr. U. Vermeulen***	152.595	24.415	177.010	37.301	5.721	990	221.022
Dhr. B.J. Hoevers	305.191	48.831	354.022	74.601	11.442	11.207	451.272
Dhr. J.A.F. Coenen****	210.000	33.600	243.600	51.492	8.582	990	304.664
Totaal voor boekjaar 2023	1.329.033	215.824	1.544.857	324.171	46.722	53.019	1.968.769

* Afgetreden per 1 november, voorzitter tot 1 november

** (Interim) voorzitter per 1 november

*** Afgetreden per 1 juli

**** Benoemd per 1 april

De variabele beloningen zijn gebaseerd op het bereiken van de afgesproken doelstellingen gedurende het verslagjaar, zoals nader toegelicht in het jaarverslag onder 'Remuneratiebeleid raad van bestuur'.

De pensioenregeling voor de leden van de raad van bestuur is gelijk aan die voor andere medewerkers van Gasunie in Nederland.

De vergoedingen begrepen onder de post 'Overige emolumenten' zijn de uitkeringen van het flexibiliseringsbudget, alsmede voor het boekjaar 2023 ook een eenmalige cao-uitkering. Voor de heer Fennema geldt dat bij zijn uitdiensttreding zijn niet-genoten overige emolumenten zijn uitgekeerd.

De bezoldiging van de (gewezen) bestuurders van de vennootschap over 2022 is als volgt:

<i>In euro's</i>	Salaris	Variabele beloning	Vaste en variabele beloning	Beloning betaalbaar op termijn	Sociale lasten	Overige emolumenten	Totaal
2022							
Raad van bestuur							
Dhr. J.J. Fennema, voorzitter	340.736	54.518	395.254	83.388	10.257	26.178	515.077
Mevr. J. Hermes	299.848	47.976	347.824	73.616	10.257	1.062	432.759
Dhr. U. Vermeulen	272.577	43.612	316.189	67.098	10.257	28.807	422.351
Dhr. B.J. Hoevers	272.577	43.612	316.189	67.098	10.257	10.307	403.851
Totaal voor boekjaar 2022	1.185.738	189.718	1.375.456	291.200	41.028	66.354	1.774.038

De bezoldiging van de (gewezen) commissarissen van de vennootschap over 2023 is als volgt:

<i>In euro's</i>	RvC	AC	BBC	Premie Zvw	Totaal
2023					
Raad van commissarissen					
Dhr. P.J. Duisenberg*	29.193	-	1.959	-	31.152
Dhr. D.J. van den Berg**	7.139	-	653	521	8.313
Dhr T.H.J.J. van der Hagen, (interim) voorzitter***	20.983	-	1.959	-	22.942
Dhr. J. Meier	25.948	6.496	-	2.167	34.611
Mevr. A.L.M. Mutsaers	25.948	-	2.612	-	28.560
Dhr. A.S. Visser	25.948	6.496	-	-	32.444
Mevr. C. Wielinga	25.948	6.496	-	-	32.444
Totaal voor boekjaar 2023	161.107	19.488	7.183	2.688	190.466

* Afgetreden per 1 oktober, voorzitter tot 1 oktober

** Afgetreden per 1 april

*** Benoemd per 1 april, (interim) voorzitter per 1 oktober

De bezoldiging van de (gewezen) commissarissen van de vennootschap over 2022 is als volgt:

<i>In euro's</i>	RvC	AC	BBC	Premie Zvw	Totaal
2022					
Raad van commissarissen					
Dhr. P.J. Duisenberg, voorzitter	34.764	-	2.332	-	37.096
Dhr. D.J. van den Berg	25.504	-	2.332	1.879	29.715
Mevr. M.M. Jonk *	5.794	-	583	-	6.377
Dhr. J. Meier	23.176	5.800	-	1.956	30.932
Mevr. A.L.M. Mutsaers	23.176	-	2.332	-	25.508
Dhr. W.J.A.H. Schoeber *	5.794	1.450	-	489	7.733
Dhr. A.S. Visser	23.176	5.800	-	-	28.976
Mevr. C. Wielinga	23.176	5.800	-	-	28.976
Totaal voor boekjaar 2022	164.560	18.850	7.579	4.324	195.313

* Afgetreden per 29 maart 2022

De bezoldiging van de (gewezen) leden van de raad van commissarissen (RvC) bestaan uit een basisvergoeding en een aanvullende vergoeding bij deelname in de Audit Commissie (AC) en/of Belonings- & selectie/benoemingscommissie (BBC). Onder het begrip bezoldiging vallen eveneens de in het kader van de Zorgverzekeringswet (Zvw) af te dragen premies.

33. Afschrijvingskosten (im)materiële vaste activa

De afschrijvingskosten zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Afschrijvingskosten materiële vaste activa	329,4	317,3
Afschrijvingskosten gebruiksrecht activa	65,3	35,6
Afschrijvingskosten immateriële vaste activa	8,3	9,5
Boekresultaat desinvesteringen	1,9	3,3
Totaal afschrijvingen op materiële vaste activa	404,9	365,7

De stijging van de afschrijvingskosten van de gebruiksrecht activa is overwegend te verklaren door de afschrijvingen op de in augustus 2022 in gebruik genomen gehuurde drijvende LNG-installaties in de Eemshaven. Deze afschrijvingen zijn tot 1 oktober 2023 opgenomen de geconsolideerde jaarrekening. Per 1 oktober 2023 heeft Gasunie haar aandelen verkocht, waardoor we EemsEnergyTerminal vanaf dat moment classificeren als niet-geconsolideerde joint venture.

Het boekresultaat desinvesteringen is het saldo van de opbrengstwaarde van de verkochte of overgedragen actieven minus de boekwaarde daarvan op het moment van de levering.

34. Overige kosten

De overige kosten zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	292,2	213,2
Kosten van netbeheer	506,6	545,9
Overige bedrijfskosten	73,5	94,8
Totaal overige kosten	872,3	853,9

De kosten uitbesteed werk en andere externe kosten zijn gestegen door hogere prijzen, hogere externe personele inzet en door onze toegenomen activiteiten op het gebied van de energietransitie. De kosten van netbeheer omvatten met name de inkoop van stikstofproductiecapaciteit en elektriciteit voor de productie van stikstof en de kosten van elektriciteit en gas voor het gastransport en de gasopslag. De daling in de kosten van netbeheer ten opzichte van 2022 is met name het gevolg van lagere prijzen voor de inkoop van energie en een daling in de inzet van compressiecapaciteit. De deze daling wordt deels gedempt doordat we in 2022 circa vier maanden met operationele activiteiten van EemsEnergyTerminal opnamen in consolidatie en in 2023 circa negen maanden.

De overige bedrijfskosten omvatten met name verzekeringskosten, overige materiële en personele kosten en incidentele kosten, waaronder de dotatie aan de voorziening voor opruimingskosten en saneringen. De overige bedrijfskosten zijn in 2023 met name lager dan in 2022 doordat in 2022 sprake was van een relatief hoge dotatie aan de voorziening voor opruimingskosten en saneringen.

35. Financiële baten

De specificatie van de financiële baten is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Rentebaten en soortgelijke baten voor instrumenten gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs	12,4	3,1
Mutatie reële waarde voor instrumenten gewaardeerd tegen reële waarde	3,2	-
Resultaten op vreemde valuta	2,1	21,3
Totaal financiële baten	17,7	24,4

De rentebaten en soortgelijke opbrengsten omvatten overwegend rentes op uitgezette deposito's en call gelden met looptijden korter dan één jaar en ook de rentebaten op ontvangen security deposits (door klanten gestelde zekerheden), waarbij een negatieve rente van toepassing is geweest gedurende een deel van 2023.

De baten ingevolge de instrumenten gewaardeerd tegen reële waarde betreft de mutatie van de op reële waarde gewaardeerde valutatermijncontracten. Op deze contracten is geen hedge accounting toegepast.

Nadere informatie over afgeleide financiële instrumenten is opgenomen in [noot 25 'Afgeleide financiële instrumenten'](#).

36. Financiële lasten

De specificatie van de financiële lasten is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Rentelasten op leningen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs	52,7	50,4
Rentelasten op leases	8,0	4,7
Rentelasten op contractverplichtingen	4,8	1,8
Resultaten op vreemde valuta	1,3	-
Oprenting voorzieningen	3,2	1,3
Overige financieringslasten voor instrumenten gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs	7,9	2,0
Mutatie reële waarde voor instrumenten gewaardeerd tegen reële waarde	8,7	15,9
Totaal rente- en financieringslasten	86,6	76,1
Geactiveerde bouwrente	-12,0	-9,2
Totaal financiële lasten	74,6	66,9

Van de rentelasten is in 2023 in totaal € 12,0 miljoen geactiveerd (2022: € 9,2 miljoen). Basis voor de activering vormt de gewogen gemiddelde rentevoet van de langlopende lening portefeuille van N.V. Nederlandse Gasunie. Over 2023 was deze rentevoet gemiddeld 1,7% (2022: idem). De overige financieringslasten bestaan met name uit geamortiseerde transactiekosten en disagio op de langlopende leningen alsmede uit rente die we vergoeden over ontvangen security deposits van klanten.

De lasten ingevolge de instrumenten gewaardeerd tegen reële waarde betreft de mutatie van de op reële waarde gewaardeerde gasprijsswaps. Op deze contracten is geen hedge accounting toegepast. Nadere informatie over deze afgeleide financiële instrumenten is opgenomen in [noot 25 'Afgeleide financiële instrumenten'](#).

37. Belastingen

De specificatie van de belastinglast is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Belastinglast over het boekjaar	56,1	184,5
Belastinglast over voorgaande jaren	0,5	-4,2
Mutaties in uitgestelde belastingen	55,8	-14,4
Totale belastinglast	112,4	165,9

Verder is in 2023 een bedrag van € 2,4 miljoen aan belastingen rechtstreeks verantwoord in het totaalresultaat (2022: -/€ 9,4 miljoen). Dit betreft het belastingeffect van de actuariële aanpassingen van een Duitse pensioenregeling die eveneens rechtstreeks in het totaalresultaat verwerkt worden.

De effectieve belastingdruk is als volgt:

<i>In procenten</i>	2023	2022
Toepasselijk belastingtarief Nederland	25,8%	25,8%
Effect van belastingtarieven in andere landen	1,3%	-0,1%
Aanpassingen uit voorgaande jaren	-1,1%	-0,6%
Effect tariefswijziging op de uitgestelde belastingen	-	0,1%
Effect innovatiebox en energie-investeringsaftrek	-2,5%	-0,9%
Effect deelnemingsvrijstelling	-5,4%	-1,3%
Overige verschillen	0,8%	-0,1%
Effectief tarief	18,9%	23,0%

De overige verschillen betreffen diverse niet-belaste resultaten in Nederland en Duitsland.

De belastinglast over 2023 omvat geen belastingen die betrekking hebben op heffingen ingevolge de invoering van Pillar Two. Nadere informatie over de gevolgen van de invoering van Pillar Two is opgenomen in de grondslagen onder het hoofd 'Nieuwe en gewijzigde standaarden voor de financiële verslaggeving'.

Voor het boekjaar 2023 geldt dat de belastingdruk relatief laag is mede als gevolg van een aantal transacties met een eenmalig karakter, zoals toegelicht in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#). Voor deze transacties is de deelnemingsvrijstelling of een vergelijkbare fiscale regeling van toepassing. Verder geldt dat we vanwege onze toegenomen activiteiten met betrekking tot de energietransitie meer dan voorheen kwalificeren voor de energie-investeringsaftrek.

38. Aantal werknemers

De gemiddelde personeelsbezetting over 2023 bedraagt 1.948 fulltime-equivalenten, waarvan 278 buiten Nederland (2022: 1.707 fulltime-equivalenten, waarvan 250 buiten Nederland).

De personeelsbezetting is met name gestegen als gevolg van de toegenomen activiteiten van Gasunie op het gebied van de energietransitie.

39. Verbonden partijen

Transacties in concernverband

De dienstverlening tussen Gasunie en haar groepsmaatschappijen en tussen groepsmaatschappijen onderling vindt plaats op zakelijke gronden ('*at arm's length*'). Dit geldt ook voor transacties met joint ventures, joint operations en geassocieerde deelnemingen en overige kapitaalbelangen. Een volledige lijst met verbonden entiteiten hebben we opgenomen in [noot 62 'Overzicht groepsmaatschappijen en deelnemingen'](#). Meer informatie over intercompany diensten is opgenomen in [noot 3 'Financiële informatie per segment'](#).

Transacties met bestuurders en commissarissen

De leden van de raad van bestuur kwalificeren als verbonden partij, omdat zij zeggenschap of invloed van betekenis op het financiële of operationele beleid van de vennootschap kunnen uitoefenen. Met de leden van de raad van bestuur hebben geen andere transacties plaatsgevonden dan de transacties ingevolge hun bezoldiging en eventuele werkelijke onkostendeclaraties. Dit geldt ook voor de leden van de raad van commissarissen. Voor een toelichting op de bezoldiging van de bestuurders en commissarissen verwijzen we naar [noot 32 'Personeelskosten'](#).

Overige transacties met verbonden partijen

GTS verleent gastransportdiensten aan haar klanten, waaronder GasTerra B.V. Onze enig aandeelhouder, de Staat der Nederlanden, is ook 50% aandeelhouder van GasTerra. Hierdoor kan de Staat der Nederlanden, binnen de kaders van zijn hoedanigheid als aandeelhouder, invloed van betekenis uitoefenen op het beleid van beide vennootschappen.

De diensten van GTS aan GasTerra worden uitgevoerd in overeenstemming met de bepalingen van de Gaswet. Vanwege deze wetgeving moet GTS alle marktpartijen non-discriminatoir behandelen en conform aanvraag zaken doen. De bij GasTerra in rekening gebrachte tarieven zijn vastgesteld door de ACM. De ACM werkt onafhankelijk van GTS, GasTerra en de Staat der Nederlanden.

40. Honoraria externe accountant

De volgende honoraria met betrekking tot de controle van de geconsolideerde en vennootschappelijke jaarrekening zijn door Ernst & Young Accountants LLP ten laste gebracht van de vennootschap, haar dochtermaatschappijen en andere maatschappijen die zij consolideert; een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a lid 1 en 2 BW.

In miljoenen euro's	Totaal Ernst & Young		Waarvan Ernst & Young Accountants LLP	
	2023	2022 *	2023	2022 *
Onderzoek van de jaarrekening	0,9	1,0	0,6	0,8
Andere controleopdrachten	0,4	0,3	0,3	0,3
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-	-
Totaal honoraria externe accountant	1,3	1,3	0,9	1,1

* De vergelijkende cijfers over 2022 hebben betrekking op de honoraria van PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

41. Gebeurtenissen na de balansdatum

Er is geen sprake van belangrijke gebeurtenissen na de balansdatum die verwerkt of toegelicht moeten worden in de jaarrekening.

16 Vennoetschappelijke jaarrekening

Vennoetschappelijke balans per 31 december 2023

(vóór resultaatbestemming)

<i>In miljoenen euro's</i>	<i>Noot</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Activa			
Vaste activa			
- materiële vaste activa	42	80,2	84,8
- financiële vaste activa	43	9.982,6	9.614,3
- afgeleide financiële instrumenten		6,1	-
Totaal vaste activa		10.068,9	9.699,1
Vlottende activa			
- voorraden		84,4	78,3
- afgeleide financiële instrumenten		0,8	-
- handels- en overige vorderingen		89,5	51,4
- vorderingen op groepsmaatschappijen	44	267,3	297,0
- vorderingen op maatschappijen waarin wordt deelgenomen		89,0	27,6
- kas en kasequivalenten		279,0	411,5
Totaal vlottende activa		810,0	865,8
Totaal activa		10.878,9	10.564,9

<i>In miljoenen euro's</i>	<i>Noot</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Passiva			
Eigen vermogen			
- geplaatst kapitaal	45	0,2	0,2
- herwaarderingsreserve	46	1.503,4	1.518,6
- wettelijke reserve deelnemingen	47	127,0	114,3
- overige reserves	48	4.467,1	4.116,4
- onverdeeld resultaat	49	482,3	554,9
Totaal eigen vermogen		6.580,0	6.304,4
Vorzieningen	50	71,6	87,4
Langlopende schulden			
- rentedragende leningen		2.900,5	2.775,5
- leaseverplichtingen		77,1	81,3
- afgeleide financiële instrumenten		22,7	14,1
Totaal voorzieningen en langlopende schulden		3.071,9	2.958,3
Kortlopende schulden			
- kortlopende financieringsverplichtingen		175,0	225,0
- leaseverplichtingen		6,8	6,7
- afgeleide financiële instrumenten		3,4	1,8
- handels- en overige schulden	51	422,4	484,3
- schulden aan groepsmaatschappijen	52	619,4	584,4
Totaal kortlopende schulden		1.227,0	1.302,2
Totaal passiva		10.878,9	10.564,9

Vennootschappelijke winst-en-verliesrekening over 2023

<i>In miljoenen euro's</i>	<i>Noot</i>	2023	2022
Netto-omzet	53	927,2	838,1
Overige opbrengsten	54	16,5	2,0
Totale opbrengsten		943,7	840,1
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	55	-664,7	-605,2
Personeelskosten	56	-244,2	-191,1
Afschrijvingskosten	42	-7,2	-7,5
Waardeverminderingen van vlottende activa	57	-0,3	-2,1
Overige kosten	58	-65,4	-85,0
Totale lasten		-981,8	-890,9
Bedrijfsresultaat		-38,1	-50,8
Aandeel in resultaat van deelnemingen	43	510,0	602,6
Financiële baten en lasten	59	-4,3	5,3
Resultaat vóór belastingen		467,6	557,1
Belastingen	60	14,7	-2,2
Resultaat na belastingen		482,3	554,9

17 Toelichting op de vennootschappelijke jaarrekening

Algemeen

Deze vennootschappelijke jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening vormen samen de statutaire jaarrekening van de vennootschap. De financiële informatie van de vennootschap is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening.

De vennootschappelijke jaarrekening bestaat uit de vennootschappelijke balans en de vennootschappelijke winst- en verliesrekening; de toelichtingen op de vennootschappelijke financiële overzichten maken integraal deel uit van de vennootschappelijke jaarrekening.

Basis voor de opstelling

Deze vennootschappelijke jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW). Voor het vaststellen van de grondslagen voor de verwerking en waardering van activa en passiva en de bepaling van resultaten van onze vennootschappelijke jaarrekening, maken we gebruik van de mogelijkheid die wordt geboden in artikel 2:362 lid 8 BW. Dit betekent dat de grondslagen voor de verwerking en waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat van de vennootschappelijke jaarrekening gelijk zijn aan de op EU-IFRS gebaseerde geconsolideerde jaarrekening ('combinatie 3').

Informatie over het gebruik van financiële instrumenten en aanverwante risico's hebben we opgenomen in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening. Dit geldt ook voor de toelichting op gebeurtenissen na balansdatum, de toelichting inzake transacties met verbonden partijen, de toelichting inzake niet in de balans opgenomen verplichtingen en de toelichting inzake de bezoldiging van de bestuurders en de commissarissen.

In het geval er geen andere grondslagen worden genoemd, verwijzen we naar de grondslagen zoals beschreven in de geconsolideerde jaarrekening. Voor een juiste interpretatie van deze vennootschappelijke jaarrekening, moet de vennootschappelijke jaarrekening worden gelezen in samenhang met de geconsolideerde jaarrekening. De gehanteerde grondslagen voor de waardering, de resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande boekjaar. De gehanteerde grondslagen voor de presentatie zijn eveneens ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande boekjaar, met uitzondering van de volgende posten:

Overige reserves en wettelijke reserves

De vergelijkende cijfers over 2022 in de vennootschappelijke jaarrekening wijken af van de cijfers zoals opgenomen in de vennootschappelijke jaarrekening 2022 vanwege een aanpassing in de overige en wettelijke reserves (inclusief de herwaarderingsreserve). Voor een deel van de ingehouden winsten van enkele joint ventures kunnen we in formele zin niet zonder beperking een uitkering van dividend bewerkstelligen, bijvoorbeeld omdat instemming van onze medeaandeelhouders hiervoor benodigd is.

Voor het verschil tussen het aandeel in de ingehouden winst en rechtstreekse vermogensmutaties van betreffende deelnemingen enerzijds, en het bedrag aan uitkeringen waarop we recht hebben verkregen anderzijds, moet een wettelijke reserve worden gevormd. Ultimo 2023 hebben we hiertoe een wettelijke reserve deelnemingen ter hoogte van € 127,0 miljoen gevormd ten laste van de overige reserves. Verder presenteren we de cash flow hedge vanaf 2023 separaat onder de herwaarderingsreserves in plaats van opname onder de overige reserves. Ultimo 2023 bedroeg deze reserve -/- € 6,7 miljoen. Omwille van vergelijkingsdoeleinden hebben we de vergelijkende cijfers over 2022 voor deze aanpassingen eveneens aangepast. Ultimo 2022 bedroeg de wettelijke reserve deelnemingen € 114,3 miljoen en bedroeg de toevoeging aan de cash flow hedge reserve als onderdeel van de herwaarderingsreserve -/- € 5,6 miljoen. De aanpassing had zowel in 2022 als in 2023 geen gevolgen voor het totale eigen vermogen, het netto-resultaat en de kasstromen. Ook is in de voorgaande jaren geen sprake geweest van dividenduitkeringen die niet hadden mogen plaatsvinden.

Deelnemingen in groepsmaatschappijen

Groepsmaatschappijen zijn alle entiteiten waarin we direct of indirect overheersende zeggenschap hebben. Deelnemingen in groepsmaatschappijen worden in de vennootschappelijke jaarrekening verwerkt volgens de nettovermogenswaarde, met afzonderlijke presentatie van eventuele goodwill onder immateriële vaste activa, onder toepassing van de grondslagen voor de opname en waardering van activa en passiva en resultaatbepaling zoals uiteengezet in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening. Indien en voor zover we niet zonder beperking een uitkering van de resultaten kunnen bewerkstelligen, nemen we de resultaten (voor dat deel) in een wettelijke reserve op.

Resultaat deelnemingen

Het aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen omvat ons aandeel in de resultaten van deze deelnemingen. Resultaten op transacties waarbij overdracht van activa en passiva tussen ons en onze deelnemingen en tussen deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, zijn geëlimineerd voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

Eigen vermogen

Algemeen

Eigenvermogensinstrumenten presenteren we onder het eigen vermogen. Uitkeringen aan houders van deze instrumenten brengen we in mindering op het eigen vermogen.

Herwaarderingsreserve

Waardevermeerderingen van activa die zijn gewaardeerd tegen actuele waarde worden opgenomen in de herwaarderingsreserve. Uitzondering hierop vormen financiële instrumenten die worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Waardevermeerderingen van die activa worden onmiddellijk in het resultaat verwerkt. Daarnaast vormen we voor die activa een herwaarderingsreserve ten laste van de overige reserves indien geen sprake is van frequente marktnoteringen.

De herwaarderingsreserve vormen we per individueel actief, uitgezonderd de waardeveranderingen van de samenhangende posities, welke we gezamenlijk beschouwen, en is niet hoger dan het verschil tussen de boekwaarde op basis van historische kostprijs en de boekwaarde op basis van actuele waarde. De herwaarderingsreserve verminderen we met de gerealiseerde herwaardering (verband houdend met systematische afschrijvingen van het actief). Op de herwaarderingsreserve worden waardeverminderingen van het betreffende actief, niet zijnde systematische afschrijvingen, eveneens in mindering gebracht.

Als een actief wordt vervreemd, valt een eventueel aanwezige herwaarderingsreserve met betrekking tot dat actief vrij ten gunste van de overige reserves. Bij de bepaling van de herwaarderingsreserve is – waar van toepassing – een bedrag voor latente belastingverplichtingen in mindering gebracht, berekend tegen het actuele belastingtarief.

Wettelijke reserve deelnemingen

Deze reserve is gelijk aan het (op basis van onze grondslagen berekende) aandeel in de resultaten en de rechtstreekse vermogensmutaties van de deelnemingen sinds de eerste waardering tegen netto-vermogenswaarde, verminderd met uitkeringen waarop we recht hebben gekregen sinds de eerste waardering tegen nettovermogenswaarde, en verminderd met uitkeringen die we zonder beperkingen kunnen bewerkstelligen. De wettelijke reserve wordt op individuele basis bepaald.

Belastingen

Tussen N.V. Nederlandse Gasunie en haar Nederlandse 100%-groepsmaatschappijen bestaat een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting. Aan de groepsmaatschappijen alloceren we geen vennootschapsbelasting, met uitzondering van de groepsmaatschappijen Gasunie Transport Services, Gasunie Assets B.V. en Maasvlakte Storage B.V. De in de vennootschappelijke winst-en-verliesrekening opgenomen belastinglast van Gasunie heeft daarom betrekking op alle tot de fiscale eenheid behorende vennootschappen, met uitzondering van het deel van de belastinglast dat is gealloceerd aan de voornoemde groepsmaatschappijen. Bij het bepalen van de allocatie van de vennootschapsbelasting aan Gasunie Transport Services, Gasunie Assets B.V. en Maasvlakte Storage B.V. berekenen we de hoogte van de acute en uitgestelde belastingen alsof ieder van deze voegingspartners fiscaal zelfstandig is.

18 Nadere toelichting op de vennootschappelijke jaarrekening

42. Materiële vaste activa

De mutaties in de materiële vaste activa in 2023 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2023	Investerings	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec. 2023
Andere vaste bedrijfsmiddelen	-	-	-	-	-
Gebruiksrecht activa	84,8	2,6	-	-7,2	80,2
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	-	-	-	-	-
Totaal voor boekjaar 2023	84,8	2,6	-	-7,2	80,2

Ultimo 2023 is onder de materiële vaste activa begrepen een bedrag van € 80,2 miljoen (ultimo 2022: € 84,8 miljoen) inzake leases. We hebben het economische, maar niet het juridische eigendom van deze gebruiksrecht activa. De gebruiksrecht activa omvatten met name bedrijfsgebouwen en terreinen en het wagenpark. De actuele waarde van de activa wijkt niet significant af van de boekwaarde daarvan.

De mutaties in de materiële vaste activa in 2022 zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2022	Investerings	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Boekwaarde per 31 dec. 2022
Andere vaste bedrijfsmiddelen	0,8	-	-0,5	-0,3	-
Gebruiksrecht activa	83,9	8,1	-	-7,2	84,8
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	0,1	-0,1	-	-	-
Totaal voor boekjaar 2022	84,8	8,0	-0,5	-7,5	84,8

De aanschafwaardes en de cumulatieve afschrijvingen (inclusief bijzondere waardeverminderingen) zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	Aanschafwaarde per 31 dec. 2023	Cumulatieve afschrijvingen per 31 dec. 2023*	Aanschafwaarde per 31 dec. 2022	Cumulatieve afschrijvingen per 31 dec. 2022*
Andere vaste bedrijfsmiddelen	-	-	-	-
Gebruiksrecht activa	114,7	-34,5	112,1	-27,3
Totaal	114,7	-34,5	112,1	-27,3

* Inclusief gecumuleerde bijzondere waardeverminderingen.

43. Financiële vaste activa

De mutaties in de financiële vaste activa zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023		2022	
	Groepsmaat- schappijen	Overige deelnemingen	Groepsmaat- schappijen	Overige deelnemingen
Stand per 1 januari	6.330,2	-	5.820,1	-
Mutaties				
- Acquisities	70,4	-	-	-
- Agiostortingen	243,8	-	590,2	-
- Terugbetaling agio	-	-	-0,8	-
- Resultaat groepsmaatschappijen en deelnemingen	510,0	-	602,2	-
- Ontvangen dividend	-461,8	-	-219,4	-
- Rechtstreekse mutaties eigen vermogen	-6,6	-	-462,1	-
Stand per 31 december	6.686,0	-	6.330,2	-
Leningen aan groepsmaatschappijen en deelnemingen				
Stand per 1 januari	3.264,5	19,6	4.074,4	21,4
Mutaties				
- Verstrekte langlopende leningen	87,7	40,0	121,0	0,4
- Rente toevoeging	0,2	-	2,1	-
- Aflossing langlopende leningen	-77,2	-38,2	-933,0	-2,2
Stand per 31 december	3.275,2	21,4	3.264,5	19,6
Totaal financiële vaste activa per 31 december		9.982,6		9.614,3

Groepsmaatschappijen en overige deelnemingen

De acquisitie heeft betrekking op de acquisitie van GUFU BBL B.V., zoals toegelicht in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#).

De in 2023 verantwoorde agiostortingen hebben voornamelijk betrekking op investeringen in onze groepsmaatschappijen die zich richten op de realisatie van het waterstofnetwerk en op CCS-projecten. In 2022 hielden de agiostortingen met name verband met de omzetting van verstrekte langlopende leningen aan Gastransport Noord-West Europa Holding en aan Gasunie BBL in agio.

De rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen van de groepsmaatschappijen hebben betrekking op het actuariële resultaat op de pensioenregeling van Gasunie Deutschland (zoals opgenomen in [noot 23 'Personeelsbeloningen'](#) en [noot 48 'Overige reserves'](#)) en op de herwaardering van het belang in Gate terminal als gevolg van de wijziging in de waarde van het effectieve deel van een cash flow hedge (zoals opgenomen in [noot 8 'Investeringen in joint ventures'](#) en in [noot 46 'Herwaarderingsreserve'](#)). In 2022 is de reële waardemutatie van het belang in Nord Stream hier ook in opgenomen.

Het overzicht met deelnemingen, hun vestigingsplaats en het deelnemingspercentage dat Gasunie heeft, is opgenomen in [noot 62 'Overzicht groepsmaatschappijen en deelnemingen'](#).

Leningen aan groepsmaatschappijen en overige deelnemingen

De rentevoet over de verstrekte langlopende leningen bedraagt, tenzij anders aangegeven, de gewogen gemiddelde rentevoet van de langleningenportefeuille van N.V. Nederlandse Gasunie met een opslag van 12,5 basispunten (2022: idem).

Er zijn geen bijzondere voorwaarden of garanties overeengekomen tussen Gasunie en de groepsmaatschappijen en overige deelnemingen met betrekking tot de verstrekte langlopende leningen. De omvang van de voorziening voor verwachte kredietverliezen bedraagt ultimo 2023 < € 0,1 miljoen (Ultimo 2022: < € 0,1 miljoen).

Ultimo 2023 bedraagt de reële waarde van de verstrekte langlopende leningen aan groepsmaatschappijen en overige deelnemingen € 3.141,2 miljoen (ultimo 2022: € 2.936,5 miljoen).

Lening aan groepsmaatschappij GTS

De verstrekte langlopende lening aan GTS bedraagt ultimo 2023 € 3.153,3 miljoen (ultimo 2022: € 3.142,9 miljoen). Dit betreft de facto het opgenomen saldo onder een leningfaciliteit met een maximale omvang van € 5,0 miljard, die ter beschikking is gesteld op 1 januari 2014. De faciliteit eindigt in beginsel op 31 december 2029, maar heeft een niet-gecommitteerde mogelijkheid tot verlenging. Met GTS is overeengekomen dat tussentijds onbeperkt op de faciliteit kan worden getrokken dan wel afgelost. Er is geen aflossingschema overeengekomen.

GTS is de netbeheerder van het landelijk gastransportnet in de zin van de Gaswet. De minister van Economische Zaken en Klimaat heeft regels gesteld ten aanzien van goed financieel beheer door een netbeheerder in het Besluit Financieel Beheer Netbeheerders ('BFBN'). Jaarlijks beoordelen we, rekening houdend met de bepalingen van het BFBN, of er afgelost dan wel getrokken moet worden op de kredietfaciliteit, om aan de BFBN-vereisten te voldoen. Bij deze periodieke beoordeling wordt niet alleen de actuele financiële positie betrokken, maar ook de verwachtingen voor de komende jaren inzake de verwachte omvang en moment van de investeringsuitgaven, de verwachte dividenduitkeringen en de verwachte operationele kosten voor het gastransportnetwerk. De omvang en volatiliteit van deze variabelen maakt een betrouwbare schatting van eventuele toekomstige aflossingen niet mogelijk. Om deze reden hebben we de verstrekte lening op balansdatum volledig gepresenteerd onder de langlopende vorderingen.

Leningen aan overige deelnemingen

In 2023 heeft Gasunie een leningfaciliteit ter hoogte van € 40,0 miljoen ter beschikking gesteld aan EemsEnergyTerminal. De looptijd van deze faciliteit is tot 31 juli 2027. Onder deze faciliteit is ultimo 2023 een bedrag opgenomen van € 4,0 miljoen. Er is geen aflossingsschema overeengekomen. De rente is gebaseerd op de 3-maands Euribor plus een opslag van 2,3%.

In 2022 heeft Gasunie een leningfaciliteit ter hoogte van € 1,5 miljoen ter beschikking gesteld aan VertiCer (voorheen: Vertogas). De looptijd van deze faciliteit is tot 31 december 2029. Onder deze faciliteit is ultimo 2023 een bedrag opgenomen van € 0,4 miljoen (ultimo 2022: € 0,4 miljoen). Er is geen aflossingsschema overeengekomen. De overeengekomen rente is de gewogen gemiddelde rentevoet van de lange-leningenportefeuille van N.V. Nederlandse Gasunie met een opslag van 12,5 basispunten.

De verstrekte lening aan BBL Company bedraagt ultimo 2023 € 16,9 miljoen (ultimo 2022: € 19,2 miljoen) en heeft een looptijd tot 1 december 2035. Er is een niet-lineair aflossingsschema overeengekomen. De afgesproken rente is gefixeerd op 3,0% over de gehele looptijd.

44. Vorderingen op groepsmaatschappijen

Intra-groepsposities ontstaan door dienstverlening van N.V. Nederlandse Gasunie aan groepsmaatschappijen en vice versa, door uitkering van dividend binnen de groep en door de cashpool transacties die door het groepshoofd worden uitgevoerd namens de groepsmaatschappijen in het kader van de operationele bedrijfsactiviteiten.

Er is geen aflossingsschema overeengekomen ten aanzien van de vorderingen op groepsmaatschappijen; de vorderingen hebben de kenmerken van een rekening-courantverhouding.

Over het saldo van de intra-groepsvorderingen betaalt de groepsmaatschappij in voorkomende gevallen een zakelijke rente die is gebaseerd op een variabele rente plus een opslag, die past bij het risicoprofiel van zowel Gasunie als de betreffende groepsmaatschappij.

De omvang van de voorziening voor verwachte kredietverliezen bedraagt ultimo 2023 < € 0,1 miljoen (ultimo 2022: < € 0,1 miljoen).

45. Geplaatst kapitaal

Het maatschappelijk kapitaal bedraagt € 756.000 en is verdeeld in 7.560 gewone aandelen van elk € 100 nominaal. Ultimo 2023 zijn hiervan 1.513 aandelen geplaatst en volgestort. Het geplaatst kapitaal bedraagt daarmee € 151.300. In het boekjaar hebben geen mutaties plaatsgevonden in het geplaatste en gestorte kapitaal (2022: idem).

Ultimo 2023 worden alle geplaatste aandelen gehouden door de Staat der Nederlanden (ultimo 2022: idem).

46. Herwaarderingsreserve

De specificatie van de herwaarderingsreserve is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Herwaardering GTS	1.480,6	1.524,2
Herwaardering EemsEnergyTerminal	29,5	-
Herwaardering cash flow hedge	-6,7	-5,6
Stand per 31 december	1.503,4	1.518,6

Omdat de cash flow hedge reserve negatief is, bedraagt het feitelijk bekleemde vermogen ultimo 2023 € 1.510,1 miljoen (ultimo 2022: € 1.524,2 miljoen).

Herwaardering GTS

Deze herwaarderingsreserve heeft betrekking op de herwaardering van de activa van GTS. Deze herwaardering hield oorspronkelijk verband met de splitsing van Gasunie in een handels- en een transportonderneming en aansluitend de invoering van IFRS in 2005 en is berekend naar de situatie per 1 januari 2004. GTS maakte destijds nog onderdeel uit van N.V. Nederlandse Gasunie. Bij de overdracht van de activa aan GTS op 1 januari 2014 is de herwaarderingsreserve behorende bij de activa eveneens aan GTS overgedragen.

Herwaardering EemsEnergyTerminal

Deze herwaarderingsreserve is gevormd naar aanleiding van de verkoop van 50% van de aandelen in EemsEnergyTerminal aan Vopak in 2023, zoals toegelicht in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#). Als gevolg van de aandelenverkoop hebben we niet langer overheersende zeggenschap in EemsEnergyTerminal. IFRS vereist in dat geval dat we het belang dat we behouden, herwaarden tegen de reële waarde. Deze reële waarde vormt vervolgens de initiële boekwaarde. Vanwege de toepassing van 'combinatie 3' in de enkelvoudige jaarrekening vormen we voor de reële waarde aanpassing een herwaarderingsreserve.

Herwaardering cash flow hedge

De rechtstreekse vermogensmutaties hebben betrekking op de wijziging van de reële waarde van het effectieve deel van een cash flow hedge van Gate terminal. Gasunie heeft deze vermogensmutatie in de geconsolideerde jaarrekening verwerkt in de niet-gerealiseerde resultaten. In de enkelvoudige jaarrekening is de reële waardemutatie te typeren als een herwaardering, waarvoor een herwaarderingsreserve is gevormd. Een nadere toelichting hierop hebben we opgenomen in [noot 8 'Investerings in joint ventures'](#).

De mutaties in de herwaarderingsreserve zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Stand per 1 januari	1.518,6	1.542,5
Gerealiseerd deel van de ongerealiseerde herwaardering	-43,5	-47,7
Herwaardering aangehouden belang EemsEnergyTerminal	29,5	-
Mutatie cash flow hedge joint ventures	-1,1	23,7
Totaal herwaarderingsreserve	1.503,4	1.518,6

47. Wettelijke reserve deelnemingen

De mutaties in de wettelijke reserve deelnemingen zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	114,3	412,4
Mutatie van tegen reële waarde gewaardeerde overige kapitaalbelangen	-	-335,4
Aandeel in de resultaten en rechtstreekse vermogensmutaties joint ventures en geassocieerde deelnemingen	38,7	58,3
Ontvangen dividend joint ventures en geassocieerde deelnemingen	-26,0	-21,0
Stand per 31 december	127,0	114,3

Voor onze investeringen in joint ventures en geassocieerde deelnemingen gewaardeerd tegen nettovermogenswaarde geldt dat we niet zonder beperking een uitkering van dividend kunnen bewerkstelligen, bijvoorbeeld omdat instemming van onze mede-aandeelhouders hiervoor benodigd is. Voor het verschil tussen het aandeel in de ingehouden winst en rechtstreekse vermogensmutaties van betreffende deelnemingen enerzijds, en het bedrag aan uitkeringen waarop we recht hebben verkregen anderzijds, vormen we een wettelijke reserve. We hebben de wettelijke reserve op individuele basis bepaald. Een nadere toelichting op het resultaat en de dividenduitkeringen door onze joint ventures is opgenomen in [noot 8 'Investerings in joint ventures'](#) en [noot 9 'Investerings in geassocieerde deelnemingen'](#).

Onze investeringen in overige kapitaalbelangen waarderen we tegen de reële waarde. Onder toepassing van 'combinatie 3' vormen we voor de reële waarde waardering voor het deel dat de oorspronkelijke verkrijgingsprijs te boven gaat, een wettelijke reserve. Ook voor deze belangen geldt dat we niet zonder beperking een uitkering van dividend kunnen bewerkstelligen. De mutatie in 2022 had betrekking op het 9,0% belang in Nord Stream. Een nadere toelichting op onze overige kapitaalbelangen hebben we opgenomen in [noot 10 'Overige kapitaalbelangen'](#).

48. Overige reserves

De mutaties in de overige reserve zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	4.116,4	4.163,2
Bestemming resultaat voorgaand boekjaar	354,9	93,2
Mutatie van tegen reële waarde gewaardeerde overige kapitaalbelangen	-	-172,7
Mutatie overige wettelijke reserve deelnemingen	-12,7	-37,3
Saldo van actuariële winsten en verliezen terzake van personeelsbeloningen,	-7,9	31,7
waarvan vennootschapsbelasting	2,4	-9,4
Gerealiseerd deel van de ongerealiseerde herwaardering	43,5	47,7
Vorming herwaarderingsreserve aangehouden belang EemsEnergyTerminal	-29,5	-
Stand per 31 december	4.467,1	4.116,4

Voor een toelichting op de mutaties verwijzen we naar [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#), [noot 8 'Investerings in joint ventures'](#), [noot 23 'Personeelsbeloningen'](#), [noot 46 'Herwaarderingsreserve'](#), [noot 47 'Wettelijke reserve deelnemingen'](#) en [noot 49 'Onverdeeld resultaat'](#).

Onze groepsmaatschappij GTS is de netbeheerder van het landelijk gastransportnet in Nederland in de zin van de Gaswet. De minister van Economische Zaken en Klimaat heeft regels gesteld ten aanzien van goed financieel beheer door netbeheerders in het BFBN. Deze regels bestaan uit een aantal financiële ratio's, waaronder een eigenvermogensminimum. Dit kan leiden tot restricties ten aanzien van de hoogte van de uitkeerbare reserves van GTS. Een dergelijke situatie kan in voorkomende gevallen ook invloed hebben op de hoogte van de uitkeerbare reserves van N.V. Nederlandse Gasunie. Ultimo 2023 was een dergelijke beperking niet aan de orde en is hiervoor geen niet-uitkeerbare reserve opgenomen (ultimo 2022: idem).

49. Onverdeeld resultaat

De mutaties in het onverdeeld resultaat zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Stand per 1 januari	554,9	310,7
Uitgekeerd dividend	-200,0	-217,5
Toegevoegd aan de overige reserves	-354,9	-93,2
Resultaat boekjaar	482,3	554,9
Stand per 31 december	482,3	554,9

Bestemming van het resultaat over het boekjaar 2022

De jaarrekening 2022 is vastgesteld in de algemene vergadering van aandeelhouders gehouden op 29 maart 2023. De algemene vergadering heeft de bestemming van het resultaat vastgesteld conform het voorstel van de raad van bestuur.

De winst over 2022 bedroeg € 554,9 miljoen. Hiervan is € 200,0 miljoen als dividend uitgekeerd in 2023. Het restant van € 354,9 miljoen is toegevoegd aan de overige reserves.

Voorstel tot resultaatbestemming over het boekjaar 2023

De raad van bestuur stelt voor om van de winst over 2023 een bedrag van € 266,0 miljoen als dividend aan de aandeelhouder uit te keren en € 216,3 miljoen toe te voegen aan de overige reserves. Het dividend per aandeel bedraagt € 175,8 duizend.

Het voorstel tot resultaatbestemming is niet verwerkt in de balans per 31 december 2023 en de toelichting daarop.

50. Voorzieningen

De specificatie van de voorzieningen is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Voorziening voor uitgestelde belastingverplichtingen	62,3	77,4
Voorziening voor jubileumuitkeringen	8,9	8,1
Voorziening voor secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering	0,2	0,3
Reorganisatievoorziening	0,2	1,6
Totaal voorzieningen	71,6	87,4

Voor een nadere toelichting op de overige voorzieningen verwijzen we naar [noot 22 'Uitgestelde belastingverplichtingen'](#), [noot 23 'Personeelsbeloningen'](#) en [noot 24 'Overige voorzieningen'](#) van de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

51. Handels- en overige schulden

De specificatie van de handels- en overige schulden is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	31 dec. 2023	31 dec. 2022
Handelsschulden	104,4	59,2
Overige belastingen en premies sociale verzekeringen	11,2	8,3
Overige schulden en overlopende passiva	306,8	416,8
Totaal handels- en overige schulden	422,4	484,3

De belastingverplichtingen omvatten de te betalen loonheffing en premies sociale verzekeringen.

De overige schulden en overlopende passiva bestaan ultimo 2023 met name uit nog te betalen rente, nog te ontvangen facturen en ontvangen security deposits ter waarde van € 195,1 miljoen (ultimo 2022: € 243,8 miljoen). De ontvangen security deposits zijn gestelde zekerheden die door klanten van ons of onze groepsmaatschappijen aan ons zijn verstrekt ter afdekking van het kredietrisico. Over de security deposits berekenen we een marktconforme rente.

Vanwege het kortlopende karakter van de handelsschulden en overige te betalen posten benadert de boekwaarde de reële waarde van deze verplichtingen.

52. Schulden aan groepsmaatschappijen

Intra-groepsposities ontstaan door dienstverlening van N.V. Nederlandse Gasunie aan groepsmaatschappijen en vice versa, door uitkering van dividend binnen de groep en door de cashpool transacties die door het groepshoofd worden uitgevoerd namens de groepsmaatschappijen in het kader van de operationele bedrijfsactiviteiten.

Er is geen aflossingschema overeengekomen ten aanzien van de schulden aan groepsmaatschappijen; de schulden hebben de kenmerken van een rekening-courantverhouding.

Over het saldo van de intra-groepsschulden betaalt Gasunie in voorkomende gevallen een zakelijke rente die is gebaseerd op een variabele rente plus een opslag die past bij het risicoprofiel van zowel Gasunie als de betreffende groepsmaatschappij.

53. Netto-omzet

N.V. Nederlandse Gasunie koopt extern goederen en diensten in voor haar groepsmaatschappijen en/of andere deelnemingen. Daarnaast is N.V. Nederlandse Gasunie de juridisch werkgever voor medewerkers die werkzaam zijn voor Gasunie en haar groepsmaatschappijen. De netto-omzet van N.V. Nederlandse Gasunie bestaat voor een groot deel uit bedragen die zij in rekening brengt bij haar groepsmaatschappijen en/of andere deelnemingen voor de inzet van eigen personeel dan wel de levering van extern ingekochte goederen en diensten. N.V. Nederlandse Gasunie treedt tegenover haar groepsmaatschappijen op als principaal.

54. Overige opbrengsten

De overige opbrengsten zijn als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Exploitatiesubsidies	1,3	2,0
Acquisitie GUFU BBL	15,2	-
Totaal overige opbrengsten	16,5	2,0

Een nadere toelichting op de acquisitie van GUFU BBL B.V. is opgenomen in [noot 2 'Bedrijfscombinaties en desinvesteringen groepsmaatschappijen'](#).

55. Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten

De specificatie van de kosten uitbesteed werk en andere externe kosten is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	280,8	211,1
Kosten van netbeheer	383,9	394,1
Totaal kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	664,7	605,2

De kosten uitbesteed werk en andere externe kosten bestaan met name uit goederen en diensten die N.V. Nederlandse Gasunie inkoopt ten behoeve van de dienstverlening aan haar groepsmaatschappijen, waaronder GTS als de landelijk netbeheerder voor het gastransport in Nederland. De kosten van netbeheer omvatten met name de inkoop van stikstofproductiecapaciteit en elektriciteit en gas voor het gastransport en de gasopslag.

56. Personeelskosten

De specificatie van de personeelskosten is als volgt:

In miljoenen euro's	2023	2022
Salariskosten	183,3	143,7
Sociale lasten	20,6	15,9
Pensioenkosten	40,3	31,5
Totaal personeelskosten	244,2	191,1

De gemiddelde personele bezetting in 2023 bedraagt 1.676 fulltime-equivalenten (2022: gemiddeld 1.465 fulltime-equivalenten), waarvan 6 buiten Nederland (2022: 2 buiten Nederland).

De toelichting op de bezoldiging van de bestuurders en de commissarissen van de vennootschap hebben we opgenomen in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening onder [noot 32 'Personeelskosten'](#).

57. Waardeverminderingen van vlottende activa

De waardeverminderingen van vlottende activa zijn als volgt:

In miljoenen euro's	2023	2022
Dotatie voorziening incurante voorraden	2,9	2,1
Vrijval voorziening incurante voorraden	-2,6	-
Totaal waardevermindering van vlottende activa	0,3	2,1

Er is geen sprake van waardeverminderingen van andere vlottende activa.

58. Overige kosten

De specificatie van de overige kosten is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Overige bedrijfskosten	65,4	85,0
Totaal overige kosten	65,4	85,0

De overige kosten bestaan met name uit goederen en diensten die N.V. Nederlandse Gasunie inkoopst ten behoeve van de dienstverlening aan haar groepsmaatschappijen. De overige kosten omvatten met name verzekeringskosten en overige materiële en personele kosten. De overige bedrijfskosten zijn in 2023 met name lager dan in 2022 doordat in 2022 sprake was van een relatief hoge dotatie aan de voorziening voor opruimingskosten en saneringen.

59. Financiële baten en lasten

De specificatie van de financiële baten en lasten is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Rentebaten en soortgelijke baten	81,2	78,2
Mutatie reële waarde voor instrumenten gewaardeerd tegen reële waarde	3,2	-
Totaal financiële baten	84,4	78,2
Rentelasten en soortgelijke lasten	-72,4	-53,7
Overige financieringslasten	-7,6	-2,8
Mutatie reële waarde voor instrumenten gewaardeerd tegen reële waarde	-8,7	-16,4
Totaal financiële lasten	-88,7	-72,9
Totaal financiële baten en lasten	-4,3	5,3

Onder de rentebaten en soortgelijke baten zijn voornamelijk begrepen de rentes die berekend worden over de financiering van groepsmaatschappijen. In 2023 is er voor € 70,8 miljoen aan rentebaten op leningen aan groepsmaatschappijen verantwoord (2022: € 75,5 miljoen). De in rekening gebrachte rente op leningen aan groepsmaatschappijen is gebaseerd op de gewogen gemiddelde rentevoet van de lange-leningenportefeuille van N.V. Nederlandse Gasunie met een opslag van 12,5 basispunten (2022: idem).

De rentelasten en soortgelijke lasten betreffen voornamelijk de rente over de langlopende externe leningen en de rente over cashpool schulden van N.V. Nederlandse Gasunie tegenover haar groepsmaatschappijen. De rentelasten die betrekking hebben op de cashpool schulden bedragen € 20,0 miljoen (2022: € 2,1 miljoen). De stijging van de rentelasten over deze schulden is met name te verklaren door de gestegen kortlopende rentes, die de basis vormen voor de relevante rentevoet.

Over het saldo van de cashpool schulden betaalt Gasunie een zakelijke rente die is gebaseerd op een variabele marktrente plus een opslag die past bij het risicoprofiel van zowel Gasunie als de betreffende groepsmaatschappij.

60. Belastingen

N.V. Nederlandse Gasunie staat aan het hoofd van de fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting in Nederland. De specificatie van de belastinglast in de winst-en-verliesrekening is als volgt:

<i>In miljoenen euro's</i>	2023	2022
Belastinglast over het boekjaar	31,0	156,0
Belastinglast over voorgaande jaren	-	-4,2
Belastinglast fiscale eenheid	31,0	151,8
Mutaties in uitgestelde belastingen	21,0	18,4
Belastinglast fiscale eenheid	52,0	170,2
Gealloceerd aan Gasunie Transport Services B.V.	-63,9	-166,2
Gealloceerd aan Gasunie Assets B.V.	-2,7	-1,7
Gealloceerd aan Maasvlakte Storage B.V.	-0,1	-0,1
Totale belastinglast N.V. Nederlandse Gasunie	-14,7	2,2

Tussen N.V. Nederlandse Gasunie en haar Nederlandse 100%-groepsmaatschappijen bestaat een fiscale eenheid voor de Nederlandse vennootschapsbelasting. Aan deze groepsmaatschappijen alloceren we geen vennootschapsbelasting, met uitzondering van de groepsmaatschappijen Gasunie Transport Services B.V., Gasunie Assets B.V. en Maasvlakte Storage B.V.

61. Overige posten en toelichtingen

Voor een toelichting op de overige posten in de vennootschappelijke balans en winst-en-verliesrekening en voor de overige toelichtingen verwijzen we naar de toelichting op de geconsolideerde financiële overzichten.

62. Overzicht groepsmaatschappijen en deelnemingen

Het overzicht met groepsmaatschappijen en andere deelnemingen is als volgt:

Entiteit	Zetel	Financieel belang op	
		31 dec. 2023	31 dec. 2022
<i>Groepsmaatschappijen</i>			
Gasunie BBL B.V.	Groningen	100%	100%
GUFU BBL B.V. ¹	Groningen	75%	-
Gridwise Engineering & Services B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie New Energy B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Waterstof Holding B.V.	Groningen	100%	100%
Hynetwork Services B.V.	Groningen	100%	100%
HyStock B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Certification Holding B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie LNG Holding B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Transport Services B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Energy Information Services B.V.	Groningen	100%	100%
EnergyStock B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Holding B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 1 B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 2 B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 3 B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 4 B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Deutschland GmbH & Co. KG	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Deutschland Verwaltungs GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Deutschland Transport Services Holding GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Deutschland Transport Services GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Energy Development GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Infrastructuur AG	Zug, Zwitserland	100%	100%
Gasunie Warmte Holding B.V.	Groningen	100%	100%

Entiteit	Zetel	Financieel belang op	
		31 dec. 2023	31 dec. 2022
LdM Beheer B.V. ³	Rotterdam	-	100%
LdM C.V. ³	Rotterdam	-	100%
LdM 1 B.V. ³	Rotterdam	-	100%
LdM 2 B.V. ³	Rotterdam	-	100%
LdM 3 B.V. ³	Rotterdam	-	100%
LdM 4 B.V. ³	Rotterdam	-	100%
LdM 5 B.V. ³	Rotterdam	-	100%
LdM 6 B.V. ³	Rotterdam	-	100%
LdM 7 B.V. ³	Rotterdam	-	100%
WarmtelinQ Transport Services B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie CC(U)S Holding B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Rotterdam CC(U)S B.V.	Groningen	100%	100%
GroRoCo LP B.V.	Groningen	100%	100%
GroRoCo Land LP B.V.	Groningen	100%	100%
GroRoCo Zee LP B.V.	Groningen	100%	100%
Maasvlakte Storage B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Assets B.V.	Groningen	100%	100%
<i>Joint operations</i>			
BBL Company V.O.F.	Groningen	75,0%	60,0%
<i>Joint ventures</i>			
Biogas Netwerk Twente B.V. (in liquidatie)	Almelo	50,0%	50,0%
Demonstratie Faciliteit Super Kritische Water Vergassing (SKW) Alkmaar B.V.	Alkmaar	35,0%	35,0%
EemsGas Asset Company B.V.	Amsterdam	50,0%	50,0%
DEUDAN - Deutsch/Dänische Erdgastransport GmbH	Handewitt, Duitsland	75,0%	75,0%
DEUDAN - Deutsch/Dänische Erdgastransport GmbH & Co. KG	Handewitt, Duitsland	33,4%	33,4%
EemsEnergy Terminal B.V. ⁴	Groningen	50,0%	100,0%
Gate terminal C.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Gate terminal Management B.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
German LNG Terminal GmbH	Hamburg, Duitsland	40,0%	100,0%
National Energy Information Services B.V. ²	Groningen	50,0%	-
NETRA GmbH Norddeutsche Erdgas Transversale	Emstek/Schneiderkrug, Duitsland	50,0%	50,0%
NETRA GmbH Norddeutsche Erdgas Transversale & Co. KG	Emstek/Schneiderkrug, Duitsland	44,1%	44,1%

Entiteit	Zetel	Financieel belang op	
		31 dec. 2023	31 dec. 2022
Porthos System Operator B.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Porthos Offshore Transport and Storage GP B.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Porthos CO2 Transport and Storage GP B.V.	Rotterdam	33,3%	33,3%
Porthos Onshore Transport GP B.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Porthos Offshore Transport and Storage C.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
Porthos CO2 Transport and Storage C.V.	Rotterdam	33,3%	33,3%
Porthos Onshore Transport C.V.	Rotterdam	50,0%	50,0%
VertiCer B.V.	Arnhem	50,0%	50,0%
<i>Geassocieerde deelnemingen</i>			
Beheerder Afsprakenstelsel B.V.	Amersfoort	25,0%	25,0%
Trading Hub Europe GmbH	Berlijn, Duitsland	9,1%	9,1%
<i>Overige kapitaalbelangen</i>			
Energie Data Services Nederland (EDSN) B.V.	Arnhem	12,5%	12,5%
PRISMA European Capacity Platform GmbH	Leipzig, Duitsland	12,8%	12,7%
Nord Stream AG	Zug, Zwitserland	9,0%	9,0%
SCW Systems B.V.	Schoorl	4,7%	4,9%

¹ *Acquisitie per 8 mei 2023*

² *Opgericht op 25 oktober 2023*

³ *Per 1 oktober 2023 gefuseerd in WarmtelinQ Transport Services B.V.*

⁴ *Joint venture per 1 oktober 2023*

19 Ondertekening

De raad van bestuur,

Mevr. J. Hermes*, (interim) voorzitter

Dhr. B.J. Hoevers

Dhr. J.A.F. Coenen

De raad van commissarissen,

Dhr. T.H.J.J. van der Hagen, (interim) voorzitter

Dhr. J. Meier

Mevr. A.L.M. Mutsaers

Dhr. A.S. Visser

Mevr. C. Wielinga

Groningen, 29 februari 2024

*Statutair bestuurder

Jaarverslag 2023

Overige gegevens

20 Overige gegevens

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de aandeelhouder en raad van commissarissen van
N.V. Nederlandse Gasunie

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van N.V. Nederlandse Gasunie te Groningen gecontroleerd.
De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de vennootschappelijke jaarrekening.

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van N.V. Nederlandse Gasunie per 31 december 2023 en van het resultaat en de kasstromen over 2023 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals goedgekeurd binnen de Europese Unie (EU-IFRS) en met Titel 9 Boek 2 BW;
- geeft de in dit jaarverslag opgenomen vennootschappelijke jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van N.V. Nederlandse Gasunie per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde balans per 31 december 2023;
- de volgende overzichten over 2023: de geconsolideerde winst-en-verliesrekening, het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat, het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerd kasstroomoverzicht;
- de toelichting met informatie van materieel belang over de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De vennootschappelijke jaarrekening bestaat uit:

- de vennootschappelijke balans per 31 december 2023;
- de vennootschappelijke winst-en-verliesrekening over 2023;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van N.V. Nederlandse Gasunie (hierna ook: 'Gasunie' of 'de onderneming') zoals vereist in de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Ons inzicht in N.V. Nederlandse Gasunie

N.V. Nederlandse Gasunie is een Europees energie-infrastructureurbedrijf. De voornaamste activiteit van Gasunie is het aanbieden van gereguleerde aardgas transportdiensten in Nederland en in Duitsland. Gasunie zet haar infrastructuur en kennis ook in voor verdere ontwikkeling en integratie van alternatieve energiebronnen en -dragers, zoals waterstof, warmte en groen gas alsmede de ontwikkeling van CCS (Carbon Capture and Storage). Gasunie neemt eveneens deel in samenwerkingsverbanden voor pijpleidingen die het Gasunie-transportnet verbinden met buitenlandse markten. Daarnaast biedt Gasunie ook andere diensten aan op het gebied van energie-infrastructureur, waaronder gasopslag, LNG-import en de certificering van groen gas en waterstof. De gereguleerde activiteiten van Gasunie Transport Services B.V. en Gasunie Deutschland staan onder toezicht van de Autoriteit Consument & Markt ('ACM') in Nederland en de Bundesnetzagentur ('BNetzA') in Duitsland. De toezichthouders stellen de methode van regulering vast. Daarnaast heeft Gasunie deelnemingen die infrastructuurdiensten aanbieden die deels gereguleerd zijn of die (vooralsnog) van regulering zijn vrijgesteld.

De groepsstructuur bestaat uit verschillende groepsonderdelen en wij hebben onze controle daarop ingericht. Wij hebben bijzondere aandacht in onze controle besteed aan de waardering van materiële vaste activa en het fraude risico op omzetverantwoording op basis van de activiteiten van Gasunie en onze risicoanalyse.

Wij hebben de materialiteit bepaald en de risico's geïdentificeerd en ingeschat dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, om in reactie op deze risico's de controlewerkzaamheden te bepalen ter verkrijging van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 100 miljoen (afgerond)
Toegepaste benchmark	0,9% van het totaal activa per 31 december 2023
Nadere toelichting	Wij hanteren het totaal activa als de benchmark voor het bepalen van de materialiteit, rekening houdend met de aard en omvang van de bedrijfsactiviteiten. Dit doen wij op basis van onze analyse van de belangrijkste informatiebehoefte van de gebruikers van de jaarrekening.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hanteren wij voor de in de jaarrekening verantwoorde (operationele) transactiestromen en de daarmee samenhangende netto-omzet en kosten en balansposten anders dan de vaste activa een lager materialiteitsniveau dan voor de jaarrekening als geheel. Dit lagere materialiteitsniveau is vastgesteld op € 21 miljoen hetgeen gebaseerd is op 3,75% van het resultaat voor belastingen.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van commissarissen overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 5 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de groepscontrole

N.V. Nederlandse Gasunie staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De financiële informatie van deze groep is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

De groepscontrole heeft zich met name gericht op de significante onderdelen: N.V. Nederlandse Gasunie, Gasunie Transport Services B.V., Gasunie Deutschland GmbH & Co KG, EnergyStock B.V., BBL Company V.O.F., EemsEnergy Terminal B.V., en Gate terminal C.V. Hiermee hebben wij bij alle entiteiten met een aandeel groter dan 2% in de totale activawaarde een controle van de financiële informatie uitgevoerd.

Wij hebben:

- bij de groepsonderdelen N.V. Nederlandse Gasunie, Gasunie Transport Services B.V., EnergyStock B.V., BBL Company V.O.F. en EemsEnergy Terminal B.V. zelf controlewerkzaamheden uitgevoerd;
- gebruikgemaakt van de werkzaamheden van Duitse accountants uit ons EY Global netwerk voor de controle van Gasunie Deutschland GmbH & Co KG en gebruikgemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant voor de controle van Gate terminal C.V. Deze accountants werkten onder onze coördinatie en supervisie;
- bij andere groepsonderdelen beoordelingswerkzaamheden of specifieke controlewerkzaamheden uitgevoerd.

In totaal vertegenwoordigen bovengenoemde werkzaamheden 97% van het totaal activa, 98% van het resultaat vóór belastingen en 98% van de netto-omzet van de groep.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij (groeps)onderdelen, gecombineerd met aanvullende werkzaamheden op groepsniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep verkregen om een oordeel te geven over de geconsolideerde jaarrekening.

Opdrachtteam en gebruikmaken van het werk van specialisten

Wij hebben zorggedragen dat de opdrachtteams zowel op het niveau van de groep als op het niveau van de groepsonderdelen over de juiste kennis en vaardigheden beschikken die nodig zijn voor de controle van een organisatie van openbaar belang in de energie-infrastructuur sector. Wij hebben in het opdrachtteam specialisten opgenomen op het gebied van IT audit, forensische accountancy, duurzaamheid en belastingen. Daarnaast hebben wij eigen deskundigen ingeschakeld voor de controle van de waardering van de materiële vaste activa, derivaten en pensioenen.

Onze aandacht voor klimaatrisico's en de energietransitie

Klimaatverandering en de energietransitie bepalen in belangrijke mate de maatschappelijke agenda. Zaken als CO₂-reductie hebben een impact op de financiële verslaggeving, omdat deze onder meer risico's meebrengen voor de bedrijfsvoering, de waardering van activa en voorzieningen of de houdbaarheid van het bedrijfsmodel en toegang tot financiële markten van bedrijven met een grotere CO₂ voetafdruk.

De raad van bestuur heeft N.V. Nederlandse Gasunie's toezeggingen en verplichtingen samengevat, en rapporteert in sectie 'Governance' van het bestuursverslag hoe de onderneming omgaat met klimaat-gerelateerde- en milieurisico's. Verder verwijzen wij naar sectie 'Dit is Gasunie' en sectie 'Energietransitie' van het bestuursverslag waarin de raad van bestuur haar beoordelingen en de plannen uiteengezet heeft met betrekking tot klimaat-gerelateerde risico's en de effecten van de energietransitie.

Als onderdeel van onze controle van de jaarrekening, hebben wij geëvalueerd in hoeverre N.V. Nederlandse Gasunie bij schattingen en belangrijke veronderstellingen rekening houdt met klimaatrisico's en de mogelijke effecten van de energietransitie en met de toezeggingen en feitelijke verplichtingen op dit gebied. Dit met name met betrekking tot aannames over de levensduur en bijbehorende afschrijvingstermijnen en bijzondere waardevermindering van materiële vaste activa alsmede in de opzet van relevante interne beheersmaatregelen. Verder hebben wij het bestuursverslag gelezen en overwogen of er een inconsistentie van materieel belang is tussen de niet-financiële informatie in het bestuursverslag en de jaarrekening.

Wij beschrijven in de controleaanpak van het kernpunt 'Waardering van materiële vaste activa' onze controlewerkzaamheden om in te spelen op het geïdentificeerde risico met betrekking tot de impact van de energietransitie.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Onze controleaanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in Gasunie en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop de raad van bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de raad van commissarissen toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan. Wij verwijzen naar hoofdstuk Governance van het jaarverslag, waarin de raad van bestuur zijn risicoanalyse heeft opgenomen na overweging van mogelijke frauderisico's.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragswijzer, Speak Up Regeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie in nauwe samenwerking met onze forensische specialisten. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het management interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico in alle ondernemingen aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, zoals toegelicht in de Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening onderdeel: "Oordelen en schattingen door het management". Ook hebben wij data-analyse gebruikt om journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties, waaronder die met verbonden partijen. De volgende frauderisico's die wij hebben geïdentificeerd vereisten significante aandacht in onze controle

Veronderstelde frauderisico's bij de opbrengstenverantwoording

Frauderisico	Wij zijn uitgegaan van de veronderstelling dat er bij de opbrengstenverantwoording frauderisico's bestaan. Volgens onze inschatting geven zowel de omzet in de gereguleerde activiteiten als de niet-gereguleerde activiteiten binnen de groep aanleiding tot deze risico's.
Onze controleaanpak	Wij beschrijven in de controleaanpak van het kernpunt frauderisico omzetverantwoording onze controlewerkzaamheden om in te spelen op de veronderstelde frauderisico's bij de opbrengstenverantwoording.

Wij hebben kennisgenomen van de beschikbare informatie en inlichtingen gevraagd bij leden van de raad van bestuur, management, de interne accountantsdienst, juridische zaken, compliance afdeling en de raad van commissarissen.

Uit de door ons geïdentificeerde frauderisico's, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controleaanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening, op basis van onze ervaring in de sector, door afstemming met de raad van bestuur, het lezen van notulen, het kennisnemen van rapporten van de interne accountant en compliance afdeling en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

We hebben verder kennisgenomen van advocatenbrieven en correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben we schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controleaanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

Zoals toegelicht in de Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening onderdeel: 'Continuïteit', is de jaarrekening opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft de raad van bestuur een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van de onderneming om haar continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor de voorzienbare toekomst. Wij hebben de specifieke beoordeling met de raad van bestuur besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd.

Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van de raad van bestuur op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit geïdentificeerd. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Waardering van materiële vaste activa

Risico

De balans van N.V. Nederlandse Gasunie wordt gedomineerd door de materiële vaste activa welke circa 84% van het balanstotaal vertegenwoordigen. Zoals toegelicht in noot '4. Onderzoek naar bijzondere waardevermindering' van de Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening, staat de waardering van de materiële vaste activa onder invloed van ontwikkelingen in de regulering voor het gastransport in Nederland en Duitsland alsmede van de bredere macro (economische) ontwikkelingen beïnvloed door onder andere de energietransitie en klimaatwetgeving. Bij de bepaling van waardering van de materiële vaste activa maakt het management gebruik van parameters, veronderstellingen en schattingen. Door de intrinsiek hoge mate van subjectiviteit van schattingen bij de bepaling van de realiseerbare waarde, hebben we de waardering van de materiële vaste activa als kernpunt van onze controle onderkend. De materiële vaste activa betreffen grotendeels activa voor de gereguleerde activiteiten van Gasunie Transport Services B.V. (€6,4 miljard) en Gasunie Deutschland GmbH & Co KG (€1,9 miljard). Daarnaast betreft dit activa van groepsmaatschappijen en overige deelnemingen in de van regulering vrijgestelde sector (€ 1,4 miljard), waaronder EnergyStock B.V., BBL Company V.O.F. en EemsEnergy Terminal B.V.

De raad van bestuur heeft de waardering van het gastransportnetwerk van GTS onderzocht. Dit naar aanleiding van onder meer de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) inzake de beroepszaken tegen het methodebesluit GTS 2022-2026 en de aanvullende sectorafspraken tussen ACM, GTS en marktpartijen voor wat betreft diverse onderwerpen ingevolge de Europese netwerkcode geharmoniseerde transmissietariefstructuren voor gas (NC TAR). Voor de inschatting van de realiseerbare waarde maakt de raad van bestuur een inschatting op basis van de bedrijfswaardeberekening (value-in-use-benadering), waarbij de realiseerbare waarde wordt bepaald op basis van de indirecte opbrengstwaarde van het gastransportnetwerk op basis van de verwachte toekomstige kasstromen.

De belangrijkste veronderstellingen welke hierbij zijn gehanteerd zijn:

- Statische efficiency na de reguleringsperiode 2022-2026
- Inflatiecorrectie toegestane inkomsten
- Realisatie operationele kosten

Op basis van de uitgevoerde bedrijfswaardeberekening heeft management geconcludeerd dat de realiseerbare waarde van het gastransportnetwerk in Nederland nagenoeg gelijk is aan de boekwaarde. Derhalve is geen sprake van een bijzondere waardevermindering of een terugname van een eerder verantwoorde bijzondere waardevermindering.

<p>Onze controleaanpak</p>	<p>Onze werkzaamheden bestonden onder andere uit het evalueren of de door Gasunie gehanteerde grondslagen voor de waardering van de materiële vaste activa in overeenstemming zijn met IAS 16 'Materiële vaste activa' en IAS 36 'Bijzondere waardevermindering van activa en of deze grondslagen en de gehanteerde modellen en veronderstellingen bij de bepaling van de waardering en het identificeren van een mogelijk bijzonder waardeverminderingverlies of een terugname daarvan consistent zijn toegepast. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van de relevante interne beheersingsmaatregelen in het proces van het opmaken van de jaarrekening gerelateerd aan de waardering van materiële vaste activa.</p> <p>Wij hebben verder de volgende gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kennis genomen van de overwegingen van management inzake de beoordeling van indicaties voor bijzondere waardevermindering • Evalueren van de methodes en modellen welke door management zijn gehanteerd op o.a. consistentie en geschiktheid. • Inschakelen van onze eigen waarderingsspecialisten om ons te assisteren bij de controle van waardering. Onze focus omvatte hierbij het evalueren van het werk van de managementspecialisten die voor de waardering werden gebruikt en het beoordelen van de belangrijkste veronderstellingen die in de waardering zijn opgenomen. • Vaststellen dat de verwachte gestandaardiseerde activawaarde overeenkomt met correspondentie van de ACM • Aansluiten van de gehanteerde efficiency op het methodebesluit 2022-2026 en beoordelen van de gehanteerde veronderstellingen door het management voor de periode daarna. • Beoordelen van de impact van de effecten van de CBb uitspraak van 4 juli 2023. • Beoordelen van de impact van de effecten van de sectorafspraken welke zijn gemaakt tussen ACM, GTS en marktpartijen voor wat betreft diverse onderwerpen ingevolge de Europese netwerkcode geharmoniseerde transmissietariefstructuren voor gas (NC TAR). <p>Ten slotte hebben wij de gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.</p>
<p>Belangrijke observaties</p>	<p>Op grond van onze werkzaamheden achten wij de door de raad van bestuur gehanteerde uitgangspunten in de bepaling van de realiseerbare waarde aanvaardbaar.</p>

Fraude risico inzake omzetverantwoording

<p>Risico</p>	<p>Gasunie Transport Services B.V. (GTS) opereert in een gereguleerde business met gereguleerde tarieven zoals vastgesteld door de ACM (Autoriteit Consument & Markt). Als gevolg van regelgeving moeten overtollige inkomsten in de daaropvolgende jaren worden 'teruggegeven' aan de markt. Door de extreme marktomstandigheden was hiervan met name in 2022 en deels in 2023 sprake, waarbij de werkelijke netto-omzet de toegestane inkomsten (significant) oversteeg. Daarom kunnen er naar ons oordeel – vooral in jaren met hoge(re) inkomsten – prikkels zijn om inkomsten naar een volgende periode te verschuiven, waardoor het risico bestaat dat de inkomsten te laag worden verantwoord.</p> <p>EemsEnergy Terminal, BBL Company V.O.F. en EnergyStock opereren in een niet-gereguleerde zakelijke omgeving waar doorgaans een prikkel aanwezig is om budgetten te halen of te overschrijden. Daarom identificeren we een risico van omzetverantwoording met een tendentie om meer inkomsten te verantwoorden of door fictieve omzet op te voeren of omzet te verschuiven tussen boekjaren. De omzet is nader uiteengezet in 'Financiële informatie per segment' en 'Netto-Omzet' van de jaarrekening.</p>
---------------	---

Onze controleaanpak	<p>Onze werkzaamheden bestonden onder andere uit het evalueren of de door Gasunie gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving met betrekking tot de omzetverantwoording in overeenstemming zijn met IFRS 15 'Opbrengsten van contracten met klanten' en of deze grondslagen consistent zijn toegepast. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van de relevante interne beheersingsmaatregelen in het proces van omzetverantwoording.</p> <p>Wij hebben verder de volgende gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none">• Testen van de juiste afgrenzing van de omzet per jaareinde om mogelijke verschuivingen van omzet te identificeren;• Gebruik gemaakt van data-analyse om bijzonderheden binnen de opbrengstenstromen voor opbrengsten uit gereguleerde activiteiten te identificeren;• Testen van de stroom van transacties en de correlatie van omzet naar kas en kasequivalenten door het gebruik van data-analyse om uitzonderingen in omzetverantwoording van niet-gereguleerde activiteiten te identificeren;• Testwerkzaamheden op gerealiseerde omzet na balansdatum en test op creditnota's
Belangrijke observaties	<p>Op grond van de door ons uitgevoerde werkzaamheden zijn ons geen indicaties gebleken van onjuiste omzetverantwoording door fouten of fraude.</p>

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door de raad van commissarissen op 12 oktober 2022 benoemd als accountant van N.V. Nederlandse Gasunie vanaf de controle van het boekjaar 2023.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten geleverd als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de raad van bestuur en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met EU-IFRS en met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is de raad van bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de raad van bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de raad van bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de raad van bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de raad van bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De raad van bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderneming.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie Informatie ter ondersteuning van ons oordeel hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel.

Onze controle bestond verder onder andere uit:

- het in reactie op de ingeschatte risico's uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderneming;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de raad van bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Communicatie

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

In dit kader geven wij ook een verklaring aan de auditcommissie van de raad van commissarissen op grond van artikel 11 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang. De in die aanvullende verklaring verstrekte informatie is consistent met ons oordeel in deze controleverklaring.

Wij bevestigen aan de raad van commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad van commissarissen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 29 februari 2024

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. M. Abdellati RA

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant met beperkte mate van zekerheid over de duurzaamheidsinformatie

Aan: de aandeelhouder en raad van commissarissen van N.V. Nederlandse Gasunie

Onze conclusie

Wij hebben een assurance-opdracht met beperkte mate van zekerheid uitgevoerd op de, in het jaarverslag opgenomen, duurzaamheidsinformatie over 2023 van N.V. Nederlandse Gasunie te Groningen.

Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen assurance-informatie hebben wij geen reden om te veronderstellen dat de duurzaamheidsinformatie geen, in alle van materieel belang zijnde aspecten, getrouwe weergave geeft van:

- het beleid ten aanzien van duurzaamheidsonderwerpen;
- de bedrijfsvoering, de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied in 2023;

in overeenstemming met de van toepassing zijnde criteria zoals toegelicht in de sectie Criteria.

De duurzaamheidsinformatie binnen de reikwijdte van onze assurance-opdracht is opgenomen in de volgende hoofdstukken van het jaarverslag:

- Leeswijzer
- Voorwoord raad van bestuur
- Dit is Gasunie
- Doelstellingen en prestaties
- Energietransitie
- Leveringszekerheid
- Emissies
- Circulariteit
- Welzijn van medewerkers
- Relaties met lokale gemeenschappen
- Aanvullende informatie (exclusief de paragrafen “Goed bestuur”, “Samenstelling raad van bestuur”, “Samenstelling raad van commissarissen”, “EU Taxonomie” en “Risicomanagement algemeen”)

De basis voor onze conclusie

Wij hebben onze assurance-opdracht met een beperkte mate van zekerheid met betrekking tot de duurzaamheidsinformatie verricht volgens het Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3810N, “Assurance-opdrachten inzake duurzaamheidsverslaggeving”. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de assurance-opdracht over de duurzaamheidsinformatie.

Wij zijn onafhankelijk van N.V. Nederlandse Gasunie zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO). Dit houdt onder meer in dat wij geen activiteiten ondernemen die conflicterend kunnen zijn met onze onafhankelijke assurance-opdracht. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

Criteria

De toegepaste criteria voor het opstellen van de duurzaamheidsinformatie zijn de GRI Sustainability Reporting Standards (GRI Standaarden) en de aanvullend toegepaste criteria zoals toegelicht in hoofdstuk “Leeswijzer” van het jaarverslag.

De duurzaamheidsinformatie is opgesteld in overeenstemming met (in accordance with) de GRI Standaarden. De toegepaste GRI Standaarden zijn opgenomen in de GRI Content index zoals toegelicht in hoofdstuk “GRI content index” van het jaarverslag van N.V. Nederlandse Gasunie.

De vergelijkbaarheid van de duurzaamheidsinformatie tussen entiteiten onderling en in de tijd kan beïnvloed worden door het ontbreken van geüniformeerde praktijken ter beoordeling en meting van deze informatie. Dit biedt de mogelijkheid verscheidene, acceptabele meettechnieken toe te passen.

Daarom dient de duurzaamheidsinformatie gelezen en begrepen te worden samen met de toegepaste criteria.

Beperkingen in de reikwijdte van onze assurance-opdracht

In de duurzaamheidsinformatie is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en schattingen. Toekomstgerichte informatie heeft betrekking op gebeurtenissen en acties die zich nog niet hebben voorgedaan en zich wellicht ook nooit zullen voordoen. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van deze toekomstgerichte informatie.

In de duurzaamheidsinformatie zijn de berekeningen om de data binnen de sectie “Onze maatschappelijke jaarrekening” te bepalen (hierna: de impactdata) veelal uitgevoerd aan de hand van veronderstellingen en met gebruikmaking van bronnen van externe partijen. De veronderstellingen en gehanteerde bronnen zijn toegelicht in hoofdstuk “Aanvullende informatie” in paragraaf “Impact based reporting” van het jaarverslag en verder uitgewerkt in het “Verantwoordingsdocument Impactanalyse N.V. Nederlandse Gasunie”, zoals beschikbaar op de website van N.V. Nederlandse Gasunie. Wij hebben beoordeeld dat deze veronderstellingen en externe bronnen plausibel en passend zijn, maar ten aanzien van de inhoud van deze veronderstellingen en externe bronnen hebben wij geen werkzaamheden verricht.

De verwijzingen naar externe bronnen of websites in de duurzaamheidsinformatie maken geen onderdeel uit van de duurzaamheidsinformatie binnen de reikwijdte van onze assurance-opdracht. Wij verstrekken daarom geen zekerheid over deze informatie.

Onze conclusie is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheden.

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van commissarissen voor de duurzaamheidsinformatie

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen en getrouw weergeven van de duurzaamheidsinformatie in overeenstemming met de criteria zoals toegelicht in de sectie Criteria, inclusief het identificeren van belanghebbenden en het bepalen van materiële onderwerpen.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze criteria en voor het bepalen dat deze criteria toereikend zijn voor de gerechtvaardigde informatiebehoefte van belanghebbenden, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van de duurzaamheidsinformatie en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in het hoofdstuk “Leeswijzer” van het jaarverslag.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opstellen van de duurzaamheidsinformatie mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces over de duurzaamheidsinformatie van N.V. Nederlandse Gasunie.

Onze verantwoordelijkheden voor de assurance-opdracht over de duurzaamheidsinformatie

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van de assurance-opdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

Onze assurance-opdracht is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid om de plausibiliteit van de duurzaamheidsinformatie vast te stellen. De werkzaamheden variëren in aard en timing van, en zijn ook geringer in omvang, dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij een assurance-opdracht met een beperkte mate van zekerheid is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij een assurance-opdracht met een redelijke mate van zekerheid.

Wij passen de Nadere voorschriften kwaliteitssystemen (NVKS) toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsmanagement inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Onze assurance-opdracht bestond onder andere uit:

- het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties en de kenmerken van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de toegepaste criteria, de consistente toepassing hiervan en de toelichtingen die daarover in de duurzaamheidsinformatie staan. Dit omvat het evalueren van de materialiteitsanalyse van de entiteit en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur;
- het via het inwinnen van inlichtingen op hoofdlijnen inzicht verwerven van de interne beheersingsomgeving, de rapporteringsprocessen, de informatiesystemen en het risico-inschattingsproces van de entiteit relevant voor het opstellen van duurzaamheidsinformatie, zonder het toetsen van de effectiviteit van de interne beheersingsmaatregelen;

- het identificeren van gebieden in de duurzaamheidsinformatie waar het waarschijnlijk is dat misleidende of onevenwichtige informatie of een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude of van fouten zich zal voordoen. Het bepalen en uitvoeren van verdere werkzaamheden is gericht op het beoordelen van de plausibiliteit van de duurzaamheidsinformatie in reactie op onze risico-inschatting. Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit:
 - het inwinnen van inlichtingen bij het bestuur en/of relevante medewerkers op groepsniveau verantwoordelijk voor de duurzaamheidsstrategie en -beleid en prestaties;
 - het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor, het uitvoeren van interne beheersingsmaatregelen op, en de consolidatie van gegevens in de duurzaamheidsinformatie;
 - het beoordelen van het passend zijn en de plausibiliteit van de veronderstellingen en bronnen van externe partijen die zijn gehanteerd voor de berekeningen die ten grondslag liggen aan de impactdata zoals opgenomen in sectie “Onze maatschappelijke jaarrekening” van het jaarverslag en verder uitgewerkt in het ‘Verantwoordingsdocument Impactanalyse N.V. Nederlandse Gasunie’;
 - het verkrijgen van assurance-informatie dat de duurzaamheidsinformatie aansluit op de onderliggende administraties van N.V. Nederlandse Gasunie;
 - het op basis van beperkte deelwaarnemingen beoordelen van relevante interne en externe documentatie;
 - het overwegen van data en trends
- het aansluiten van de relevante financiële informatie met de jaarrekening;
- het lezen van de informatie in het jaarverslag buiten de reikwijdte van onze assurance-opdracht om eventuele van materieel belang zijnde inconsistenties met de duurzaamheidsinformatie te identificeren
- het overwegen van de algehele presentatie en evenwichtige inhoud van de duurzaamheidsinformatie;
- het overwegen of de duurzaamheidsinformatie als geheel, inclusief de behandelde onderwerpen en de opgenomen toelichtingen, duidelijk en toereikend is toegelicht in overeenstemming met de toegepaste criteria

Communicatie

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de assurance-opdracht en over de significante bevindingen die uit onze assurance-opdracht naar voren zijn gekomen.

Amsterdam, 29 februari 2024

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. R.T.H. Wortelboer RA

Statutaire regeling omtrent de winstbestemming

Overeenkomstig artikel 39, lid 2, van de statuten staat de winst over het boekjaar ter vrije beschikking van de algemene vergadering.

De vennootschap kan aan de aandeelhouders en andere gerechtigden tot de voor uitkering vatbare winst slechts uitkeringen doen voor zover haar eigen vermogen groter is dan het bedrag van het geplaatste kapitaal vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden.

Jaarverslag 2023

Aanvullende
informatie

gasunie
crossing borders in energy

21 Aanvullende informatie

Materiële thema's

Toelichting op het materialiteitsonderzoek

Materiële thema's zijn de onderwerpen waarvan onze stakeholders vinden dat we er over moeten rapporteren in het jaarverslag. Gasunie voert ieder oneven jaar een materialiteitsanalyse uit. In de Leeswijzer zijn de uitkomsten van onze materialiteitsanalyse reeds weergegeven.

Voor het jaarverslag 2023 hebben we onze materiële thema's bepaald op basis van het dubbele materialiteitsprincipe zoals voorgeschreven in de CSRD. Hierdoor zijn de uitkomsten van de materialiteitsanalyse 2023 en 2021 niet één op één met elkaar te vergelijken. Desalniettemin laten de uitkomsten van 2023 qua materiële thema's veel gelijkenissen zien met de uitkomsten van 2021.

Energietransitie en leveringszekerheid zijn de thema's waar Gasunie relatief hoog scoort op impact op mens en milieu en waar risico's en kansen liggen. Deze uitkomst is qua ranking vergelijkbaar met de uitkomsten van de voorgaande materialiteitsanalyse.

Het thema Veiligheid van het netwerk, dat in de analyse van 2021 op de derde plek eindigde, is in 2023 niet meer als separaat thema meegenomen. Dit thema is, net als het thema Cybersecurity, datasecurity en privacy, ondergebracht bij de thema's Leveringszekerheid en Gezondheid en veiligheid van medewerkers.

De thema's Circulaire economie en emissies zijn nieuwkomers in de themalijst, beide zijn als materieel geïdentificeerd en scoren zowel financieel-materieel (*outside-in*) als impact-materieel (*inside-out*) relatief hoog. Deze thema's waren in de materialiteitsanalyse van 2021 ondergebracht onder het thema Milieu-impact eigen organisatie, producten en diensten.

Het thema Welzijn, training en ontwikkeling hebben we in 2023 opgesplitst in twee separate thema's, namelijk Welzijn van medewerkers en Training en ontwikkeling. Hierbij zien we dat het thema Welzijn van medewerkers vanuit de inside-out visie als materieel is aangemerkt.

Het thema Relaties met lokale gemeenschappen (2021: Relatie met stakeholders en omgeving) is qua definitie in 2023 verder aangescherpt. Dit thema is vanuit de *outside-in* visie als materieel aangemerkt.

Het thema biodiversiteit is eveneens een nieuwkomer in de themalijst. Dit thema scoort net als Gezondheid en veiligheid van medewerkers, Training en ontwikkeling, Diversiteit en inclusie en verantwoord ondernemen relatief laag en behoort daarmee niet tot de materiële thema's van Gasunie. Dit zegt niets over het belang van deze thema's op zich, maar wel over het belang ten opzichte van de andere bevroegde thema's. Ondanks dat dit geen materiële thema's betreffen, onderschrijven we wel het belang van deze thema's en rapporteren we hierover in de hoofdstukken Onze overige materiële thema's en Governance.

De thema's ontwikkeling in wet- en regelgeving, financiële prestaties en financiële veerkracht en sterke marktpositie zijn in 2023 niet meer opgenomen in de materialiteitsanalyse, onder andere omdat deze onvoldoende raakvlak hebben met duurzaamheid.

Voor een uitgebreide beschrijving van de uitgevoerde materialiteitsanalyse 2021 verwijzen we naar [de relevante paragraaf](#) in het jaarverslag over 2021.

Opzet van het materialiteitsonderzoek

De materialiteitsanalyse is in 2023 uitgevoerd in een vroeg stadium van het verslaggevingsproces. Deze analyse bestond uit drie stappen. We hebben de materialiteitsanalyse uitgevoerd met ondersteuning van een extern adviesbureau.

Stap 1: Identificeren mogelijke ESG-thema's

Het startpunt van de analyse was gericht op het identificeren van een longlist. De longlist bevat mogelijke onderwerpen waarover we kunnen rapporteren en hebben we opgesteld aan de hand van de materialiteitsanalyse 2021, diverse interne- en externe rapportages, jaarverslagen van een aantal vergelijkbare ondernemingen, uitingen in de media en trends en ontwikkelingen binnen onze sector.

Om stap 1 te finaliseren zijn de veertien geïdentificeerde ESG-thema's en hun definities intern gevalideerd in een MVO-werkgroep, bestaande uit vijftien medewerkers met verschillende expertisegebieden binnen Gasunie.

Stap 2: Stakeholder consult

In de tweede stap van de analyse heeft een inventarisatie van de belangrijkste stakeholders van Gasunie plaatsgevonden en is inzicht verkregen in welke mate Gasunie wordt beïnvloed door haar stakeholders en welke impact Gasunie heeft op haar stakeholders. Vervolgens zijn er vijftien kwalitatieve interviews gehouden met interne en externe stakeholders. Op basis van de bevindingen uit de interviews zijn een aantal aanpassingen doorgevoerd in de longlist om tot een shortlist van elf ESG-thema's te komen.

De shortlist is ter validatie voorgelegd aan de stuurgroep CSRD, bestaande uit een viertal afdelingsmanagers.

Stap 3: Bepalen inside-out en outside-in impact

We hebben workshops gehouden om input te verzamelen over de inside-out en outside-in impact van de ESG-thema's op de shortlist. Voor deze workshops waren deelnemers geselecteerd die op basis van hun expertisegebied input kunnen leveren op één of beide perspectieven van de ESG-thema's op shortlist.

Op basis van de informatie vanuit de workshops zijn de thema's geplott in een materialiteitsmatrix. Deze matrix is vervolgens ter verificatie voorgelegd aan de deelnemers van de workshops en gepresenteerd aan en gevalideerd door de stuurgroep.

De uitkomsten van de materialiteitsanalyse zijn goedgekeurd door de raad van bestuur.

Onze overige materiële thema's

In de zes kernhoofdstukken hebben we onze voortgang op de zes belangrijkste materiële thema's van Gasunie besproken. Uit de dialoog die we met onze stakeholders hadden, kwamen nog zes andere thema's naar voren die belangrijk worden ervaren. Dit zijn gezondheid & veiligheid van medewerkers, training & ontwikkeling, diversiteit, inclusie & gelijkwaardigheid, biodiversiteit en goed bestuur.

Gezondheid en veiligheid van medewerkers

Operationele veiligheid

Het aantal ongevallen binnen Gasunie monitoren we met de Total Reportable Frequency Index (TRFI, het aantal ongevallen gevolgd door medische handelingen, vervangend werk, verzuim of dodelijke afloop per 1 miljoen werkuren).

In 2023 hebben zich 19 reportable ongevallen voorgedaan. Dit geeft een TRFI van 2,9. Bij 10 ongevallen was er sprake van verzuim. Als doelstelling voor 2023 hebben we een TRFI die lager of hooguit gelijk is aan 2,5.

Hieronder is het overzicht weergegeven van het aantal ongevallen dat plaatsvond bij Gasunie-medewerkers en bij onze aannemers tijdens werkzaamheden voor Gasunie.

<i>Aantallen ongevallen</i>	2023	2022	2021	2020	2019
Ongeval met verzuim	10	12	5	5	5
Ongeval met vervangend werk	3	6	1	1	1
Ongeval met medische behandeling	6	4	2	4	3
Totaal	19	22	8	10	9
TRFI	2,9	3,8	1,8	2,0	1,7

Veiligheid is een onderwerp dat binnen Gasunie niet voor onderhandeling vatbaar is. We streven naar nul incidenten op de werkvloer. Alle mensen die voor Gasunie werken, moeten 's avonds weer gezond thuis kunnen komen. Onze ongevallen-KPI, de TRFI, is in 2023 verbeterd ten opzichte van 2022 maar ligt nog altijd boven de signaalwaarde van 2,5. Dat betekent dat het aantal ongelukken op het werk onacceptabel hoog is.

Echter, met veel strategische projecten in het vooruitzicht rees de vraag of we de signaalwaarde moeten verhogen, verlagen (aangeven dat ongeacht de toename van projecten we ambitieus zijn en continu willen verbeteren), dan wel gelijkhouden (de signaalwaarde is goed, we zijn er nog niet en daarom blijven sturen op de signaalwaarde). Hierbij hebben we de keus gemaakt de signaalwaarde gelijk te houden en de focus te leggen op het verbeteren van onze veiligheidsprestatie. Ons streven blijft natuurlijk dat we alle incidenten willen voorkomen zodat er niemand gewond raakt tijdens het uitvoeren van onze werkzaamheden. Geen eigen medewerkers, geen medewerkers van onze opdrachtnemers of anderen.

Het totale aantal gewerkte uren door Gasunie-medewerkers en medewerkers van derden is gestegen van 5,74 miljoen naar 6,56 miljoen uren. De TRFI-score van 2,9 wordt dus veroorzaakt door 19 reportables in 2023 in combinatie met 6,56 miljoen gewerkte uren. Het aanhoudende hoge niveau van het aantal reportables is een extra aansporing tot actie.

In 2023 waren er geen werkgerelateerde sterfgevallen, zowel voor werknemers van Gasunie als voor externe medewerkers. Nadere analyse van de ongevallen, inclusief de reportables, laat zien dat het met name gaat om snijwonden of beknelling, voornamelijk aan hand, voet en hoofd. De ongevallen vinden plaats tijdens relatief eenvoudige en routinematige werkzaamheden. Verminderde oplettendheid en plotselinge bewegingen of gladheid zijn de voornaamste oorzaken. De reportables betroffen zestien derden en drie eigen werknemers van Gasunie. Onder derden vallen inleen- en regiepersoneel, medewerkers van aannemers en onderaannemers die werkzaamheden voor Gasunie uitvoeren op een Gasunie-locatie of projectlocatie, bezoekers aan een Gasunie-locatie of projectlocatie en omwonenden, passanten en verkeersdeelnemers die ongewild betrokken zijn geraakt bij een ongewenste gebeurtenis veroorzaakt door een Gasunie-asset of -activiteit. Onderdeel van onze [nieuwe inkoopstrategie](#) is een nauwere samenwerking met onze opdrachtnemers. Hiervoor hebben we een veiligheidsdag met twintig opdrachtnemers georganiseerd om hun input te krijgen op onze gezamenlijke veiligheidsperformance.

Naast de reportables is er het afgelopen jaar ook een aantal ernstige bijna-ongevallen gerapporteerd. De achterliggende oorzaken liggen in het niet (correct) volgen van het werkvergunningenproces als gevolg van onvoldoende rolduidelijkheid of kennis van het proces. Hier hebben we verbeteracties geformuleerd op het gebied van opleidingen, training en toezicht.

Gezien de huidige en nog verwachte groei van de Gasunie-projectenportfolio is het zaak te leren van deze ongevallen en hard ons best te doen om ze te voorkomen. Dit heeft het komende jaar zeer grote aandacht van het management. Nauw contact met aannemers, versterkt toezicht, veiligheidsworkshops en Leerzaam Incident-bulletins worden ingezet om het tij te keren.

Veiligheidscultuur

In 2023 heeft Gasunie de eerste stappen gezet naar certificering voor de zogeheten Veiligheidscultuurladder. Het doel is om in 2024 te certificeren voor trede 3. De Veiligheidscultuurladder is een inmiddels breed in de markt ingezet instrument om de veiligheidscultuur in een bedrijf te meten en te verbeteren. De eerste stap die we gezet hebben is het uitvoeren van een nulmeting door middel van een vragenlijst en meer dan 100 interviews. De uitkomsten gaan we gebruiken om stappen te zetten richting de certificeringsaudit. Met het certificeren hopen we niet alleen intern verbeterstappen te kunnen zetten maar ook de veiligheidsdialog met onze belangrijkste externe stakeholders een extra impuls te geven.

Safe@Gasunie

Voor alle medewerkers van Gasunie (vast, tijdelijk en inleen) organiseren we de jaarlijkse Safe@Gasunie Veiligheidsdag. In 2023 ging het gesprek over de invloed van de onbewuste werking van de hersens op risicoperceptie en -tolerantie en hoe alert te blijven onder deze omstandigheden. Hiermee borduurden we voort op het thema van vorig jaar, maar dan met een meer praktische insteek: hoe komt onveilig gedrag tot stand, er van uitgaande dat we er niet bewust voor kiezen? Aan het eind van de workshop werden de deelnemers gevraagd om verbeterideeën te delen. Deze nemen we mee naar de veiligheidsdag voor volgend jaar of worden gelijk geïmplementeerd als het urgente zaken betreft.

Training en ontwikkeling

Gasunie stelt zichzelf uitdagende doelen voor haar bijdrage aan de energietransitie. Dat betekent dat we naast een vakbekwame organisatie ook een lerende organisatie moeten zijn. Daarom creëren we een cultuur van een leven lang leren, waarin ontwikkelen onlosmakelijk is verbonden met het werk zelf. Want de mogelijkheid en de kracht om die belangrijke stappen in de energietransitie te maken, ligt bij onze medewerkers. Bevlogen, vakbekwame en wendbare medewerkers die mee kunnen bewegen met de ontwikkelingen en deze ook zelf in gang kunnen zetten. In 2023 hebben we de volgende nieuwe activiteiten ondernomen om dit te bereiken.

- *Onboarding.* Om de toenemende aantallen nieuwe medewerkers bij Gasunie een goede start te geven binnen Gasunie, hebben we in 2023 ons onboardingprogramma verder uitgebreid. Dit betreft zowel de centrale onboarding als onboarding van enkele specifieke units.
- *FLOW-gesprek.* We hebben het gesprek over persoonlijke en professionele ontwikkeling tussen leidinggevende en medewerker verder gestimuleerd. We noemen dit het FLOW-gesprek. Dit hebben we onder meer gedaan door het invoeren van FLOW-gesprekskaarten, regelmatige communicatie op intranet, advisering vanuit HR richting leidinggevend en het beschikbaar stellen van een digitaal portaal waarin de voortgang van het FLOW-gesprek kan worden bijgehouden.
- *Vrijgave opleidingsbudget.* We zijn in 2023 een pilot gestart waarin we enerzijds het opleidingsbudget per persoon hebben vrijgegeven. Anderzijds hebben we een vrij opleidingsaanbod aangeboden met 38 trainingen, variërend van trainingen over waterstof in de energietransitie en besluitvorming tot presentatievaardigheden en leefstijl & voeding.

- *Techniek campus*. In 2023 zijn we gestart met het updaten en opnieuw inrichten van de technische opleidingen voor onze technici, met als doel om het toenemend aantal nieuwe technici tijdig adequaat opgeleid te hebben. Naast het actualiseren en toekomstbestendig maken van het technische opleidingsaanbod is hierbij het streven om ontwikkeling meer te laten aansluiten op de ontwikkelwensen van individuele technici en om aansluiting te vinden bij afstudeerders van technische MBO-studies.
- *Maatwerk ontwikkelprogramma's*. In 2023 hebben we verschillende ontwikkelprogramma's voor specifieke doelgroepen binnen Gasunie afgerond en zijn we nieuwe gestart. Dit zijn onder meer de volgende:
 - *Commercieel Business development program*. In 2023 is het Commercieel business development program afgerond, waarin 12 medewerkers worden voorbereid op senior posities in het commerciële en business development-domein.
 - *Programma Veilig werken / Spadeadam-bezoek*. In 2023 zijn er vier groepen van 24 medewerkers naar locatie Spadeadam in Engeland geweest voor een veiligheidstraining. Op deze locatie wordt met echte explosies gesimuleerd wat de impact is van een gasincident om de leerervaring te vergroten. In 2024 staan nog negen groepen van 24 medewerkers gepland.
 - *Procurement in Position*. In 2023 is het programma Procurement in Position-programma gestart, waarin 12 medewerkers opleiding en persoonlijk ontwikkeling ontvangen op gebied van tactisch en strategisch inkopen.
 - *Nieuwe inkoopstrategie*. Vanuit de doelstelling duurzame relaties op te bouwen met onze externe partners, zijn we in 2023 gestart met het ontwikkelen van trainingsaanbod op gebied van relatiemanagement voor medewerkers binnen Gasunie die veel samenwerken met externe partners.

Diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid

We streven ernaar een representatieve afspiegeling van de samenleving te zijn. Daarnaast willen we een organisatie zijn waarin ieders inbreng bijdraagt aan de kwaliteit van onze organisatie, we onszelf kunnen zijn en hierom gewaardeerd worden. We geloven dat een diverse en inclusieve organisatie leidt tot meer creativiteit, innovatie en betere besluitvorming. Alleen als er in onze organisatiecultuur ruimte is voor diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid, kunnen we de komende jaren succesvol transformeren van gastransportbedrijf tot energie-infrastructuuronderneming.

Beleid

We hebben ons streven naar meer diversiteit ingebed in bestaand (HR-)instrumentarium (bijvoorbeeld recruitmentbeleid, doorstroombeleid) en bestaande programma's en commissies (gedragswijzer, facilitair, kunst). Een inclusievere werkomgeving proberen we vooral te stimuleren via bewustwordingsprogramma's voor leidinggevenden en medewerkers.

Doelen en resultaten

Diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid zijn lastig te meten. Gasunie heeft vijf doelen geformuleerd die gericht zijn op het bevorderen van diversiteit en/of inclusie.

		Realisatie 2023	Doel 2023	Doel 2025	Doel 2030
Percentage vrouwen in hoger management	GU-NL:	26%	23%	25%	30%
	GU-DE:	33%	33%	33%	50%
Aantal medewerkers met afstand tot de arbeidsmarkt		38	40	56	67
Percentage trainees dat de diversiteit vergroot		30%	30%	40%	50%
Score medewerkersonderzoek over onderwerpen gerelateerd aan inclusiviteit		8,3	7,9 of hoger	stabiel of hoger	stabiel of hoger
onverklaarde loonkloof		3,33%*	Kleiner dan 5%	Kleiner dan 5%	Kleiner dan 5%

* Onderzoek is uitgevoerd eind 2021, begin 2024 wil Gasunie nogmaals een dergelijk onderzoek uitvoeren.

Vrouwen in managementposities

Eind 2023 was 26% van het hoger management bij Gasunie Nederland vrouw, waarmee we de 2023-doelstelling van 23% hebben gehaald. In Duitsland was dat 33%, conform de doelstelling daar.

Vrouwelijke talenten krijgen een Female Leadership-training. We vinden het van belang om deze training te faciliteren als onderdeel van ons diversiteits-, inclusie- en gelijkwaardigheidsbeleid. Op deze manier voorkomen we dat het beleid te zeer gericht is op het idee dat "vrouwen moeten veranderen". In plaats daarvan streven we naar een inclusieve cultuur waarin diverse perspectieven worden aangemoedigd op alle niveaus, om zo betere organisatiebeslissingen te nemen. In 2024 gaat Gasunie inzetten op nog in ieder geval twee Female Leadership trainingen, zowel in het Nederlands als in het Engels voor Duitse collega's. Ook heeft Gasunie aandacht voor de positie van vrouwen bij opvolgingsplanning voor management en de vertegenwoordiging hiervan.

Medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt

Per eind 2023 zijn er 38 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werkzaam voor Gasunie, 34 in Nederland en 4 in Duitsland. 2024 staat in het teken van een Europese aanbesteding voor deze doelgroep, waarbij samenwerking met een partner om onze doelstelling te behalen een voornaam onderdeel is van de uitvraag.

Medewerkertevredenheid en inclusie

Het Pulse-onderzoek waarin Gasunie in Nederland medewerkertevredenheid meet, bevatte in 2023 drie vragen over inclusie. De uitkomsten zijn zeer positief. De mate waarin binnen Gasunie inclusie wordt gevoeld is gestegen van 7,9 naar 8,3. Dit gevoel blijkt bovendien breed gedeeld. Er zijn geen uitschieters naar beneden op variabelen als afdeling, leeftijd, gender of diensttijd. Een resultaat waar Gasunie trots op is.

Score op vragen gerelateerd aan diversiteit en inclusie	2023	Vorig onderzoek
Ik durf mijzelf te zijn bij Gasunie	8,3	7,9
In mijn directe werkomgeving wordt iedereen gelijk en met respect behandeld, ongeacht achtergrond of persoonlijke kenmerken	8,1	7,8
ik kan mijn mening vrij delen zonder vrees voor vergelding	7,7	-

Onverklaarbare salarisverschillen

Gasunie vindt het belangrijk om, vooruitlopend op Europese en Nederlandse wetgeving, inzicht te krijgen in mogelijke ongelijkheid bij 'gelijk werk gelijk loon'; beter bekend als Equal Pay. Eind 2021 is een eerste onderzoek gedaan en door de enorme instroom van nieuwe medewerkers van de afgelopen jaren wil Gasunie begin 2024 nogmaals een dergelijk onderzoek uit laten voeren door een externe partij. Met dit objectieve onderzoek kunnen we zien of het onverklaarbare verschil beneden de 5% blijft en horen we welke adviezen Gasunie ter harte kan nemen.

Girls Day 2023

Gasunie opende in 2023 opnieuw haar deuren om meiden tussen de 10-15 jaar kennis te laten maken met bèta, techniek en IT. Ruim zestig meiden kwamen op bezoek op onze locaties in Groningen en Utrecht. Ze mochten lassen, proeven uitvoeren met waterstof, hacken en ze kregen een exclusief kijkje in de controlekamer van het landelijke gastransport.

Helaas is het aantal meisjes en vrouwen dat kiest voor een beroep in de richtingen bèta, techniek en IT al jaren laag: slechts 14% van de technische professionals in Nederland is vrouw. Dat komt onder andere door een beperkt beeld van technische opleidingen en beroepen, weinig vertrouwen in de kennis van exacte vakken en het ontbreken van rolmodellen. Gasunie hoopt hier verandering in te brengen door extra aandacht te geven aan deze doelgroep.

Wet toezicht gelijke kansen

We scherpen in Nederland ons HR-beleid aan omdat in de tweede helft van 2024 de Wet toezicht gelijke kansen bij werving en selectie van kracht wordt. Deze wet heeft tot doel het wervings- en selectieproces transparanter en non-discriminerend te maken. Naast het aanscherpen van ons beleid gaan we onze personeels- en rekruteringsmedewerkers trainen op het gebruik van het nieuwe beleid.

Aantallen in- en uitdiensttreding

Gedurende 2023 zijn 379 nieuwe medewerkers in dienst gekomen en hebben 94 medewerkers Gasunie verlaten.

Indiensttredingen uitgesplitst naar regio, geslacht en leeftijdsgroep

Aantal personen	GU	GU-NL	GU-D
Vrouw, jonger dan 30 jaar	16	14	2
Vrouw, 30 - 50 jaar	49	40	9
Vrouw, ouder dan 50 jaar	13	12	1
Man, jonger dan 30 jaar	62	52	10
Man, 30 - 50 jaar	175	150	25
Man, ouder dan 50 jaar	64	61	3
Totaal	379	329	50

Uitdiensttredingen uitgesplitst naar regio, geslacht en leeftijdsgroep

Aantal personen	GU	GU-NL	GU-D
vrouw, jonger dan 30 jaar	7	7	-
Vrouw, 30 - 50 jaar	7	4	3
Vrouw, ouder dan 50 jaar	5	4	1
Man, jonger dan 30 jaar	17	14	3
Man, 30 - 50 jaar	20	14	6
Man, ouder dan 50 jaar	38	32	6
Totaal	94	75	19

Goed bestuur

Compliancemanagement

Compliance bij Gasunie richt zich op het bevorderen en handhaven van de naleving van (inter)nationale wet- en regelgeving, van procedures, normen en interne regels. Het doel van compliance is de integriteit van de organisatie te borgen, het bestuur en de medewerkers te beschermen en het voorkomen van (risico's op) wettelijke en regulatorische sancties, materieel financieel verlies en reputatieschade van de organisatie.

Het compliancemanagementsysteem van Gasunie is gebaseerd op de internationale richtlijn voor compliancemanagement en vastgelegd in ons compliancestatuut. Het statuut beschrijft de verantwoordelijkheden voor compliance en de monitoring van en rapportage over compliance. Alle medewerkers van Gasunie zijn verantwoordelijk voor en aanspreekbaar op hun eigen gedrag. De (unit)managers zijn als 'first line' verantwoordelijk voor de naleving van regels in hun unit of afdeling. De corporate compliance officer heeft als 'second line' een onafhankelijke rol en rapporteert direct aan de raad van bestuur. Er wordt jaarlijks gerapporteerd over het compliancesysteem aan de raad van commissarissen via de Compliance-brief.

Internal audit

In 2023 heeft internal audit onder andere audits uitgevoerd ten aanzien van business continuity management, governance, en de opzet en het management van het enterprise resource planning-softwarepakket SAP S/4HANA. Daarnaast heeft internal audit veel aandacht besteed aan IT (security) onderwerpen. Internal audit heeft een groeiende rol in de evaluatie van verschillende projecten zoals deze door Gasunie worden uitgevoerd.

Sanctieregelgeving

Gasunie houdt zich aan de toepasselijke sanctie wet- en regelgeving en neemt daarbij Nederlandse, Europese, Britse, Amerikaanse en Japanse sancties in ogenschouw. Deze scope is breder dan de wettelijke verplichtingen en vloeit (met name) voort uit de verplichtingen onder de verschillende financieringsovereenkomsten. We verrichten geen transacties en stellen geen economische middelen beschikbaar in strijd met de toepasselijke sanctieregelgeving.

Gasunie controleert of haar huidige en nieuwe klanten, contractanten en dienstverleners op toepasselijke sanctielijsten staan en of de contractuele relatie met dergelijke partijen anderszins onderhevig is aan sancties. Als een partij op een sanctielijst blijkt voor te komen, zullen we onderzoek (laten) verrichten naar de inhoud en strekking van de sanctie en de toepasselijkheid van de sanctie op de voorgenomen of bestaande relatie en/of transactie.

We gaan geen relaties en/of transacties aan met nieuwe partijen die onder de sanctieregelgeving vallen. Relaties en/of transacties met bestaande partijen die onder de sanctieregelgeving vallen zullen we proberen op te schorten en/of te beëindigen voor zover wettelijk en contractueel mogelijk.

Gasunie streeft ernaar in iedere overeenkomst een sanctieclausule op te nemen die haar in staat stelt om in geval van toepasselijkheid van sancties de rechten en verplichtingen onder de overeenkomst in ieder geval op te schorten en waar mogelijk het recht geeft om de overeenkomst te beëindigen zonder nadelige gevolgen voor Gasunie.

Codewijziging voorkomen ongewenst balancingsgedrag

De ACM heeft op voorstel van GTS een codewijzigingsbesluit genomen voor het introduceren van een financiële prikkel om ongewenst balanceergedrag te voorkomen. In de nieuwe transportcode die vanaf 1 januari 2024 geldt is geregeld welk gedrag als ongewenst wordt bestempeld. Het betreft dan met name een relatief grote onbalans in de portfolio. Shippers moeten in dat geval een extra heffing betalen bij een balanceeractie die (mede) het gevolg is van dat gedrag. In de aanloop naar deze wijziging zijn de shippers tijdens de GTS-shippermeeting geïnformeerd over de praktische implicaties. Er wordt ook veel individueel met shippers gesproken die het ongewenste gedrag in 2023 vertoond hebben, om hen voor te bereiden op de nieuwe codewijziging vanaf 2024.

Ratings

Een van de instrumenten die onze stakeholders gebruiken om te toetsen of we verantwoord ondernemen, zijn de ratings die externe bureaus over ons opstellen. Financiële stakeholders kijken naar onze kredietwaardigheidsratings, terwijl maatschappelijke stakeholders onze ratings op het gebied van ESG (environmental, social, governance) belangrijk vinden. Gasunie onderhoudt een actieve dialoog met vier onafhankelijke ratingverstrekkers. Zij verstrekken ons een zogeheten 'solicited rating'.

Onze credit ratings zijn in 2023 ongewijzigd hoog gebleven. De belangrijkste redenen voor onze goede ratings zijn: het solide financieel profiel, de Nederlandse staat als aandeelhouder, duidelijkheid ten aanzien van het Nederlandse en Duitse reguleringskader in de komende jaren en de belangrijke rol die Gasunie speelt in het behalen van de Europese en nationale energietransitiedoelen.

Onze ESG-rating bij ISS-ESG hebben we in 2023 kunnen verbeteren van C+ naar B. Onze ESG-rating bij Sustainalytics verslechterde van 16,8 naar 18,9. Dit komt doordat Gasunie in 2022 meer CO₂ heeft uitgestoten dan het jaar ervoor. Dat kwam omdat er meer compressie nodig was door de veranderende stroomrichting van het aardgas in Europa. Beide ESG-ratingbureaus waarderen onze inspanningen op het gebied van governance, medewerkersveiligheid, cyberveiligheid, mensenrechten en business development op energietransitiegebied.

We krijgen goede beoordelingen voor kredietwaardigheid en ESG-risico's

Rating agentschap	S&P Global Ratings	Moody's Investors Service	Sustainalytics	ISS-ESG
Meest recente update	Augustus 2023	Juli 2023	Januari 2024	November 2022
Langetermijnrating	AA-	A1	niet van toepassing	niet van toepassing
Langetermijnverwachting	stabiel	stabiel	niet van toepassing	niet van toepassing
Kortetermijnrating	A-1+	P-1	17,3	B
Vorige rating	onveranderd	onveranderd	18,9	onveranderd
Belangrijkste sterktes	<ul style="list-style-type: none"> - Focus op geregleerde gastransportactiviteiten met een laag risico in Nederland en Noord-Duitsland onder ondersteunende regelgevende kaders met een looptijd van vijf jaar - Monopolistische positie op de Nederlandse aardgastransportmarkt en een van de twaalf gastransportnetbeheerders in Duitsland - Hoge waarschijnlijkheid van buitengewone steun indien nodig van de Nederlandse overheid en een kredietondersteunend financieel beleid, resulterend in twee notches verhoging van het stand-alone kredietprofiel (SACP) 	<ul style="list-style-type: none"> - Laag bedrijfsrisico door de geregleerde monopoliewerkzaamheden van de onderneming op het gebied van gastransportnetwerken - Goede zichtbaarheid van kasstromen voor de Nederlandse en Duitse geregleerde activiteiten - Sterke impliciete steun van de eigenaar, de Nederlandse overheid 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Sterke product governance 2. Sterk management van menselijk kapitaal 3. Sterke cybersecurity programma's 	<ul style="list-style-type: none"> 1. werknemersveiligheid 2. mensenrechtenbescherming 3. nieuwe (groene) bedrijfsontwikkeling (waterstoftransport, warmtenetten, Carbon Capture and Storage)
Belangrijkste risico's	<ul style="list-style-type: none"> - Bedrijfshervorming op lange termijn (gezien de verminderde relevantie van aardgas) van gastransport naar energie-infrastructuur met een focus op waterstof- en biogasvervoer. Onzekere groeivoorzichten op middellange tot lange termijn voor geregleerde gasinfrastructuren - Groot investeringsprogramma gedreven door middelen om de energietransitie van de landen en de sluiting van het Groningen-gasveld te vergemakkelijken (met investeringen die zullen worden beschouwd als onderdeel van de geregleerde inkomsten) 	<ul style="list-style-type: none"> - Lagere toegestane rendementen voor geregleerde activiteiten in Duitsland en Nederland in de huidige reguleringsperioden, die de op kasstroom gebaseerde kengetallen van het bedrijf verzwakken ten opzichte van de vorige reguleringsperioden - Een aanzienlijk deel van de operationele winst is afkomstig van niet-geregleerde activiteiten, die de voorspelbaarheid van de kasstroom hebben verminderd - Waarschijnlijkheid van hogere investeringsniveaus op de korte termijn, om de voorzieningszekerheid in Nederland te garanderen na de sluiting Groningen; alsook op de lange termijn om haar Visie 2030 voor het transport van waterstof, aardgas en groen gas, warmte en CCS te realiseren 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Eigen energiegebruik en broeikasgasemissies 2. Relatie met lokale gemeenschappen (gemeenschapsbetrokkenheid) 3. Bedrijfsethiek 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Energie-intensiteit 2. Governance van duurzaamheidsvraagstukken (Gasunie heeft geen onafhankelijk duurzaamheidscomité dat duurzaamheidsvraagstukken adresseert) 3. Garantie op het naleven van gedragscodes
Transparantieniveau	niet van toepassing	niet van toepassing	niet van toepassing	zeer hoog
Rangvolgorde	niet van toepassing	niet van toepassing	4e van 97 gasbedrijven	Top 20% van 60 gas- en elektriciteitsnetbeheerders

Subsidies

Gasunie maakt gebruik van diverse nationale en Europese subsidieregelingen. Het subsidiebeleid is erop gericht om deze regelingen tijdig en doelmatig in te zetten, bijvoorbeeld om energietransitieprojecten en verduurzamingsactiviteiten mogelijk te maken waarmee Gasunie bijdraagt aan de realisatie van de Nederlandse, Duitse en Europese klimaatdoelstellingen.

Gasunie maakt gebruik van een gevarieerd pallet aan subsidieregelingen waaronder:

- de Energie Investeringsaftrek (EIA) voor duurzame en energiebesparende investeringen;
- Demonstratie Energie en Klimaatinnovatie subsidie (DEI+) voor CO₂ en energiebesparende (productie)technieken, demonstraties en pilots;
- Connecting Europe Facility for Energy (CEF Energy) subsidie voor investeringen in de aanleg van nieuwe grensoverschrijdende energie-infrastructuur in Europa of het herstel en de verbetering van de bestaande infrastructuur.

Subsidies worden door Gasunie onder meer ingezet voor projecten als WarmtelinQ, Porthos, HyStock en de Groen Gas Boosters. De hoogte van de beschikte subsidiebedragen loopt uiteen en is onder meer afhankelijk van de projectomvang, looptijd, subsidiabele kosten en (indien van toepassing) het consortium waar Gasunie in participeert. Onderstaande tabel geeft de omvang weer van de belangrijkste subsidiebeschikkingen* die zijn ontvangen 2023 en 2022:

<i>in duizenden euro's</i>	2023	2022
EIA	10.761	5.945
Overig	1.756	3.100
Totaal	12.517	9.045

* Bedragen zijn beschikte bedragen en onder voorbehoud van definitieve vaststelling na afloop van een project of fiscale aangifte. EIA-bedragen zijn beschikt op basis van de duurzame investeringen die Gasunie beoogt te doen.

Belastingafdracht

Gasunie beschouwt het betalen van belastingen als een belangrijke bijdrage aan de maatschappij. We betalen verschuldigde belastingen tijdig en in overeenstemming met de fiscale wet- en regelgeving in de landen waar we actief zijn. We onderschrijven de VNO NCW-tax governance code en passen deze code toe in ons fiscale beleid. We betalen belasting over winst daar waar waarde wordt gecreëerd in het kader van de normale uitoefening van commerciële activiteiten. We streven naar samenwerking met belastingautoriteiten, gebaseerd op wederzijds respect, transparantie en vertrouwen. We nemen constructief deel aan de nationale en internationale dialoog met overheden, belangengroeperingen en anderen om de ontwikkeling van effectieve belastingheffing, wetgeving en administratie te ondersteunen.

In de volgende tabel geven we voor de belangrijkste belastingen weer hoeveel belasting is afgedragen of terugontvangen. De betaalde vennootschapsbelasting in 2023 is hoger dan in 2022 als gevolg van de betaling in 2023 over winst die is behaald in het boekjaar 2022. We hebben evenveel omzetbelasting ontvangen in 2023 als in 2022 ondanks dat we meer investeringen hebben gedaan in 2023. Dit wordt veroorzaakt door een lagere afdracht van btw gedurende het tweede halfjaar van 2022 omdat in dat tijdvak een verlaagd tarief van 9% van toepassing was op een belangrijk deel van onze diensten.

<i>in miljoenen euro's</i>	2023	2022
Nederland		
Vennootschapsbelasting	-112	-99
Omzetbelasting	116	116
Loonheffingen	-89	-70
Dividendbelasting	-30	-33
Totaal	-115	-87
Duitsland		
Vennootschapsbelasting	-31	-23
Omzetbelasting	24	10
Loonheffingen	-14	-12
Totaal	-21	-25

Biodiversiteit

Netwerkbeheerders kunnen vanwege de omvang en goede verbondenheid van hun gronden een interessante bijdrage leveren aan biodiversiteit en soortenrijkdom. Daar waar het geen veiligheidsrisico's vormt, wil Gasunie haar terreinen vergroenen. Dit betekent dat er rondom de terreinen een gemengd inheemse bossingel wordt gepland en onderhouden. Hiermee stimuleren we de natuurlijke voedselpiramide van plant en dier, houden we regenwater beter vast en blijven de terreinen koeler. Op de terreinen zelf wordt, waar dat mogelijk is, steeds vaker ecologisch gemaaid (het zogeheten sinusmaaien). In 2023 leverde 59% van onze vierkante meters Nederlandse en 52% van onze vierkante meters Duitse terreinen een bijdrage aan een grotere biodiversiteit. Gecombineerd levert dit een percentage van 59% op. Duitsland telt relatief weinig vierkante meters Gasunie-terrein ten opzichte van Nederland.

Ecologisch maaien op Gasunie-terreinen.

Meer flora en fauna door ecologisch beheer

Biodiversiteit op onze locaties verhoogd met maai-beheer en kruidenmengsels

De honderden locaties van Gasunie werden tot een paar jaar geleden intensief onderhouden. Het gras was kort en met behulp van glyfosaat groeide er niets op de grijze grindvelden. Netjes en schoon, maar kan het ook anders? Zonder glyfosaat en met oog voor biodiversiteit? Gras en andere planten verlagen de temperatuur, slaan CO₂ op, halen fijnstof uit de lucht én zorgen voor meer insecten en andere dieren. Met een meerjarig experiment onderzochten we of we met ander groenbeheer de biodiversiteit op onze locaties kunnen verbeteren.

Verskillende planten

Samen met de ecologische experts van Duvekot Rentmeesters gingen we in 2022 van start. Een paar stukken grond van onze locaties Spijk en Zuidbroek werden een jaar lang ecologisch gemaaid; dat betekent minder vaak en met afvoer van het maaisel. Door dat afvoeren wordt de grond minder voedingsrijk, waardoor gras minder hard groeit en allerlei kruiden juist meer kans maken. Begin 2023 konden we de resultaten bestuderen. Het gemeten effect verraste zelfs de ecologen van Duvekot. Op locatie Spijk ging het aantal plantensoorten van 19 naar 29 en op locatie Zuidbroek van 10 naar 19.

Insecten aantrekken

Zouden we ook meer insecten kunnen aantrekken? Om die vraag te beantwoorden gingen we in 2023 verder met ons onderzoek. Op locatie Zuidwending maakten we drie proefvlakken. Deze stukken grond bestonden eerst nog uit niets dan lavaliet, oftewel lavakorrels.

Twee vlakken werden ingezaaid met een speciaal kruidenmengsel. Het derde vlak gold als controlevlak. Ook nu maten we al na één jaar een groot effect. Op de kruidrijke vlakken lag het aantal getelde insecten 1,5 keer hoger dan op het controlevlak. Hun gezamenlijk gewicht was zelfs 1,7 keer zwaarder. We zorgen hiermee niet alleen voor meer insecten, maar ook voor meer voedsel voor bijvoorbeeld vogels en vleermuizen.

Van grijs naar groen

We zijn nog niet klaar met onze experimenten, maar de resultaten zijn nu al overtuigend. Daarom gaan we onder andere tot aan 2030 de helft van al onze grindvelden omvormen naar velden vol kruiden. Meer bloemen leidt tot meer nectar en dat leidt weer tot meer insecten. Meer insecten zorgen voor meer vogels, muizen en andere kleine dieren. Op deze manier neemt de biodiversiteit op de voorheen kale velden elk jaar verder toe.

” Het is heel gaaf dat Gasunie deze groentransitie inzet. Dat we na één jaar al zo'n verschil zien in de aanwezige flora en fauna is écht bijzonder! Het is voor ons leuk om vergroening op deze terreinen van Gasunie te mogen realiseren en zo de biodiversiteit te verbeteren.

Finn Groten

Ecologisch adviseur
en onderzoeker bij
Duvekot
Rentmeesters B.V.

Onze overige milieu-impact

Methaanemissies

Onze methaanemissies over de afgelopen twee jaar zijn als volgt:

<i>In tonnen methaan</i>	2023	2022
Nederland	3.544	3.331
Duitsland	817	1.491
Totaal	4.361	4.822

Stikstof

Onze NOx-emissies zijn in 2023 vergelijkbaar met de emissies van 2022. In Nederland is door de inzet van de EemsEnergyTerminal de uitstoot van NOx toegenomen, daarnaast zijn de compressorstations minder ingezet doordat we minder gas transporteerden. Daarbij zetten we preferent elektrisch aangedreven compressoren in die geen NOx-emissies veroorzaken.

<i>In tonnen NOx</i>	2023	2022
Nederland	122	132
Duitsland	140	138
Totaal	262	270

Gasverbruik installaties

Ons aardgasgebruik in 2023 in Nederland is lager dan het verbruik in 2022. Wel is er sprake van een verschuiving. De daling van het aardgasverbruik wordt met name veroorzaakt door de lagere compressiebehoefte op de compressorstations. Ongeveer 40% van ons aardgasverbruik in Nederland wordt veroorzaakt door de inzet van de EemsEnergyTerminal.

In Duitsland is het aardgasverbruik vergelijkbaar met het verbruik in 2022. Sinds 2022 is het verbruik van Gasunie Deutschland hoger dan voorheen. Dit wordt veroorzaakt door het verleggen van aardgastransportroutes vanwege de oorlog in de Oekraïne, waardoor onze compressoren harder en vaker moeten draaien.

<i>In miljoenen kWh; conversiefactor 9,77 kWh = 1m3</i>	2023	2022
Nederland	389	445
Duitsland	879	886
Totaal	1.268	1.331

Warmtegebruik installaties

De EemsEnergyTerminal is sinds de ingebruikname eind 2022 veruit de grootste warmtegebruiker binnen Gasunie. Bij de terminal wordt vloeibaar aardgas met behulp van warmte omgezet naar gasvormig aardgas. Daarnaast gebruiken we nog een relatief kleine hoeveelheid warmte van derden voor het verwarmen van aardgas op de gasontvangstations. Gasunie Deutschland heeft geen warmtegebruik.

<i>In miljoenen kWh</i>	2023	2022
Nederland	417	51
Duitsland	-	-
Totaal	417	51

Elektriciteitsgebruik installaties

Tegengestelde effecten tekenen ons elektriciteitsgebruik in 2023. Doordat in 2023 ten opzichte van 2022 minder aardgas is getransporteerd, is er ook minder elektrische compressie nodig geweest. Het in bedrijf nemen van de EemsEnergyTerminal heeft een significante impact op onze elektriciteitsconsumptie.

<i>In miljoenen kWh</i>	2023	2022
Nederland ingekocht	705	749
Nederland eigen opwek	2	2
Duitsland	9	10
Totaal	715	761

Milieuafwijkingen

We houden een administratie bij van milieuafwijkingen, zodat we hiervan kunnen leren en daar waar mogelijk adequaat actie kunnen ondernemen om milieuschade in de toekomst te beperken. Het aantal gemelde milieuafwijkingen voor Gasunie in Nederland en Duitsland is:

<i>Aantal gemelde milieuafwijkingen</i>	2023	2022
Afwijking van milieuwet- en -regelgeving	3	2
afwijking milieuzorgsysteem	1	-
Milieu-incidenten	62	49
Milieuklachten derden	85	90
Totaal	151	141

Gasunie maakt onderscheid in de volgende milieufwijkingen:

- *Afwijking van milieuwet- en regelgeving:* Het niet naleven van nationale en internationale wet- en regelgeving alsmede de intern opgelegde regels, normen en voorschriften ter bescherming van de integriteit van het bestuur, de medewerkers en de organisatie.
- *Afwijking milieuzorgsysteem:* Het niet naleven van eisen m.b.t. het milieuzorgsysteem conform ISO14001 waarvoor Gasunie is gecertificeerd.
- *Milieu-incidenten:* Schade aan een Gasunie-eigendom of een Derde waardoor een verstoring van het milieu is opgetreden.
- *Milieuklachten derden:* Een klacht of een melding aan Gasunie van een omwonende of passant van een verstoring van het milieu.

Het aantal afwijkingen op wet- en regelgeving en het milieuzorgsysteem betroffen: 151 (2022: 141). Van de milieu-incidenten zijn er in 2023 elf gemeld aan een externe instantie, bijvoorbeeld het bevoegd gezag. De milieufwijkingen bestaan voor een groot deel uit klachten van derden over gaslucht of kleine lekkages. Tien van de milieuklachten van derden, hadden geen betrekking op Gasunie (2022: 32). Gasunie heeft in 2023, evenals vorig jaar, geen significante boetes betreffende milieu overtredingen ontvangen.

Energieefficiëntie

Gasunie hanteert een intern energie-efficiëntiedoel, waarbij we de in 2030 12,5% minder energie willen gebruiken ten opzichte van basisjaar 2020. Gebleken is dat dit doel niet realistisch is gezien de steeds grotere taakstelling van Gasunie op het gebied van leveringszekerheid en energietransitie. We zijn bezig om een nieuw energie-efficiëntiedoel te formuleren, dat in de loop van 2024 van kracht moet worden en het oude energie-efficiëntiedoel vervangt.

Gasunie Green Deals

Met de Gasunie Green Deals maken we sinds 2020 onze dagelijkse bedrijfsvoering groener en socialer. De Gasunie Green Deals bevatten concrete verbeterdoelen. Ze sluiten aan op de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties; de UN Sustainable Development Goals (SDG's). Op onze website rapporteren we elk kwartaal over de [voortgang die we boeken](#) in het realiseren van de doelen. In 2024 gaan we de Gasunie Green Deals onderbrengen in onze nieuwe MVO-strategie, die ook rekening houdt met de ESG-gerelateerde materiële topics van de CSRD.

Gasunie Green Teams

Gasunie Green Teams is een bottom-up initiatief waarbij werknemers samen concrete verduurzamingsacties bedenken en uitvoeren om verandering binnen Gasunie te realiseren. Een overzicht van de duurzaamheidsplannen die onze Green Teams op dit moment uitwerken, is te vinden op de Gasunie-website. Zo werd er in 2023 gestudeerd op het aanwenden van bestaande medewerkerbudgetten voor huisverduurzaming en het opzetten van een campagne voor mobiliteitsbewustzijn. Een aantal ideeën sluiten aan op bestaande initiatieven, projecten of werkgroepen binnen Gasunie.

Marktplaatsen

TTF

Gashandelaren kopen en verkopen jaarlijks veel gas in Nederland. Bijna alle gashandel gebeurt tegenwoordig op de gashandelsplaats TTF. In 2023 is er meer gas verhandeld op TTF dan in 2022 en ook meer dan in recordjaar 2021. Wel was het aantal op TTF actieve partijen iets kleiner dan in het jaar daarvoor.

	2023	2022
Verhandelde hoeveelheid gas op TTF (TWh)	53.794	38.356
Maximum aantal actieve partijen op één dag	166	170
Hoeveelheid gas door GTS-netwerk via TTF (TWh)	448	486

De gashandel op TTF kent twee hoofdroutes: over-the-counter (OTC; waarbij gas rechtstreeks bij een wederpartij wordt ingekocht) of via een gasbeurs (waarbij de beurs de centrale wederpartij voor alle handelaren is). De OTC-handel is in 2023 gestegen met 19%: van 11.511 TWh (in 2022) naar 13.718 TWh. Het via gasbeurzen verhandelde TTF-deel steeg op jaarbasis veel sterker (49%) van 26.845 TWh (in 2022) naar 40.076 TWh in 2023.

De voorsprong van TTF op de andere Europese gashandelsplaatsen is iets gegroeid. In 2023 vond ongeveer 80% van de Europese gashandel plaats op TTF. Dit geeft opnieuw aan dat de Nederlandse gashandelsmarkt goed werkt en TTF een leidende positie heeft in Europa.

THE

Conform een wettelijke verplichting hebben alle Duitse TSO's in 2018 gezamenlijk een project opgestart om de twee bestaande Duitse marktgebieden samen te voegen tot één grote virtuele handelshub in Duitsland met één marktgebiedbeheerder, Trading Hub Europe (THE). Het nieuwe samengevoegde marktgebied begon volgens plan te handelen op 1 oktober 2021. Gasunie heeft een aandelenbelang van 9% in THE en verwacht dat de handelshub gaat leiden tot meer liquiditeit op de Duitse gasmarkt. Een geïntegreerd Duits marktgebied maakt verdere Noordwest-Europese marktintegratie eenvoudiger te realiseren.

Sinds 2022 heeft de nieuwe marktgebiedsbeheerder THE nieuwe taken op het gebied van leveringszekerheid op zich genomen. Met de regelgeving over vulniveau-eisen voor gasopslagfaciliteiten en het waarborgen van de leveringszekerheid, die zijn vastgelegd in de wet op de energiesector, is de marktgebiedsbeheerder zelf verplicht om aan de daar genoemde wettelijke verplichtingen te voldoen. De marktgebiedsbeheerder vervult deze taken in afstemming met zijn aandeelhouders, de Bundesnetzagentur en het Bundesministerium für Wirtschaft und Klimat.

VertiCer

Vanaf 1 januari 2023 zijn CertiQ en Vertogas samengegaan onder de naam VertiCer. Met de fusie anticiperen de bedrijven op de integratie van gassen, warmte en elektriciteit in het toekomstige energiesysteem. Ook zet de samenwerking VertiCer op het podium als krachtige partner voor het harmoniseren van GvO-systemen in Europa. TenneT en Gasunie verwachten een forse groei in het aantal benodigde GvO's voor alle hernieuwbare en circulaire energiedragers. Mogelijk komen daar nieuwe rollen en taken bij, zoals de uitgifte van GvO's ten behoeve van CO₂ voor opslag.

De uitgave van GvO's voor hernieuwbare energie zit in de lift. Over 2023 is het aantal gestegen met 10% ten opzichte van 2022 (van 50,5 miljoen naar 55,6 miljoen). Het aantal uitgegeven GvO's voor niet-hernieuwbare energie is gedaald met 7,5% (van 56,8 miljoen GvO's in 2022 naar 52,5 miljoen GvO's in 2023). Het volume uitgegeven groen gas GvO's komt overeen met circa 275 miljoen m³ gas, tegen 212 miljoen m³ gas in 2022.

Ook de handel in GvO's is in 2023 verder gegroeid. Het totaal volume van de binnenlandse handel, export en import is gestegen met 8,6% (van 141,7 miljoen GvO's in 2022 naar 153,9 miljoen GvO's in 2023). Het volume afgeboekte GvO's is gedaald met 8% (van 107,6 miljoen GvO's in 2022 naar 99,2 miljoen GvO's in 2023).

Het aantal producenten van groen gas waarvoor GvO's werden uitgegeven in 2023 bedroeg 66 (2022: 58) en het aantal handelaren in groen gas GvO's in 2023 bedroeg 61 (2022: 62). Het aantal handelaren in elektriciteit en warmte GvO's in 2023 bedroeg 301 (2022: 265).

Het resultaat over 2023 is positief, maar laat zich niet vergelijken met de resultaten van de afzonderlijke organisaties CertiQ en Vertogas over 2022. Dit, omdat er verschillende factoren een rol spelen die het resultaat hebben beïnvloed.

Verslag van de OR

De ondernemingsraad (OR) heeft in 2023 naast het gebruikelijke werk veel nieuwe ontwikkelingen langs zien komen, waaronder een aantal wisselingen in de RvB en RvC en zaken die te maken te hebben met de energietransitie waar we middenin zitten.

Begin maart werden we enigszins verrast door de mededeling dat CEO Han Fennema ons bedrijf na tien jaar ging verlaten. We kijken terug op een prettige en constructieve samenwerking waarin we elkaar altijd konden vinden; ook als de inzichten van elkaar verschilden. We zijn vroeg bij het opvolgingsproces betrokken en hebben een heel goed en open gesprek gevoerd met Willemien Terpstra, onze nieuwe CEO. We hebben in de laatste vergadering met Han Fennema afscheid van hem genomen met een karakteristieke schets.

In de zoektocht naar een nieuw lid voor de RvC hebben we met twee kandidaten gesproken en Tim van der Hagen als voordrachtskandidaat aanbevolen. Deze aanbeveling is ook overgenomen door de benoemingscommissie.

Dit jaar stond in het teken van feest. Zowel Gasunie als de OR bestonden zestig jaar. Samen met personeelsvereniging Methos hebben we aan de bestuurder een mooi jubileumcadeau aangeboden: een zitbank gemaakt uit een 48-inch gasleiding waarin verleden, heden en toekomst zijn verwerkt. De zitbank heeft een mooie plaats gekregen op het hoofdkantoor.

In medewerkeraantallen heeft Gasunie dit jaar de grootste groei meegemaakt in tijden. Dat gaat gepaard met groeipijn, waardoor werkdruk ontstaat om nieuwe medewerkers in te werken en eigen te maken aan de organisatie. De organisatie zal de komende jaren moeten wennen aan de snelheid van de veranderingen die op ons afkomen en de nodige flexibiliteit moeten ontwikkelen om adequaat hierop te reageren. Dit vraagt het nodige van alle medewerkers.

De OR heeft dit jaar de volgende speerpunten omarmd:

- Fysieke en sociale veiligheid
- Huisvesting/werkomstandigheden op het hoofdkantoor en 'in het veld'
- Doelmatigheid van besluiten (efficiëntie, resultaat, opbrengst)

Met deze punten in ons achterhoofd zullen we alle adviesaanvragen en/of instemmingsverzoeken extra aandacht gaan geven in de komende periode.

Adviesaanvragen en Instemmingsverzoeken

De OR heeft dit jaar opnieuw een gestegen hoeveelheid adviesaanvragen en instemmingsverzoeken behandeld.

Dit jaar hadden vier adviesaanvragen direct te maken met de energietransitie en de leveringszekerheid en vier adviesaanvragen indirect door groei van afdelingen. Het is logisch dat er organisatorische veranderingen zijn. Hierbij hebben we als OR aandacht voor. We bieden medewerkers een luisterend oor en stemmen waar nodig onze adviezen op hen af.

Er is een instemmingsverzoek over standplaatsbeleid ingetrokken, na inbreng van de OR. Dit is in goed overleg met de bestuurder gedaan, die begrip had voor ons standpunt dat er geen gelijke behandeling was voor alle medewerkers. Het voorgestelde beleid had voor sommige medewerkers meer consequenties dan voor overige medewerkers en mogelijk impact op diverse regelingen. Er zal nader onderzoek worden gedaan door Gasunie om tot een beter alternatief te komen, waarbij er een goede landelijke verdeling van standplaatsen komt.

Communicatie

Om direct contact te hebben met de medewerkers die niet op het hoofdkantoor werken, hebben we acht keer elders in het land vergaderd, waarbij we tijdens de lunch met de medewerkers een achterbangesprek konden houden. We stellen vast dat onze collega's ons weten te vinden. Het komende jaar willen we werken aan onze zichtbaarheid omdat we daar grote meerwaarde in zien voor de organisatie.

Om ons zestigjarig bestaan te vieren, hebben we chocoladerepen uitgedeeld op het hoofdkantoor en op verschillende Gasunie-locaties in het land. Dit was meteen de aftrap voor onze verkiezingscampagne.

Naast het contact met onze collega's hebben we in 2023 contact gezocht met andere ondernemingsraden, zoals die van Gate, NAM, GasTerra, TenneT en de regionale netbeheerders.

Ook dit jaar is er een ontmoeting geweest met ons en de RvC en RvB waarbij we een aantal stellingen hebben besproken in een dialoogsessie. De vraagstukken en stellingen waren uitdagend, zoals ook hoort in deze tijd waar Gasunie zich nu bevindt. We hebben gesproken over de vraag in welke energietransitie-initiatieven Gasunie wel of niet moet stappen en welke risico's dit heeft voor de Nederlandse industrie. En welke risico's heeft de snelle FTE-groei voor Gasunie en hoe zorgen we ervoor dat de organisatie sneller reageert?

Het was een constructief overleg waarbij we als OR kunnen vaststellen dat onze RvC-leden weten wat er speelt. Verder hebben we ook gesproken over de geopolitieke situatie en wat kunstmatige intelligentie voor ons kan betekenen.

OR-verkiezingen 2024

Sinds september zijn we bezig met het voorbereiden van de OR-verkiezingen in 2024. Ondanks dat de organisatie is gegroeid, zal de OR voor de komende jaren dezelfde grootte houden van zeventien personen. Het aantal medewerkers dat zich straks verkiesbaar mag stellen en mag kiezen is 2.297.

Het is de eerste keer dat 'dakpansgewijze' verkiezingen worden gehouden: Acht leden treden af op 1 april 2024, maar ze mogen zich natuurlijk altijd weer herkiesbaar stellen. We zijn benieuwd naar de uitkomsten.

Afsluitend

In de nieuwe fase waar we als Gasunie in komen, dienen zich naast groeipijnen ook nieuwe mogelijkheden aan voor veel van onze collega's. Tegelijkertijd stellen we vast dat er meer aandacht is gekomen voor de vertrouwde aardgasactiviteiten die zo belangrijk zijn voor ons bedrijf. Vanuit het medewerkersonderzoek hebben we gezien dat er veel positieve veranderingen gaande zijn. Maar er blijven genoeg punten over waar we als OR op letten en zodat we kunnen blijven zeggen: Gasunie, *a great place to work!*

Samenstelling raad van bestuur

J.J. (Han) Fennema, CEO en voorzitter van de raad van bestuur

(1964, Nederlandse nationaliteit, man)

Han Fennema is op 1 januari 2014 toegetreden tot de raad van bestuur. Op 1 maart 2014 nam hij de functie over van CEO en voorzitter van de raad van bestuur. Han Fennema is per 1 november 2023 afgetreden.

Nevenfuncties

- Lid raad van toezicht Hanzehogeschool in Groningen (vicevoorzitter)
- Lid International Supervisory Board Energy Delta Institute
- Lid adviesraad Clingendael International Energy Programme
- Bestuurslid Nederlands-Duitse Handelskamer

J. (Janneke) Hermes, CFO

(1978, Nederlandse nationaliteit, vrouw)

Janneke Hermes is sinds 1 oktober 2019 CFO en lid van de raad van bestuur. Janneke Hermes is herbenoemd op 1 oktober 2023. Binnen de raad van bestuur is Janneke Hermes verantwoordelijk voor de financiële verslaglegging en legt verantwoording hierover af aan de Audit Commissie en de raad van commissarissen. Daarnaast is zij verantwoordelijk voor: Human Resources, Concern Control, Treasury, Risk Management, Inkoop en Corporate Legal & Compliance.

Janneke Hermes heeft binnen Gasunie diverse leidinggevende functies bekleed. Zo was zij manager treasury control (2005-2007), manager arbeidsvoorwaarden (2014-2016) en sinds 2016 manager corporate finance. Janneke Hermes is vanaf 1 november 2023 waarnemend CEO, tot het aantreden van Willemien Terpstra per 1 maart 2024. In haar tijdelijke rol als waarnemend CEO was zij verantwoordelijk voor de aandachtsgebieden Strategie, Communicatie & Public Affairs en Audit. Janneke Hermes studeerde econometrie aan de Rijksuniversiteit Groningen en volgde het New Board Program van Nyenrode Business Universiteit.

Nevenfuncties

- Lid raad van toezicht Openbaar Onderwijs Groningen
- Lid Curatorium EMFC, Rijksuniversiteit Groningen

B.J. (Bart Jan) Hoevers, titulair lid

(1971, Nederlandse nationaliteit, man)

Bart Jan Hoevers is op 1 september 2017 toegetreden tot de raad van bestuur als titulair lid. Hij is herbenoemd op 1 september 2021. Bart Jan Hoevers is algemeen directeur van Gasunie Transport Services B.V. Bart Jan Hoevers is binnen de raad van bestuur verantwoordelijk voor de aandachtsgebieden Asset Management, Operations, IT en GTS. Van 1 november 2023 tot 1 maart 2024 was hij ook verantwoordelijk voor Gasunie Deutschland en Veiligheid.

Bart Jan Hoevers is sinds 2007 werkzaam voor Gasunie, achtereenvolgens als projectmanager business development, manager regelgevende zaken en manager netwerkontwikkeling. Daarvoor werkte hij voor het ministerie van Financiën - met staatsdeelnemingen als aandachtsgebied - en De Nederlandsche Bank. Hoevers studeerde monetaire economie aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Nevenfuncties

- Lid Ledenraad Netbeheer Nederland
- President European Network of Transmission System Operators for Gas
- Voorzitter Raad van Commissarissen BAS (Beheerder Afsprakenstelsel)

J.A.F. (Hans) Coenen, titulair lid

(1966, Nederlandse nationaliteit, man)

Hans Coenen is op 1 april 2023 toegetreden tot de raad van bestuur van Gasunie als titulair lid. Hij is benoemd voor een termijn van vier jaar. Hans Coenen werkt sinds 1990 bij Gasunie, meest recent als directeur business development en strategie. Hans Coenen is verantwoordelijk voor het aandachtsgebieden Deelnemingen, Business Development en Market. Hij is afgestudeerd aan de Universiteit van Wageningen (engineering degree). Daarnaast heeft Coenen een masters degree Financial Economics behaald bij TIAS (Tilburg).

Nevenfuncties

- Voorzitter Bestuur Koninklijke Vereniging van Gasfabrikanten in Nederland (KVGN)
- Lid Executive Committee International Gas Union
- Voorzitter Stichtingsraad New Energy Coalition
- Lid Algemeen Bestuur EemsdeltaGreen

U. (Ulco) Vermeulen, titulair lid

(1959, Nederlandse nationaliteit, man)

Ulco Vermeulen is op 1 mei 2016 toegetreden tot de raad van bestuur als titulair lid. Hij is herbenoemd op 1 mei 2020. Hij is per 1 juli 2023 teruggetreden als bestuurslid. Ulco Vermeulen blijft tot eind 2024 verbonden aan Gasunie als speciaal adviseur van de raad van bestuur met als aandachtgebied de ontwikkeling van internationale waterstofketens.

Nevenfuncties

- Lid raad van commissarissen Anthony Veder Group N.V.
- Lid raad van commissarissen ICE Endex Holding B.V.
- Bestuurslid Vereniging Platform Groen Gas
- Lid International Supervisory Board Energy Delta Institute
- Lid raad van toezicht New Energy Coalition
- Bestuursvoorzitter TKI Gas
- Lid raad van commissarissen Ommelander Ziekenhuis Groningen
- Lid raad van commissarissen Groningen Seaports (per 1 november 2023)

Samenstelling raad van commissarissen

Drs. P.J. (Pieter) Duisenberg RC

(voorzitter RvC)

(1967, Nederlandse nationaliteit, man)

Datum eerste benoeming: 1 september 2019

Datum aftreden: 1 oktober 2023

Lid van de Belonings- & selectie/benoemingscommissie

Overige bestuursfuncties

- Voorzitter Vereniging Universiteiten van Nederland (UNL) (hoofdfunctie tot 1 september 2023)
- President Algemene Rekenkamer (hoofdfunctie per 1 september 2023)
- Voorzitter Stichting van het Onderwijs (StvhO) (tot 26 juni 2023)
- Vice-voorzitter Dagelijks Bestuur Neth-Er (tot 1 september 2023)
- Lid raad van toezicht Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) (tot 1 december 2023)
- Lid raad van commissarissen Stadion Feijenoord (tot 11 december 2023)

Drs. D.J. (Dirk Jan) van den Berg

(vicevoorzitter RvC)

(1953, Nederlandse nationaliteit, man)

Datum eerste benoeming: 1 oktober 2014

Datum herbenoeming: 21 maart 2019 (AvA)

Datum aftreden: 29 maart 2023 (AvA)

Lid van de Belonings- & selectie/benoemingscommissie

Overige bestuursfuncties

- Voorzitter Zorgverzekeraars Nederland (hoofdfunctie)
- Voorzitter raad van toezicht NWO
- Lid raad van commissarissen Air France-KLM
- Voorzitter raad van commissarissen FMO (Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden N.V.)
- Voorzitter van de Board van Tradesparent BV

Prof. dr. ir. T.H.J.J. (Tim) van der Hagen

(vicevoorzitter RvC, tevens waarnemend voorzitter RvC)

(1959, Nederlandse nationaliteit, man)

Datum eerste benoeming: 1 april 2023

Eerste termijn loopt af in 2027 (AvA)

Lid van de Belonings- & selectie/benoemingscommissie

Overige bestuursfuncties

- Voorzitter van het College van Bestuur/rector magnificus TU Delft (hoofdfunctie)
- Bestuurslid van de Alliantie van de universiteiten van Leiden, Delft en Rotterdam (LDE) en van de Federatie 4 Technische Universiteiten (4TU)
- Bestuurslid van de Economic Board Zuid-Holland
- Lid raad van toezicht van Medical Delta
- Lid commissie Technologie en Innovatie van VNO-NCW
- Bestuurslid van het Universiteitsfonds Delft
- Bestuurslid Netherlands Energy Research Alliance (NERA)
- Bestuurslid Growth through Research, Development and Demonstration in Offshore Wind (GROW)
- Lid raad van commissarissen Centrale Organisatie Voor Radioactief Afval (COVRA)
- Bestuurslid Netherlands Institute for Conservation, Art and Science (NICAS)
- Lid raad van toezicht Theater De Veste, Delft

Drs. C. (Carolina) Wielinga RA

(1970, Nederlandse nationaliteit, vrouw)

Datum eerste benoeming: 15 april 2019

Datum herbenoeming: 29 maart 2023 (AvA)

Voorzitter van de Audit Commissie

Overige bestuursfuncties

- Chief Financial Officer BDR Thermea Group B.V. (hoofdfunctie)
- Chairman Supervisory Board NX Filtration

Ir. A.S. (Ate) Visser

(1956, Nederlandse nationaliteit, man)

Datum eerste benoeming: 6 juli 2018

Datum herbenoeming: 29 maart 2022 (AvA)

Tweede termijn loopt af in 2026 (AvA)

Lid van de Audit Commissie

Overige bestuursfuncties

- Lid Executive Advisory Council van RLG International Inc.
- Director van Immaterial Ltd.
- Voorzitter van de Board van Recircle Ltd.
- Lid raad van advies van NL Space Campus

Prof. Dr. J. (Johannes) Meier

(1963, Duitse nationaliteit, man)

Datum eerste benoeming: 1 september 2021

Eerste termijn loopt af in 2025 (AvA)

Lid van de Audit Commissie

Overige bestuursfuncties

- Managing Director and Founder Xi GmbH (Gütersloh, Duitsland) (hoofdfunctie)
- Non-executive Director New Work SE (Hamburg, Duitsland)
- Chair Advisory Board Stiftung Mercator (Essen, Duitsland)
- Member Advisory Board Meridian Stiftung (Essen, Duitsland)
- Member of the Board Unicef Germany (Köln, Duitsland)

Mr. A.L.M. (Anja) Mutsaers

(1970, Nederlandse nationaliteit, vrouw)

Datum eerste benoeming: 1 december 2021

Eerste termijn loopt af in 2026 (AvA)

Voorzitter van de Belonings- & selectie/benoemingscommissie

Overige bestuursfuncties

- Partner bij De Brauw Blackstone Westbroek (hoofdfunctie)
- Lid raad van commissarissen Het Concertgebouw N.V.

EU Taxonomie

De Europese Unie wil in 2050 klimaatneutraal zijn. In 2018 is hiervoor het EU-actieplan voor de financiering van duurzame groei aangenomen. Dit actieplan bevat drie belangrijke doelstellingen:

- Kapitaalstromen heroriënteren naar een duurzamere economie;
- Duurzaamheid tot vast onderdeel van risicomangement maken;
- Transparantie en langetermijndenken stimuleren.

Een van de stappen om deze doelen te realiseren is het opzetten van een EU-classificatiesysteem voor duurzaamheidsactiviteiten, de EU Taxonomie-verordening. De taxonomie kent zes milieudoelstellingen:

- mitigatie van klimaatverandering;
- adaptatie aan klimaatverandering;
- het duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen;
- de transitie naar een circulaire economie;
- de preventie en bestrijding van verontreiniging;
- de bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen.

In lijn met de regelgeving rapporteert Gasunie volgens de EU Taxonomie. We hebben getoetst of de economische activiteiten van Gasunie op basis van de definitie zoals opgenomen in de taxonomie in aanmerking komen als klimaat- of milieugerelateerde economische activiteit (taxonomy eligible). Vervolgens hebben we vastgesteld of de in aanmerking komende activiteiten voldoen aan de criteria inzake substantiële bijdrage (substantial contribution) en of ze tegelijkertijd geen ernstige afbreuk doen (do no significant harm) aan één van de andere vijf doelstellingen. Daarnaast hebben we bepaald in hoeverre we als organisatie voldoen aan de zogenaamde Minimum Safeguards met betrekking tot mensenrechten, corruptie, belastingen en eerlijke competitie. Wanneer een in aanmerking komende economische activiteit voldoet aan de drie hiervoor genoemde voorwaarden, dan wordt gesproken van een Taxonomie-aligned economische activiteit.

In de voorgeschreven tabellen aan het einde van deze paragraaf hebben we inzichtelijk gemaakt wat het aandeel taxonomy aligned, taxonomy eligible en non-eligible economische activiteiten betreft in de omzet, capex (capital expenditure) en opex (operational expenditure) van Gasunie.

Onze taxonomie *eligible* en *aligned* activiteiten

Al onze eligible en aligned activiteiten zijn toegewezen aan activiteiten behorende bij de milieudoelstelling mitigatie van klimaatverandering. Er is daarom geen sprake van het dubbel toewijzen aan meerdere klimaatdoelstellingen.

Onze taxonomie aligned en eligible activiteiten zijn in 2023 ten opzichte van 2022 verder gevorderd, dit betekent voor de capex en opex dat zowel het absolute bedrag als de verhouding ten opzichte van het geheel is gestegen. Met name onze capex en opex uit warmte (activiteit 4.15) en onze CCS-projecten (activiteit 5.11) zijn gegroeid. Daarnaast komen onze waterstofprojecten (activiteit 4.12 en 4.14), onze projecten met betrekking tot groen gas (activiteit 4.14) en de studies die ten aanzien van de energietransitie zijn uitgevoerd (activiteit 9.1) in aanmerking.

Voor sommige van onze projecten geldt dat we op dit moment niet op efficiënte wijze aantoonbaar kunnen maken dat we voldoen aan alle voorwaarden met betrekking tot *alignment*. Dit betreffen voornamelijk kleinere (deel)projecten van de transportmiddelen met lage uitstoot (activiteit 6.5) en de verrichte studies in 2023 (activiteit 9.1).

Daarnaast zijn er een aantal projecten opgenomen die zich nog in de projectfase bevinden, deze projecten beogen te voldoen aan de gestelde voorwaarden, echter worden pas in een latere fase van het project de benodigde onderzoeken uitgevoerd waarmee wordt aangetoond dat geen afbreuk wordt gedaan aan een van de andere vijf milieudoelstellingen (do no significant harm). Voor 2023 gaat dit om een bedrag van € 36,6 miljoen capex (2022: € 0,6 miljoen) en € 35,7 miljoen opex (2022: € 24,2 miljoen).

Binnen Gasunie werken we met veel aandacht voor onze mensen en de omgeving. In onze werkwijze stellen we vast welke risico's bestaan en materieel zijn voor het uitvoeren van onze werkzaamheden. De diepgang van deze risico analyse hangt af van de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden. Voor onze grotere projecten laten we milieu-effectrapportages (MER) opstellen. In de MER wordt onder andere terugkoppeling gegeven wat de invloed is van het uit te voeren werk op de omgeving. Deze MER is een belangrijke waarborg dat het door ons uit te voeren werk geen afbreuk doet aan milieudoelstellingen.

De assets van Gasunie zijn en worden ontworpen met het oog op langdurig en veilig gebruik. In onze huidige studies wordt rekening gehouden met mogelijke omgevingsrisico's zoals hoog water, aardbevingen, brand en dergelijke. Dat houdt in dat onder de huidige klimatologische omstandigheden onze assets voldoende in staat zijn om te blijven functioneren bij het optreden van klimaatgerelateerde calamiteiten. Eind 2023 is aanvullend beleid geformaliseerd om te borgen dat assets ook op de lange termijn bestand zijn tegen de specifieke invloeden van klimaatverandering en is er gestart met de implementatie hiervan. Dat betekent dat we bij onze nieuwe projecten en onze huidige assets rekening houden met de mogelijke gevolgen van klimaatverandering en hierop anticiperen.

Minimum Safeguards

Om taxonomie-aligned activiteiten te mogen rapporteren, dienen we als organisatie te voldoen aan de zogenaamde *Minimum Safeguards* vanuit de EU-taxonomieverordening voldoen. Dat betekent dat de activiteiten ten minste worden uitgevoerd in overeenstemming met de [OESO-richtlijnen voor Multinational Enterprises](#) en de [UN Guiding Principles on Business and Human Rights](#). Voor de naleving van deze minimale waarborgen zijn vier kernthema's geïdentificeerd, dit zijn: mensenrechten, corruptie, belastingen en eerlijke competitie.

De EU taxonomy vereist dat procedures worden ingericht in overeenstemming met bovengenoemde richtlijnen en principes. Er is een zes stappenplan voor het Human Rights Due-Diligence proces om continu de daadwerkelijke en potentiële nadelige gevolgen voor mensenrechten te identificeren en te voorkomen.

Gasunie heeft waarborgen getroffen aan de hand deze richtlijnen en principes. De OESO-richtlijnen en UN Guiding Principles zijn onder andere doorgevoerd in onze [Supplier Code of Conduct](#). Ook is er sprake van een [gedragswijzer](#) waarin staat beschreven hoe we met elkaar willen omgaan. Er is een implementatieplan opgesteld om in de komende periode de zes stappen van het Human Rights Due-Diligence proces verder te implementeren en te formaliseren. Daarnaast zijn diverse processen ingericht rondom de vier kernthema's. Er zijn op dit moment geen indicaties dat de *minimum safeguards* niet worden gewaarborgd.

Basis voor de opstelling

Bovenstaande KPI's zijn opgesteld in overeenstemming met de rapportagevereisten uit de *delegated act* behorende bij artikel 8 van EU verordening 2020/852. De rapportagevereisten zijn nader gespecificeerd in bijlage I en II van de *delegated act*. De basis voor de KPI's in bovenstaande tabel zijn de geconsolideerde financiële overzichten van de N.V. Nederlandse Gasunie.

Omzet KPI

Het aandeel van in aanmerking komende economische activiteiten in onze totale omzet hebben we berekend door de omzet van in aanmerking komende activiteiten (teller) te delen door de totale netto-omzet (noemer) zoals opgenomen in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2023. In de geconsolideerde jaarrekening zijn ook de gehanteerde grondslagen ten aanzien van de netto-omzet nader uiteengezet.

Capex KPI

Het aandeel van in aanmerking komende economische activiteiten in onze capex hebben we berekend door de capex van in aanmerking komende economische activiteiten (teller) te delen door de totale capex (noemer). In de teller zijn onze investeringen in materiële vaste activa en immateriële vaste activa opgenomen. Deze jaarrekeningposten lichten we toe in noot 5 en noot 6.

In de capex tabel hieronder is € 40 miljoen aan investeringen in aligned activiteiten van onze joint ventures niet opgenomen. Van onze investeringen in joint ventures heeft 39% betrekking op aligned activiteiten, dit betreft voornamelijk activiteit 5.11. Onze investeringen in joint ventures worden toegelicht in noot 8 van de jaarrekening. Wanneer we bij de berekening van ons aandeel in aanmerking komende activiteit onze investeringen in joint ventures meenemen, stijgt het aandeel van 20,4% naar 22,6%.

Opex KPI

Het aandeel van in aanmerking komende economische activiteiten in onze opex hebben we berekend door de opex van in aanmerking komende activiteiten (teller) te delen door de totale opex (noemer). Volgens de EU-taxonomie bestaat de opex uit alle directe en indirecte kosten die nodig zijn om de effectieve werking van de activa te garanderen. Als energie-infrastructuurbedrijf hebben we het uitgangspunt gehanteerd dat de totale lasten exclusief de afschrijvingskosten hiervoor nodig zijn. De totale lasten bestaan uit de personeelskosten en overige kosten minus de aan investeringen toegerekende kosten zoals opgenomen in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2023.

EU Taxonomy-tabel omzet

Financial year 2023	2023			Substantial contribution criteria						DNSH criteria						Category transitional activity			
	Code	Turnover	Proportion of turnover	Climate change mitigation	Climate change adaptation	Water	Pollution	Circular economy	Biodiversity	Climate change mitigation	Climate change adaptation	Water	Pollution	Circular economy	Biodiversity	Minimum safeguards	Proportion of turnover 2022	E	T
Economic activities		mEUR	%	Y;N;N/EL	Y;N;N/EL	Y;N;N/EL	Y;N;N/EL	Y;N;N/EL	Y;N;N/EL	Y/N	Y/N	Y/N	Y/N	Y/N	Y/N	Y/N	%	E	T
A. TAXONOMY-ELIGIBLE ACTIVITIES																			
A.1. Environmental sustainable activities (Taxonomy-aligned)																			
4.14 Transmission and distribution networks for renewable and low-carbon gases	CCM	0,5	0,0%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y	Y			Y	Y	-	E	
8.2 Data-driven solutions for GHG emissions reductions	CCM	0,1	0,0%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y			Y	Y		0,1%	E	
Turnover of environmentally sustainable activities (Taxonomy-aligned) (A.1)		0,6	0,0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%								0,1%		
Of which enabling		0,6	0,0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%								0,1%	E	
Of which transitional		-	0,0%	0%													-		T
A.2. Taxonomy eligible but not environmentally sustainable activities (not Taxonomy-aligned activities) (A.2.)																			
				Y;N;N/EL	Y;N;N/EL	Y;N;N/EL	Y;N;N/EL	Y;N;N/EL	Y;N;N/EL										
4.12 Storage of hydrogen	CCM	0,1	0,0%	EL	N	N	N	N	N										
4.14 Transmission and distribution networks for renewable and low-carbon gases	CCM	-	0,0%	EL	N	N	N	N	N										
Turnover of Taxonomy-eligible but not environmentally sustainable activities (not Taxonomy-aligned activities) (A.2.)		0,1	0,0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%								0,1%		
A. Turnover of Taxonomy-eligible activities (A.1+A.2)		0,7	0,0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%								0,2%		
B. TAXONOMY-NON-ELIGIBLE ACTIVITIES																			
Turnover of Taxonomy-non-eligible activities (B)		2.060,3	100,0%																
Total (A + B)		2.061,0	100,0%																

EU Taxonomy-tabel capex

Financial year 2023	2023			Substantial contribution criteria						DNSH criteria						Proportion of opex 2022	Category enabling activity	Category transitional activity	
	Code	Absolute opex	Proportion of opex	Climate change mitigation	Climate change adaptation	Water	Pollution	Circular economy	Biodiversity	Climate change mitigation	Climate change adaptation	Water	Pollution	Circular economy	Biodiversity				Minimum safeguards
Economic activities		mEUR	%	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	%	E	T
A. TAXONOMY-ELIGIBLE ACTIVITIES																			
A.1. Environmental sustainable activities (Taxonomy-aligned)																			
4.14 Transmission and distribution networks for renewable and low-carbon gases	CCM	1,2	0,1%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y	Y			Y	Y	-	E	
4.15 District heating/cooling distribution	CCM	6,3	0,6%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y	Y			Y	Y	-	E	
5.11 Transport of CO2	CCM	9,1	0,9%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y	Y			Y	Y	-	E	
8.2 Data-driven solutions for GHG emissions reductions	CCM	1,0	0,1%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y			Y	Y	Y	0,1%	E	
9.1 Close to market research, development and innovation	CCM	6,6	0,6%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y	Y		Y	Y	Y	-	E	
Opex of environmentally sustainable activities (Taxonomy-aligned) (A.1)		24,1	2,3%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0,1%		
Of which enabling		24,1	2,3%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%		E	
Of which transitional		-	0,0%	0%						Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y			T
A.2. Taxonomy eligible but not environmentally sustainable activities (not Taxonomy-aligned activities) (A.2.)																			
4.12 Storage of hydrogen	CCM	3,5	0,3%	EL	N	N	N	N	N										
4.14 Transmission and distribution networks for renewable and low-carbon gases	CCM	17,9	1,7%	EL	N	N	N	N	N								0,1%		
4.15 District heating/cooling distribution	CCM	0,1	0,0%	EL	N	N	N	N	N										
5.11 Transport of CO2	CCM	14,9	1,4%	EL	N	N	N	N	N										
6.5 Transport by motorbikes, passenger cars and light commercial vehicles	CCM	1,7	0,2%	EL	N	N	N	N	N										
9.1 Close to market research, development and innovation	CCM	3,6	0,3%	EL	N	N	N	N	N										
Opex of Taxonomy-eligible but not environmentally sustainable activities (not Taxonomy-aligned) (A.2)		41,6	4,0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0,1%		
A. Opex of Taxonomy eligible activities (A.1+A.2)		65,8	6,3%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0,1%		
B. TAXONOMY-NON-ELIGIBLE ACTIVITIES																			
Opex of Taxonomy-non-eligible activities (B)		975,7	93,7%																
Total (A + B)		1.041,5	100,0%																

EU Taxonomy-tabel opex

Financial year 2023	2023			Substantial contribution criteria						DNSH criteria						Proportion of capex 2022	Category enabling activity	Category transitional activity	
	Code	Absolute Capex	Proportion of capex	Climate change mitigation	Climate change adaptation	Water	Pollution	Circular economy	Biodiversity	Climate change mitigation	Climate change adaptation	Water	Pollution	Circular economy	Biodiversity				Minimum safeguards
Economic activities		mEUR	%	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	Y,N,N/EL	%	E	T
A. TAXONOMY-ELIGIBLE ACTIVITIES																			
A.1. Environmental sustainable activities (Taxonomy-aligned)																			
4.14 Transmission and distribution networks for renewable and low-carbon gases	CCM	22,9	3,1%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y	Y			Y	Y	1,9%	E	
4.15 District heating/cooling distribution	CCM	91,7	12,2%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y	Y			Y	Y	6,60%	E	
8.2 Data-driven solutions for GHG emissions reductions	CCM	0,4	0,1%	Y	N	N	N	N	N	Y	Y			Y	Y	Y	0,1%	E	
Capex of environmentally sustainable activities (Taxonomy-aligned) (A.1)		115,0	15%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	8,6%		
Of which enabling		115,0	15%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%		E	
Of which transitional		-	0%	0%						Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y			T
A.2. Taxonomy eligible but not environmentally sustainable activities (not Taxonomy-aligned activities) (A.2.)																			
4.12 Storage of hydrogen	CCM	10,2	1,0%	EL	N	N	N	N	N								0,0%		
4.14 Transmission and distribution networks for renewable and low-carbon gases	CCM	27,5	2,6%	EL	N	N	N	N	N								0,0%		
Capex of Taxonomy-eligible but not environmentally sustainable activities (not Taxonomy-aligned) (A.2)		37,7	5%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0,0%		
A. Capex of Taxonomy-eligible activities (A.1+A.2)		152,8	20,4%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	8,7%		
B. TAXONOMY-NON-ELIGIBLE ACTIVITIES																			
Capex of Taxonomy-non-eligible activities (B)		597,1	79,6%																
Total (A + B)		749,9	100,0%																

Impact based reporting

Dit jaar presenteren we voor het eerst resultaten in een [maatschappelijke jaarrekening](#). Hiervoor hebben we een raamwerk opgesteld en verschillende maatschappelijke impacts gemeten. Het [Verantwoordingsdocument Impactanalyse Gasunie](#) geeft inzicht en onderbouwing van de in het jaarverslag opgenomen informatie.

Onze maatschappelijke jaarrekening is onderverdeeld in zes kapitalen. Behalve financiële kapitaal zijn er ook geproduceerde, intellectuele, natuurlijke, sociale en menselijke kapitalen.

Financieel kapitaal

Onder het financiële kapitaal zijn de financiële kasstromen opgenomen, verdeeld over de verschillende categorieën. Deze impactindicatoren worden als directe absolute impact berekend, waarin de referentie geen alternatieve activiteiten betreft. De impacts die zijn opgenomen onder het financieel kapitaal zijn rechtstreeks te herleiden uit de geconsolideerde jaarrekening van Gasunie.

Geproduceerd kapitaal

Geproduceerd kapitaal bevat de indicatoren Bijdrage van gastransport welzijn consumenten, en Economische toegevoegde waarde energietransport zakelijke klanten. Ook de waarde van de inkoop van goederen wordt hierin meegenomen.

Gastransport draagt bij aan het welzijn van consumenten. De welzijnswaarde van gas is dan ook hoger dan alleen de gasprijs. De bijdrage aan het welzijn wordt geschat door middel van het consumentensurplus. Een deel van de welzijnsbijdrage zit in de prijs van de levering van diensten door Gasunie, dit is de zogenoemde interne component. Het deel dat niet in de prijs zit is de externe component. Deze bestaat uit het verschil tussen de prijs die consumenten bereid zijn te betalen en de prijs die ze daadwerkelijk betalen. Dit wordt benaderd met een schatting van het consumentensurplus: het verschil tussen de waarde en de prijs van gas voor huishoudens.

Om de betalingsbereidheid te berekenen is de prijselasticiteit van gas meegenomen. Hierbij wordt aangenomen dat de prijselasticiteit voor Duitsland hetzelfde is als die voor Nederland. Aangezien de betalingsbereidheid van zakelijke klanten lastiger vast te stellen is, is er voor een conservatieve aanpak vanuit gegaan dat de externe component voor zakelijke klanten gelijk aan nul is.

Inkoop van goederen voor het gastransport wordt ook meegenomen onder geproduceerd kapitaal. De inkoop wordt ingeschat aan de hand van betalingen aan leveranciers. De betalingen aan de leveranciers voor zowel GUD als GNL worden meegenomen om de totale inkoop van goederen in kaart te brengen.

Natuurlijk kapitaal

Natuurlijk kapitaal bevat de indicatoren Bijdrage aan klimaatverandering en Beperking van klimaatverandering. De impact van Gasunie op het klimaat wordt berekend op basis van de scope 1, 2 en 3 emissies van Gasunie en de emissies in de keten. De ketenemissies zijn geschat aan de hand van de getransporteerde volumes gas van GTS (exclusief opslag) en GUD. De kosten van de uitstoot van broeikasgassen zijn gebaseerd op de maatschappelijke kosten per ton CO₂ voor het behalen van het Parijs-akkoord.

Menselijk kapitaal

Menselijk kapitaal bevat de Werkgerelateerde uitval en ongevallen van werknemers. Het welzijnsverlies van werknemers door ongeval en uitval wordt uitgerekend aan de hand van het aantal ongevallen en het ziekteverzuim. Dit welzijnsverlies van werknemers wordt gemeten met behulp van de indicator Disability-Adjusted Life Year (DALY). Met deze indicator worden zowel het waargenomen verlies in welzijn als het verlies van toekomstige inkomsten van de werknemer meegenomen.

Voor de verschillende categorieën waar een ongeval onder valt, worden specifieke monitariseringsfactoren toegepast. Hierbij wordt aangenomen dat het aantal werkbare dagen gelijk is aan alle doordeweekse dagen (feestdagen worden niet uitgezonderd). Voor een conservatieve schatting wordt het verzuim door werkgerelateerde ongelukken meegenomen in het totale fysieke verzuim. Voor Gasunie Deutschland wordt aangenomen dat de verdeling in verschillende soorten beroepsziektes gelijk is aan die in Nederland.

Bijdrage aan het Nationale Transitiepad

Nederland wil in 2050 netto geen CO₂ meer uitstoten. De gebruikers van de netten van Gasunie leveren hier een grote bijdrage aan. Door minder aardgas en meer groen gas te gebruiken. En door gebruik te maken van de nieuwe energienetten die Gasunie dit decennium aanlegt: voor het transport van afgevangen CO₂, groene waterstof en warmte. We hebben in 2023 (net als in 2022 en 2021) berekend hoe groot de invloed van Gasunie de komende jaren is op de Nederlandse route naar decarbonisatie (het 'Transitiepad').

In het hoofdstuk Energietransitie, paragraaf [Bijdrage aan het Nationale Transitiepad](#) laten we zien wat het effect is van de investeringen die we tot en met 2030 willen doen op de nationale broeikasgasemissies. We laten zien wat de invloed is op het transitiepad; het gemiddelde CO₂-reductietempo dat Nederland moet aanhouden om in 2050 netto emissievrij te worden. Uit onze calculaties blijkt dat, als we in staat worden gesteld alle tot en met 2030 geplande investeringen op tijd en onveranderd uit te voeren, Nederland eerder dan 2050 netto CO₂-neutraal kan worden.

Hoe meer duurzame Gasunie-projecten er op tijd af komen, hoe groter de hoeveelheden groene moleculen en afgevangen CO₂ die we voor onze klanten zullen vervoeren. Deze verduurzaming gaat waarschijnlijk gepaard met een afname van de hoeveelheid fossiele energie die we vervoeren. In de grafieken van de eerder genoemde paragraaf tonen we de netto-emissies, oftewel de CO₂-voetafdruk van alle energie die we in opdracht van derden vervoeren van en naar partijen in Nederland. Deze reductie wordt mede mogelijk gemaakt door invoeders, aangeslotenen en projectpartners van Gasunie.

We houden alleen rekening met de gassen die door het Gasunie-netwerk stromen. Zo laten we bijvoorbeeld de bijdrage van groen gas in de netten van de regionale netbeheerders buiten beschouwing. Eventuele negatieve emissies van groengasproductie zijn ook niet meegeteld. Bij waterstof is alleen groene waterstof en import meegenomen. Blauwe waterstof laten we buiten beschouwing, om dubbeltelling met CCS-projecten te voorkomen.

Voor de bepaling van de bijdrage van onze investeringen in groen gas en waterstof veronderstellen we dat hiermee het gebruik van aardgas wordt vervangen. Deze aanname is conservatief. De emissiereductiebijdrage wordt groter wanneer bijvoorbeeld olie of steenkool wordt vervangen. Voor CCS-projecten hanteren we de verwachte CO₂-transportstroom van afgevangen CO₂ uit Nederland. Eventuele opslag van CO₂ uit omliggende landen tellen we niet mee. Upstream-ketenemissies zijn niet meegenomen.

De emissiereductie wordt bepaald ten opzichte van basisjaar 2021. Als referentie voor alle externe ontwikkelingen (buiten de duurzame Gasunie-projecten om) gebruiken we de Klimaat en Energieverkenning (KEV) van PBL. Voor de jaren tot aan 2029 baseren we dit op [KEV-editie 2022](#) en voor 2030 op de [KEV-editie 2023](#). We gebruiken een aardgas-emissiefactor van 56,4 GJ/m³.

De weergegeven emissies zijn netto-emissies. Bij netto nul emissies kan er nog steeds aardgasverbruik zijn. Bijvoorbeeld omdat de CO₂-emissies van fossiele brandstoffen worden afgevangen (CCS). De emissiereductie door lagere gasvraag komt uit de KEV-editie 2022. Hierin is meegenomen dat het gebruik van aardgas daalt en dat het gebruik van groen gas stijgt.

Omdat Gasunie ook in Duitsland actief is, hebben we het emissiereductie-effect van onze voorgenomen Duitse waterstofnet-investeringen ([Hyperlink](#)) ook meegenomen in de tabel. Dit effect tellen we niet mee bij het berekenen van onze invloed op het nationale transitiepad voor Nederland. De invloed van Gasunie op het nationale transitiepad van Duitsland hebben we niet berekend en niet gevisualiseerd, omdat de impact die we in Duitsland kunnen maken veel geringer is dan in Nederland, waar we de enige aardgastransportnetbeheerder zijn.

We houden in dit jaarverslag nog alleen rekening met de effecten van onze investeringen tussen 2020-2030. Een nieuwe reeks Gasunie-investeringen voor de periode 2030-2040 kan leiden tot een steilere daling van het Nationale Transitiepad.

Risicomanagement algemeen

Management van strategische risico's

Wat is het risico?	Hoe managen we het risico?
Robuustheid van omzetregulering in gastransport	<p>In dialoog blijven met toezichhouders en andere belanghebbenden om regulering te optimaliseren in de context van een dalende benutting van de assets</p> <p>Optimaliseren van assetmanagement in termen van kosten- en risico-efficiëntie</p> <p>Bevorderen van alternatieve benutting van de assets (bijvoorbeeld biomethaan en waterstof)</p>
Lange-termijn terugverdiencapaciteit van gastransport-assets	<p>In dialoog blijven met toezichhouders en andere belanghebbenden om regulering te optimaliseren in de context van efficiëntie-vereisten en afschrijvingstermijnen</p> <p>Bevorderen van alternatieve benutting van de assets (bijvoorbeeld biomethaan en waterstof)</p> <p>Rekening houden met de mogelijke omschakeling naar waterstof bij de aanleg van nieuwe pijpleidingen</p> <p>Bevorderen van alternatieve benutting van de assets (bijvoorbeeld biomethaan en waterstof)</p>
Beschikbaarheid van, en competitie bij, investeringsmogelijkheden in gas-activa	<p>Actief monitoren en voorbereiden van investeringsmogelijkheden en onderhouden van relaties met relevante partijen, ontwikkeling van een sector-transitieplan.</p> <p>Onderzoeken brownfield-business development voor bestaande assets</p> <p>Onderzoeken van hergebruik van assets voor alternatieve energiedragers</p>
Publiek draagvlak voor investeringen in de energietransitie	<p>Versterken van stakeholdermanagement en maatschappelijke betrokkenheid. Verdere specificering van deze aanpak voor verschillende aspecten van de transitie (waterstof, CCS, groen gas).</p> <p>Uitdragen van Gasunie's narratief in maatschappelijke discussies over de energietransitie</p>
Ontwikkeling van upstream- en downstreammarkten bij energietransitie-activiteiten	<p>Zelf investeren in diverse onderdelen van de waardeketen (binnen wettelijke grenzen)</p> <p>Nauwe samenwerking met partijen in de waardeketen</p> <p>Ontwikkelen van initiatieven om de vraag in de gehele waardeketen te stimuleren</p> <p>Communicatie met overheden over belang van marktstimulatie en de-risken van investering in projecten en/of deeltracés.</p>
Juridisch mandaat en regulering voor investeringen in de energietransitie	<p>Waarborgen van nadrukkelijke aandacht voor Public Affairs-representatie in Nederland en de EU</p> <p>Uitbreiden van Public Affairs-representatie in Duitsland</p> <p>Versterken van samenwerking met andere netbeheerders op Europees niveau</p>
Technologie-ontwikkelingen afwijkend van onze strategie	<p>Aandacht voor diversificatie in New Energy-portfolio</p> <p>Actief portfoliobeheer in New Energy-portfolio (periodieke evaluatie)</p> <p>Verwerken van technologische ontwikkelingen in strategieherzieningen</p>

Wat is het risico?	Hoe managen we het risico?
	Specifieke focus en investering in ontwikkeling van key technologies zoals ammonia cracking en electrolyse
Reputatie in relatie tot de uitvoering van grote en complexe projecten	Inrichting van een Large Projects unit om de kwaliteit en voorspelbaarheid van projecten te verhogen Waarborgen van adequate allocatie van financiële en persoonlijke middelen voor projecten met een grote maatschappelijke impact Strikt handhaven van hoge kwaliteitsstandaarden en gedragscodes op het gebied van projectmanagement Versterking van scenario-ontwikkeling in vroege projectfasen Aandacht voor actief contractmanagement in de uitvoering van projecten (bijv. project Nieuwe Inkoopstrategie)
Geopolitieke effecten op activabenuutting en businessdevelopment	Integratie-initiatieven van projectprocessen tussen afdelingen Meer Europese/internationale integratie om transportzekerheid te blijven garanderen Flexibele inzet van bestaande assets (bijvoorbeeld nieuwe leveringsroutes voor LNG) Verdere diversificatie van sourcing en supply chain opties. Onderhouden van relaties met (inter)nationale stakeholders Aandacht voor internationale vertegenwoordiging en samenwerkingen Uitvoeren van geopolitieke scenarioanalyses en verwerken daarvan in contracten, besluitvorming en bedrijfsprocessen Uitdragen van onze visie op Gasunie's rol in toekomstige energiemarkten

Management van operationele risico's

Wat is het risico?	Hoe managen we het risico?
Risico	Samenvatting van responsemaatregelen
Onvoldoende naleving ESG met invloed op reputatie of financiering	Prioriteit geven aan energie-efficiëntie en methaanreductie Uitgeven van groene obligaties met ESG-voorwaarden Hanteren van transparantie in ESG-prestaties Verdere integratie van ESG aspecten in alle aspecten van onze bedrijfsvoering
ICT Security	Handhaven van verhoogde paraatheid voor cybersecurity-dreigingen Inrichten AI governance en opzetten AI assessment framework Organiseren van diverse bewustwordingsprogramma's en opleidingen voor medewerkers Organiseren van operationele scenario's en stresstests op kritische processen Up-to-date blijven op het gebied van certificeringen, software, kennis, ontwikkelingen, et cetera
Veiligheid, Gezondheid, en Milieu	Toepassen van Gasunie's Technische Standaarden Bevorderen van aandacht voor VGM-prestaties van aannemers en leveranciers Optimaliseren van leveranciersinspecties

Wat is het risico?	Hoe managen we het risico?
Personeel en organisatorische verandering	<p>Toepassen van risicogebaseerd assetmanagement</p> <p>Verhoogde focus op fysieke beveiliging van assets n.a.v. geopolitieke spanningen</p> <p>Intern optimaliseren van Strategische Personeelsplanning met het oog op de hoge projecten-werklast de komende jaren</p> <p>Continue aandacht voor duurzame inzetbaarheid (permanente educatie, omscholing, arbeidsvoorwaarden) en talentontwikkeling</p> <p>Intensiveren aandacht voor positionering Gasunie als werkgever en professionalisering van rekrutering</p> <p>Meer focus op ontwikkeling leiderschap via verscheidene specifieke opleidingsprogramma's</p> <p>Verhoogde aandacht voor het onboarding proces voor de grote aantallen nieuwe werknemers</p> <p>Verder verkennen van organisatie en werkomgeving op basis van hybride werkvormen</p> <p>Ontwikkeling toolbox voor managers voor het adresseren van uitdagingen rondom werken op afstand</p>
Fraude	<p>Inbouwen van voldoende checks & balances bij fraudegevoelige processen</p> <p>Integreren van het onderwerp fraude in diverse bewustwordingsprogramma's en simulaties</p> <p>Integreren van frauderisico's in operationele risicoanalyses</p> <p>Verdere ontwikkeling van bestaande bewustwordingsprogramma's</p>
Supply chains	<p>Hanteren van beleidsregels voor beperkt aantal leveranciers voor cruciale onderdelen en verdere ontwikkeling van alternatieve sourcing-strategieën</p> <p>Onderhouden van regelmatige contacten met leveranciers van cruciale onderdelen</p> <p>Versterking van relaties met leveranciers van cruciale onderdelen</p> <p>Eerdere integratie van supply chain binnen projecten</p> <p>Verhoogde aandacht voor naleving van sanctiewetgeving</p>
Kredietrisico	<p>Toepassen van interne beleidsregels voor kredietrisicobeheer</p> <p>Centralisatie van kredietrisicobeheer in de organisatie</p> <p>Actief monitoren van kredietwaardigheid van geselecteerde partijen</p>
ICT-fraude	<p>Medewerkerbewustzijnsprogramma's ICT-veiligheid</p> <p>Penetratie- en ICT-veiligheidsaudits</p> <p>Periodieke organisatie van audits</p> <p>Periodiek updaten van regels voor smartphone-gebruik</p> <p>Credit risk management</p> <p>Regelmatige verspreiding van contracten voorafgaand aan ondertekening, waarbij de juridische afdeling deel uitmaakt van elke verspreiding</p>

De risico's met betrekking tot het gebruik van financiële instrumenten zijn opgenomen in [noot 28](#) van de Jaarrekening 2023.

GRI content index

Gasunie heeft in overeenstemming met de GRI standaarden gerapporteerd in de periode 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023.

GRI disclosure number	Disclosure name	Reference 2023
GRI 2: General Disclosures 2021		
1. The organization and its reporting practices		
2-1	Organizational details	Dit is Gasunie, Jaarrekening 2023
2-2	Entities included in the organization's sustainability reporting	Leeswijzer: Consolidatie
2-3	Reporting period, frequency and contact point	Leeswijzer, Jaarrekening 2023, Contact
2-4	Restatements of information	Er is geen sprake van restatement of information.
2-5	External assurance	Leeswijzer: Verificatie en publicatie, Governance, Overige gegevens: Assurance rapport van onze onafhankelijke accountant
2. Activities and workers		
2-6	Activities, value chain, and other business relationships	Dit is Gasunie
2-7	Employees	Medewerkerswelzijn
2-8	Workers who are not employees	Medewerkerswelzijn
3. Governance		
2-9	Governance structure and composition	Governance, website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-10	Nomination and selection of the highest governance body	website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-11	Chair of the highest governance body	Governance: Samenstelling raad van commissarissen, website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-12	Role of the highest governance body in overseeing the management of impacts	website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-13	Delegation of responsibility for managing impacts	Governance: Samenstelling raad van commissarissen, website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur

GRI disclosure number	Disclosure name	Reference 2023
2-14	Role of the highest governance body in sustainability reporting	website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur , Aanvullende informatie: Materiële thema's
2-15	Conflicts of interest	Dit is Gasunie, Governance: Verslag van de raad van Commissarissen, Jaarrekening 2023, website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-16	Communication of critical concerns	Governance: Beschikbaarheid documentatie, Aanvullende informatie: Compliance management
2-17	Collective knowledge of the highest governance body	Governance, Website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-18	Evaluation of the performance of the highest governance body	Governance, website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-19	Remuneration policies	Governance: Remuneratiebeleid raad van bestuur, Jaarrekening 2023
2-20	Process to determine remuneration	Governance: Remuneratiebeleid raad van bestuur, website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-21	Annual total compensation ratio	Governance: Remuneratiebeleid raad van bestuur
4. Strategy, policies and practices		
2-22	Statement on sustainable development strategy	Voorwoord raad van bestuur, Governance: Verslag van de raad van commissarissen
2-23	Policy commitments	Governance - Beschikbaarheid documentatie, website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-24	Embedding policy commitments	Governance: Beschikbaarheid documentatie, website: www.gasunie.nl/organisatie/bestuur
2-25	Processes to remediate negative impacts	Welzijn van medewerkers, Relaties met lokale gemeenschappen, Aanvullende informatie
2-26	Mechanisms for seeking advice and raising concerns	Welzijn van medewerkers, Governance
2-27	Compliance with laws and regulations	Welzijn van medewerkers: Vertrouwenspersonen, Governance: Sanctieregelgeving, Aanvullende informatie: Milieuafwijkingen
2-28	Membership associations	Energietransitie, Jaarrekening 2023
5. Stakeholder Engagement		
2-29	Approach to stakeholder engagement	Aanvullende informatie: Materiële thema's
2-30	Collective bargaining agreements	De CAO is van toepassing op alle medewerkers waar Gasunie een arbeidsovereenkomst mee heeft gesloten, met uitzondering van de raad van bestuur.
GRI 3: Material Topics 2021		
3-1	Process to determine material topics	Leeswijzer: Materiële thema's, Aanvullende informatie: Materiële thema's

GRI disclosure number	Disclosure name	Reference 2023
3-2	List of material topics	Leeswijzer: Materiële thema's, Aanvullende informatie: Materiële thema's
Material topic: Energietransitie		
3-3	Management of material topics	Energietransitie
201-2	Financial implications and other risks and opportunities due to climate change	Dit is Gasunie: Risico's en kansen, Energietransitie, Jaarrekening 2023
Gasunie indicator	CO2 reductie gefaciliteerd	Energietransitie
Material topic: Leveringszekerheid		
3-3	Management of material topics	Leveringszekerheid
Gasunie indicator	Uncontrolled events	Leveringszekerheid: Uncontrolled events
Gasunie indicator	Aantal transportonderbrekingen	Leveringszekerheid: Transportonderbrekingen
Material topic: Emissies		
3-3	Management of material topics	Emissies
305-1	Direct (Scope 1) GHG emissions	Emissies
305-2	Energy indirect (Scope 2) GHG emissions	Emissies
305-3	Other indirect (Scope 3) GHG emissions	Op dit moment rapporteren wij nog niet over onze volledige scope-3 emissies, maar enkel over emissies van zakenreizen, woon-werkverkeer en ook emissies van de productie van de stikstof die we inkopen (zie hiervoor hoofdstuk Emissies). In een afzonderlijk verslag dat later in 2024 gepubliceerd wordt, zullen wij onze volledige scope-3 rapporteren.
305-4	GHG intensity	Informatie ten aanzien van de GHG-intensity is op dit moment nog niet beschikbaar.
305-5	Reduction of GHG emissions	Emissies
Gasunie indicator	Reductie van onze eigen CO2-emissies	Emissies
Material topic: Circulaire economie		
3-3	Management of material topics	Circulaire economie

GRI disclosure number	Disclosure name	Reference 2023
Material topic: Welzijn van medewerkers		
3-3	Management of material topics	Welzijn van medewerkers
401-1	New employee hires and employee turnover	Welzijn van medewerkers
401-2	Benefits provided to full-time employees that are not provided to temporary or part-time employees	Zowel in Nederland als in Duitsland zijn afspraken met betrekking tot arbeidsvoorwaarden vastgelegd in de Collectieve Arbeids Overeenkomst. Daarnaast zijn rechten t.a.v. ouderschapsverlof, zorgverzekering en sociale verzekeringen bij wet geregeld.
401-3	Parental leave	In Nederland en Duitsland is ouderschapsverlof bij wet geregeld. De gevraagde informatie is momenteel niet volledig beschikbaar.
Gasunie indicator	Percentage ziekteverzuim / Ziekteverzuimfrequentie	Welzijn van medewerkers
Gasunie indicator	Arbeidsgerelateerd verzuim	Welzijn van medewerkers
Gasunie indicator	Notifications of wrongdoing	Welzijn van medewerkers
Material topic: Relaties met lokale gemeenschappen		
3-3	Management of material topics	Relaties met lokale gemeenschappen
Overige GRI 2021 topics die niet materieel zijn voor Gasunie		
11.3	Air emissions	Emissies, Aanvullende informatie: Onze overige milieu-impact
11.4	Biodiversity	Aanvullende informatie - Biodiversiteit
11.5	Waste	Uit onze materialiteitsanalyse is gebleken dat dit geen materieel topic is voor Gasunie.
11.6	Water and effluents	Uit onze materialiteitsanalyse is gebleken dat dit geen materieel topic is voor Gasunie.
11.7	Closure and rehabilitation	Uit onze materialiteitsanalyse is gebleken dat dit geen materieel topic is voor Gasunie.
11.8	Asset integrity and critical incident management	Overige thema's: Gezondheid en veiligheid van medewerkers
11.9	Occupational health and safety	Overige thema's: Gezondheid en veiligheid van medewerkers
11.10	Employment practices	Welzijn van medewerkers
11.11	Non-discrimination and equal opportunity	Aanvullende informatie: Diversiteit en inclusie
11.12	Forced labor and modern slavery	Uit onze materialiteitsanalyse is gebleken dat dit geen materieel topic is voor Gasunie.

GRI disclosure number	Disclosure name	Reference 2023
11.13	Freedom of association and collective bargaining	Welzijn van medewerkers
11.14	Economic impacts	Dit is Gasunie: Impact op de samenleving
11.15	Local communities	Relaties met lokale gemeenschappen betreft een materieel onderwerp voor Gasunie, echter zijn de gevraagde toelichtingen uit GRI 413.1 en 413.2 niet van toepassing of op dit moment niet beschikbaar.
11.16	Land and resource rights	Uit onze materialiteitsanalyse is gebleken dat dit geen materieel topic is voor Gasunie.
11.17	Rights of indigenous peoples	Uit onze materialiteitsanalyse is gebleken dat dit geen materieel topic is voor Gasunie.
11.18	Conflict and security	Uit onze materialiteitsanalyse is gebleken dat dit geen materieel topic is voor Gasunie.
11.19	Anti-competitive behavior	Aanvullende informatie
11.20	Anti-corruption	Aanvullende informatie
11.21	Payments to governments	De Nederlandse staat is onze enige aandeelhouder (dit betreft geen materieel onderwerp voor Gasunie).
11.22	Public policy	Uit onze materialiteitsanalyse is gebleken dat dit geen materieel topic is voor Gasunie.
305-6	Emissions of ozone-depleting substances (ODS)	Uit onze materialiteitsanalyse is gebleken dat dit geen materieel topic is voor Gasunie.
305-7	Nitrogen oxides (NOx), sulfur oxides (SOx), and other significant air emissions	Aanvullende informatie - Onze overige milieu-impact

Connectiviteitstabel

ESG Thema	Strategische pijler	MVO-strategie	Gasunie Green Deal	KPI's	Realisatie 2023	Realisatie 2022	Doel 2023	Doel 2030	Maatschappelijke jaar-rekening	Sustainable Development Goals
E	Energietransitie	Versnellen energietransitie	Klimaatverandering						Natuurlijk kapitaal & Intellectueel kapitaal	Betaalbare en duurzame energie
S	Leveringszekerheid	Optimaliseren infrastructuur & Europees verbindend		Uncontrolled events	0	1	≤ 2	≤ 2	Geproduceerd kapitaal	Betaalbare en duurzame energie
				Aantal onderbrekingen gastransport	1	4	≤ 6	≤ 6		
E	Emissies	Versnellen energietransitie	Klimaatverandering	1. Een schone bouwplaats / emissievrij werken	Reductie van onze eigen CO ₂ -emissies (scope 1 + 2)	490 kton CO ₂ eq	390 kton CO ₂ eq	- < = 219 kton CO ₂ eq/ jaar obv gelijkblijvend transportvolume (2020 = 1085 TWh)	Natuurlijk kapitaal	Klimaatactie
				7. Opzetten van energie-efficiëntiedoelstelling						
				8. Strategie voor groenere energie-inkoop						
				9. Aanscherpen van CO ₂ - en methaan-emissiereductie						
E	Circulaire economie	Organisatie-fundament	Circulariteit	2. Circulair en CO ₂ -neutraal inkopen					Natuurlijk kapitaal	Verantwoorde consumptie en productie
				3. Herinzet van onze activa						
				4. Sociale verantwoordelijkheid in de (internationale) keten						
S	Welzijn van medewerkers	Organisatie-fundament		Ziekteverzuim-frequentie (NL)	4,1%	4,0%	≤ 4,0%	≤ 4,0%	Menselijk kapitaal	
				Ziekteverzuim-frequentie (DE)	3,9%	4,8%	≤ 4,0%	≤ 4,0%		
				Werkgerelateerd verzuim	38	29	nvt	nvt		
				Aantal meldingen van wangedrag	36	29	nvt	nvt		
S	Relaties met lokale gemeenschappen	Organisatie-fundament							Sociaal kapitaal	
E	Biodiversiteit	Versnellen energietransitie	Biodiversiteit	6. Bijdragen aan biodiversiteit					Natuurlijk kapitaal	Leven op het land & Leven op het water
S	Gezondheid en veiligheid van medewerkers	Organisatie-fundament		Gerapporteerde ongevallen	19	22	nvt	nvt	Menselijk kapitaal	
				TRFI	2,9	3,8	≤ 2,5	≤ 2,5		
S	Training en ontwikkeling	Organisatie-fundament							Menselijk kapitaal	
S	Diversiteit en inclusie	Organisatie-fundament	Inclusieve en sociale bedrijfsvoering	5. Diversiteit en inclusiviteit					Menselijk kapitaal	Gender gelijkheid
G	Goed bestuur	Organisatie-fundament							Sociaal kapitaal	Eerlijk werk en economische groei

Begrippenlijst

B

bcm	miljard kubieke meter
Blauwe waterstof	Waterstof die wordt gemaakt uit fossiele energie (aardgas) in combinatie met CO ₂ -afvang en -opslag.
BMWK	Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz (federaal ministerie voor Economische Zaken en Klimaat).
Broeikasgas	Gas dat bijdraagt aan de vorming van een isolerende laag om de aarde, waardoor deze opwarmt. De belangrijkste broeikasgassen zijn: waterdamp, koolzuurgas, methaan, distikstofoxide en gechloreerde koolwaterstoffen.
Business development	Het ontwikkelen van nieuwe producten/diensten en/of het betreden van nieuwe markten.

C

CCS	Afvang en opslag van CO ₂ noemt men ook wel CCS (Carbon Capture and Storage).
CH ₄	Methaan; de belangrijkste component van aardgas.
CO ₂	Kooldioxide of koolzuurgas; komt vrij bij volledige verbranding van brandstoffen.
CO ₂ -equivalentemissie	CO ₂ - en CH ₄ -emissies kunnen met behulp van de zogeheten Global Warming Potential (GWP) worden omgezet in een maat voor het versterkte broeikaseffect, de zogenaamde CO ₂ -equivalentemissie. De GWP voor CO ₂ wordt op 1 gesteld en de GWP voor CH ₄ op 28.
Controllable cost	Genormaliseerd totaal van personeelskosten en overige bedrijfslasten, verminderd met aan investeringen toegerekende kosten en niet-beïnvloedbare energiekosten.

E

Effectieve temperatuur De 'effectieve temperatuur' betreft de werkelijke temperatuur, aangevuld met een bijstelling voor windsnelheid.

ESG Environmental, Social, Governance(ESG) houdt in dat factoren als energieverbruik, klimaat, beschikbaarheid van grondstoffen, gezondheid, veiligheid en goed ondernemingsbestuur worden meegewogen bij de selectie en het beheer van deelnemingen in bedrijven.

EZK Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

F

FEED FEED (front-end engineering design) is een fase in de levenscyclus van een project die voorafgaat aan de eigenlijke uitvoering van het project. Het is de fase na de concept-selectie en bestaat uit een gedetailleerde studie en ontwerpfase waarin de technische specificaties van het project worden vastgesteld die de uitgangspunten vormen voor de detailontwerpen voordat de bouw of implementatie begint.

FFO Funds From Operations is de som van het resultaat na belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening, afschrijvingen, amortisatie en bijzondere waardeveranderingen.

Flaren Het gecontroleerd laten ontsnappen van gas door middel van verbranding.

FSRU Floating storage regasification unit (drijvende opslag- en hervergassingsinstallatie).

G

G-gas Gas van Groningenveld-kwaliteit, met een iets lagere calorische waarde dan (internationaal) hoogcalorisch gas (H-gas). Ook wel L-gas genoemd.

Geïvesteerd kapitaal Totaal van materiële vaste activa, investeringen in joint ventures, investeringen in geassocieerde deelnemingen en overige kapitaalbelangen gecorrigeerd voor activa onderhanden werk waarover nog geen vergoeding wordt ontvangen.

GERG European Gas Research Group, brancheorganisatie van Europese gasbedrijven, gericht op onderzoek en ontwikkeling.

GHG Scope 1, 2 en 3 Het Greenhouse Gas Protocol, de geldende standaard voor rapportage over CO₂-emissies, hanteert een onderverdeling van emissies naar bron. Deze is opgedeeld in scope 1 (directe emissies als gevolg van onze eigen activiteiten), scope 2 (indirecte emissies van de energie die is ingekocht) en scope 3 (alle overige indirecte emissies die het gevolg zijn van onze bedrijfsactiviteiten).

Groen gas Groen gas is biogas dat is opgewerkt tot aardgaskwaliteit.

Groene waterstof Waterstof die op een klimaatneutrale manier wordt gemaakt uit duurzame energie, zoals windenergie en zonne-energie.

GTS Gasunie Transport Services

GUD Gasunie Deutschland

GvO Een Garantie van Oorsprong (GvO) is een bewijsstuk waarmee de afkomst van duurzaam geproduceerde energie aangetoond kan worden.

GW Een gigawatt (GW) is een eenheid voor elektrisch vermogen.

GWP Global Warming Potential (GWP). Het Intergovernmental Panel on Climate Change geeft regelmatig een update van het GWP op basis van nieuwe wetenschappelijke inzichten.

H

H-gas Hoogcalorisch gas. Gas met een iets hogere energiewaarde dan gas van Groningenveld-kwaliteit, dat ook wel G-gas of L-gas wordt genoemd.

H₂ Waterstof.

I

ISO International Standardisation Organisation; een organisatie die internationale normen vaststelt.

L

L-gas Gas van Groningenveld-kwaliteit, met een iets lagere calorische waarde dan (internationaal) hoogcalorisch gas (H-gas). Ook wel G-gas genoemd.

LDAR Leak detection and repair programme (lekdetectie- en -reparatieprogramma).

Licence to operate Het mandaat dat een bedrijf (van de overheid en/of de samenleving) krijgt om zijn taken uit te voeren.

LNG Liquefied Natural Gas (vloeibaar aardgas).

LOHC Liquid organichydrogen carrier (vloeibare organische-waterstofdrager).

M

MW Een megawatt (MW) is een eenheid voor elektrisch vermogen.

N

Netto schuld inclusief garantiestellingen/materiële vaste activa Deze ratio geeft inzage in de mate waarin de materiële vaste activa gefinancierd zijn met schuld.

NO_x Verzamelnaam voor stikstofoxidegassen. Deze gassen komen vrij bij alle verbrandingsprocessen en dragen bij tot verzuring van de atmosfeer.

O

Ongevallen (met/zonder verzuim) Ongevallen die gepaard gaan met letsel van één of meer werknemers van Gasunie en/of van derden als gevolg van het verrichten van arbeid. In geval van verzuim wordt niet binnen 1 werkdag (24 uur) het werk hervat danwel vervangend werk aangeboden.

Open season Een Open season is een objectieve, transparante en non-discriminatoire manier om partijen de mogelijkheid te bieden capaciteit in een nieuw infrastructuurproject te reserveren.

P

Pseudo G-gas Pseudo G-gas is laagcalorisch gas gemaakt uit hoogcalorisch gas. Dit gas heeft dezelfde kwaliteit als Groningengas.

R

Reportables Ongevallen gevolgd door verzuim, medische handelingen, vervangend werk of dodelijke slachtoffers.

S

Scope 1, 2 en 3 Het Greenhouse Gas Protocol, de geldende standaard voor rapportage over CO₂-emissies, hanteert een onderverdeling van emissies naar bron. Deze is opgedeeld in scope 1 (directe emissies als gevolg van onze eigen activiteiten), scope 2 (indirecte emissies van de energie die is ingekocht) en scope 3 (alle overige indirecte emissies die het gevolg zijn van onze bedrijfsactiviteiten).

Stakeholders Belanghebbenden; organisaties of personen die een bepaald belang hebben bij de onderneming.

T

Transportonderbrekingen In Nederland verstaan we hieronder: het aantal keren dat het gastransport werd onderbroken omdat geen of onvoldoende gas door onze infrastructuur kon stromen, ongeacht of GTS in Nederland de klant voldoende gas kon leveren. In Duitsland verstaan we hieronder: het aantal keren dat onze infrastructuur niet in staat was om voldoende gas te leveren aan een klant. De scores van Gasunie in Nederland en Duitsland worden opgeteld om de totale target-score te bepalen.

TRFI De Total Reportable Frequency Index (TRFI) is een maat voor de veiligheid; het aantal 'reportable' ongevallen (ongevallen gevolgd door verzuim, medische handelingen, vervangend werk of fataliteit) met verzuim per 1 miljoen werkuren.

TSO Transmissienetbeheerder: ('Transmission System Operator', afgekort tot TSO) is een entiteit die is belast met het transport van energie in de vorm van aardgas of elektriciteit op nationaal of regionaal niveau, met behulp van vaste infrastructuur.

U

Uncontrolled events Aantal incidenten met gasuitstroom ((aard)gas, waterstof, stikstof, lucht) van meer dan 14.000 m³ uit een door Gasunie beheerde drukhouder met een ontwerpdruk van 8 bar of hoger.

V

Voorbelasting Voorbelasting is een 'omzetbelasting op onze kosten', oftewel omzetbelasting die onze leveranciers aan ons in rekening hebben gebracht.

W

WACC De Weighted average cost of capital, vaak afgekort als WACC is de Engelstalige benaming voor de gewogen gemiddelde kosten van het vermogen van een bedrijf.

Contact

Heeft u vragen of opmerkingen over ons jaarverslag, dan kunt u contact opnemen door een e-mail te sturen naar info@gasunie.nl.

N.V. Nederlandse Gasunie

Bezoekadres

Concourslaan 17
9727 KC Groningen

Postadres

Postbus 19
9700 MA Groningen

Tel. (050) 521 91 11
Fax (050) 521 19 99

Handelsregister Groningen 02029700

E-mail: info@gasunie.nl

Website: www.gasunie.nl